

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A.gr.b.

201

4º A. gr. B. 201

Soncinas
(Aristoteles)

MAGISTRI PAVLI SONCINATIS.

ORDINIS PRAE DICATORVM,

Theologi, ac Philosophi celeberrimi,

*In uniuersalia, seu Isagogen Porphyrii, & Aristotelis
Pradicamenta,*

Subtilis, & lucida Expositio.

*Nunc primum opera Iacobi Rossetti Vincentini, tum ab
erroribus expurgata, tum singularum partium distin-
ctionibus discreta, suisq; titulis insignita.*

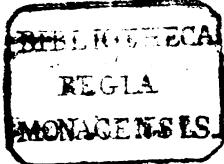

V E N E T I I S,

Apud Michaelem Berniam Bibliopolam Bononiensem.

M D L X X X V I I .

Digitized by Google

ILLVST. IO. ANTONIO F A B R E T T O

Patritio Bononiensi,

M I C H A E L B E R N I A
Bibliopola Bononiensis. S. P. D.

V A N T V M tibi debeam, quantum
deferam, Ioannes Antoni nobilissi-
me , prædicare nunquam desino.
Quæ enim tu mihi re præstiteris, ni-
si ea verbis saltem, quibus tuorum erga me ma-
gnitudo meritorum fiat illustrior, vt possum ti-
bi rependam, iure ingratissimus omnium existi-
mer . Cuius quidem officii testes mihi sunt ami-
ci communes vtriusq; nostrum, testes ij etiam ,
quibus tecum nulla intercedit familiaritas . iiſ
ego in sermone quotidiano de te nimis multa ,
mihi vero ipsi nimium pauca dicere videor .
Quæ scriptis consignare si velim, in præsentia
nimis angusto loco, videlicet epistola, quæ mihi
plurima, ac magna abs te profecta sunt, conclu-

a 2 derem.

derem. neque ea tamen absque virtutum tua-
rum, quarum ego felici meo fato, in rebus meis
fructum cepi maximum, commemoratione,
proferrem: itaque fieret, ut epistola in magnum
volumen ex cresceret. Quod ut non satis in pre-
sentia opportunum videatur, illud tamen ami-
citiæ nostræ, illud benevolentiæ, quæ me com-
plecti dignatus es, deberi maxime videtur, ut
ex officina nostra prodeat aliquid, quod sub tuo
clarissimo nomine appareat. Quapropter orna-
ui tibi iam munus te dignum, certe eiusmodi,
quo tibi maius præstare tenuitas mea non pos-
sit: Eæ autem sunt Pauli Soncinatis philosophi
clarissimi elucubrations in logicā Aristotelis,
quas tibi fore puto gratissimas. ea enim doctri-
na, ea es eruditione ut hoc scriptorum genus,
multoq; etiam grauiora non solum optime in-
telligas, uerum etiam egregiè iudicare ualeas.
Habes enim a natura, habes ab educatione, ha-
bes ab industria, quantum nescio an ætate, for-
tuna, & conditione tua ullus. Qui cum uetus si-
fima Fabrorū familia, cuius extant adhuc mille,
ac trecentorū annorum monumenta. (quamuis
hac tempestate Fabretti, non amplius Fabri,
iam inde a Diomede gentili uestro, qui octuo-
gesimo ab hinc uixit anno, & ob corporis bre-
uitatem Fabrettus Italica diminuendi forma,

dici cœ-

dici eccepit, omnes appellemini) cum inquam
antiquissima ortus familia sis, atq; ornatissima,
quæ tamen alii suspiciunt, & admirantur, pri-
maq; in vita ducunt, ea quasi tu nulla habeas,
maiora quædam, minimeq; vulgaria tibi cōpa-
rasti virtutis ornamenta, quæ vel obscurissimā
familiam illustrare possint. Ingenium tibi elar-
git̄a natura est nulli secundū, iudicium singu-
lare, propensionē etiam mirificam ad omnem
virtutem. Ad pr̄eclara vero naturę munera sum
ma accessit voluntas. Itaq; breui is euasisti, qui
si non familia Faber essem, propria tamen sapien-
tia, animi magnitudine, liberalitate, humanita-
te eius, quæ in te est nobilitatis totius tu vnuſ
& Faber, & Auctor esse potuisses. Gloriare ta-
men quòd ex ea gente natus sis, quæ Ioanne m.
Fabrum tulit iuris ciuilis ſcientia clarissimum,
cuius extant doctissima, & celeberrima in iure
ciuili commentaria, quæque per omnes ætates
viros habuit, & pacis, & belli artibus in ciuita-
te noſtra perillustres. Quibus ego nominatim
commemorandis breuitatis studio libens absti-
nebo. Tantum ea clausula vtar, vt te rogem
iterum, atque iterum, meum vt hoc munus
boni consulas, meq; tui studiosissimum, tibi
deuinctissimum mutuo ames. Vale, Bononię.
idibus Aprilis. M D LXXXVII.

ERRATA CORRIGENDA.

P. significas principium, m. medium, f. finem.

Pag. 28. col. 1. f. per, pro.

Pag. 67. col. 1. f. dictis, dictis.

ibidem: singularia, singulorum.

75. col. 1. f. quantitates, quantitas.

43. col. 2. p. distinctiones, dictiones.

90. col. 2. m. uel ut, velut.

60. col. 1. f. philosophus philosophi.

100. col. 1. f. Malam, Mali.

64. col. 1. m. minorem, minor est.

INDEX SINGVLARVM EXPOSITIONVM.

P roemialis quæstio de subiecto totius Logicæ. pag.	1	Quomodo intelligenda sit hæc regula, quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur & de subiecto. 44
E xpositio in textum Porphyrii, & primo Notabiliū Procœmij.	5	E xponuntur & examinantur duæ re-gulae, Diuersorum generum non subalternatim positorū, &c. Et sub-alternatorū uero generum, &c. 45
E xpositio triplicis significationis, distinctionis, Generis.	8	Q ueritur de numero Prædicamento-rum. 46
E xpositio Generis Logici.	11	E xpositio ampla totius capituli de Substantia in duas partes principales diuisa. 49
E xpositio Speciei.	13	E xpositio in capitulum de quantitate cum suis questionibus. 66
E xpositio ampla trium diffinitionum Speciei.	16	R eliquum perficit capituli de quanti-tate, cuius exponit proprietates 71
E xpositio diffinitionum communium Differentiæ.	22	E xpositio in capitulum de Relatione, sine ad aliquid : qua in tres partes secta est, cum suis questionibus 77
E xpositio quinque diffinitionum Diffe-rentiæ logicæ.	24	E xponit Relationis proprietates, cum suis questionibus 80
E xpositio de Proprio cum duabus quæ-stionibus.	29	E xponuntur Relatiua secundum esse, cum suis questionibus, & corolla-rio. 83
E xpositio diffinitionum Accidentis 31		E xpositio Capituli de Qualitate qua-dripartita est. Hic descriptionem ex ponit qualitatis, & eius species cum suis questionibus. 86
E xpositio in libellum Prædicamento-rum Arist. Et quæstio proemialis de subiecto eiusdem libelli	35	E xpositio tertia speciei Qualitatis cum suis differentijs. 90
E xpositio in textum prædicamentorū. De Aequiuocis, Vniuocis, & Ana-logis.	37	E xpositio quartæ speciei Qualitatis cù suis
D e Denominatiuis, cum quæstione de eorum determinata significatione.	40	
D e Dupli ciuiatione terminorum, & quid importent hæc dictiones in, & de.	43	

Index

" <i>Suis questionibus.</i>	91	<i>liae oppositiones, cum suis questionibus.</i>	102
<i>Exponuntur proprietates ipsius Qualitatis, & tres conclusiones, cum suis questionibus.</i>	93	<i>Exponuntur quinque modi, quibus dicitur prius, cum suis questionibus.</i>	105
<i>Expositio in Post pradicamenta. Exponuntur opposita secundum se, cum suis questionibus</i>	96	<i>Exponuntur species motus, earum quoque oppositiones, cum suis questionibus</i>	108
<i>Exponit quomodo comparantur opposita ad inicem, & quae differentia ponatur inter priuatione opposita & a-</i>		<i>Exponit septem modos, quibus dicitur habere</i>	110

F I N I S.

EXPOSITIONIS MAGISTRI PAVI SONCINATIS,

Bayerische
Staatsbibliothek
München

*In vniuersalia Porphyrii Proœmialis quæstio de
subiecto totius Logicae.*

VIA finis cuiuslibet
sciætæ est cognitio
sui subiecti, q̄r̄c cir
ca Porph. isagogas,
quid in tota logica
sit subiectū. q̄o h̄c
difficilis est & trib.
generalib. opinionib. disputatur. Scotus
arbitratur subiectū logicæ esse syllogis
mū, Albertus Magnus argumentationē,
D. vero Th. & Phil. ens rationis. Vt er
go pateat huius dubij veritas.

Primo declarabitur quibusdam con
clusionibus opinio S. Thomæ.

Secundo quis veritatis habeat opin
Scoti, & Alberti.

Quantum ad primum hæc est prima
cōclusio. Ens rōnis est primū & adæqua
tū subiectū in logica. Ad huius cōclusio
nis evidentiā tria notanda ocurrunt.

Primo quid nominis entis rationis.

Secundo quid nominis subiecti pri
mi & adæquati.

Tertio ex his habenda est notitia con
clusionis.

Quantū ad primū dico, q̄ tripliciter
pōt aliiquid dici ens rōnis. Vno modo. dī
aliiquid ens rōnis fīm q̄ ly rationis con
struitur intransitiū, & hoc modo, nihil
est aliud ens rōnis nisi ens, q̄ est ipsa rō. Alio modo dī aliiquid ens rōnis, q̄nia est
in ipsa ratione existens quo modo sp̄s
intelligibilis & actus intelligenti & cō
ceptus per tales actus formati dīr entia
rōnis. De ente rationis his duob. modis
accepto non est logica, cum talia entia
pertineant ad tertiu libr. de aīa, quantū
ad eorum entitates. Tertio accipitur ens

rōnis, vt distinguitur contra ens reale,
de quo quidē loquitur Phi. in 5. Metaph.
quando diuidit ens per ens in anima, &
ens extra animam, intelligens per ens
extra animam ens reale, & per ens in a
nima ens rationis.

Dico secundo, q̄ ens rationis hoc ter
tio modo acceptū, vt dicit S. Th. in q. 2 1.
de veritate art. 1. aut est priuatio vt cæ
citas : aut negatio, quia vt dicit Phil. 4.
Metaph. particula secunda, & cōmenta
tor comm. 2. etiam non entia dicuntur
aliquo modo entia in quantum sunt per
intellectū apprehensa, aut est relatio. De
priuationibus & negationib. vt de sub
iecto non est logica, quum talia non ca
dant per se sub habitu scientifico, ut dī
primo Posterior. ex quo relinquitur q̄
sit de relationibus rationis.

Dico tertio, q̄ sicut relatio realis con
sistit in ordine rerū, sic relatio rationis
consistit in ordine, qui est per intellectū
inuentus & attributus ei, q̄ relatiō dī,
& hmōi sunt relations, quā attribuunt
ab intellectu rebus intellectis vt intelle
ctū sunt, sicut est relatio generis, & spe
ciei, & vniuersalis, & prædicabilis & a
liorum hmōi. Sed quia difficile cognitu
est quid sint hæc relations rationis, &
quomodo de his tantū sit logica, quum
dicat Auicenna in primo methaphysic.
quòd est de secundis intentionibus ad
iunctis primis: ideo est notandum, quòd
intellectus existens in actu per speciem
intelligibilem alicuius obiecti, for
mat in seipso quandam conceptum, in
quo intelligit illud obiectum, cuius spe
cie erat actuatus: hic autem conceptus

est similis obiecto eo q̄ est ab intellectu
causatus mediare spē intelligibili ipsius
obiecti, oē aut agens agit sibi simile.
Verbi gratia intellectus actuatus per
speciem humānā intelligendo hominis
quidam est, fortia siue concipit signi-
ficatum huius termini, homo puta ani-
mal rationale, in quo conceptu omnia
supposita natura humanae equaliter re-
lucet & que suscipiūt talis natura præ-
dicationem. Ille aut conceptus dicitur
uerbum formatum siue species expre-
sa, & ad propositū nostrū dicitur prima
conceptio siue prima intentio, & termi-
nus ipsum significans dicitur terminus
prime impositionis, puta hoc nomē hō.
Intellectus uero habens hūc primū cō-
ceptū reflectitur super eū formādo aliū
cōceptū, puta cōcipiēdo q̄ ille primus
conceptus significatus hoc nomine hō
siue natura per ipsum significata prædi-
catur equaliter & uniformiter de mul-
tis, & q̄ omnia de quibus dicitur solo
numero distinguuntur. Ille aut secūdus
conceptus dicitur secūda intētio ut na-
tura humana, ut stat sub illo scđo cōce-
ptu, i. vt est apprehensa vt vniiformis ad
oīa sua inferiora nominatur hoc nomi-
ne sp̄es. Conceptus ēt intellectus signifi-
catu huius termini animal, & actu reflexo cognoscēs q̄ natura per eū signifi-
cata d̄ de multis nō trū numero, sed ēt
spē differētibus, appellat ipsum genus.
Ex dictis patet q̄ tā prima q̄ scđa inten-
tio est ens reale, p p quod ēt Auenienna
in tertio suā metaphysicā cap. 7. dicit
huiusmodi intentiones esse accidentia
intellecta. Præter primam uero & se-
cundam intentionē, quarū altera habet
immediatum fundūm in re, & altera me-
diatū, reperiūtur ēt quidam alij conce-
ptus, quibus nihil in re correspondet,
vt est cōceptus chimerae & hircocerui.
Ex quo patet q̄ tripliciter potest se ha-
bere conceptus, aliquando enim habet
immediatum fundamentum in re ali-
quando mediatum, aliquando nullum.

Dico quarto q̄ h̄mōi nomina secūde
impositionis significat aliquē respectū.
Nihil n. est genus aut sp̄es sui ipsius, sed

h̄c omnia ad aliud dicuntur secun-
dum id quod sunt ut declarabitur infra.

Dico quinto q̄ secunda intentio pōt
tripliciter considerari. Vno modo in or-
dinē ad intellectū, a quo & in quo est, &
sic habet ad ipsum relationē realē, sicut
effectus ad cām suam, ut dicit S. Doctor
prima parte quæstio. xxviiij. articulo 1.
ad quartū. Alio modo consideratur
in ordine ad res, ut signi ad signatum, &
repräsentantis ad representatum, &
sic refertur secundum rationem. Tertio
possumus considerare has intentiones
secundas in quantū mediantibus ipsis,
res ad extra substantia his uocibus, spe-
cies, genus, & huiusmodi. & sic dico qđ
h̄e relationes non sunt reales, sed ra-
tionis tm̄. Quia sic declaro, relatio non
est aliud q̄ ordo quidam, oportet ergo
vbi est relatio realis, ibi esse ordinē re-
rū ex natura earū consurgens, ubi autē
est ordo non ex natura rerum, sed solū
consequens eas ut sunt per intellectum
apprehensē, ibi erit relatio rationis tan-
tum, & sic est in illis de quibus loqui-
mur. Constat enim sine opere intelle-
ctus nullā rē de altera prædicari, quđ
non est aliud (ut inquit Albertus) quā p
opus rationis aliquid alteri atribuere.
Si ergo animal vel albū debet esse præ-
dicatum, & homo subiectū de quo ista
prædicantur, oportet quđ sunt appre-
hēsa p intellectū. Eodem modo ex natu-
ris rerū non est quđ vñū sit antecedēs
& aliud consequens: nec ratio generis
aut speciei conueniunt rebus, nisi pro
quāto intellectus excogitauit uniformē
ordinē naturę specificę ad individua &
naturę genericę ad species. Qui quidē
ordo non est in rebus, quū natura speci-
fica extra intellectū non sit præter indi-
vidua, nec natura genericā præter sp̄es.
Est igitur talis relatio & ordo ab intel-
lectu excogitatus & attributus reb. Em
q̄ sunt in intellectu. Et sic intelligo, quū
dicit sāctus doctor q̄ intellectus hūc or-
dinē adiuuenit. Nā intellectus habēs cō-
ceptū hoīs & hñs cōceptū animalis re-
flectēdo se sup istos cōceptus format a-
lios, quibus cōparat naturā aīalis ad na-
turam.

Tūrā hominis ēm rōnē p̄dicabilis & su-
bjicibilis. Et animal ut est in intellectu
dī genus, & homo dī species. Cōparatio
aut̄ est relatio. quum ergo solus intelle-
ctus inuenierit hanc cōparationē, solus
ipse inuenit has relationes rōnis. Et con-
firmatur. Nā relatio realis requirit ex-
trema realiter distincta. Constat aut̄ q̄
genus & species puta homo & animal
non distinguunt realiter. Nā realiter illa-
tes quæ est homo, est illa res quæ est ani-
mal: similiter non oportet q̄ antecedēs
& cōsequens subiectum & p̄dicatum
realiter distinguantur, vt patet in hac
consequentia homo currit, ergo aīal
currit, & in ista propositione homo est
animal. Idem dico de alijs terminis, qui
considerantur a logico. oēs enim sunt
termini relativi. Et qui p̄dicta sunt de
mente S. Tho. patet ex his, quæ subtilli-
ter est locutus. Sic n. ait in libro de na-
tura generis c. 2. Ens rationis propriè
dī de illis intentionibus, quas ratio in
rebus adinuenit, sicut est intentio gene-
ris & speciei, quæ nō inueniuntur in re-
rum natura, sed sequuntur actum intelle-
ctus, & huiusmodi ens est subiectum lo-
gicae. Quo quid clarius? Sed certe omni
eruditio, patet quòd neq; ipsa natura ge-
nerica, aut specifica, neq; cōceptus men-
tis est ens rōnis, de quo considerat logi-
cus, cum ista sunt entia realia, oportet er-
go dicere quòd S. Tho. senferit dialekti-
cum considerare de illis entibus ratio-
nis, q̄ rebus attribuuntur, vt sunt sub se-
cundis intentionibus. Et in eodē cap. di-
cit quòd in substantia corporea est ali-
quid sup quo intellectus format genus
substantiæ & genus corporis. Nā substâ-
tia corporea & est in genere substâtiæ
& in genere corporis. ea autē super quæ
hæc duo genera fundantur, hñt inter se so-
lum ordinis prioritatis & posterioritatis
ab intellectu cōceptū, q̄ quo ordine
hñt rōnē gñm. Non q̄ id in quo fundat
genus corporis sit in natura rerū ordina-
bile ad id in quo fundatur genus substâ-
tiæ, cum in una re nō sit prius & poste-
rius respectu sui ipsius, nisi forte in suc-
cessuis ut in motu & tpe. Substâtiæ au-

tē & corpus non sunt de naturâ succe-
sionis. Et præterea genus, species, an-
tecedens, consequēs, subiectū, p̄dicatu-
& alia hñmōi sunt relativia quū dicant
ad aliud. oē autem relatiuum, aut est re-
latiuum secundū dici, aut secundū esse,
ut dī in p̄dicamentis. Relativia secun-
dū dici signant aliquod ens determina-
tum absolutū, vt patet de hoc nō se sciē-
tia, q̄ significat qualitatē. Genus aut̄, &
species, & indiuidū, & alia hñmōi nomi-
na intentionū non significant aliq̄ deter-
minatam naturam, quū possit diversis
naturis attribui, & ideo non sunt relati-
vua secundum dici, sed secundū esse. Re-
lativia autem secundum esse sunt imposi-
ta ad significandos solos respectus. Nec
refert vtrum illi respectus sint reales,
vel rationis. Ex quo sequitur q̄ hæc no-
mina solum relationem significant non
quidem realem, sed rationis tantum.

Ex p̄dictis elicio, q̄ prima intentio, &
secunda tripliciter differūt. Primo, quia
intentio prima hñt immediatum fundū
in re, secunda aut̄ nō, sed est immediate
similitudo primi conceptus, in quo est
non sicut in subiecto, sed sicut in funda-
mento sūa veritatis, & eo mediante fun-
datur in re ad extra, sic intelligo Paulū
Vener. quū dicit terminū secundæ in-
tentionis significare solummodo termi-
num. s. immediatē, quia immediatē
significat tñm primā intentionē cuius est
immediatē similitudo. Sed quia signifi-
cat eā relativē ad res extra, ideo est et̄ simili-
tudo rerū licet mediata. Scđo diffe-
rūt, quia prima intentio est similitudo
rei extra animam existentis, ut est extra
animā existens, secunda aut̄ est similitu-
do rei solum ut est in anima existēs per
primā intentionē. Tertio quia prima in-
tentio fit ab intellectu actu recto, scđa
aut̄ fit p̄ actum reflectū, quū intellectus
reflectitur super primam intentionem.
Et sic patet quid intelligamus per eis
rationis quòd sicut primo declarādum.
Secundo manifestate oportet quid
nominis subiecti. Ad cuius evidentiā est
sciendum, quòd hic non queritur de
subiecto in quo est habitus logice, con-

Stat. n. quod est in intellectu sicut & oēs
alij habitus intellectuales, sed quārit de
subiecto circa quod versatur, quod qui-
dem alijs verbis dī obiectū, & materia,
circa q̄ : licet horum nominum ratio-
nes iater se differant. nam vt dicit S. Th.
in libro de principijs naturæ : materia
dicit puram potentiam, quę pr̄supponit
ur omnibus formis quas recipit : & q̄a
id de quo tractatur in scientia pr̄sup-
ponitur ipsi scientiæ , ut dicitur primo
Posteriorum , ideo appellatur materia
circa quam est sciētia. Quia vero scien-
tia habetur per syllogismum demonstratiū
in quo concluditur propria passio
de subiecto, ipsa conclusio demonstrata
dī obiectū eo q̄ obijcitur habitui scien-
tifico . Subiectum aut̄ talis conclusionis
propriè dī subiectum, licet aliquō unum
pro altero accipiatur . sed quia scientiæ
habet unitatē ex subiectis sive obiectis,
sive materia, oportet oīa quę tractatur
in aliqua una scientia, habere quandam
vnitatē, q̄ cōtingit prout conueniunt in
una ratione formalis, in qua conueniunt
oīa q̄ in tali scīa considerant. Quū ergo
quāritur quid est subiectū in scīa, nō est
aliud querere nisi quę sit illa rō, quę est
rō per se qđ aliquid per talē scientiam
attingatur. Dī aut̄ hoc obiectū esse adē
quatum, qñ nec excedit a scientia, nec
ea excedit: q̄ fit qā quicquid habet talē
rationem consideratur in scientia, & in
ipsa scientia non tractatur de aliquo ni-
si propter illam rationem formalem .

Ex pr̄missis respōdeo ad quęsūtum
per conclusiones quarum hac est pri-
ma. Ens rōnis adiuētū per intellectū &
attributum rebus ut sunt in intellectu p̄
secundas intentiones , est subiectum in
logica adequareū. Ad hanc cōclusionem
arguitur sic. Illud est subiectū adēquatū
in scientia, q̄ non excedit eā, nec ab ea
exceditur, & sub cuius ratione omnia
quę cadunt sub tali scīa, considerantur :
sed tale ens rōnis est h̄mōi, ergo &c. ma-
ior patet ex qđ noīs subiecti adēquati :
minor patet inductiū. nihil n. cōsiderat
logicus nisi sub rōne vniuersalis, aut p̄di-
cabilis, aut p̄dicamēti, aut ḡnīs, aut sp̄i,

aīt oppositionis, aut diffiniētōis, aut p̄
dicati, aut subiecti, aut antecedentis, aut
consequentis , aut suppositionis , aut
syllogismi, aut huiusmodi , quę constat
significare respectum attributum re-
bus, ut sunt in intellectu.

Correlarium primum tota logica est
de relationibus rationis tāquam de for-
mali obiecto: probatur. Tota logica est
de ente rationis inuenito per intelle-
ctum, & attributo rebus. sed omne tale
ens est relatio rationis: ergo &c.

Correlariū ēm non oē ens rōnis cō-
siderat a logico. probat. sic. Priuationes
& negationes nō cadūt sub obiecto lo-
gicæ, ut patet ex conclusione . sed hui-
usmodi sunt entia rationis: ergo &c.

Contra pr̄dicta arguitur. primo cō-
sidero de vniuersali pertinet ad logicū,
sed vniuersale nō trū dicit nomen rōnis
ad particulare, sed ēt dicit in diuisione,
quum vniuersale sit vnum in multis. de
ratione aut̄ vnius est indiuisio, quę non
est relatio, sed priuatio: ergo logica non
est tantum de relatione rationis.

Rōsio negat minor, quia unitas, q̄ di-
cit vniuersale ut cōsiderat a logico , est
vniiformitas q̄ hēt ad sua inferiora. Cō-
stat aut̄ q̄ uniformitas est relatio . & q̄
ista sit mēs S. Th. patet quia in libro de
natura generis dicit, q̄ animal p̄p uniformitatem
quam ei tribuit intellectus
respectu inferiorum, est vniuersale. Di-
cit etiam Auicen. in 5. ſuę Metaph. c. 1. q̄
natura intellecta , ut vniiformiter refert
ad totā multitudinē sub se existentē, dī
p̄p talem respectum esse vniuersalis. Po-
test ēt dici q̄ hoc nomen vniuersale , &
ſimiliter hoc nomen indiuidū significat
ſolos respectus, qui tamen non at-
tribuuntur his de quibus dicuntur, nīs
vt ſtant sub priuatione diuisionis.

Secugdo subiectum logicæ & subie-
ctum metaphysicæ sunt æqualis ambi-
tus, sed subiectum metaphysicæ se exten-
dit ad omne ens reale . ergo subiectum
logicæ extendit ad omne ens ratio-
nis, & per consequens ad priuationes &
negationes.

Respondeo negatur consequentia, q̄a
subiectum

Subiectum logice dicitur ens rōnis sicut metaphysice nō ad hūc sēsum, & logica tractet de omni ente rōnis sicut metaphy. de omni ente reali, sed qā nullū est ens cui intellectus nō posuit at tribuere intentiones logicas, sālē subiectū & prædicati, unde S. Thomas dicit in de natura generis postquā dixerat ens rōnis esse subiectū logice sic ait: quia nihil est in rerū natura, de quo ratio non negotiatur. inde est quod circa idem dicuntur uersari metaphysica & logica.

Tertio logica est de secundis intentionibus adiunctis primis: ut dicit Auen. sed secundas intentiones non sunt relationes rationis: cum huiusmodi intentiones sint entia realia existentia in intellectu. ergo logica non est de ente rationis tanquam de obiecto adæquato.

Respondeo qā logica dicitur esse de secundis intentionibus adiunctis primis: quia docet quomodo ea quā includunt secundas intentiones, attribuitur illis, quā important primas. scilicet quomodo homo est species, & animal genus, & sic de alijs. Sed quia de his intentionibus, ut sunt quædam res non considerat logicus, cum vt sic pertineant ad tertium librū de anima: sed cōsiderātur a logico quantū ad istos respectus quos ratio adiunxit: & ideo dicitur logica subiectum esse ens rōnis: nec deuiamus ab Auen. Ad argumentum negatur consequentia: quia procedit ex falso intellectu dictorum Auen.

Secunda conclusio: argumentatio & Syllogismus licet non sint adæquatum subiectum logice, sunt tamen principale obiectum. i.e. principalior pars obiecti adæquati. Nam inter omnia entia rationis, principaliter considerat logicus de argumentatione, & ad eam ordinat alia quā in logica tradantur, inter autē species argumentationis potissima est Syllogismus. & ideo tam argumentatio quam syllogismus dicuntur principale obiectum. Et sic arbitror sensisse Albertum & Scotum, quorum prior argumentationem, secundus uero syllogismum dixit esse subiectum in logica.

Expositio Textus Porphyri iij incipit, et primo Notabilium Proemij.

Vm sit necessarium &c.] Dicitur Isagoras Porphyrius in proemio & tractatum qui incipit ibi. (Videtur autē neq; genus) in proemio ponit hanc unicam conclusionem. Notitia prædicabilium est necessaria ad notitiam prædicamentorum, diffinitionum, & diuisionum, & demonstrationum. Pro euidentia istius conclusionis præmitto quod necessarium accipitur quatuor modis, ut dicit philosophus quinto metaphysic. cap. 5. Nam necessarium est quod non contingit aliter se habere ut dicitur primo posteriorum. si ergo sit aliquid quod simpliciter non potest aliter se habere, tale erit necessarium absolute, ut hominem esse animal: Deum esse, & omne compositum ex contrarijs esse corruptibile. Secundo dicitur necessarium ex parte finis, & sic illud est necessarium, sine quo finis haberi non potest, quā quidem necessitas dicitur necessitas suppositionis. Tertio dicitur necessarium ex parte finis, non quia finis sine ipso haberi non possit, sed quia non ita bene haberi potest. Quarto dicitur necessarium quod est coactum & violentum. Ista conclusio communiter exponitur de necessario tertio modo dicto. dicit enim quod notitia prædicabilium est utilis ad notitiam prædicamentorum. quod quidem est uerum, dummodo non excludatur necessitas secundo modo accepta. Impossibile est, qā sine aliqua notitia generis & speciei cognoscantur prædicamenta, quum prædicamentum non sit aliud quā ordinatio generum & specierum a genere generalissimo usq; ad individuum direcēt, differētię uero a latere sunt in prædicamento, proprium uero & accidens non collocantur in prædicamento eorum respectu quorum habet rōne proprij & accidentis. Oportet ergo sci-re quid est genus, species, & differentia, quid proprium, & quid accidentis, ut sciamus quā ponuntur in

prædicamento & quæ non : & sic patet prima pars conclusionis.

Secunda probatur . Nam ut dicit S. Thomas in libro septimo metaphysicæ lectione tertia ex sententia Boetij sola species diffinitio . omnis autem diffinitio constat ex genere & differentia : oportet ergo ad habendā notitiā diffinitio nū scire quid sit id quod est diffinibile . s. species , & ex quibus constat diffinitio s. genus & differentia . Sed quia propriæ rerum differentiaz ut in pluribus sunt ignotæ , sicut dicitur secundo posteriorum : loco earū ponuntur propriæ passiones q̄ multū conferunt , licet a posteriori ad sciendū q̄ quid est , vt dicitur in primo de anima : iō oportet ēt scire qd est propriū . Et quia accidentia per accidens nō ponuntur in diffinitione , oportet ēt scire qd est accidens ut evitetur .

Tertia pars eodem modo probatur : quia per demonstratiū Syllogismum concluditur propria passio de subiecto per medium quod est diffinitio . Accidentia etiam communia nō intrant demonstrationem , ideo oportet ista omnia scire ad habendā demonstrationem .

Quarta pars declarat : nam ut inquit Boetius in libro diuisionum , & Petrus Hispanus in topicis , & colligitur ab Aristotele secundo posteriorum . Aliqua est diuisio generis in species quæ differentijs constituuntur : aliqua est diuisio subiecti in propria accidentia , ut numerorū aliis par , aliis impar : alia est subiecti in accidentia p̄ accidēs : ut animaliū aliud albū , aliud nigrū . oportet ergo cognoscere genus diuisibile per differentias diuidētes : & sp̄s in quas diuiditur : propriū ēt & accidens . Verū quia hæc quinq; uniuersalia maximas habēt diffūctates , dicit se illas ad aliud negotiū feruaturū : spectant . n. ad metaphysicū exceduntq; dialecticā facultatem . Quia uero in his quæstionibus , alia est Platoniorū , alia est Peripateticorū opinio , mens Porphyrij est Peripateticos quo ad poterit imitari tenereq; illorum partes . Sunt autem tres præsentim eiusmodi quæstiones : prima an uniuersalia sint in solis

nudis purisq; intellectibus , intellectum soli aliqui appellant cui nihil in re correspondet , per intellectum nudum intellecti conceptū , quo apprehenditur materia non apprehensa forma , q̄ tamē est impossibile secundū sanctū doctorē dicentē , q̄ materia cū sit pura passio non potest concipi nisi in ordine ad formam . Per intellectū purū exponit intellectū apprehendētē formā nō apprehensa materia . Gratiadeus exponit per intellectū nudū intellectū humanū , qui in principio est sicut tabula rasa in qua nihil est pictū . per purum uero exponit intellectum angelicum & diuinum . Ego arbitror hanc esse quæstionem , utrū uniuersalia sint in solis nudis ac puris intellectibus . i. vtrū sint in solo intellectu qui ex sua natura est purus , quem sit denuo datus ab omni extraneo . i. a specie cuiuslibet rei : uel etiam sint in ipsis rebus .

Q V A E S T I O de uniuersali .

E T quia hanc quæstionem dicit Porphyrius se fecuturum ex sententia Aristotelis , ideo omissa quæstione bonum existimo disputandum quid senserit Aristoteles . Ad huius notitiam præmitto q̄ vniuer sale est , qd prædictur de multis & est vnū in multis , ut ipse Philosophus in primo perihermenias dicit , ubi ponit duo esse de ratione uniuersalis , scilicet communitatē & unitatē , id est uniformitatē , est enim aliquid vnum commune multis : ubi ergo fuerit unum uniformiter multis commune , ibi dicit Philosophus esse uniuersale . Sciendum est igitur ut inquit Sanctus doctor in tractatu de ente & sententia c. 4. q̄ natura aliqua puta hominis uel animalis potest dupliciter considerari , uno modo secundum rōnē eius propriam , quæ est absoluta cōsideratio : & hoc modo nihil de ea prædicatur nisi q̄ conuenit ei inquantū hmōi : secundū istā cōsiderationē diceretur de homine animal rationale , & alia quæ cadunt in eius diffinitione . quicquid vero aliud ut sic

ut sic cōsideratur attribuatur ei, erit fal-
fa prædicatio. Ex his pono hanc conclu-
sionem : natura humana secundum ab-
solutam eius considerationem non est
spēs, nec uniuersalis: probatur, de ratio-
ne uniuersalis est unitas & cōitas : sed
de ratione naturæ humanæ sic acceptæ
non est unitas & cōitas. ergo ipsa vt sic
non est uniuersalis maior est philo-
phi, minor probatur. Id quod est de ra-
tione alicuius nō potest ab eo separari,
primo posteriorum : sed unitas & cōita-
tas separantur a tali natura : ipsa enim
in sorte non est communis. & natura
humana in sorte & Platone non est una
ergo unitas & cōitas ab ea separantur.
Et præterea vniiformitas non conuenit
ei absolute, sed per operationem intel-
lectus . Potest secundo considerari talis
natura secundū esse, quod habet in hoc,
vel in illo, & sic aliquid de eo prædicatur
per accidens ratione eius in quo est:
sicut dicimus, q̄ homo est albus quam-
vis hoc non conueniat homini inquan-
tum est homo : Sed quia hæc natura ha-
bet esse non solum in singularibus, sed
etiam in anima per suā speciem, quam-
vis secundum se considerata abstrahat
ab omni esse : ideo etiā aliqua acciden-
tia consequuntur eam secundum esse, q̄
habet in animā, & tale accidens est vni-
uersalitas. Ex his habemus hanc conclu-
sionem, natura humana secundū esse, q̄
habet in anima est vniuersalis hanc con-
clusionē probo sic. Natura humana secū-
dum q̄ est in anima est vna, & est cōis :
ergo vt sic est vniuersalis. patet cōsequē-
tia à descriptione ad descriptū , antece-
dens sic declaratur , natura humana est
ib⁹ intellectu per speciem intelligibilem
repräsentantē ipam, vt est abstracta ab
omnibus principiis indiuiduantibus , p
quæ distinguebatur in singularibus ; re-
motis aut̄ principiis distinctiuis res re-
manet indistincta, & per cōsequēs vna.
ergo talis natura, vt sic est vna, quia eius
ratio æqualiter & vniiformiter cōuenit
ðibus eius suppositis. Est etiā cōis, quia
illa spēs est æqualiter oīm hoīm simili-
tudo, & dicit intellectū in omnium co-

gnitionē inquantū sunt homines Hæc
aut̄ relationē talis naturæ ad omnia indi-
vidua significat hoc nomen species ,
& hoc nomē vniuersale. Sunt n. nomina
relatiua . Concludamus ergo, q̄ vniuer-
sale de quo loquimur, est ipsa natura , q̄
est in singularibus , sed non conuenit ei
relatio, q̄ est vniuersalitas nisi secundum
q̄ est in intellectu. Cōfirmatur ex dictis
Auicen. 5. Metaph. c. 2. vbi ait, vniuersa-
litas non accidit alicui naturæ , nisi quā
cederit informatione intelligibili, ei⁹
aut̄ vniuersalitas est ex hoc, q̄ cōpara-
tur ad multa significata . Idem ponit c.
1. Sequitur ex his, q̄ voces & conceptus
non sunt ipsa vniuersalia , vt senserunt
terministæ ; quum vniuersalia sint ipse
naturæ existentes in suppositis, quibus
tñ non accidit intentio vniuersalitatis,
nisi vt sunt in intellectu . Quod magis
declaro, quum n. vniuersale sit id, quod
prædicatur, illa dicitur vniuersalia qui-
bus conuenit prædicari, sed voces & cō-
ceptus non prædicantur, alioquin mul-
ta propositiones, quæ sunt necessariæ es-
sent falsæ. Nā in propositionibus primi
modi perfectatis idē est subiectū & præ-
dicatū, quū alterum sit diffinitum, alte-
rum vero diffinitio, vt in ista propōne,
homo est animal rationale. Constat aut̄
hanc vocē homo non esse hanc vocem
animal, nec conceptū quē habet forma-
liter mens de significato huius termini
homo, esse eundem cū conceptu quem
hēt de significato huius termini animal.
licet vtriusq; sit idē conceptus obiecti-
tus; ex quo patet, q̄ ipsa res est, quæ præ-
dicatur ; conceptus aut̄ & vox est illud
quo res prædicatur, vt dicit S. Doct. de
veritate quæst. 4. artic. 2. ad 3. Quia au-
tem res prædidentur , patet ex senten-
tia philosophi & commentatoris , qui
in septimo metaph. ponentes differen-
tiā inter materiam & formam dicunt
commen. xxiiij. quod̄ forma prædicatur
per se de eo cuius est. Nam ista est vera,
homo est animal rationale. Constat au-
tem diffinitionem in cōparatione ad dif-
finitionem habere rationem formæ. ista tñ
est falsa, hō est materia, & similiter ista,

idolum est cuprum. Et eodē lib̄o cōm.
14.vbi dicit sic, in primis substātijs prē-
dicatum est substantia subiecti. Idem po-
nit primo celi comm.91. Et primo phy-
sic.commen.14.vbi dicit ipse com-
mentator, q̄ predicata sunt res extra animā.
Idem tertio de ani. comm.21. & 22.vbi
dicit, q̄ veritas & falsitas accidunt com-
positioni rerum adinuicem. Ecce q̄ nō
dicit compositioni vocum , aut conce-
ptuum, sed rerum. Idem tenet pr̄cipue
12. Metaphy.commen.38.

Contra pr̄dicta arguo sic : vniuer-
sale est ipsa natura secundum esse, quod
habet in intellectu: sed non hēt esse in
intellectu, nisi per suā speciē , ergo sola
species intelligibilis est vniuersalis , &
per consequens vniuersalia non sunt aliud q̄ species intelligibiles. R̄ideo, ne-
gatur consequentia , quia procedit ex
falso intellectu maioris; nō.n.dicimus,
q̄ solum, id sit vniuersale, per quod natu-
ra est in intellectu , in quo sensu pro-
cedit argm̄, sed dicimus, q̄ intellectus non
attribuit naturæ intentionem vniuersali-
tatis, nisi secundum q̄ est per ipsum ap-
prehēsa. Dico tñ q̄ sp̄s intelligibilis est
vniuersalis in representando, repr̄sen-
tat.n. omnia individua speciei , natura
autem vniuersalis est, quæ pr̄dicitur.

Expositio triplicis significationis, vel definitionis, Generis.

Ideretur autē neq; genus &c.]

Ista est secūda pars huius
libri, in qua Porphy. primo
ponit hanc conclusionē, Ge-
nus non dī simpliciter . Pro cuius noti-
tia est sciendum, vt dicit sanctus Docto-
r. parte.q.5.o.artic.5. & 1.2.q.6.artic.6.
q̄ simpliciter accipitur trib.modis. Vno
modo vt idem est q̄ absolute, & sic dici-
mus q̄ sortes albus, & sortes niger est;
idem simpliciter, cum sit idem supposi-
tū & eadē substantia , licet sit aliud , &
aliud secundū quid. l. secundum acciden-
tia. Alio modo accipitur simpliciter , ve
est idem , quod totaliter , & secundum
hunc modum homo albus secundū om-

nes partes exceptis capillis non dicē-
tur albus simpliciter , quia non esset to-
taliter & vniuersaliter albus. Tertio ac-
cipitur simpliciter vt est idem, q̄ esse in
actū distinctū contra ens in potentia,
hoc modo entia fictitia imaginabilia, &
opinabilia , & corrupta non sunt entia
simpliciter , puta homo mortuus nō est
simpliciter homo. Quarto accipitur sim-
pliciter vt est idē, q̄ vno modo, & sic lo-
quitur Porphy. hoc loco dicēs, q̄ genus
non dī vno modo, sed tribus, q̄ sic pro-
bat. Genus dī de multitudine aliquorum
descendentū ab vno principio, & dī de
principio generationis , & dī de eo qđ
predicatur de pluribus, dīibus specie ;
ergo dicitur tripliciter . Deinde quuna
dicit (Genus.n.dī & aliquorum) decla-
rat singula membra huius diuisionis di-
cens , q̄ genus primo modo dictum est
multitudo descendantium ab vno prin-
cipio, & sic dicitur genus Romanorum
multitudo descendantium à Romulo. Est autē de ratione huius generis duplex
respectus . Vnus est totius multitudinis
ad lūm principium. Alius est vnius par-
tis talis multitudinis ad aliam partem.
Deinde quum dicit (dicitur autem) po-
nit secūdum modum dicens, quod prin-
cipium dictæ multitudinis dicitur ge-
nus , quomodo Romulus dicitur genu
Romanorum. Et non solum pater dici-
tur genus isto secundo modo, sed etiam
patria, quæ est principium generationis
sicut & pater .

Dubitatur in his verbis Porphyrii, an
patria sit principium generationis quē
admodum & pater . Videretur q̄ non, pri-
mo. Omne principium generationis si-
cūt pater est actuum, sed patria non est
actua, quam si locus, & per consequē
quantitas , nulla autem quantitas est a-
ctua ergo &c. Secundo videtur Por-
phyrius diminutus, quia non solum pa-
tria, sed etiam calor, & tēpus sunt prin-
cipia generationis rerum. Respondeo,
quod duplex est principium genera-
tions, alterum.n.est vniuersale & æquiuocum,
alterum vero particulare & uni-
uocum. Patria est primō modo princi-
pium.

pium generationis, quod experimento patet: quidam enim sic in una regenerazione generantur, q̄ non, in alia: Sed est notandum q̄ patria & locus, si accipiatur ut est quantitas, sic non est principiū generationis, si uero accipiatur quo ad uirtutē & qualitatē ei a corpore cœlesti influxam: sic dī esse generationis principium, pater autem est principium particulare & vniuocum: cui res genita assimilatur in natura speciei.

Ad primum argumentum patet responsio ex dictis. Ad fīm dico q̄ calor non est principale principiū generationis de quo loquitur Porphy. sed est tñ principiū dispositiūnū intrinsecū tempus vero est mensura extrinsecē disponēs: & solūmō principiū sine quo nō. Vel pōt dici q̄ rēpus est magis principiū corruptionis q̄ generatiōis, ut dī quarto physisorū. Deinde quū dicit (aliter aut̄) ponit genus tertio mō acceptū quod sic diffinit. Genus est cui supponit species, & hoc est genus de quo loqui intendit. Conuenienter aut̄ p̄m̄isit hāc diuisio nem, quia omne multiplex prius est diuidendū q̄ diffiniendū: genus aut̄ multipliciter dī ut ex dictis patet. Est aut̄ multiplicitas generis nō termini squioci, sed analogi, quū genus per prius dictū sit de principio generationis, consequēter vero de multitudine generatorū: de genere aut̄ logico ex habitudine ad genus secūdo mō acceptū: quia sicut illud est principiū effectiū generationis, ita genus est principium formale specierū.

Q V A E S T I O de diuisione uniuersalis.

Ed antequam exponantur hāc genesis descriptiones, quārēndum est an diuiso uniuersalis in genus specie differentiā propriū & accidens, sit diuiso generis in species. Videtur q̄ non, quia ex hoc sequeretur, q̄ hāc quinq̄, vniuersalia essent species: & per consequens eset tñ unum p̄dicabile. Respondeo, in hac quāstione faciam tria.

Primo dicam quid intelligatur per vniuersale.

¶ Scđo declarabo ordinē istorū vñium.

Tertio dicam ad quāsūtum.

Quantum ad primum p̄mitto & dico. primo, q̄ quadruplex est uniuersale, ut dī a san. docto. in q̄onibus de ueritate quāstione 7.art.6.ad 7.Nam aliquod est vniuersale secundum causalitatem sicut sol respectu omnium generabilium & corruptibiliū, & Deus respectu omnium entum. Aliud est vniuersale secundum repräsentationem sicut speculum, multa repräsentans. Aliud est vniuersale fīm vñum, ut platea & huiusmodi loca in ciuitate, quæ sunt in communē vñum hominum. Aliud est vniuersale fīm p̄dicationē, q̄ nō est aliud q̄ natura de multis p̄dicabilis. Dico secundo q̄ vniuersale fīm p̄dicationē tripliciter se hēt, ut dicit. S.doc.in scđo s̄nīarū dist. 2.que. 3.artic. 2.ad primū aliquando.n.dī vniuersale in re, & hoc est ipsa natura cōis fīm esse quod habet in singularibus. Ali quando dī vniuersale ante rem, & hoc est eadē natura, fīm q̄ habet esse in intellectu angelico: angelus.n. intelligebat naturas rerū anteq̄ fierent. Aliquando.n.dī uniuersale post rē, & hoc est eadē natura fīm esse quod habet in intellectu nostro. Dī aut̄ aliquando uniuersale post rē, quia cū sc̄ia nostra causetur a rebus oportet ipsas res prius esse, anteq̄ nos habeamus sc̄iam de eis: & tanq̄ attribuamus ei intentionem vniuersalitatis. De vniuersali hoc tertio mō loquimur. Dico tertio q̄ uniuersale in p̄dicando ab alijs dupliciter differt. Primo quia nulla natura dī uniuersalis fīm p̄dicationē nisi ut habet esse in intellectu. Alia uero dicuntur uniuersalia vt sūt extra intellectū. Scđo q̄a alia uniuersalia aut̄ priora respectu eorū quorū sunt vniuersalia, nā cā uniuersalis p̄cedit esse etū & est prior effectū, & rep̄setans est prior repräsentatis: & hoc quod venit in usū multorum est prius iplo usū. Vniuersale sūt fīm p̄dicationē in quantum hmōi est posterius: & sic patet primum.

Quo ad secundū dico breuiter q̄ vniuersale est, qđ de multis p̄dicatur, q̄ cōtingit dupliciter. Nā aliqua p̄dicatur

in quid sicut genus & species: & aliqua prædicantur in quale sicut est differentia proprium & accidēs: prius ergo determinat de his quæ prædicātur in quid quām de his quæ in quale: quia dici in quid est modus substantiæ: dici in quale est modus accidentis: substantia autem est prior accidente tempore, natura, & definitione, vt dī 7. metaphysicæ. Prius et tractat de genere quām de specie, quia genus est communius specie, de vniuersalioribus aut prius est agendum vt dī primo metaphysicæ. Contra hūc ordinem arguitur sic: differentia est prior specie, quum sit pars diffinitionis eius: diffinitio autem & eius partes sunt priores diffinito, ergo prius agendum est de differentia quām de specie. Respondeo q̄ species & differentia possunt copari dupliciter. Vno modo in ratione diffinitionis & diffiniti, & quia diffinitio & eius partes notificant diffinitum q̄ non facerent nisi essent notiores eo, ideo sunt notiores diffinito, & quantū ad hoc differentia est notior sp̄: prius enim cognosco animal rationale quām hominem, quamuis prius cognoscā ho minem, q̄ quod h̄c sint partes diffinitiæ eius. Alio modo possunt compari in ratione prædicamentalis, & sic species est prior differentia quum prædice tur in quid, & differentia in quale. Pōt etiam aliter responderi q̄ genus & species sunt correlatiæ, & quia vnum cor relatiorum cognoscitur per reliquū, ideo statim post determinationē generis determinatur de sp̄, & sic patet fīm.

Quo ad tertium dico primo q̄ conce ptus rerum sunt in duplice differentia. Aliqui enim super seipso reflectuntur, vt patet de conceptu accidentis: nam cōceptus quem format intellectus de significato huius nominis accidens, etiā ipse est accidens existens in intellectu, similiter conceptus qualitatis est qualitas, & conceptus entis est ens. Alij sunt conceptus qui supra se non reflectuntur. Conceptus enim substantiæ non est substantia, nec conceptus quantitatis est q̄-
titas, sed omnes conceptus sunt quali-

tates. Dico secundo q̄ conceptus qui su per se reflectuntur possunt considerari dupliciter. Vno modo ut sunt significatiui & representatiui. Alio mō ut sunt quādā res particulares, isti.n.concept⁹ vt sunt quādā res particulares sunt inferiores ad seipso, ut sunt significatiui, verbi gratia conceptus entis significat omne ens; & quia ipse est ens, iō significat etiam seipsum: ecce q̄ talis conceptus nō solum dī de se, sed etiā de alijs entibus, & per consequens est superior & cōior seipso: vt sic. Idem dico de conceptu qualitatis & accidētis & alijs hūiutmodi. Dico tertio q̄ tales conceptus possunt diuidi in duas differentias, & tamen coincidunt in unam earū: q̄ sic declaro. Nam constat q̄ cōceptus qualitatis diuiditur in qualitatem corporalem & spiritualem, & tamen ipse conceptus qualitatis est qualitas spiritualis quū sit in subiecto spirituali. in intellectu. Dico quarto, q̄ cōceptus vniuersalis & simili generis sup se reflectit: nā cōceptus generis est genus, & cōceptus uniuersalis ē vniuersalis, quū posuit sibi attribui intentio vniuersalis: licet illæ cōceptus in se sit quādā res particularis: sicut humana natura ēm esse quod habet in sorte est particularis, licet vt est apprehensa per intellectū ei conueniat uniuersalitas. Dico quinto q̄ cōceptus vniuersalis pōt accipi vt superior ad conceptū generis. Prædicatur. n. non solum de genere, sed etiam de specie, & differentia, & proprio & accidente. Conceptus est generis pōt accipi vt superior ad conce ptum uniuersalis. Genus enim continet sub se omnia genera: & per consequens etiā hoc genus uniuersale. Dico igitur q̄ uniuersale ut est superius ad genus diuidit in ista quinq; sicut in sp̄s. Quod patet. H̄c enim diuisio nō est subiecti in accidētia: ut de se patet: neq; est diuisio totius in partes quantitatiwas aut es sentiales, aut potentiales, sed est diuisio totius uniuersalis in partes subiectiwas: neq; hoc indiget probatione, oīs autem pars subiectiua uel est species vel indiui duum: sed h̄c diuisio nō est in indiui-

dua. alioquin genus esset individuum : ergo est diuisio in species . Ad argumētum dico, q̄ genus est relatiuum. potest autem aliquid dici relatiū, vno modo in comparatione ad vnum . Et alio modo in comparatione ad aliud . Nam ali quis est pater vnius, & filius alterius. Ita dico in proposito : nam ista quinq; vniuersalia, vt comparantur ad hoc cōmune genus vniuersale, sub quo continen tur habent rationem speciei, si vero cōparantur ad ea de quibus ipsa dicuntur, sic habent distinctas rationes vniuersaliis : & vnu dicitur genus, aliud species , aliud differentia, aliud proprium, aliud vero accidens .

Expositio Generis Logici.

R I P L I C I T E R igitur quū genus dicatur .] Postq Porphyrius declarauit , q̄ genus dicitur tribus modis , omis sis duobus primis eligit tertium , quod quidem dupliciter diffinit . Primo sic , genus est cui supponitur species . Secundo sic . Genus est, qđ prædicatur de pluribus differentiis specie in eo, q̄ quid . Notandum est , q̄ licet vnius rei sit tan tum vna diffinitio , si loquamur de his , quæ propriè habent diffinitionem , eo q̄ vnius est tantum vna natura quam significat diffinitio : tamen possumus aliquam rem multis modis diffinire largo modo accipiendo diffinitionem , sic est in proposito . Nam genus & est genus , & est prædicabile . inquantum est genus dicitur relatiū ad speciem , quam sub se continet : & vt sic data est prior diffini tio : de genere autem vt est prædicabile datur secunda diffinitio . Et q̄ illa diffinitio sit conueniens sic probatur : ista diffinitio datur per proprium genus , & proprias differentias : ergo est conueniens : consequentia patet , antecedens probatur . Nam quod detur per propriū genus patet quum dicitur . Genus est qđ prædicatur , s. est prædicabile . Quod autē detur per proprias differentias declarat sic : eorum quæ prædicantur , aliqua p .

dicantur tantum de vno , vt individua : aliqua vero de pluribus: eorum, quæ dicuntur de pluribus aliqua prædicantur in quid , & aliqua in quale : eorum quæ in quale, aliqua in quale essentiale , & ali qua in quale accidentale . Tunc arguitur sic , ista diffinitio facit differre genus ab omnibus prædicabilibus , immo etiam ab omnibus , quæ prædicantur etiam si sint nidiuidua . ergo datur per proprias differentias prædicabilis . Tenet conse quentia quia vnum prædicabile nō dif feret ab alio in ratione prædicabilis , nisi per proprias prædicabilis differentias : antecedens probatur . Nam illa particula de pluribus , facit genus differre ab individuis , quæ dicuntur de vno solo . Illa autem differentiis specie , facit dif ferre a specie , illa vero in quid , facit dif ferre a differentia a proprio , & ab acci dente , quæ prædicantur tantum in quale , vt infra patebit . Quod etiam probat Porphyrius , quia per ista respondetur ad interrogationem factam per quale , ergo prædicantur in quale : ex his con cludit prædictam diffinitionem generis esse conuenientem .

Contra arguitur primò : id quod pdi catur de aliquo vere affirmatur de eo : sed genus nō vere affirmatur de specie : ergo nec de ea , vel de eis prædicatur : maior nota , etiam minor . Nam ista propositio est falsa , species est genus . Secundo quoque sunt , plura sunt differen tia : ergo in diffinitione generis super flue ponitur , differentiis .

Ad primum dico , q̄ quum genus sit terminus secundæ intentionis correlati ue acceptus , aliud est ipsa intentio generis , & aliud est res , quæ sibi correspō det tanquam fundamentum . Dico secundo , q̄ in terminis prime intentionis à prædicari ad esse valer consequentia : sequitur enim animal prædicatur de ho mine : ergo homo est animal . In secundiis autem intentionibus non tenet illa consequentia , nisi forte ex parte funda menti : & propter hoc neganda est maior . Ista enim propositio falsa est , spe cies est genus : sed hæc est vera , illa res quæ

quæ est species, est illa res quæ est genus. Id enim quod homo est, est certum animal. Ad secundum negatur consequentia, quia ly differentibus non ponitur in illa definitione, vt determinet ly pluribus, sed vi determinet ly specie. Omnia enim quæ sunt plura differunt: sed differre contingit multis modis. Nam aliqua differunt genere, aliqua differunt specie, aliqua differunt tantum numero: vt ergo declararet quomodo differant illa plura de quibus prædicatur genus, dixit, q[uod] prædicatur de pluribus, q[uod] differunt non tm numero, sed specie.

Si vero queritur utrum genus possit prædicari de differentibus numero. Respondeo, q[uod] genus aliquod prædicatur de pluribus differentibus numero, no[n] tam in quantum differunt genere, sed in quantum differunt specie: hoc genus uiuens dicitur de animali, & de planta: constat autem q[uod] hæc duo genere differunt; quum sub animali plures sint species distinctæ a speciebus plantarū: sed dico, q[uod] animal & planta licet sint genera, vt comparantur ad sua inferiora: sūt tamen species & non genera, vt comparantur ad viuens, quod est eis superius.

Q V A E S T I O,

Quid definiatur definiendo genus.

EST autem generalis quæstio utrum quando diffinatur genus, diffiniatur prima, vel secunda intentio, siue aliquid aliud. Burleus, Gratiadeus, Antonius Andreæ, Armandus, & plerique alij dicunt non primam, sed secundam intentionem diffiniri: non quidè pro se, sed pro prima. Mouentur autem ad hoc tenendum principaliter ista ratione. Illud diffinatur quod per se consideratur a logico: sed secundæ intentiones sunt huiusmodi, & non primæ: ergo hic diffinitur secunda intentio. Ita opinio sustentari potest, nec est facile improbadæ, quum fuerit præclarissimorum virorum: posset tamen dici, q[uod] nec prima nec secunda intentio diffinitur, sed res cui intentio generis attribuitur; q[uod]

sic probatur: de ratione diffinitionis est, q[uod] conueniat diffinitio, quum inf[er] ei per se, vt dicitur primo Posteriorum sed ista diffinitio generis non conuenit primæ aut secundæ intentioni: ergo nec prima nec secunda intentio diffinitor: minor probatur. Nullum accidentis prædicatur in quid de substantia, sed prima & secunda intentio sunt accidentia, quū sint in intellectu subiectiæ, ergo nulla intentio potest de substantia prædicari. Si ergo diffinitor intentio, sequitur, q[uod] in substantia non esset prædicatio generis de specie. Nec valet si dicatur q[uod] diffinitor intentio no[n] pro se, sed pro ipsis rebus, quum sit implicatio contradictionis dicere, q[uod] diffinitio non conueniat diffinitio, vt patet ex secundo Posteriorum. Est ergo dicendum q[uod] ipsa res diffinitor non absolute, sed vt stat sub secunda intentione. Quod sic probbo. Illud diffinitor cui ista diffinitio conuenit; sed res ad extra est huiusmodi. Ipsa natura est, quæ prædicatur vt supra probatum est, quamvis non sibi conueniat prædicari, & respectus conformitatis ad res specie distinctas, nisi vt est per intellectum apprehensa: & hoc est forte, quod intendunt isti quando dicunt, q[uod] diffinitor secunda intentio in concreto. Pro cuius notitia est sciendum, q[uod] hoc nomen genus significat tm respectum rationis, quum sit relativum secundum esse, vt dictum est supra; iste autem respectus potest significari & in abstracto, sicut forte per hoc nomen generalitas, & in concreto, vt per hoc nomen genus. Concreta autem aliud significant & pro alio supponunt significant enim formam, & supponunt pro re cui forma inest. Istud ergo nomen genus supponit pro natura cui attribuitur respectus uniformitatis ad distincta specificæ, licet significant tantum illum respectum. Et ideo bene dicitur q[uod] diffinitor genus in concreto, quod quidem genus appellat intentionem, quia intentio potest dupliciter accipi, uno modo propriæ, & sic nihil est intentio nisi quod fit per operationem intellectus. Alio modo large, & sic intè:

atio significat rem quæ obicitur intentioni. Potest ergo dici quæ natura quæ est genus dicitur intentio quia est obiectum, & id quod correspondet secundæ intentioni.

Contra hoc arguitur primo, si hic diffinitur res, sequitur quod logicus principaliter considerat de rebus, hoc est falsum, ergo, &c. Secundo diffinitio rei conuenit cuilibet contento sub tali re, sed hæc diffinitio non conuenit contentis sub natura generica: non enim homo est genus, ergo non natura diffinitur.

Tertio id quod hic diffinitur prædicatur, uniuoce de omnibus generibus, sed nulla res prædicatur uniuoce de omnibus generibus: quia illud maxime est ens. Constat autem ens non dici uniuoce, ergo idem quod prius.

Ad primum negatur consequentia, quia hic non diffinitur res ut res est, sed ut stat sub respectu uniformitatis qui est respectus rationis: ita quod talis respectus est ratio quod rei conueniat hæc diffinitio. Constat autem quod principale consideratum in scientia est ratio, sub qua aliud consideratur.

Ad secundum dico, quod diffinitio rei ut res est, id est diffinitio quæ dicit quidditatem, & entitatem rei, prædicatur, de omnibus sub eo contentis: quia in omnibus reperitur talis entitas. Diffinitio autem rei non absolute accepta, sed ut stat sub aliquo respectu ut est respectus rationis non conuenit nisi eis in quibus est talis respectus, respectus autem significatus per hoc nomen genus non in est homini, nec respectus significatus hoc nomine species inest sibi: nec dico quod diffinitiatur res & respectus, quia tale est ens per accidens: sed dico quod rei non conuenit ista diffinitio, nisi ut stat sub respectu.

Ad tertium dico, quod est differentia inter nomen primæ impositionis & secundæ: quia nomini primæ impositionis correspondet aliqua determinata natura, hoc enim nomen animal non signifi-

cat primo hominem aut capram, sed naturam animalis, & hoc nomen homo significat humanitatem, nomini autem leconde impositionis non correspondet aliquam vnam natura determinante, sed significat aliquid quod potest diversis naturis attribui: respectus enim significatus hoc nomine, genus, attribuitur animali & plantæ & colori, & multis alijs. Dico ex his ad argumentum, quod licet diffinitio rei ut stat sub prima intentione, & sub nomine primæ impositionis conuenit omnibus sub re contentis, non tamen hoc est uerum in diffinitione rei, ut stat sub termino secundæ impositionis: & ad argumentum formaliter respondendo negatur major, sed quod ille respectus conformitatis sub quo diffinitur res conueniat uniuoce omnibus generibus, id est omnibus rebus quibus attribuitur intentio generis. Prædicta arbitror esse de mente S. doc. quod forte non abhorrebit qui studiose & accurate ipsum fuerit perscrutatus.

Expositio speciei, cum suis questionibus intextis.

SPECIES autem dicitur postquam Porphyrius declarauit quid sit genus, tractat conuenienter de specie, cuius ordinis ratio dicta est supra. Circa hoc autem duo principaliter facit.

Primo ponit duos modos, quibus dicitur species, quorum alter ad rem pertinens est, alter uero impertinens.

Secundo ponit differentiam quæ est inter superiora & inferiora quo admodum prædicandi ibi (assignato autem) Circa primum dicitur, quod species dicitur duplicitate, nam forma & pulchritudo species dicitur, prout dicebatur speciem Priami esse dignam imperio. Dicitur etiam species propria aliqui individuali inclinatio & complexio, iuxta illud poetæ.

Mille hominum species & rerum
discolor usus.

Velle suum cuique est nec uoto
viuit uno .

Sed de specie his duobus modis di-
ctis nō loquitur hoc loco Porphy. Alio
modo dicitur species id quod ponitur
sub assignato genere sicut homo est spe-
cies animalis, & albedo coloris: & triā-
gulus figuræ.

Notandum q̄ specierū aliquæ sunt sub
alteraz, aliquæ vero specialissimæ. Por-
phy.de utrisque exemplificat.Nā & ho-
mo & albedo sunt species specialissimæ
triangulus uero est species subalterna
habens sub se alias species . Hanc igitur
speciem de qua loquendum est tripliciter
describit . Primo sic . Species est
quæ ponitur sub assignato genere: & p-
batur . Omne inferius ponitur sub suo
superiori , sed species est inferior ge-
nere , quem sit eius pars subiectua.er-
go ponitur sub genere: maior & minor
de se satis clarent . Notāter dixit sub ge-
nere assignato, idest determinato, quia
non quælibet species ponitur sub quoli-
bet genere . Albedo enim non est sub
animali, sed sub eo quod per eius diffe-
rentiam in species diuiditur.

Contra argui solet primo, indiuiduum
continetur sub genere , ergo ista diffi-
nitio non conuenit soli speciei . Et per
consequens postea est inconuenienter.
Secundo magis commune non contine-
tur sub minus communis, sed species est
communior genere : ergo sub eo non
continetur.maior nota , minor proba-
tur.plures sunt species quam genera,er-
go species est communior genere: ante-
cedens patet, consequentia probatur;
quia illud est magis cōmune , quod de
pluribus prædicatur. Tertio in diffini-
tione generis ponitur species : ergo
in diffinitione speciei non debet pon-
genus , alioquin idem esset notius &
ignorius respectu eiusdem:

Respondeo ad primum, quod ista de-
scriptio sic est intelligenda . species est
uniuersale quod ponitur sub assignato
genere , indiuiduum autem licet sit sub

generi , non tamen est sub eo tanquam
uniuersale . Et similiter species est sub
generi , ut quid communicabile mul-
tus: indiuiduum vero ut in communi-
cabile , & propter hoc ista descriptio
non conuenit indiuiduis. Ad secundum
dico quod species accipitur dupliciter ,
vno modo pro intentione , alio modo
pro re subiecta intentioni. Intentio spe-
ciei est communior intentione generis,
quia pluribus naturis applicari potest:
ipsa vero res quæ est species non est co-
mmunior natura generica, sed ecōtrario:
quia de quo cunque prædicatur natura
specifica , prædicatur etiam natura ge-
nerica : sed non econtra : quando dī-
cimus quod species est sub genere non
loquimur de intentionibus , sed de re-
bus ipsis . ad argumentum negatur mi-
nor , quum probationes procedant de
intentione speciei , & non de re quæ est
species .

Ad tertium respondet auctor in tex-
tu, quod cum genus & species sint cor-
relativa , necesse est in utrorumque rati-
onibus utrisque rationibus vti. Ex quo
videtur innuere, quod unum relatum
debet per aliud diffiniri. Burleus vult q̄
nullo modo unum relatum per aliud
diffiniatur , siue diffinitione quid rei ,
siue diffinitione quid nominis , quia q̄
ponitur in diffinitione est notius diffini-
to : sed unum relatum non est notius
altero , quum relativa sint simul natu-
ra & intellectu: ergo , &c. Ego tamen
arbitror Burleum non aduerſari . Por-
sed eorum utrumque verum dixisse. Ad
aliquid enim sunt que secundum id to-
tum quod sunt ad aliud dicuntur. vt ha-
bet Phil. in prædicamentis. Quum igi-
tur tota rō relatiui consistat in depen-
dentiā ad correlatiū , impossibile
est unum relatum intelligi sine cor-
relatiuo : & ideo in diffinitione relati-
ui ponitur correlatiū non tamquam
aliquid eo notius , vt optime inquit
Burleus , sed tanquam id sine quo in-
telligi non potest.

Secunda descriptio speciei hæc est ,
species est , de qua genus in eo , q̄ quid
prædicatur

prædicatur, ista diffinitio patet ex diffinitione generis posita in cap. præcedenti, ubi dictum fuit, quod genus prædicatur de pluribus speciebus in eo, q̄ quid. Contra, ista diffinitio conuenit etiam indiuiduis: nam indiuiduum est de quo prædicatur genus in quid. Respondeo, quod diffinitio sic est, glosan. species est de qua prædicatur genus immediatè, & hoc modo non conuenit indiuiduis; quia de eis non prædicatur immediatè, sed tantum mediante specie.

Tertia descriptio est ista species est, vniuersale, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo, quod quid. Deinde quum dicit (sed hæc quidem) ponit differentiam inter hanc tertiam descriptionem & duas præcedentes, quia illæ conueniunt non solum speciebus specialissimis, sed etiam sub alternis, ista vero conuenit tantum specialissimis.

Contra prædicari de differentibus numero conuenit etiam speciei subalterna. Nam animal est species subalterna, & prædicatur in quid de sorte & Platone: ergo non bene dictu est, quod ista diffinitio conueniat tantum speciei specialissimæ. Respondeo dupliciter, quod licet species subalterna prædicetur mediante de differentibus numero, non tñ immediate, sed hoc conuenit tantum speciei specialissimæ. Dico secundo quod ista diffinitio intelligitur cum exclusione, & est sensus, quod species specialissima prædicatur de differentibus numero solum.

Contra, hoc conuenit etiam speciei subalterna, animal enim prædicatur de forte & Platone, qui differunt solum numero. Respondeo quod ly solum in illa propositione potest duo determinare, aut enim determinat ly differentib. vt sit sensus, species specialissima prædicatur de differentibus solum numero, & sic non intelligitur hic: aut determinat ly prædicatur vt sit sensus, q̄ species specialissima prædicatur solum de differentibus numero, & sic non conuenit speciei subalterna, quæ non solum

de differentibus numero, sed etiam de differentibus specie prædicatur.

Secundo arguitur sic, quicquid prædicatur de altero in quid, dicit totum illud, de quo prædicatur, alioquin non dicteret totam ejus quidditatem, & sic non prædicaretur quidditatè, sed species non dicit totum indiuiduum, ergo non prædicatur in quid de indiuiduis minor probatur: species non dicit principia quibus indiuiduum indiuiduatur: ergo non dicit totum indiuiduum. Consequenter patet, quia talia principia sunt aliquid ipsius indiuidui; antecedens probatur: species dicit solam naturam cōmūnem pura homo significat tantum animal rationale: ergo non significat ipsa principia, quæ non sunt natura communis, immo incomunicabilia. Respondeo, negatur minor, ad probationē negatur antecedens, ad cuius evidentiam est sciendum, quod forte homo & humanitas idem significant, licet diuersimode: ut declarat, scilicet doc. in tractatu de esse, & essentia. Humanitas enim quia significat abstractiū, significat tñ id quo homo est homo, & non aliud, q̄a abstractum est, id quo solo, & quo toto aliquid est tale quale denominatur per concretum, homo autem non solum humanitatem significat, sed etiam principia indiuiduantia, implicitè tamen, & non explicitè; quia non significat illa determinatè; sed quia significat naturā humanam in concreto, siue ut est in supposito, non exprimens hoc autem illud suppositum, ideo implicitè, & indeterminatè significat principia indiuiduantia, suppositū vero significat explicitè, & naturam, & principia indiuiduantia, sufficit ergo quod species implicitè significet tantum indiuiduū ad hoc, quod de ipso quiditatè prædicetur.

Tertio arguitur sic idem est prædicari de differentibus numero quod prædicari de indiuiduis, sed in diffinitione speciei non possunt poni indiuidua; ergo neque hoc quod est prædicari de differentibus numero, maior patet, minor probatur. Si indiuiduum ponitur

in diffinitione speciei aut ponitur vt genus, aut vt differentia, aut vt subiectum, aut vt correlatum. Non primum, quia individuum non est genus speciei quū nō sit superioris ad eam. Non secundum, quia speciei specialissimē non sunt differentiae. Non tertium, quia species nō est in individuo sicut accidēt in subiecto. Non quartū, quia vnius relatiū est tantum vnum correlatum eiusdem rationis, sed correlatum speciei est genus. ergo individuum non est eius. Respondeo quod ponitur in eius diffinitione tāquam correlatum. Ad improbationem dico, q̄ vnum potest pluribus relationibus referri ad diuersos terminos: & sic est in proposito. Nam species quācum ad relationem inferioritatis habet pro suo termino genus, quantū vero ad relationē superioritatis refertur ad individuum. Et propter hoc etiā assignantur speciei plures descriptiones. Species enim est inferior genere, omne autem inferioris continetur sub suo superiori: & recipit eius prædicationem. Prima ergo diffinitione conuenit speciei per comparationem quam habet ad genus, vt contenti continens. Secunda vero inquantū recipit eius prædicationem, & tertia p comparationē ad individua de quibus ipsa species prædicatur.

Expositio ampla trium diffinitionū speciei cum suis questionibus permisit, et una an genus necessario plures habet species.

LA N V M autem erit in ista parte declarat Porphy. prædictas diffinitiones speciei, & primo primam. Secundo alias duas, ibi. (Assignato autem generi.) Circa primum intendit hanc rationem. Omne interioris continetur sub suo superiori: Sed spēs est inferior genere, ergo sub ḡne cōtinetur: Sed q̄a vbi est relatio superioritatis, & inferioritatis ibi est ordo: ppterēa cōsequēter decla-

rat ordinēm p̄dicamentale dicēns, q̄ in omni prædicamento est quoddam generalissimum & aliqua specialissima, si pra genus generalissimum non est aliud genus, & infra speciem specialissimam non est alia species: sed inter generalissimum & species specialissimas sunt alii qua media, q̄z ut comparantur ad genus generalissimum sunt species, & ut comparantur ad species specialissimas sunt genera, & exemplificat de prædictis. Nam substantia est genus generalissimum, & homo est species specialissima, & horum inter media sunt animal, corpus, & viuens.

Dubitatur primo quare quum dixerit in vno quoq; prædicamento esse vnu generalissimum, dixit postea esse plura specialissima, & non solum vnum. Respondetur primo quod impossibile est in vno quoque prædicamento esse plura generalissima: sed ibi est tm vnu q̄ est principiū totius illius coordinacionis. Vbi enim sunt duo generalissima, sunt etiam duę coordinaciones, & duo prædicamenta. Species vero specialissimē non sunt principium coordinacionis, sed sub ea continentur, & ideo possunt esse plures, quia nō repugnat aliqua plura, quorū vnu sub alio non continetur, contineri sub aliquo tertio. Dico secundo, quod etiam loquitur de generalissimo in plurali: ait enim sic. In uno quoque prædicamento sunt quædam generalissima, quod quidem nō est exponendum distributiū, sed collectiū, & est sensus quod in vno quoque, id est in omnibus simul sumptis sunt quædam generalissima.

Dubitatur secundo quare sicut species subalterna diuiditur in plures species, nō sic etiam diuiditur species specialissima. Respondeo, quod diuisio aliquius in species est diuisio formalis: q̄a diuisio generis fit per differentias formales, q̄z constituunt speciem, & eam ab alijs formaliter, & specificè distinguunt. Diuisio autem speciei specialissimē non est per differentias formales, sed per materiam: quia principium distinguiūt.

stinctuum duorum individuorum in ea-
dem specie non est aliqua differētia spe-
cifica : & ideo species specialissima non
potest diuidi in alias species , quia non
habet differentias diuisivas.

Deinde quum dicte (quare hæc quidē)
infert ex dictis quoddam corollarium
dicens , q̄ generalissimum habet tātūm
vnām habitudinem ad inferiora , & spe-
cialissimum habet tantum vnām ad su-
periora . Intermedia vero habet duas,
vnām , scilicet ad superiora , & aliam ad
inferiora .

Contra hoc , quod continet & conti-
netur habet duas habitudines , vnām ad
continens , aliam vero ad contentum ;
sed species specialissima continetur a ge-
nere , & continet individua , igitur habet
duas habitudines . Respondeo primo ,
quod species , ut species refertur tan-
tum ad genus , cuius ratio est : quare
species dicitur à specificando : est autem
specificatio solius generis , & ideo di-
citur tantum ad genus : & sic loquitur
in hoc loco . Porphy . licet species per
relationem superioritatis dicatur ad in-
dividua . Vel dici potest , quod Porphy .
non intendit dicere , quod species non
dicatur ad individua : sed solum vult di-
cere , quod species specialissima non est
genus suorum inferiorum , sicut species
subalterna : quæ ut cōparatur ad sua su-
periora est species , & ut comparatur ad
sua inferiora est genus . Species autē spe-
cialissima habet semper tantum vnām
habitudinem , scilicet habitudinem spe-
ciei , quam habet in ordine ad genus .

Deinde quum dicit (determinat er-
go) declarat quid sit generalissimum : &
quid sit species specialissima . Dicens ,
quod species specialissima est , quæ quā
sit species non potest esse genus , nec po-
test diuidi in alias species : ut supra de-
claratum fuit . Generalissimum vero
est , quod quā sit genus non potest esse
species . Item generalissimum est supra ,
quod non est aliud genus : & declaratur
exemplo : nam iuppiter est ultimum ad
quod relatiūe dicitur Agamemnon , A-
trides , & Pelopides :

Deinde quum dicit (sed in familijs)
ponit differentiam inter hoc exemplū ,
& ipsum generalissimum , quia omnes
qui sunt in aliqua familia reducuntur ad
vnūm primum principium : generalis-
sima vero non reducuntur ad aliiquid ,
quod sit eorum principium . Nam si
esset aliquod commune genus omniū ,
maximē esset ens : sed ens non est genus :
ergo &c. patet maior , sed minor pro-
batur . nullum genus prædicatur æqui-
uoce : sed ens prædicatur æquiuoce :
ergo non est genus . Vtrum autem ens
dicatur æquiuoce , vel vniuoce : alterius
negocij est .

Sciendum tamen , q̄ ens non est purè
æquiuoce , alioquin in primis princi-
pijs per se notis esset æquiuatione , quia
in eis ponitur ens , siue esse , vel non esse .
Et per consequens si poneretur in argu-
mentatione committeretur fallacia æ-
quiuationis . Non etiam prædicatur
omnino vniuoce , quia omne commune
vniuocum contrahitur ad sua inferiora
per aliquid , quod est extra rationem il-
lius superioris , sicut animal contrahitur
ad hominem per rationale , de cuius ra-
tione non est animal , sed nihil est de cu-
iis ratione non sit ens , ergo non est v-
niuocum , sed dicendum est , quod præ-
dicatur analogicē , i. per prius de vno
quam de alio , per prius de substantia , &
per posterius de accidente .

Deinde quum dicit (decem quidem
sunt) ponit differentiam inter genera-
lisissima , & specialissima & individua .
Diceus , quod generalissima sunt tātūm
decem , specialissima vero sunt in quo-
dam numero finito , non tamen nobis
noto , quia non cognoscimus omnes spe-
cies rerum . Individua vero sunt infinita
secundum Philosophos successiūe . Quia
cum ipsis dicant mundum fuisse æternū ,
dicunt etiam generationē fuisse ab æter-
no , & fuisse ante nos infinitos homines
non quidem simul , sed per successionē .

Deinde quum dicit (quapropter) in-
fert ex dictis duo corollaria , secundum
est ibi (descendentibus igitur :) Dicit
itaq; primo , q̄ descēdēdo per diuisionē

generalissimo ad specie specialissimam quiescendum est in ea nec est procedendum ad individua. Probatur hoc corollarium tali ratione. ad ea non est procedendum in quibus reperitur infinitas, quia non contingit infinitum per transire: sed individua sunt infinita, ut dictum est, ergo &c. Ex hoc sequitur quod individuorum non est scientia, probatur sic. De infinito non est scientia, sed individua sunt infinita, ergo de ipsis non est scia.

Deinde quum dicit (descendentibus igitur) ponit aliud corollarium dicens quod descensus a generalissimo ad specialissima fit per divisionem, scilicet generis per differentias. verbi gratia. sic descenditur a substâtia ad hominem. Substâtiarum alia corporea, alia incorporea. Corporearum alia est uiuens, alia non uiuens. Viuentium alia sensitiva, alia non sensitiva, sensituarum alia rônalisa, alia irrationalis. Substantia corporea uiuens sensitiva rationalis est homo. As census uero a specialissimis ad generalissima fit colligendo omnia genera superiora & omnes eorum differentias. Quare in specie specialissima sunt omnes differentiae superiorum generum. Homo enim & est rationalis & sensitivus & uiuens & corporeus. Quum igitur singularia & minus communia sint diuisia magis communis: & magis commune contineat minus communia quæ in ipso uniuntur, nam plures homines sunt unus homo, participatione speciei: sequitur quod a magis communi ad minus commune proceditur dividendo, & a minus communi ad magis commune proceditur colligendo.

Videtur esse falsum quod superius plura contineat quam inferius, puta genus quod species: quia id quod se habet ex additione ad aliud continet ipsum, & aliquid plus, sed inferius se habet ex additione ad superius: homo enim addit rationale ad animal, ergo inferius plura continet quam superius. Respondeo duplex est continentia una potentialis, alia uero actualis, superius plura continet potentialiter quam inferius. An-

mal enim non solum continet hominem, sed etiam alias species animalis, homo autem continet tantum individua naturæ humanæ. Dicitur uero ista continentia potentialis, non ad hunc sensum quod istæ species contentæ sub genere sint tantum in potentia, sed dicuntur contineri potentialiter a genere, quia non sunt de ratione eius, quem nullum posterius sit de ratione prioris. Si uero loquamur de continentia actuali, sic dico quod species plura continet. Nam quicquid est de ratione animalis, est et de ratione hominis & aliquid plus, quia de ratione hominis est rationale, quod tam non est de ratione animalis. alioquin omne animal esset rationale.

Videtur secundo esse falsum quod plures homines sunt unus homo participationem speciei, quia quæcumque sunt unum participatione speciei, sunt unum realiter, sed plures homines non sunt unus homo realiter, ergo &c. maior patet, quia natura specifica est ens reale, minor probatur. Quæcumque sunt unum realiter aliquam habent numero naturam, sed plures homines non habent eadem naturam numero. ergo &c. Respondeo quod vnu dicitur quatuor modis, ut dicit philosophus tertio metaphysicæ. s. unu numero, vnu sp̄e, vnum ḡne, & vnu analogia. unitas numeralis est unitas realis, & est unitas simpliciter. Aliæ uero unitates sunt unitates rônis & fm quid. natura enim specifica est realiter plures, & est realiter distincta in individualibus, sed efficitur una per apprehensionem intellectus abstrahentis eam a principiis individualibus. Ad argumentum ergo negatur maior, ad probationem negatur consequentia, quia licet natura specifica sit ens reale, eius tamen unitas non est realis, sed secundum rationem tantum.

Deinde quum dicit (assignato autem genere) quia aliquam mentionem fecit Porphyrius de ordine prædicamentali, in quo ponuntur superiora & inferiora, declarat quod se habent superiora & inferiora quantum ad prædicationem, & quia ponit aliqua dñia in hoc inter universalia &

lia & individua, ideo declarat secundo, quid sit individuum. tertio infert quodam corollarium. Dicit igitur declaratio quid est genus & quid est species, & dicto quod genus est unum, species autem plures, videndum est quomodo se habeant ad prædicationem.

Q V A E S T I O,

An genus habet necessario plures species.

Dubitatur an habeat ueritatem quod genus necessario habeat plures species. Ad hoc respondeo ex sententia S. Doct. primo sententiarum dist. 19. quæstione quarta articulo secundo, q[uod] omne genus necessario habet plures species in actu, species autem necessario habet plura individua vel in actu, vel in potentia, vel aptitudine. q[uod] tamen species quam genus necessario habeat plura sic probat. Omne vniuersale necessario continet sub se plura, quum sit de multis tanquam inferioribus prædicabile. Sed genus & species sunt quædam vniuersalia, ergo continent plura sub se. Quod autem genus contineat actu plures species, sic declaratur. differentia diuisuæ generis est constitutiva speciei, nec esse possibile est aliquam differentiam quin per ipsam constituantur species: tot ergo sunt species sub genere, quot sunt differentiaz diuisuæ generis: sed cuiuslibet generis sunt plures differentiaz diuisuæ, quum omne genus diuidatur saltu duabus differentijs, ut dicitur. 10. metaphysicæ. ergo sub quolibet genere sunt actu saltu duæ species. Non dico autem eas esse actu. i. actualiter existere in rerum natura, sed quia semper sunt species talis generis: dato enim q[uod] nullum animal esset in rerum natura, adhuc homo & asinus esset species animalis. Species autem non haber necessario plura individua actu, quia diuiditur in individua per materiam: possibile autem est tota materiæ capacem alicuius formatuari p[ro]p[ter]ea, ut patet de materia solis: & tunc in tali sp[eci]e erit unum unum individu[m],

sunt tamen semper plura individua in potentia, quia possibile est q[uod] Deus creet unum aliud tolem: aliquæ vero species continent plura individua, non quidem actu neque potentia, sed tantum aptitudine: sicut sunt species angelorum, in quibus non possunt esse plura individua eiusdem speciei, quia individua in eadem specie non distinguuntur nisi per materiam, in angelis autem non est materia. Sunt tamen plura individua aptitudine, quia quilibet forma de se est apta nata de pluribus coicari, licet contingat q[uod] coicari non posse, quia tota eius perfectio continetur in uno individuo. Ex quo patet q[uod] potentia & aptitudo differunt. Nam aptitudo dicit solu[n]dum non repugnatiæ, si. n. aliquis homo sit cecus a natuitate, ipse non habet potentiam ut videat, est tamen aptus natus videre alioquin non esset priuatus visu, quem priuatio non sit nisi negatio in subiecto apto nato. Dicitur et diuisuæ generis p[ro]p[ter]ea non sunt genera, ea vero quibus diuiditur species in individua non per se conueniunt speciei. Prima conclusio quæ ponit in prima parte est ista. Omnia superiora prædicatur de suis inferioribus, hanc probat auctor inductiue. Rone autem probatur sic, quicquid significat essentiæ alicuius prædicatur de ipso in recto, sed superiora signant essentiæ inferiorem, ergo de ipsis est in recto prædicatur. & ex hoc concluditur secunda diffinitio speciei, quæ erat quod species est de qua genus in quid prædicatur, si. n. o[ste]rius prædicatur in quid de inferiori, ergo genus prædicatur in quid de specie, quia est superiorius ad eam. Secunda conclusio inferiora non prædicatur de superioribus. Sciendum est q[uod] duplex est prædictio, una est directa, alia vero indirecta. Porphyrio loquitur de directa prædicatione, quia de indirecta constat inferiora dici de superioribus. Arguitur ergo sic pro conclusione ois prædictio directa aut est equalis de æquali, aut maioris de minori, sed nullum inferior est æquale, aut maius suo superiore. ergo &c. minor probatur, id quod ab alio exceditur non est æquale, nec maius eo, sed omne in-

ferius exceditur a superiori. ergo. Et superius non tantum prædicatur de illo inferiori, sed etiam de aliis, sicut patet quod animal non tantum dicitur de homine, sed etiam de equo. Ex hoc sequitur quod prædicatio generis de specie est prædicatio maioris de minori, quia genus se habet in plus quam qualibet suarum specierum, ut dicit S. Doc. in tractatu de natura generis ca. 4. in fine ubi sic ait, esse in æquo cum homine, uel esse in plus non conuenit secundum se animali prædicato de homine, sed utrumque potest ei accidere. si enim quum dicitur homo est animal consideretur natura animalis absoluta, sic non erit in plus animal quam homo, sed in æquo se habet: & multiplicatis hominibus multiplicantur animalia, & quum homo est animal, nihil reale est in prædicato, quod non sit in subiecto. nam animal quod dicitur de homine non est aliud quam ipse homo. sed quia accidit animali prædicari de homine, ideo dictum est, quod accidit sibi esse æquale cum homine. Quando dicit Sanctus Thomas quod accidit animali prædicari de homine, non intendit dicere, quod animal dicatur per accidens de homine, sed quia animal potest esse, dato quod homo non sit, ideo accidit ei prædicari de homine, quum possit prædicari de aliis animalibus, dato quod de homine non prædicaretur. Si autem consideratur natura animalis, ut subtracta intentioni universalitatis propter uniformitatem, quam accipit ab anima. sic erit in plus & communis quam subiectum de quo dicitur, quia a parte prædicati prædicatur uniformitas illa, non autem a parte subiecti. & sic non plurificatur prædicatum ad multiplicationem subiectorum, immo manet vnum de multis prædicatum. Et quia hoc logicum est, ideo non conuertitur consequentia ab animali ad hominem. ab animali in quam quod de homine prædicatur, haec ille est quasi formaliter. Ex his patet quod logice loquendo prædicatio generis de specie est maioris de minori. Pa-

tet etiam quod unitas quam dicit universalis, est uniformitas ut supra dicebatur. Constat autem uniformitatem esse relationem, & propter hoc supra dicebatur quod termini quos considerat logicus significant respectus. dico secundo & etiam physice loquendo prædicatio generis de specie puta animalis de homine est prædicatio maioris de minori. Ad cuius evidentiam est secundum ut dicit S. doct. in tractatu de esse & essentia, quod animal potest dupliciter considerari. Vno modo secundum esse quod habet in homine tantum. & sic est æquale homini, & sic omne animal habens tale esse est homo & secundum esse quod habet in asino est æquale in asino. Alio modo potest considerari ut abstrahit ab omni esse siue in homine, siue in aliis, in quantum tamen quodlibet illorum esse potest sibi conuenire, & isto modo est prædicatio maioris de minori quam si prædicaretur tamen esse quod habet in homine. Prædicator. n. hoc modo non solum est esse quod habet in homine tantum, nec secundum esse, quod habet in asino, sed absolute.

Expositionis reliquum.

Deinde quum dicit, de quibus aut sp̄es probat autē diffinitionē sp̄ei tali rōne. oē superius prædicatur in quid de inferioribus: sed sp̄es est superior individuis, ergo de eis prædicatur in quid. non solum autem species specialissima dicitur de individuis, sed etiam genus subalternum & genus generalissimum, quia ista sunt superiora, & ad species, & ad individuum. ipsum autem individuum prædicatur de uno solo.

Cōtra arguitur primo. aliquis homo est individuum, & tamen prædicatur de multis. Nam Sortes est aliquis homo, & Plato est aliquis homo, ergo &c. maior patet, minor est probata. Respondeo quod duplex est individuum, aliud est individuum vagum, sicut aliquis,

homo

homo quodquidem dicitur individuum vagum, quia significat cum quadam euagatione non expremendo determinate hoc, vel illud: & tale individuum de multis praedicatur, non tamen est species ut declarabitur in praedicamentis in capitulo de substantia. Aliud est individuum signatum ut fortis, & talem non potest de multis praedicari, & de isto loquitur auctor, ut patet per exempla quae ponit.

Contra fortis praedicatur de isto sorte, & de illo, sed ista sunt plura. ergo praedicatur de pluribus, & per consequens non tantum de uno. Respondeo quod non praedicatur de illis pluribus secundum rem, sed solum quantum ad vocem. Ad cuius evidentiam est secundum quod nomen dicitur praedicari de multis quantum ad rem, quum res per nomen significata conuenit multis, sicut quia humanitas conuenit multis, ideo hoc nomen homo significans humanitatem de omnibus hominibus secundum rem praedicatur, quia in omnibus est idem significatum. Hoc nomen fortis & alia nomina individuum significant naturam & determinata principia quae eam distingunt, & quia talis natura cum illis principiis in nullo alio reperi potest, ideo tantum de uno secundum rem praedicatur. Ex hoc sequitur quod hoc nomen fortis, ut dicitur de isto & de illo sorte est nomen aequiuocum, quia dicitur de eis solum secundum nomen, & non secundum vnam & eandem rem significatam.

Secundo arguitur, sortes est individuum & Plato est individuum, sed isti sunt plures, ergo individuum de pluribus dicitur. Respondeo quod individuum potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, quantum ad ipsam intentionem & relationem significatam per hoc nomen individuum. Et ita dico quod de omnibus illis praedicatur quibus talis ratio tribui potest. Alio modo accipit denominatiue, pro re qua denominatur individua, & sic de uno tantum praedi-

catur. illa enim res quae est sortes non est illa res individua quae est Plato.

Deinde quum dicit individuum n.dicitur, declarat exemplariter quid sit individuum dicens, quod individuum est sortes & hoc album, & Sophronisci filius, ex quo innuit quod tripliciter aliquid dicitur individuum significatum, aliquid enim explicite significatur per aliquid nomen ut sortes. Aliquod significatur per pronomen demonstrativum ut iste. Aliquod significatur circumlocutio ut dicendo filius sortis, si sortes habeant tantum unum filium.

Deinde quum dicit (individuum ergo) probat quod ista sint individua tali ratione, illud est individuum quod constat ex proprietatibus quarum collectio in alio esse non potest, sed sortes est huiusmodi. ergo est individuum, minor probatur. Nam figura & alia accidentia sortis, quae sunt forma, locus, patria, & huiusmodi non sunt in alijs. Ad evidentiam vero minoris est sciendum ut dicit S. doct. prima parte. quæst. 29. articulo quarto in corpore. quod duo sunt de ratione individui, primum est quod sit in se individuum, quia omne individuum est unum, vnum autem est ens individuum. secundum est quod distinctum sit ab omnibus alijs quae sunt eiusdem speciei cum eo, si contingat aliquod aliud esse in rerum natura. Istius autem distinctionis principium est quantitas, vnde quantitas est causa distinctionis individuum. alia vero accidentia puta locus, patria, figura, & huiusmodi sunt signa praedictæ distinctionis.

Deinde quum dicit (continentur igitur) insert ex dictis istud correlarium, individua continentur a specie & species a genere. Quod sic probat omnis pars continetur a suo toto, sed individuum est pars speciei, & species est pars generis, ergo &c. Ex hoc sequitur ulterius, quod species est totum, & pars per comparationem ad diuersa, est enim pars respectu generis, & est totum respectu individuum.

Contra arguitur sic, id ex quo aliquid constituitur est pars eius. sed individuum constituitur ex natura specifica, & ex principijs individuantib. ergo species est pars individui, & per consequens individuum. non est pars speciei, alioquin idem esset totum & pars respectu eiusdem, quod est absurdum. Respondeo, quod non est inconveniens aliquid esse totum & pars respectu eiusdem secundum diuersas considerationes. Sicut enim dicit Sanct. Doct. prima parte, quæst. 81. artic. 3. ad 2. omne inferius est pars subiectiva sui superioris. & omne superius est pars diffinitiva sui inferioris: in diffinitione n. speciei ponitur genus, vt vna pars, & ponitur differentia, vt alia pars. similiter individuum, vt individuum est, componitur ex natura specifica tâquam ex substantia, & ex principijs individuantibus tanquam ex his, quæ naturaliter illam determinant.

Vltimo epilogat, ita dictum esse de specie & genere & individuis, sicut declarauimus supra.

Expositio diffinitionum communium differentiæ, cum suis questiunculis.

Differentia vero communiter] postquam Porphyrius tractauit de genere & specie, quæ prædicatur in quid, nunc agit de alijs tribus vniuersalibus, quæ prædicatur in quale, & primo de differentia, quæ prædicatur in quale essentiale. Secundo de proprio & accidente, quæ prædicantur in quale accidentale. Circa primum duo principaliter agit.

Primo ponit tres diuisiones differentiæ, vt eliciat eam, quæ est ad propostum suum.

Secundo eam diffinit ibi (quas etiam determinantes.)

Prima diuisio est ista differentiarum aliqua est cōmuniter dicta, aliqua propriè, & aliqua magis propriè. Sufficien-

tia vero huius diuisionis est: quia omnis differentia facit differre, vel ergo facit differre accidente separabili: & sic est differentia communiter dicta: vel accidente inseparabili, & sic est differentia propriè dicta: vel facit differre specificè: & sic est differentia magis propriè dicta. Accidens separabile est vt albedo. sortes enim albus differt à seipso nigro, & sortes puer differt differentia cōmuniter dicta a seipso sene. Ad huius evidentiam est sciendum, qd differens est relatiuum. Est autem duplex relatio quædam enim est realis: & hæc non potest esse nisi inter extrema actu existentia: vt dicit Sanct. Doct. in quæst. de potentia Dei, artic. vndecimo. Et hoc modo non differt Sortes puer à seipso sene: quia nūquam est simul puer & senex. Alia est relatio rationis: & hæc potest esse inter ens & non ens: sicut inter præteritum & futurum est relatio prioris & posterioris: sicut dicit ibidem. Et hoc modo sortes puer est differens à seipso sene.

Contra prædicta arguitur primo. Nā accidens separabile facit differre specie hominem album ab homine nigro: sed ista differentia non est nisi per albedinem & nigredinem, quæ sunt accidentia separabilia. ergo &c. Secundo arguitur, quod dicta diuisio sint insufficientes. Differentia communis propria, & magis propria differunt. ergo per aliam differentiam, quæ nulla istorum est. Respondeo ad secundum, sicut dicit philosophus decimo metaphysicæ. 2. Sanct. Doct. in quæstio. 7. de potentia Dei, articu. tertio ad secundum, quod aliud est dicere aliqua esse diuersa, aliud est dicere ea differre. Nam quæcumque sunt & non sunt, idem sunt diuersa: differens vero est relatiuum. vnde opertet, quod quæcumque differunt, aliquo modo differant. Dico igitur, quod differentiæ non differunt, alioquin iretur in infinitum: sed sunt diuersæ non per aliquod eis additum, sed seipsis. Ad primum negatur maior: quia albedo, & nigredo non sunt genus, neque spe-

cies ad hominem. Potest etiam dici: ut dicit sanctus Doctor. quoniam de potentia ad xvij. quod dupliciter potest aliqua differre specie. Vno modo speciei naturae: sicut homo & asinus differunt, quia habent naturas specificae distinctas, & talis est propriè differentia specifica, nec potest esse de accidente separabili. Alio modo differunt aliqua specie proprietatis: quia s. habent qualitates specie distinctas, & hoc non est propriè differre differentia specifica, & potest fieri ab accidente separabili.

Contra arguitur sic, congregatiuum & disgregatiuum visus sunt accidentia separabilia a subiecto in quo sunt. sed ista faciunt differre specie naturae albedinem & nigredinem. ergo accidentia separabilia possunt facere differre specie naturae. Respondeo quod licet praedicta sint separabilia a subiecto, sunt tamen differentiae magis propriè dictæ & essentiales per comparationem ad ipsam albedinem & nigredinem.

Deinde quum dicit (differentiarum quidem) distinguit tripliciter primas duas differentias a tertia. Primo, quia duæ primæ faciunt tantum alteratum quod est differre accidentaliter, tertia vero facit aliud, quod quidem est differre essentialiter. Secundo, quia differentiae quæ faciunt aliud dicuntur specificæ. aliae vero non, sed retinent simplex nomena differentiarum, cuius ratio dicetur in suo simili capitulo de proprio. Tertio, quia differentiae quæ faciunt aliud sunt diuisua generis in species, & ingrediuntur diffinitionem speciei. aliae vero non, sed secundum eas sunt alterationes, ut cōmutatur aliquid de albedine in nigredinem, albedo enim non est diuisua animalis in species, nec est de diffinitione hominis, sed homo secundum eam alteratur & transmutatur.

Deinde quum (dicit a superioribus igitur) ponit secundam diuisionem quæ talis est, differentiarum aliquæ sunt separabiles, aliquæ vero inseparabiles, differentiae separabiles sunt sicut moue-

ri & quiescere, & sanum & ægrum esse. Inseparabiles vero, ut simum & rationale. Ista diuisione est eadem cum praecedenti, sed reducitur ad bimembrem, nam differentia separabilis est differentia communiter dicta, differentia vero inseparabilis est tam illa, quæ propriæ dicitur, quam illa qua magis propriæ dicitur.

Contra exempla philosophi arguitur sic, moueri est inseparabile a cœlo, ergo non est accidens separabile. Secundo quiescere est inseparabile a terra, ergo idem quod prius. Ad primum dico, quod dupliciter dicitur aliquid inseparabile, vno modo, quia a nullo in quo sit separari potest, sicut simitas est quæ ab animali non est inseparabilis. Alio modo quia licet respectu alicuius subiecti sit inseparabile, est tamen separabile respectu alterius, & hoc modo moueri est separabile, quia multa quæ mouentur possunt quiescere, eodem modo potest dici ad secundum. Vel dicitur quod licet a tota terra non possit separari quies, potest tamen separari a partibus eius, gleba enim terræ moueri potest.

Deinde quum dicit (inseparabilem) ponit tertiam diuisionem, quæ est quod differentiarum aliquæ sunt per accidens ut nigredo corui, aliquæ vero per se ut rationale, & disciplinæ susceptivum. Sciendum quod ista diuisione est sub diuisione secundi memtri praecedentis diuisionis, ut patet ex textu, quia dicit (inseparabilem) alia per se, alia per accidens. Sciendum secundo quod licet rationale & disciplinæ susceptivum per se conueniat homini differenter tamen, nam rationale conuenit homini in primo modo dicendi per se, quum sit de diffinitione hominis, susceptivum autem discipline conuenit ei in secundo modo, quum sit eius propria passio. Sciendum tertio sicut colligitur a sancto doct. in tertio sententiarum distin. 19. & 4. sent. distin. 4. quod mortale accipitur dupliciter, uno modo pro natura cui conuenit mori, & sic est diffe-

renzia essentiaſis hominiſis : alio mo-
do accipitur pro habilitate ad morien-
dum , & ſic non eſt differentia eſcen-
tiaſis, ſed propria eius paſſio.

Deinde quum dicit . (ille igitur) di-
ſtinguit dupliſter differentiaſ per ſe
a differentijs per accidens . Primò, quia
differentia per ſe faciunt aliud ut ſu-
pra dictum eſt , differentia vero per
accidens faciunt alteratum . Secundo ,
quia differentia per ſe non fuſcipiunt
magis & minus , differentia vero per
accidens fuſcipiunt magis & minus .
Quod autem differentia per ſe non fu-
ſcipiant magis & minus , ſic probat .
Eſſentia ſubſtantia non fuſcipit magis
& minus , ergo nec differentia conſtituia-
tuſ , quæ ſunt idem cum tali eſſen-
tia fuſcipiunt magis & minus . Scien-
dum eſt , quod hoc eſt intelligendum
de differentijs ſubſtantiarum . Diffe-
rentia enim accidentium aliquorum
poſſunt intendi & remitti . Nam ſicut
aliquid eſt magis , vel minus album ;
ita eſt magis , vel minus diſgregati-
uum viſum .

Deinde quum dicit (cum igitur tres)
reſumit ea , quæ dicta ſunt ſupra di-
cens , quod differentia per ſe , & inſe-
parabiles & magis propriæ ſunt diuiſiu-
æ generis , & conſtitutiuæ ſpecierum
ſicut rationale & irrationale diuidunt
animal , & conſtituunt hominem & bru-
tum : & idem dico de differentia ani-
mati & inanimati ; & de differentia ſen-
ſibilis & inſenſibilis . Iſte textus con-
ſtrui deberet intraſtruie , vt ſit ſenſus
de differentia animati , id eſt , de dif-
ferentia , quæ eſt animatum , & de dif-
ferentia ſenſibilis , id eſt de differentia
quæ eſt ſenſibile .

Deinde quum dicit . (Quoniam er-
go ,) eligit illud membrum , de quo a-
gendum eſt dicens , quod prætermiſſis
differentijs ſeparabilibus & differen-
tijs per accidens tractandum eſt de dif-
ferentijs per ſe , quia iſte valent ad di-
uiſionem generum , & ad diſſinſiones
ſpecierum .

*Expositio quinq; diſſinſionum diſfe-
rentiæ Logicae, cum ſuis queſtiuncu-
lis , & una de differentia ſpecie
ſubalterna , & ſpecialiſs.*

Vas etiam (determinantes di-
cunt.) Postquam Porphyrius
diuifit differentiam , ut eam
eliceret quæ eſt ad proposi-
tum ſuum , & quæ ſola eſt vnum de
quinque uniueralibus , eam diſſinſit ,
& circa hoc facit quinque ſecundum
quod ponit quinque diſſinſiones . Pri-
ma eſt ibi , (differentia.) Secunda ibi (diſ-
finiunt.) Tertia ibi (deſcribunt.) Quarta
ibi (aſſignant etiam.) Quinta ibi . (Inte-
rius autem .)

Dicit igitur primo , quod prima diſſi-
nitione differentia hæc eſt . Differentia eſt
qua species abundat a genere . Probatur
autem ſic eo abundat species a genere ,
quod species habet & non genus , ſed
species habet differentiam quam genus
non habet , ergo differentia eſt id quo
species abundat a genere , maior patet ,
minor probatur . Et primo quod species
habeat differentiam , unumquodque ha-
bet id quod eſt de ratione eius , ſed diſfe-
rentia eſt de ratione ſpeciei . ergo &c.
quod uero non habeat differentias pro-
batur , ſi genus haberet differentias , aut
haberet tantum unam , aut duas , non
tantum unam , quia non eſt maior ra-
tio de una quam de alia , non duas , quia
oppoſita non poſſunt in eſſe eidem ,
ſed differentia ſunt oppoſitæ , er-
go &c.

Contra arguitur ſic . illud eſt abun-
dantius , quod plura continent , ſed genus
continet plura quam species , ergo eſt a-
bundantius . maior nota , minor proba-
tur ex dictis ſupra , & ex hiſ quæ dicun-
tur in prædicamentis , ubi ait philoſo-
phus q̄ maior in genere q̄ in ſp̄ terci-
natio ſit , & dictum eſt ſupra ; quod ge-
nus eſt collectiuum plurium quam ſpe-
cies . Reſpondeo ſicut dicit Sanct. doct.
in 11. metaphysicæ , aliquid continere
plura quam aliud contingit dupliſter ,

uno

vno modo in actu, & sic species plura continet quam genus, quia habet differentiam quæ non est de ratione generis, sed est de ratione speciei: alio modo in potentia, & sic genus continet plura.

Deinde quum dicit (nam unde habebit) respondit cuidam tacitæ obiectio[n]i: posset enim aliquis dubitare si species habet differentiam: aut habet eam a se: aut a genere: aut a nullo, non a se, quia qua ratione haberet unam, habet & aliam, & sic haberet opposita: non a genere, quia genus non habet differentias, non a nullo, quia ex nihilo nihil fit.

Deinde quum dicit (sed quemadmodum probant.) Respondebat dicens, quod species habet differentias a genere, ad improbationem dicitur: q[uia] licet genus non habeat differentias in actu: habet tamen in potentia: nec est inconueniens, quod opposita sint in potentia in eadem natura, albedo & nigredo sunt potentia in superficie. Dicitur autem genus non habere differentias actu: quia differentia non est de ratione generis, alioquin ipsa differentia disponeretur in definitione speciei, scilicet semel quidem explicite, & postea etiā implicite. Nam si rationale est de ratione animalis, dū dico q[uia] homo est animal, dico etiam, q[uia] est rationalis: & per consequens superflueret postea dicere rationale. Item si rationale est de ratione animalis: tunc omne animal esset rationale: & si irrationale esset de ratione animalis, sequitur q[uia] omne animal sit irrationale, quia quicquid est de ratione animalis, conuenit omni animali.

Dicitur tamen genus continere differentias potentialiter, id est indeterminate. Ad cuius evidentiæ est sciendum sicut dicit san. doc. in tractatu de esse & essentia, q[uia] genus, species, & differentia eandem penitus naturam significat, sed alio & alio modo genus enim significat per modum confusi & determinabilis: differentia uero per modum determinatis: species autem per modum determinati: & quia determinabile est in potentia ut determinet, & actus est quid de-

terminans, ideo dicitur, q[uia] genus se habet ut materiale & potentiale. Differentia, uero ut actus. Continet ergo genus differentias in potentia: quia significat indeterminate, id quod determinate differentia significat.

Deinde quū dicit (diffiniunt autē, ponit secundū diffinitionem differentię dicens: q[uia] Philosophi alio modo diffiniunt sic differentias. Differentia est quæ de pluribus differētibus specie in eo quod quale p[re]dicatur. Alias partes habet quasi manifestas: sed ultimā probat tali ratione. Illud p[re]dicatur in quale, per quod respondebat ad interrogationem factā per quale: sed interrogatibus qualis est homo respondemus, q[uia] est rationalis, ergo, &c. Ad huius evidentia est sciendū, q[uia] illi conuenit p[re]dicari in quale quod significatur per modum qualis: differentia autem signatur ut quædam qualitas, non quidem accipiendo qualitatem ut est genus generalissimum, sed eo modo quo dicit Philo. quinto Metaphysicæ, quod omnis forma substantialis dicitur vno modo qualitas. Propriū enim qualitatis est qualificare ac modificare: & quia differentia modificat genus, scilicet ipsum contrahit & limitat & determinat, ideo dicitur qualitatis modum habere, & in quale p[re]dicari.

Deinde quū dicit (rebus enim.) Nūc probat quoddam dictum: dixerat enim, q[uia] si queritur quid est homo conuenienter, respondebat, q[uia] est animal: & si queritur qualis est homo, respondebat, q[uia] est rationalis: videretur alicui, quod homo componeretur ex animali & rationali: dicitur ut ratio probat hoc esse concedenda. Sicut enim se habet in naturalibus & in artificialibus, ita & in entibus rationis: sed statua quæ est quid artificialium componitur ex ære tanquam ex materia, & ex figura tanquam ex forma: ergo & sp[eci]es componitur ex genere tanquam ex potentiali, & ex differentia tanquam ex forma. Ita, q[uia] ista nō sit compositio realis, sed rationalis tm.

Contra quanto aliquid est vniuersalius, tanto est formalius: sed genus est uni-

est vniuersalius differentia : ergo est ea formalius . Respondet ad hoc sanct. doc. prima secundæ, quæstione 18. arti. 7. ad secundum, q̄ differentia inquantum est determinatiua generis est formalior eo : genus autem inquantum est vniuersalius differentia est formalius ea. Nec est inconueniens idem esse formalius & minus formale secundum diuersas considerationes . Dico secundo q̄ licet genus sit quoddam potentiale , & habeat modum materiæ per compa rationē ad differentiam: est tamen semper quid formale respectu speciei , quia est principium cognoscendi speciem.

Contra conclusionem arguitur . Ista diffinitio non conuenit differentiæ speciei specialissimæ, cum ipsa non prædicetur de pluribus differentiis specie , ergo non est conuenienter posita: tenet consequentia, quia diffinitio debet conuenire cuilibet contento sub diffinito . Respondeo sicut communiter dicitur ad hoc argumentum : hic non diffinuntur differentia in communi, sed tantum differentia speciei subalterna : & ideo non oportet q̄ conueniat differentia speciei specialissimæ : sicut etiam data est supra aliqua diffinitio speciei quæ conuenit tantum speciebus subalternis. Si tamen velimus dicere , q̄ conueniat etiam differentia speciei specialissimæ dicendum est , q̄ duplex est speciei specialissimæ differētia . Aliquæ enim sunt veræ differentia quæ ipsas species constituunt, & istæ conuertuntur cum eis . Nec de pluribus prædicantur quam species . Aliæ sunt differentia secundum usum , quia enim essentiales & ueras & proprias rerum differentias ignoramus ut dicit San. doc. in 12. Metaphysice, vti mur quibusdam proprietatibus & actionibus ad eas circunloquendum , & istæ se habent in plus quam ipsa species . Nā etiam Philo. dicit, secundo Posteriorū q̄ quilibet pars diffinitionis se habet in plus quam diffinitum , totum autem inæque : & si diceretur , q̄ Porphyrius loquitur de differentijs circunloquutiuis , & non de essentialibus , quia tales

sunt nobis ignotæ . Potest etiam aliter responderi , quia cum in ista descriptio ne differentiæ ponantur duæ particule , scilicet prædicari in quale essentiale : & rursus prædicari de differentiis specie ; prima istarum est formalis ratio differentiæ: altera uero accedit ei, sed ponitur in ista descriptione ad maiorem declarationem quicquid ergo prædicatur in quale essentiale siue dicatur de differentiis numero , siue de differentiis specie , erit differentia.

Q V A E S T I O

De differentia prædicibili speciei subalternae & specialissimæ.

Ex prædictis potest responderi ad il lam quæstionem , qua quæsi solet vtrum sicut genus & species sunt duo prædicabilia, eo q̄ unum eorum prædicator de differentiis specie , alterum uero de differentiis tantum numero , licet utrumque prædicatur in quid : sic etiam differentia speciei subalternae sit aliud prædicabile a differentia speciei specialissimæ , quum una prædiceatur de differentiis specie , & altera tantum de differentiis numero , licet utraque prædicetur in quale . Respondeo quod non est eadem ratio utrobique . Nam formaliter , ratio generis non consistit solū in hoc quod est prædicari in quid , neque solum in hoc est quod est prædicari solum de differentiis specie , sed utrumque istorum requiritur ad rationem eius formalem , similiiter dico de specie : & ideo genus & species sunt distincta uniuersalia , formalis autem & præcisa ratio differentiæ consistit tantu in hoc quod est prædicari in quale essentiale , siue dicatur de differentiis numero , siue specie , & ideo ubiunque est illa ratio , ibi est tantum unum uniuersale . Potest etiam aliter dici quod distinctio generis & speciei siue cuiuscunque uniuersalis non attenditur pœnes prædicari de differentiis numero , siue de differentiis specie , sed pœnes hoc distinguuntur genus & species , quod

quod genus non dicit totam essentiam rei secundum modum significandi; licet dicat totam secundum rem. Species vero dicit totam essentiam non solum partem. Differentia speciei subalternæ, & differentia speciei specialissimæ non se habent, quod una dicat, secundum modum significandi, & secundum rationem totam essentiam, & alia dicat partem, sed quilibet earum dicit tantam partem, & propter hoc non sunt distincta universalia. Assignatur etiam alia distinctio inter differentiam speciei subalternæ, & differentiam speciei specialissimæ, & inter genus, & speciem, quia species & genus sunt idem secundum rem, & propter hoc ipsum genus est de formalis ratione speciei, quum ponatur in eius diffinitione. differentia autem superior, & inferior puta rationale, & sensibile licet sint idem realiter, tamen differentia superior non est de formalis ratione differentia inferioris, puta sensibile non est de formalis ratione rationalis, alioquin sensibile bis poneretur in diffinitione hominis: quod probo: quia enim animal est substantia animata sensibilis, ponendo animal in diffinitione hominis, ponitur etiam sensibile, & per te est etiam de ratione rationalis: ergo ponendo rationale in diffinitione hominis, poneatur iterum etiam sensibile, quod est inconveniens, quum in diffinitionibus non debeat esse nugatio ex. 7. metaphy.

Expositionis reliquum.

DE INDE quum dicit. (Describit autem) ponit tertiam differentiam diffinitionem quæ est talis. Differentia est quod est aptum natum diuidere quæ sub eodem genere sunt sicut patet, & rationale, & irrationale diuidunt hominem, & equum qui sunt sub genere animalis.

Contra arguitur sic. Si differentia est diuisua eorum quæ sunt sub genere, sequitur quod respectu eiusdem esset diuisua, & constitutiva, sed hoc est falsum, ergo &c. minor patet, maior probatur.

Differentia est constitutiva eorum quæ sunt sub genere, scilicet specierum. Et per te est eorum diuisua, ergo sequitur quod sit eius diuisua cuius est constitutiva. Respondeo: quod aliquid diuiditur ab altero contingit duobus modis, uno modo potest aliquid diuidi in alia, id est in partes subiectivas, & hoc modo differentia non diuidit speciem, sed genus. Alio modo diuiditur aliquid ab alio, sicut albedo diuiditur a nigredine, & tali diuisione diuidit una species ab alia per differentiam suam. Ad argumentum negatur maior, ad probationem dico, quod differentia non est diuisua speciei in aliud, sed ab alio, neque est inconveniens aliquid esse constitutuum alicuius & eē distinctiu ipius ab alio, immo hoc est necesse.

Contra ex hoc sequitur quod quantitas sit differentia: hoc est falsum ut patet, ergo &c. maior probatur. Quantitas diuidit ea quæ sunt sub genere, diuidit n. sortem a latone: ergo si illud est differentia, quod diuidit ea quæ sunt sub genere, sequitur quod qualitatib cōueniat ratio differentia, per consequens sit differentia. Respondeo: Negatur consequentia, ad probationem dico, quod est duplex distinctio, una est distinctio numeralis, & ista est per quantitatem. Alia est distinctio specifica, & istam facit differentia, & non quantitas, unde sortes, & Plato non distinguuntur specie, sed tantum numero.

Secundo arguitur. Illud non est divi- sum vius ab alio quod reperitur etiam in eo a quo ipsum diuidit, sed aliqua differentia diuisua vius speciei ab alia potest reperiri etiam in illa, a qua ipsum diuidit, ergo, &c. maior nota, minor probatur. Albedo diuidit cignum a corvo, & tamen non reperitur in corvo, ut dicit Porphyrius in capitulo de accidente. Respondeo sicut dicit S. doct. 12. q. 72. articu. 5. dīræ sunt in duplice modo. Aliæ enim sunt constitutivæ specierum, & istæ diuidunt species primo & per se, sicut rationale constituit hominem, & diuidit ipsum ab alijs: & de istis nega-

etur minor, cuius p̄batio non est ad propositum. Quia albedo non constituit cignū in specie cigni nec diuidit ipsum primo & per se. Aliꝝ sunt differentiæ, quæ consequuntur speciem iam constitutam, & de his negatur maior. Albedo autem est talis differentia respectu cigni, quia posito, quod aliud sit in specie cigni sequitur postea, quod sit album.

Deinde quum dicit (assignant autem) ponit quartam diffinitionem differentiæ dicens, quod differentia est qua differunt a se singula: hanc vero sic probat, species differunt inter se, ergo vel differunt per genus, vel per differentias: quū nihil sit in specie nisi genus, & differentia, sed non differunt per genus quū in eo conueniant: ergo differunt per differentias, sicut verbi gratia: homo & brutorum conueniunt in hoc genere animal, sed rationale, & irrationale diuidit ea, & similiter nos & dij sumus rationales: sed mortale separat nos ab eis.

Contra si differentia est qua differunt a se, singularia, sequitur q̄ singularia distinguuntur ab inuicem per differentias: quia singularia sunt de numero singulorum; sed hoc est falsum, ergo, &c. maior probatur, quæcunq; differunt differentiis, differunt specificè: sed singularia non differunt specificè: vt patet de sorte, & Platone ergo, &c. Respōdeo q̄ singularia differri ab inuicem per differentias cōtingit duplicitē. Vno modo inquantū ly singularia distribuit pro particularibus, & sic non intelligitur hic. Alio modo prout distribuit per speciebus singulorum; & sic accipitur in hoc loco: ut sit sensus, differentia est qua singulariæ species differunt a se, idest inter se, potest tamē etiam per singularia accipi indiuidua, vt sic exponatur. Differentia est qua singularia particularia differunt a se inuicem non quocunque modo, sed secundū speciem, non ita quod omnia singularia differat specie, sed q̄a quæcunque differunt specie habent talē differentiam specificam ab ipsa differentia, quod enim sortes distinguuntur specie a Brunello habet, quia est rationalis.

Secundo arguitur, homō non distinguitur per rationale, quæ est eius differentia ab omnibus aliis rebus. Respondeo sicut dicit S. doc. in 10. q. de potentia Dei articu. quarto, duplicitē potest aliquid distingui ab alio. Vno modo tanquam ab opposito: & sic rationale diuidit hominem solum a bruto: in quo est irrationale, quæ est differentia opposita rationali: & per animatum distinguitur ab inanimato, puta a lapide: & p̄ sensuum distinguitur ab incorporeo. Alio modo potest vnu distingui ab alio non tanquam ab opposito, sed per habere, & non habere: & sic homō per rationale distinguitur ab omnibus quæ rationalitatem non habent: quum dicitur quod differentia est qua differunt singularia intelligi potest vtroque modo, nam quod una res distinguatur ab alia sicut ab opposito habet a differentia: & similiter quod distinguatur per habere & non habere.

Deinde quum dicit (interius autem) ponit quintam diffinitionem differentiæ dicens, quod Philosophus subtilius considerantes cognoverunt, quod non omne diuisuum generis est differentia: quod patet, nam dicimus, quod animalium aliquod est aptum natum nauigare, ut homo, & aliquod non: & tamen aptum natum nauigare nō est differentia constitutiva hominis, quū nō sit de essentia eius, sed est eius propria passio differentia vero sic diffinitur. Differentia est, quæ diuidit ea, quæ sunt sub eodē genere, & conduceat ad esse, & est pars rei, prima particula huius diffinitionis supra declarata est, scilicet, quod differentia sit diuisua generis in species, & quod diuidat vnam speciem ab alia.

Secunda vero declaratur, scilicet, q̄ conduceat ad esse rei. Ad cuius evidentiā est sciendū, quod genus est quoddam potentiale, & confusum habens se per modum materiæ, materia esse non habet ex se, sed a forma, a qua determinatur: sicut ergo forma conduceat materiam ad esse, quia ipsam determinat, ita differentia, quæ est generis determina-

tua & limitata ad speciem, conductit ipsum ad esse.

Tertia vero particula, scilicet, q̄ diffen-
rentia sit pars rei sic probatur. Id quod
est pars diffinitionis est pars specieirei,
quia partes diffinitionis correspondet
partibus rei: sicut dicitur. 7. Metaphycē,
sed differentia est pars diffinitionis, er-
go est pars rei sive speciei. Sciendum ta-
men est q̄ differentia non est secundum
rem, sed tantum secundum rationē pars
speciei. Nulla enim pars prædicatur in
recto de suo toto: hō enī non est ma-
nus, nec caput, nec materia, nec anima:
differentia autem prædicatur in recto
de specie. Nam ita propositio est vera,
hō est rationalis quum sit necessaria, &
in primo modo dicendi: & ideo dif-
ferentia non est pars speciei secundū rē,
& h̄c de differentijs dicta sufficiant.

*Expositio de proprio cum duabus que-
stionibus, una an illius definitio con-
ueniat definitioni: altera an pro-
prium quarti modi possit esse acci-
dens alteri.*

Proprium vero Jpostquā Por-
phyrius determinauit de v-
niuersalibus significantibus
essentiā rei: nunc agit de
proprio & accidente, q̄z non prædicā-
tur secundum substantiam: & quia pro-
prium prædicatur conuertibiliter, acci-
dens autē nō, ideo prius tractat de pro-
prio quām de accidente. Et circa hoc
duo principaliter facit. primo diuidit
proprium, secundo dicit id de quo age-
re intendit ibi (h̄c autem). Circa pri-
mum facit tria. primo proponit diuisio-
nem, secundo eam manifestat ibi. nam
& id. Tertio respondet tacitā questiōni
ibi, nam & si. Dicit igitur primo q̄ Phi.
diuidunt propriū quadrifariam, id est
quatuor partib. Deinde quū dicit (nā &
id) manifestat partes huius diuisionis.

Ad cuius evidentiam est sciendum, q̄
pprium propriissime dictum est quod
conuenit soli alicui naturę & omni con-

tento sub illa natura & semper. Vnde
quicquid participat aliquam harum ika-
rum conditionum potest aliquo mō di-
ci propriū. Primo igitur mō dī propriū
id quod conuenit alicui soli speciei, li-
et semper ei non conueniat, nec omni
sub ea contento, sic enim grāmaticum
est propriū homini, quia ei soli con-
uenit: non tamen semper homo est grā-
maticus, nec oīs hō est grāmaticus. Se-
cundo modo dicitur propriū id quod
conuenit omni contento sub aliqua spe-
cie, sed non soli illi speciei sicut esse bi-
pedē cōuenit omni homini, non tamen
soli, sed aliis multis. Tertio mō propriū
est q̄ conuenit soli & omni, sed nō sem-
per, sicut canescere conuenit homini so-
li, & omni homini: sed tantū in senectute
& non in iuuentute. Quarto modo dī
propriū, q̄ conuenit omni soli & sem-
per, sicut esse risibile est propriū hoīs.

Deinde quum dicit (nam & si) respo-
det cuidam questiōni. Posset enim ali-
quis dicere, homo non semper rideat: er-
go non conuenit ei semper esse risibile.
Respondeo ad hoc negando consequen-
tam, quia ridere dicit actum, & risibi-
le dicit aptitudinem: quamuis igitur ho-
mo non semper rideat, est tamen aptus
natus ridere.

Contra prædicta arguitur primo, p-
prium non est vniuersale, ergo non cō-
uenienter de eo agit Porphyrius tāquā
de vniuersali consequentia patet, ante-
cedens probatur: omne vniuersale præ-
dicatur de multis, sed propriū conue-
nit vni soli, ergo non est vniuersale. Re-
spondeo, q̄ propriū comparatur, s. ad
spēm cum qua cōuertit, & sic hēt rōnē
pprij, q̄a soli ei conuenit, i. non alij spēi
pōt ēt cōparari ad indiuidua contenta
sub specie & sic habe. rōnē vniuersalis.

Secūdo propriū dicit aliquid, quia
non habet naturam alienam, sicut pro-
prium aurum: quod non habet aliud
metallum admixtum, ergo ratio pro-
prii non consistit in hoc quod est con-
uenire omni soli, & semper. Respon-
det sanct. doc. primo sententiarum dist.
quinta, questione prima, artcu. ad pri-
mum.

num, quæd duplicitè dicitur aliquid proprium esse alicui; uno modo ut per proprietatem excludatur omne extraneum a natura subiecti, sicut cum dicimus proprium est hominis esse risibile, id est nulla res alia ab homine est risibilis: & sic loquitur Porphyrius de proprio. Alio modo ut per proprietatem concludatur omne extraneum a natura prædicati sicut quum diciimus, hoc est proprium aurum, id est non habet aliam materiam admixtam: & tale proprium aurum sicut hoc est uerum aurum.

Tertio arguitur proprium non distinguitur ab accidente, ergo non bene ponitur diuisum contra accidens: consequentia patet, antecedens probatur, omne ens aut est substantia, aut accidentes, sed proprium est ens & non est substantia, ergo est accidentes. Respondeo sicut dicit Ian. doc. prima parte q. 77. artic. 1. & quintum. Accidens accipitur duplicititer: uno modo ut distinguitur contra substantiam, & sic concedo qd proprium est accidentes: imo inter subiectum & accidentes hoc modo acceptum non datur medium, cuius ratio est, quia sicut dicit Phil. primo Posteriorum inter contradictionia non datur medium, sed necesse est de uno quoque alterum contradictionium uerificari. Substantia autem & accidentes habent rationes contradictionis, nam substantia est ens, cui conuenit esse per se, & accidentes est ens, cui non conuenit esse p se, sed in alio. Et ideo inter substantiam & accidentes non datur medium: sed omne ens aut est ens per se, & sic est substantia: aut est ens in alio, & istud est accidentes. Alio modo accipitur accidentes ut distinguitur contra per se: & sic inter substantiam & accidentes datur medium. Aliquid enim est qd de alio prædicatur, & non est substantia, neque prædicatur per accidentes, sed per se, & huius modi sunt propriæ passiones quæ distinguuntur ab alijs accidentibus quantum ad modum prædicandi: quum ipse prædicetur per se & illa per accidentes: ideo ponitur proprium esse unum prædicabile distinctum ab accidente, quia lo-

gicus considerat in hoc libro modum prædicandi.

Deinde quum dicit: (hæc autem) eligit mēbrum, de quo principaliter agit dicens, qd proprium quartò modo est illud quod proprie dicitur proprium; & sic diffinitur. Proprium est quod conuenit omni, soli, & semper, & conuersim prædicatur de re: primæ tres particulae huius definitionis declaratæ sunt: quarta declaratur. Dicitur unum conuersim de altero prædicari quando est ei conuertibile, illa uero sunt conuertibilia, quæ ita se habent, qd de quocunq; prædicatur unū prædicatur & reliquū: sicut se haber homo ad risibile, omnis enim homo est risibilis: & omne risibile est homo.

Q V A E S T I O,

An proprij definitio conueniat definitioni.

Contra arguitur sic ista enim diffinitio conuenit etiam diffinitioni: ergo conuenit alteri a diffinito: consequentia patet, & antecedens probatur, diffinitio conuenit semper & conuertibiliter diffinito, & soli diffinito, & oī cōtēnto sub diffinito. Respōdeo, qd p̄dictæ diffinitioni addenda est ista particula, & non indicat quid est esse rei, diffinitio autem declarat quidditatem rei, & ideo non conuenit ei diffinitio proprij. Vel dicendum, quod etiam diffinitio est proprium, licet etiam habeat hoc nomen diffinitio: non tamen est tale proprium quale hic diffinitur. Ad cuius euidentiā sciendum est ut dicit san. doc. primo sententiā distinc. 13. quæstione prima artic. 3. ad secundum, qd quando unum nomen est commune aliquibus duobus, quorum unum habet aliquam dignitatem & perfectionem, quam aliud non habet, id qd habet, talem perfectionem sortitur illius aliquod speciale nomen præter nomen commune: aliud uero retinet tm illud cōmune nomen: sicut patet, qd differentia cōis magis propria habent hoc cōmune nomen differen-

differētia : sed differentia magis propria habent hanc perfectionem, quā est constituere speciem, & ideo dicitur differentia specifica, illa vero retinet tantum hoc commune nomen differentia : ita in proposito diffinitio & proprium habent hoc commune nomen propriū, sed diffinitio aliquam dignitatem & perfectionem haberet, quia est manifestatio quidditatis rei, quam proprium non notificat, & ideo sortitur hoc speciale nomen diffinitio, proprium vero retinet tantum illud nomen commune.

An proprium possit esse accidens alteri.

Dubitari solet, vtrum id quod est proprium alicui quarto modo possit esse accidens alteri & videtur q̄ non : quia id quod conuenit vni soli non potest alteri conuenire, sed propriū quarto modo conuenit soli, ergo non conuenit ali cui alteri. In oppositum arguitur : calidas est propria passio ignis, & tamen conuenit etiam alijs ab igne : ergo &c. Respondeo, circa hoc sunt duę opiniones. Antonius Andreę tenet partem negatiuam propter rationem primo factam, Burleus tenet partem affirmatiuā, & arguit sic, habere tres angulos est proprium trianguli quarto modo : & tamen conuenit etiam figurę per accidēs, quū posuit ab ea separari : ut patet in figura quadrangulari. Ego autem arbitror utrāque istarum opinionem esse veram, si bene intelligantur : quum enim dicitur qud̄ proprium non potest alteri conuenire, hoc verum est loquendo de eo, quod est omnino distinctum ab eo cui est proprium, unde habere tres angulos non potest conuenire alicui penitus distincto ab eo, non sicut superius distinguitur ab inferiori, quā constat non omnino distingui. Et quum dicitur id quod conuenit alicui soli non conuenire alteri : nego : si talia se habeant sicut superius & inferiorius. Ad illud quod dicitur de igne, Respondeo qud̄ caliditas non est propria passio ignis, sed est eius accidens inseparabile, aut si est propria

passio, hoc non est verum de caliditate in se, sed de caliditate in summo quā conuenit soli igni.

*Expositio diffinitionum Accidentis,
cum suis quasiunculis.*

Ccidens est.] Postquam Porphy. tractauit de proprio & convertibiliter & per se pr̄dicatur, nunc agit de accidente. Et circa hoc tria facit. Primo ponit vnam diffinitionem accidentis. Secundo diuidit accidens ibi diuiditur. Tertio pónit duas alias ipsius diffinitiones ibi (diffinitur autem.)

Circa primum sic ait. Accidens est, quod adest, & abest pr̄ter subiecti corruptionem: potest sic probari ista conclusio : Prius potest esse sine suo posteriori, quod ad ipsum non sequitur necessario, quia prius non dependet a posteriori, sed subiectum accidentis est prius accidente : cum recipiat ipsum, & omnē quod recipit presupponitur rei quā recipit. Accidens autem non consequitur necessario ad suum subiectum. Dicitur enim accidens quia accidit ei, & conuenit ei per accidens : quia subiectum potest esse, siue accidēs insit ei, siue nō.

Contra istam conclusionem arguitur primo : Ista diffinitio conuenit substantiæ : ergo non est conueniens: consequentia patet: antecedens probatur. Indumentum potest adesse, & abesse a sorte sine eius corruptione, sed indumentum est substantia : ergo &c. Respondeo primo : q̄ est differentia inter accidentis & accidentiale : nam accidentis dicit rem de natura accidentis, puta quantitatem, qualitatem, & huiusmodi. Accidentale vero dicitur quicquid conuenit alicui per accidens. Vestis est quoddam accidentiale, non tamen est accidens : quia omne accidens inheret ei cuius est accidens : vestis autem non inheret sorti. Dico secundo, vt dicit sanctus Doctor tercia parte, questione secunda, articulo sexto ad secundum, quod etiam non omnē quod aduenit alicui post esse comple-

tum aduenit ei accidentaliter. Sed si debet aduenire accidentaliter oportet, quod habeat aliud esse ab esse illius cui aduenit: sicut albedo existens in forte habet aliud esse ab esse fortis. Et propter hoc corpus non vnietur anima accidentaliter in resurrectione, quia non habebit aliud esse nisi esse ipsius anima. Dico tertio ad argumentum: quod antecedens negatur ad probationem dico quod in minori deberet addi: quod sortes sit subiectum vestis. Et hoc negareatur.

Secundo arguitur anima potest adesse, & abesse a suo subiecto scilicet a materia prima præter eius corruptionem: sed anima est substantia: ergo ista diffinitione conuenit substantiaz. Respondet ad hoc sanctus doctor in secundo contra Gentiles cap. 8.1. ad quartum: quod in illa diffinitione non accipiatur per subiectum omne, quod est receptuum alterius: sed per subiectum intelligitur ens in actu, compositum ex materia, & forma: materia autem prima non est ens in actu, nec est composita: & ideo ipsa non est subiectum.

Tertio arguitur sic communiter ab omnibus mors non potest adesse, & abesse præter subiecti corruptionem, & mors est accidens: ergo non omne accidens potest adesse, & abesse præter corruptionem subiecti. Respondeo: ad hoc argumentum multipliciter responderi solet: sed dicam tatum duas responsiones, quae iudicio meo sunt meliores. Prima responsio negat maiorem: quia mors est corruptio. subiectum autem corruptionis, & generationis est materia prima, vt dicitur quinto Physicorum. materia autem est in generabilis, & in corruptibilis, vt dicitur in secundo de generatione. vnde mors adest, & abest a materia prima sine eius corruptione, nec sequitur materia est subiectum corruptio nis, ergo ipsa corrupitur. Secunda responsio est Burlei, quae est communis, quod ista diffinitione non intelligitur collectiue, scilicet quod accidens possit abesse subiecto & adesse subiecto, præter eius corruptionem: sed intelligitur sic. Acci-

dens est natura cui non conuenit esse esse, sed tantum in subiecto a quo quidem subiecto potest abesse sine eius corruptione. ita quod ly sine eius corruptione determinat tantum illam particulam abesse. Sciendum est tamen quod accidens non consideratur a logico quantum ad natu ram suam: sed ut habet rationem vniuersalis. potest autem accidens comparari ad duo, uno modo ad subiectum in quo est: & sic consideratur hic, & attribuitur ei specialis intentio vniuersalis. Alio modo per comparationem ad inferiora: & sic habet rationem generis, vel speciei, color enim est genus respectu albedinis, uel nigredinis: & albedo est species respectu huius, vel illius albedinis.

Deinde quum dicit (diuiditur autem) diuidit accidens: quia accidentium aliqua sunt separabilia: ut moueri ab homine: aliqua sunt inseparabilia, ut magredo a corno. Ad huius evidentiam est sciendum, ut inquit. S. D. in questionibus de anima articulo 12. ar. 7. quod aliqua accidentia emanant a principijs essentialibus speciei, & ista sunt accidentia propria, sive propriæ passiones, & consequuntur totam speciem. Alia sunt quæ causatur a principijs individui: & haec sunt in duplice differentia. Aliqua enim habent causam transmutabilem in subiecto sicut albedo in homine: & hec sunt accidentia separabilia. Alia sunt quæ habent causam in transmutablem ut similitas in naso, & haec dicuntur inseparabilia. Contingit autem quatuor modis abesse accidens a subiecto. Uno modo accidens desinit esse ad corruptionem subiecti, sicut corrupto lacte corrupitur eius dulcedo. Secundo ex remotione sua causa: sicut lumen quod in aere causatur a Sole desinit esse propter absentiæ solis. Tertio accidens desinit esse per corruptionem termini: ut patet in relatu, paternitas enim desinit esse in patre corrupto filio, in quo erat filiationem terminans paternitatem. Quarto ex actione contrarij, sicut frigiditas aqua corruptitur per actionem caloris existens in

igne, & expellentis frigiditatem.
Contra predictam divisionem arguitur sic. quicquid potest alicui abesse est separabile ab eo, sed omne accidens potest abesse a suo subiecto, ergo omne accidens est separabile, & nullum inseparabile. Respondet Porphyrius qd licet aliquod accidens sit inseparabile secundum lecudum esse, tamen omne accidens est separabile secundum intellectum. potest n. intelligi coruus albus, & ethiops nitens candore. Ad evidentiam huius responsionis est sciendum, vt dicit Sanct. Doct. in q. de spiritualibus creaturis articulo ultimo ad octauum, qd duplex est operatio intellectus, vna dicitur simplex apprehensio, qua cognoscitur quidditas rei, & de ista cognitione loquendo omne subiectum potest intelligi sine suo accidente, siue illud accidens sit propria passio, siue sit accidens separabile, siue inseparabile, cuius ratio est. Quia omne prius potest in se intelligi non intellectu posteriori: subiectum autem est prius accidente natura & cognitione: ut dicuntur septimo metaphysice. Alia operatio intellectus est compositio & divisione: qua intelligimus aliquid inesse alicui, puta albedinem, & tali operatione non potest intelligi subiectum sine propria passione. non enim possum intelligere hominem esse in rerum natura & non esse risibilem. potest tamen apprehendi subiectum sine accidente separabili.

Contra istam declarationem arguitur. Nulla res potest intelligi esse sine eo quod ad ipsam necessario consequitur, sed sicut propria passio consequitur necessario ad principium essentialie speciei: ita accidentes inseparabile consequitur necessario ad principia individuorum proprias est etiam, ergo non potest intelligi subiectum esse sine accidente inseparabili. Respondeo primo qd licet accidens inseparabile sit inseparabile secundum individuum, est tamen inseparabile secundum speciem. v.g. hæc albedo existens in cigno est ab eo inseparabilis. albedo tamen est separabilis ab

alio subiecto, vt ab homine. proprium nunc a nullo est separabile, quia conuenit illi soli cuius est proprium.
Sed ista responso posset pari difficultates, quia dicit Porphyrius quod coruus potest intelligi esse albus. ex quo videatur tenere, qd accidens inseparabile est, separabile secundum intellectum ab eo cuius est separabile, ideo oportet etiam invenire responsionem aliam ad saluandum responsonem Porphyrii. Posset n.s. sic argui contra si coruus potest intelligi albus, aut fieri intellectu vero, & sic erit uera ista propositio, coruus potest esse albus, aut hoc fieri intellectu falso, & hoc nihil est, quia etiam possum intellectu falso hominem existimare esse asinum. Respondeo qd quum accidens inseparabile non consequatur principia essentialia speciei, non repugnat talis naturam quantum ex se est intelligi esse sine tali accidente. quanvis enim nullus coruus possit esse albus, sed qui liber sit niger, albedo tamen non repugnat coruo ex natura specifica corui, sed propter complexiones individuales suppositorum corui. Proprium vero, quia consequitur principia essentialia speciei, ideo naturæ specificæ in quantum talis est, & in quantum huiusmodi repugnat intelligi esse sub opposito proprietate passionis. Ad argumentum dico, qd coruus potest intelligi albus ad sensum predictum intellectu vero, s. quod coruus non repugnat ex natura sua specifica intelligi sub albedine.

Deinde quum dicit (diffiniunt) ponit duas alias diffinitiones accidentis quæ sunt Phæn libro topicorum. prima est talis, accidens est qd contingit eidem inesse, & non inesse. ista diffinitio non differt a prima secundum rem, sed tantum ratione, quia prima datur per dici, & ista per esse.

Sed quia supra diximus, qd omne universale, & omne consideratum a logico dicit ens rationis, ideo dubitari posset quomodo accidentes dicat talem relationem rationis. Posset ad hoc coenier responderi qd licet accidens sit ens rea-

le, tamen non cōsideratur a logico nisi sub ratione vniuersalis, sicut etiam de substantia non tractatur nisi sub ratione prædicamenti. ista autem dicunt entia rationis. Dico præterea, quid accidens est natura quædam cui conuenit esse contingenter in subiecto. a modis autem essendi accipiuntur modi intelligendi, & modi prædicandi, quia vnumquodque prædicatur de altero, sicut intelligitur ei conuenire. vnde si intelligitur conuenire per se, prædicatur per se, si per accidens, prædicatur per accidens. Ipsi autem accidenti, vt est apprehensum ab intellectu talem modum prædicandi intellectus attribuit per quendam respectum quem ipse intellectus excogitauit, & attribuit accidenti, & non habet esse, vt ab extra, sed vt habet esse cognitum in ipso intellectu, sicut supra dictum est de specie, & de genere, & quia vnumquodque sicut intelligitur, ita nominatur; ideo dupliciter possum nominare accidens, quamuis habeamus tantum vnum nomen, quod quidem est vnum quantum ad vocem, sed plura quantum ad significatum. Di-

co igitur, quid hoc nomen accidens potest accipi dupliciter. Vno modo, vt est nomen primæ impositionis, sic significat illam naturam realem, quæ est accidens. Alio modo accipitur, vt est nomen secundæ impositionis, & vt significat relationem attributam tali naturæ ab intellectu secundum, quid apprehendit eam habere talem modum prædicandi de subiecto per differentias per se diuisas prædicabilis, quæ differentia est ista, prædicare in quale accidentale non conuertibile, quid de accidente dicendum est, de proprio, & differentia.

Deinde quum dicit (vel quod) ponit tertiam diffinitionem accidentis, quæ hæc est: accidens est, quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium, semper autem est in subiecto subsistens. Ista diffinition datur per negationes aliorum prædicabilium, & per proprium modum essendi accidenti cui non conuenit esse per se, sed tantum in subiecto. Hec igitur de vniuersalibus dicta sufficiant.

Explicit in vniuersalia Porphyrii Expositio.

EXPOSITIO IN LIBELLVM PRÆDICAMENTORVM ARISTOTELIS.

Questio proemialis de subiecto libelli Prædicamentorum.

IRCA librum prædicamentorum quæritur utrum prædicamentum sit subiectum huius libri, & videatur, quod non.

Primo subiectum unum scientia debet esse vniuocum, sed prædicamentum non est, quid vniuocum, quum de decē primis generibus nihil dicatur vniuoce.

Secundo subiectum huius libri sunt decem voces ergo prædicamentum non est subiectum. tenet consequentia, quia vnius scientia est unicum subiectum. antecedens est Boetii.

Tertio cuiuslibet subiecti sunt aliquæ passiones, quæ demonstrantur in tali scientia cuius est subiectum: sed nullæ passiones in hoc libro demonstrantur de prædicamento. ergo non est in eo subiectum.

OPPOSITVM.

In oppositum arguitur illud est subiectum in scientia à quo ipsa denominatur. sed iste liber denominatur à prædicamento. dicitur enim liber prædicamentorum, ergo &c.

RESPONSI O,

Cum tribus conclusionibus.

Respondeo pro notitia huius questio nis præmitto, q̄ hoc nomen prædicamen tum est terminus secundæ impositionis, & significat quandam respectum rationis adinuentum à ratione, & attributū rebus secundum quod sunt in intellectu. Præmitto secundo, quod talis respectus est quidam ordo prioritatis, & posterioritatis, siue superioritatis, & inferio-

ritatis. Nam extra intellectum animal non est prius homine, & equo & alijs speciebus animalis, quum non habeat esse præter species suas; idem dico de substantia respectu corporis, & de quo libet superiori respectu inferioris. sed intellectus est, qui hunc ordinem exco gitauit, & talem ordinem rebus attribuit, vt sunt intellectu, & nominauit hoc nomine prædicamentum, est ergo prædicamentum quædam ordinatio superiore rum & inferiorum. Et dicitur aliquid esse in prædicamento eo, quod est in tali ordine. Præmitto tertio, quod prædicamentum potest accipi tribus modis. Vno modo pro ipsis rebus, quibus intellectus attribuit prædictum ordinem. Alio modo pro ipso ordine: tertio, q̄ conceptu quo. mediante intellectus huc ordinem rebus attribuit. potest addi quartus modus, vt accipiat prædicamentum quarto modo. pro rebus non quidem absolute: sed vt sit sub prædicto ordine, mediante conceptu intellectus. Præmitto quarto, quod duplex est subiectum in scientia: vt dicit S. Doctor 2. 2. quæstio. 1. articul. 2. vnum est obiectum materiale, aliud est obiectum formale. Obiectum, siue subiectum materiale sunt ipsæ res in scientia consideratae. Obiectum formale est ratio sub qua omnia considerantur.

Et ex his respondeo ad questionem per istas conclusiones. Prima conclusio. Voces non sunt subiectum libri prædicamentorum: hanc conclusionem sic probbo. Id sine quo potest haberri aliqua scientia non est talis scientia subiectum, cum scientia ex obiecto dependeat, sicut ex termino, sed scientia libri

predicamentorum potest traheri sine uocibus. dabo enim q[uod] nulla vox esset, adiuu posse esse q[uod] aliquis excogitaret & per seipsum inueniret praedicamento- rum notitiam. ergo &c.

Secunda conclusio subiectum materiale huius libri sunt decem genera rerum: probatur sic ista conclusio. Illud est materiale subiectum in scientia de quo principaliter in scientia tractatur: sed in hoc libro principaliter agitur de decem pri- anis generibus rerum: substantia, quantitate, qualitate, & huiusmodi: ut patet ex processu Philosophus, ergo ista sunt subiectum materiale.

Tertia conclusio ratio formalis subiecti huius scientiae est praedicamentum secundo modo acceptum sive respectus & ordo rationis, quae significat hoc nomen praedicamentum. hanc conclusionem sic probbo. Idem est subiectum totius scientiae & singularium partium eius, ut patet ex primo posteriorum ubi Phi. dicit q[uod] illa scientia est una quae est vniuersitatis subiecti habentis partes & passiones. Ex quibus uerbis elicitur q[uod] sicut se habet subiectum ad scientiam, ita partes subiecti ad partes scientiae, sed ens rationis est subiectum in tota logica accipiendo. ens rationis pro respectu rationis ut declaratur est super Porphy. ergo ens rationis, sive respectus rationis cum aliqua determinatione acceptus est subiectum in partialibus libris logicis. sed tale ens rationis non est aliud in hoc libro nisi respectus importatus per hoc nomen praedicamentum, ergo &c. Ex quo sequitur quod hoc nomen praedicamentum aliud significat & pro alio supponit probatur sic. Omne denominatum pro alio supponit, & aliud significat, patet, quia hoc nomen album significat albedinem, vt patet in praedicamentis, non tamen supponit pro albedine, sed pro re alba, vt cum dico album currit ly album stat pro subiecto albedinis, unde & S. Doc. in questionibus de potentia Dei, questione nona, articulo quarto, dicit q[uod] adiectiva copulant subiectum, sed praedicamentum dicitur de

nominative de rebus, cum non prædictetur de eis vniuoce, nec æquiuoce, ergo aliud significat & pro alio supponit sive copular, non enim pro nunc facio vim iniustis, significat autem respectum sive ordinem rationis prædictum, & supponit pro rebus quibus attribuitur talis ordo rationis. Quarta conclusio totale subiectum huius libri includens simul materiale & formale est praedicamentum quarto modo acceptum ista conclusio patet ex precedentibus. Nam prædicamentum tali modo acceptum dicit & res & conceptus & ipsum ordinem rebus attributum medianibus conceptibus. Scindum est autem q[uod] prædicamentum differt a prædicabili, quia prædicabile dicit tantum id quod de pluribus natu est prædicari, & unum prædicabile puta genus significat tatum ordinem ad suas species. prædicamentum autem dicit tam ordinationem quae est a genere generalissimo usque ad specialissimum ex his sequitur, q[uod] genus generalissimum non dicitur propriissime prædicamentum, quia non dicit ex suo formaliter significato talem ordinationem, sed dicit negationem superioris generis, licet extenso uocabulo aliquando dicatur prædicamentum, ex eo q[uod] est supremum, quod continetur in tali coordinatione.

S O L V T I O.

Ad primum dico. primo, duplex est genus. aliquod n[on] est genus prædicabile, de quo determinatum est in libro Porphy. & de ratione talis generis est q[uod] vniuoce prædicetur. Aliud est genus subiectibile, q[uod] alio nomine dicitur genus subiectum, & tale genus non requirit vniuationem, sed sufficit q[uod] analogice prædicetur, vt dicit S. Doc. in plerisque locis: & confirmatur sententia Egedij primo Posteriorum. Dico secundo q[uod] licet praedicamentum dicatur tamen denominative de rebus quibus attribuitur intentio praedicamenti, est tamen in se quid unicuum, & dicitur vniuoce de qualibet illarum ordinatione. sicut etiam albedo

dicitur denominatiue de homine & uni
uoce de qualibet particulari albedine.
Ad secundum negatur antecedens , ad
probationem dico, q̄ Boetius , & Sim-
plicius dicunt librum prædicamentorū
esse de decem uocibus.i.de decem gene-
ribus rerum , quæ decem uoces nomi-
natur, scilicet substantia, quantitas & hu-
iustmodi. Est autem de his rebus non ab-
solutes , quantum ad entitatem earum ,
sed ut stant sub coordinationem quam
dicit hoc nomen prædicamentum . Ad
tertium negatur minor . Passiones . n.
prædicamenti sunt q̄ habeant aliquod
supremum genus, ante quod non fit aliud
genus: & similiter q̄ omnia in p̄di-
camēto contenta prædicentur uniuoce
de suis inferioribus si inferiora habeat,
quod dico pp̄ indiuidua quæ non ha-
bent aliquod inferius. & tamen sunt per
se in prædicamento , vt vult.S. Doct. in
prima parte.q.3.art.3. ut infra declarat-
bitur . his declaratis accedo ad exposi-
tionem textus.

Expositio in textum Prædicamentorū .
Vniuocis, & Analogis.

D E A E Q V I V O C I S.

Equiuvoca dicuntur] totus iste
liber habet tres partes prin-
cipales: In prima parte quæ-
dam declarantur necessaria
ad notitiam prædicamētorū; in secunda
parte, quæ incipit ibi (substantia est) agit
de ipsis prædicamētis; in tertia parte, q̄
incipit ibi (quotiens solet opponi) agit
de quibusdā sequētibus ad prædicamē-
ta . Prima pars habet quatuor capitula ,
quia n. de ratione prædicamenti est , q̄
in ea continetur prædicetur uniuoce ,
ideo primo declarat diuersos modos
prædicandi ibi , equiuoca .

Et quia omnis terminus signans rē q̄
est in prædicamento est incōplexius; iō
secundo dicit q̄ eorū quæ dicuntur, ali-
qua dicuntur cum complexione & ali-
qua non ibi (eorum quæ dicuntur.)

Tertio ponit quasdam regulas. cōes

omnibus prædicamentis ibi (quando
alterum :)

Quarto ponit sufficientiam prædicamē-
torum ibi . (Eorum quæ sine com-
plexione.) In prima parte intendit hand
conclusionem. Quicquid prædicatur de
altero, aut prædicatur æquiuoce, aut v-
niuoce , aut denominatiue hanc con-
clusionem sic probat. Quicquid prædi-
catur , aut prædicatur secundum idem
nomen & plures conceptus , & sic est
prædicatio æquiuoca , aut secundū eā-
dem uocem & eundem conceptum eo-
dēm modo participatum, & sic est præ-
dicatio uniuoca, aut secundum solā dif-
ferentiam casus , & sic est prædicatio
denominatiua.

D E A E Q V I V O C I S.

Pro notitia æquiuocorum primo est
sciendū q̄ esse æquiuocū cōuenit 8: uo-
cibus & rebus, per uoces significatis. Ip-
sa uox uero signans dī æquiuocū æqui-
uocās, ipse uero res signata dñr æquiuo-
ca æquiuocata, & quia de rōne uocis æ-
quiuocæ est q̄ immediate plures res si-
gnificet , ideo describit æquiuoca æqui-
uocata in plurali . Huiusmodi autem æ-
quiuocata habent duplicē respectum ,
unum ad ipsam uocem per quam signi-
ficantur, & ista est relatio significati ad
signum , alium uero respectum habent
inter se quemadmodum , & infra con-
discipuli habēt. Et quia contingit, quod
illi qui sunt condiscipuli respectu unius
præceptoris vel unius doctrinæ, nō sunt
condiscipuli respectu alterius , puta si
Sortes , & Plato Adiscant geometriam
a Pythagora & sortes discat ēt arithme-
tricam a Tullio, a quo nihil Adiscat Pla-
to , tunc Sortes & Plato erunt condisci-
puli respectu Pythagoræ, non tamē erūt
condiscipuli respectu Tullij: ideo dico
secundo quod ea quæ sunt æquiuocata
respectu unius uocis possunt esse uniuo-
cata respectu alterius, nam canis latia
bilis & sydus cœlestis quæ æquiuocantur
in hoc nomine canis , uniuocantur in
hoc nomine substantia , & similiter ista
diictio animal, quæ dicit uniuoce de ho-

mine & equo dicitur **æquioce** de homine vero & de homine picto. Verum, quia hic agitur de rebus significatis per terminos non quo ad entitates suas, sed inquit descendunt, vel cadunt in ordine prædicamentali, ideo diffiniuit **æquiuoca** per dici & non per esse: unde dicit **æquiuoca** dicuntur, & non dicit **æquiuoca** sunt. Secundo sciendum est ut dicit S. Doct. primo sententiarum distin&. 33. articulo primo ad tertium, quod ratio accipitur dupliciter, uno modo pro potentia ratiocinativa, alio modo pro conceptu formato per actum ratiocinandi, dicit ergo Philosophus, qd **æquiuocorum** est commune solum nomen, sed ratio. i. conceptiones sunt diuersæ.

Contra hoc arguo sic, vb: cunque est unum nomen, ibi est unus conceptus, sed nomen **æquiuocum** est unum. ergo significat unum conceptum: & per consequens prædicitur de **æquiuocatis** secundum eundem conceptum: minor patet, maior probatur. Ex hoc quod unitas uocis significatiæ sumitur ex unitate conceptus. Ad hoc respondeo de mente Sancti Docto. quolibet quo to, questione nona, articulo secundo, quod duplex est unitas rationis, una est materialis, scilicet ipsa vox, alia est formalis, illa quæ sumitur ex parte conceptus. dicitur autem ista unitas esse formalis, quia conceptus est ratio ipsa uoci qua significat rem: nomen **æquiuocum** est unum tantum unitate materiali, & non unitate formalis.

Contra istam divisionem arguo sic, præter istos modos prædicandi est unus aliis modus qui dicitur prædicatio analogica ergo philosophus est diminutus. Rideo negatur consequentia quia implicitè loquitur etiâ de analogia, & maxime quid dicit animal prædicari **æquiuoce** de homine uero & de picto. Constat. n. qd dicitur de homine picto per analogiam siue respectu ad hominem uerum, eo qd est imago eius, & ideo non dicitur de eis pure **æquiuoces**, sed analogice. Sed quia analogia partim conuenit cum **æquiuocatione** & partim cum u-

niuatione, prius declarat quid sit **æquiuoca** & **uniuoca**, ut his cognitis tâquam extremis cognoscatur analogia tanquam medium eorum.

D E V N I V O C I S.

Vnuoca dicuntur] Phi. leadem ratione diffinit uniuoca per dicuntur, sicut & **æquiuoca**. Pro notitia uero eius partis est sciendum primo qd terminus uniuocus immediate significat tantum unum i. naturam aliquam quæ de se est una, uerbi gratia hoc nomen animal significat substantiam animatam sensibilem, & nihil plus dicit explicite. hæc autem natura non efficitur plures nisi per differentias, quæ ipsam in species dividunt, differentia autem non est de ratione generis, ut dictum est super Porphyry. & ideo si consideretur natura animalis per abstractionem ab omnibus quæ non sunt de eius definitione, quod est considerare eam per se & solitarie, ipsa est tantum una, & per consequens hoc nomen animal immediate significat tantum unum conceptum. Idem dico de aliis terminis uniuocis qui tatum mediate significant plura sub eis contenta, puta plures species uel plura individua, huiusmodi autem dicuntur uniuocata, & terminus ea significans dicitur uniuocum uniuocans. Ex his dico qd ratione pluralitatis mediate contentorum sub termino uniuoco diffinit Phi. uniuoca in plurali.

Dico secundo qd omnia uniuocata quæ participant conceptum & naturam, qd immediate significat terminus uniuocus: licet si inter se comparent vnum sit præstantius alio. Homo. n. ratione suæ differentiæ i. quia rationalis est, est nobilior bruto, æqualiter tamen utriusque est substantia animata sensibilis, nec in hoc distinguitur homo & asinus, propter hoc dixit philosophus qd (uniuocæ dicuntur quorum nomen est communne, & ratio per nomen significata est communis) sed ut distinguamus uniuoca ab analogis, addendum est, qd illa ab eis æqualiter participatur. Ex prædictis sequitur

sequitur, quod vniuocum, & equiuocum distinguitur. Primo, quia vniuocum in mediata significat vnam tantum rem. Aequiuocum vero immediatè significat plures. Secundo, q tam terminus vocalis, q scriptus & mentalis pot est vniuocus. nullus autem mentalis terminus, siue conceptus est equiuocus.

DE ANALOGIS.

Restat modo dicere de analogis. Vbi sciendum est, sicut dicit S. Doct. 1. fent. distinct. 19. q. 6. artic. secundo ad quintum, quod analogia est triplex. aliquod enim est analogum, quod dicit plures rationes explicitè, vt hoc nomen sanum: nam alia ratione dicitur animal sanum, scilicet, quia habet in se formaliter sanitatem, & alia ratione medicina dī sana, scilicet, quia est causativa sanitatis. Aliud est analogum, q dicit tantum vnam rationem æqualiter participatam, quæ tñ non habet vniiforme esse in analogatis, sicut corpus dicitur de corporibus cœlestibus, & de inferioribus, sed in corporibus cœlestibus habet esse incorruptibile, in alijs vero habet esse corruptibile. Aliud est analogum, q dicit tantum vnam rationem in actu, sed in æqualiter participatam, sicut ens significat vnum cōceptum, qui per prius dicitur de substantia, & per posterius de accidente. Nam ens significat id cui conuenit esse. Constat autem, q esse per prius conuenit substantia, q accidens, quia substantia habet esse per se. Accidens autem habet esse tantum in alio. Est tamen differentia inter huiusmodi analogia, quia analogum primo modo cum dicat plures rationes in ordine tñ ad vnum numero, puta sanum dicitur de multis in ordine ad sanitatem animalis, sub ea ratione quæ dicitur de uno, est extra rationem alterius, nam sanitas, vt dū de pulsu est extra rationē medicina. Vnde si volo diffinire fiduciam medicinæ non ponam in eius diffinitione sanitatem pulsus. Dico tamen, q primum analogatorum ponitur in diffinitione omnium aliorum: quod

patet, nam medicina dī sana, quia sanitatem causat animalis: & pulsus dicitur sanus, quia est signum sanitatis animalis, & sic de huiusmodi. analogum autē secundo, & tertio modo dicunt non potest esse extra rationē alicuius analogatorum, quia dicit tm vnam rationē. Diferunt secundo, quia tātum primus modus analogizæ facit rationem multiplicem, & ex consequenti causat fallaciam æquiuocationis, vt patet in hoc paralogismo, quia omne sanum viuit: medicina est sana: ergo viuit. alij autem duo modi non cauſant talem fallaciam. Diferunt tertio, quia analogum primo modo acceptum est tantum in vno analogatorum per propriam rationem: sicut patet, q propria ratio sanitatis. si adequatio humorum est tantum in animali. Alij autem duo modi sunt in omnibus analogatis. Præter hos modos reperitur alijs modus analogizæ ex hoc q vñ imitatur alterum: sicut patet q animal dicitur de homine pīcto, quia est similitudo hominis veri. & hunc modum ponit S. Doct. 1. parte, quæst. 13. articulo 5. quamvis hic modus forte est reducibilis ad aliquem prædictorum. Sciendum est, quod quando terminus analogus simpliciter dicitur, semper intelligitur de eo, de quo per prius dicitur. Vnde ens simpliciter dictum, id est sine aliqua determinatione accipitur pro substantia, & sanitas dicta simpliciter accipitur, p sanitatem animalis: vt dicit S. Doct. in primo perihermenias lectione quinta. Patet ex prædictis, quod analogum differt ab vniuoco, & æquiuoco, quia de ratione vniuoci est, quod dicat tantum vnam rationem: de ratione equiuoci est, q dicat plures. analogum autem potest dicere & vnam rationem & plures, vt patet in diuersis modis analogizæ supradictis. Item sequitur, q non solum terminus vocalis, & scriptus, sed etiam mentalis potest esse vniuocus, ut patet de illo vniuoco, quod dicit unam rationem tantū. Et per consequens appetet, quia analogum mediat inter vniuocum, & æquiuocum. Nam in analogis non tātum

Vox est communis sicut in **equiuocis**. sed communis est etiam ratione nominis, non tamen **equaliter**, sicut in **uniuocis**. Item de ratione **uniuoci** est quod prædictetur **essentialiter** de **uniuocatis**: hoc autem non est de ratione analogi, sanitas enim non dicitur **essentialiter** de medicina: sed denominative ut dicetur infra.

De **Denominatiis**, cum **questione de eorum determinata significacione**.

Denominativa dicuntur quecumque ab aliquo solo casu differuntia secundum illud nomen habent **appellationem**. Ita est descriptio denominatiuorum, in qua Phi. dici quod ad **denominationem** sufficit quod denominans & denominatum conueniant in principio dictio significantis utrumque, & quod differant in fine: sicut **album** denominatur ab albedine, & iustus a iustitia. Ex quo uidetur dicere Philosophus quod denominans & denominatum sunt idem re & solum differunt quo ad modum significandi.

QUAE **S**TIO,

De **precisa** **denominantis** & **denominati** **significatione**.

Ut ergo pateat ista difficultas, queror an denominans & denominatum significant præcise eandem rem, & uidetur quod non. Primo terminus denominans significat tantum formam, puta hoc non men albedo significat tantum qualitatem, denominatum autem significat subiectum, ergo non significat penitus idem, prima pars antecedentis patet, secundam probo tripliciter.

Primo omne nomen plurificatur plurificato suo præciso significato: sicut patet quod ubi sunt tria animalia rationalia ibi sunt tres homines, sed denominatiuum non plurificatur plurificata forma, ergo non significat præcise siue tantum formam, sed etiam subiectum, maior patet, minor probatur. nam in lacte sunt

duæ qualitates, scilicet **albedo** & **dulcedo**, & tamen ab illis duabus formis non dicitur quod lac sit duo qualia, sed tantum unum quale. Constat autem quod quale denominatur a qualitate, ut dicit Philosophus in capitulo de qualitate.

Secundo si denominatum significat tantum formam, puta si album significat solum albedinem, sequitur quod iste propositiones sint uerae, albedo est alba, & album est albedo, sed hoc est falsum, ut patet, ergo album non significat tantum albedinem. Primam consequentiam probo. Omnis propositio in qua idem de se ipso est uera, & nulla est uerior ipsa, ut Boetius dicit, sed si album significat solum albedinem in illis propositionibus, idem dicitur de se ipso. ergo sequitur quod sunt veræ. Confirmatur quia phi. 7. meta. dicit quod in simo reperiuntur simus, s. natus, sed simus est denominatum a similitate. ergo aliquid denominatum significat subiectum.

Tertio id quod non excluditur per distinctionem exclusivam additam termino significatur per ipsum, quem dictio exclusiva excludat omne quod est extra significatum termini, sed dictio exclusiva addita termino denominatio, non excludit subiectum, si enim dico tacum album currit non excluditur ipsum subiectum albedinis alioquin propositio esset falsa. ergo idem quod prius. In oppositum est textus Phi. dicentis quod album puram qualitatem significat.

RE**S**PONSI**O**

ad questionem.

Respondeo ad quoniam, & premitto alias distinctiones, quibus declaratur quomodo aliquid diversimode denominatur, & postea respondebitur ad questionem. Dico ergo primo, quod abstractum & concretum differunt a denominante & denominato, sicut magis commune a minus communi, licet enim omne denominans sit abstractum, & omne denominatum sit concretum. non tamen econtrario. Nam abstractum & concretum sunt in omni predicamento,

& inter

& inter res eiusdem prædicamenti : ut dicit sanc. doc. prima parte, quæstione quarta, articulo primo ad primum, homo enim est quid concretum , humanitas vero abstractum, denominatio autem prima attenditur, secundum, q̄ res vnius prædicamenti dicitur de rebus alterius prædicamenti, & quia res vnius generis non est de ratione rei alterius generis: quum prædicamenta sint impermixta , ut dicit Philosophus 1. Posteriorū, ideo denominans non est de essentiā denominati, licet pos sit aliquando per se predicari de denominato: ut patet, quia propria passio denominat suum subiectū , de quo ratiō per se prædicatur. Patet ex his, q̄ denominatio proprie accepta est tñ fm̄ formas accidentales. quis in proprie & largo mō sit etiam fm̄ formas es sentiales. hō.n. denominatur ad humanitatem quamvis extenso uocabulo. Dico secundo, q̄ otīne denominans se habet respectu denominati per modum formæ , licet nō semper sit forma quod patet. nā aliquis dī vestitus a veste, constat aut̄, q̄ vestis non est forma, sed quid compositum, dī tñ h̄c modum formæ, quia forma est dare esse ei cui aduenit, uestis autem dat esse vestitum. Dico tertio, q̄ alii quid potest duplicitate denominari, uno modo a denominatione intrinseca, & talis denominatio est semper a forma inhærente ei quod denominatur. Alio modo denotione extrinseca: & hēc est a re nō inhærente. Sed ut pos sit cognosci in quibus est h̄c, vel illa denominatio, scendum est, q̄ entium quædam sunt absoluta : quædam vero relativa , in absolutis non potest fieri denominatio nisi a forma inhærente, ut elicitor a sanct. doc. in questionibus de veritate. q. 1. artic. 4. in fine, non .n. denominatur aliquid abhū nisi ab albedine inhærente , nec dulce, nec calidum nisi hm̄i formæ sibi inhærent. In relativis vero possibile est , q̄ fiat denominatio ab extrinseco, non tamen in omnibus. Relati orum .n. aliqua sunt ipsæ relationes, aliqua vero non sunt ipsæ relationes, sed entia absolute , licet concernant aliquem respectū, eius-

modi est actio locus, tempus, & hm̄i: si loquamur de ipsis relationib⁹, nulla res potest denominari, nisi a relatione inhærente. nullus. n. est pater nisi paternitate quæ in ipso est, ut S. D. lib. secundo contra Gentiles c. 13. Est tamen aliqua dīa inter formas absolutas & relationes: q̄a ut dicit libro quarto sententiarum d. 8. q. 1. articulo secundo, quæstiuncula prima ad primum. In relativis pōt̄ aliquid denominari & disponi aliquo sui generis, non tamen per se, sed per accidens . Nam patris potest esse pater, & filij pōt̄ esse filii. Dico autem non per se : quia pater dicitur per se tantum pater filij, & filius tantum patris filius. In absolutis vero nō potest aliquid disponi siue per se, siue per accidens aliquo sui generis. Non enim albedinis est albedo, nec qualitatis est qualitas. Si autem loquamur de absolutis cōcernentibus respectum : sic potest fieri denominatio a forma nō inhærente. Aliquid enim dicitur locatum, & in tempore, quum tamen locus & tempus non sit in locato aut re temporali, sed locus est in locante & tempus in primo metaphysicæ ut dī quarto physicorum . Aliquid etiam denominatur ab actione non soli inhærente, quum actio recipiatur subiectu in passo ut declarabitur in ea. de actione: & quantū ad propositum spectat, clarum est, q̄ ali qd dī visum nō a visione sibi inhærente quū visio sit actio manēs in agente: quicquid sit de actionibus in materiam exteriorem transeuntibus; contingit enim esse aliquas actiones in quas actiones concluditur determinatus effectus, quia nō possunt nisi ad tales effectum terminari, ut dicit sanctus doctor prima parte questione. 17. articulo secundo, sicut florere non potest terminari nisi ad flores & in his potest fieri denominatio non tñ ab actione, sed etiam ab effectu. Dicimus, n. quia arbor flores floritione, & q̄ floret floribus . Ex prædictis dicitur , q̄ quando aliquid denominatur tale per respectum ad alterum, talis denominatio est extrinseca, ut patet de locato respectu loci, & de viso respectu visionis.

Contra hoc arguitur sic. Aer deno-
minatur illuminatus per respectum ad
solem , & tamen ipsa denominatio non
est extrinseca , quum lumen sit subiectu-
m in aere, ergo &c.

Respondeo ex sententia sancti docto-
ris in questionibus de veritate questio-
ne secunda articulo quarto ad secundū,
q̄ duplicitate denominatur aliquid per
respectum ad alterum. Vno modo quan-
do ipse respectus est ratio denominatio-
nis sicut vrina dicitur sana ex hoc solo ,
quod resertur ad sanitatem animalis si-
cū signum ad signatum , & talis deno-
minatio est extrinseca . Alio modo de-
nominatur aliquid per respectum ad al-
terum : non quod respectus sit ratio de-
nominationis , sed ratio denominatio-
nis est forma sibi inhärens , quam ta-
men formam non habet nisi altero sibi
communicante ita , quod respectus est
causa sue denominationis : & talis deno-
minatio est extrinseca , hoc secundo mo-
do denominatur aer lucidus , per respe-
ctum comparationis ad solem , nō quod
referri ad solē sit lucere aeris , sed quia
respectus aeris ad solem , scilicet dire-
cta oppositio est causa , quod aer luceat ,
Dico autem talem oppositionem esse
causam nō quidem dantem aeris lucem .
quia talis causa est sol , sed est causa sine
qua non . Nunquam n. aer illuminaretur
a sole nisi ad eum haberet oppositione .

CONCLUSIO Responsionis.

Istis declaratis pro notitia denomi-
nationis respondeo ad quæsum ista
unica conclusione . Denominatum dif-
fert a denominante solum quo admodum
significandi , & significat præcise eā-
dem rem . Verbi gratia album significat
tantum albedinem , & nō subiectum , &
calidum significat tantum caliditatem ;
& idem dico de omnibus nominibus ac-
cidentium . Probatur ista conclusio pri-
mo auctoritate h̄il. dicentis infra in c.
de substantia ; q̄ album solam qualitatē
significat . Secundo arguitur sic , si album

significaret albedinem & subiectum se-
quitur , q̄ esset ens per accidentes : quum
subiectum & albedo sint res diuersorū
generum : sed album non est ens per ac-
cidentes ; licet hō albus sit ens per accidentes
vt dicitur quinta metaphysicē : ergo &c .
Tertiō si significaret subiectum , maximē
significaret illud sine quo albedo esse
non potest , pura corpus , sed album non
significat corpus , quia tunc esset nuga-
tio dicendo corpus album , quum idem
bis diceretur , ergo album non signifi-
cat subiectū . Quarto si significaret subie-
ctū tunc non diffiniretur per additamē
tū , hoc est falsum , ut dicit Phil. septimo
metaphysicē : consequentia patet , quia
si albū significat subiectū , tūc quicquid
ponitur in diffinitione albi est de essen-
tia eius ; talis autem diffinitionē nō est per
additamentum ,

S O L V T I O

Ad primum negatur secunda pars an-
tecedentis . Ad primam probationem
dico , q̄ differentia inter nomina adie-
ctiuā & substantiuā quia nomen substanciū
significat rem per modū substantiā
significat n. per modū per se stācis , q̄
est modus essendi substantiā , & q̄a substan-
tia habet unitatem & pluralitatem ex se
ideo nomen substantiū non plurifi-
catur nisi ad pluralitatem rei significatae .
Nomen vero adiectiuū significat p̄ mo-
du diacētis alteri , qui est modus accide-
tis ; & quia accidētia pluriflicantur ex su-
biectis , ideo nomen adiectiuū plurificat
ad pluralitatem suppositorū negat , ergo
maior de nominib. adiectiuis cuiusmo-
di est hoc nomen album . Dico tamen
q̄ huiusmodi adiectiuā copulant subie-
cta sua . Album enim significat albedi-
nem , ut est copulata subiecto , & ideo so-
let dicere sanct. doc. quod adiectiuā non
supponunt , sed copulant . Quod si quis
obiiciat in ista propositione albū currit
sub ly albū licet descēdere disiectiuē ,
ergo supponit determinate . Respondeo ,
q̄ album dicit unum significatiue , scili-
cet ipsam albedinem , & tale nō supponit ,
sed

sed copulat subiecto, nec licet descéde, re sub eo : non enim ista aut illa albedo currit. Aliud vero dicit connotatiū. subiectum: & quantum ad hoc pro ipso supponit. Nam quum dico, album currit dico, q̄ hoc vel illud subiectum albedinis currit. Ad omnia ergo argumen-ta, quibus argueretur q̄ album dicit subiectum respondendū est, q̄ dicit ipsum connotatiū: & ratione huius dicit ali- quando Phil. quod album in nullo prædicamēto est, ppter duplex significatū.

Ad secundam negatur consequentia, quia ad veritatem propositionis nō sufficit identitas rei, sed etiam requiritur idem modus significandi: Nam prædicatio est per actum intellectus attribuētis prædicatum subiecto, vt dicit Alber-tus: si ergo aliquam rem concipiatur intellectus cū præcisione, & per se, & alio conceptu concipiatur eandem rem vt in existentem alteri, tunc illam entitatem, vt stat sub istis oppositis conceptibus, de se ipsa non annunciat, huiusmodi est album, & albedo, quia albedo signifi-cat abstractiū, album vero concretiū. Boetius autem sic intelligit, q̄ nulla est verior prædicatio, quam quod idem eodem modo conceptum de ipso di-citur, dicendo album est album, & albe-do est albedo: quæ propositiones ha-bent r̄ique veritatem. Ad confirmationem negatur prima consequentia, quia non dicit Phi. q̄ simū significat nasum: sed quod concernit nasum, ut determina-tam materiam, & ideo est nugatio dicere, est nasus simus: aliqua vero alia adiectiva, ut album, non significant for-mam concernentem determinatam ma-teriam, sed tantum sub ratione confusa dicunt subiectum.

Ad tertiam negatur maior, quia vt di-cit Sanctus Doct̄or, prima parte quæstiōne 51. articulo quarto ad tertium, di-cio exclusiva addita termino non exclu-dit partes, nec ea quæ sunt idem suppo-sito cum re significata: subiectum au-tem formæ, & ipsa forma sunt idem subiecto.

*De dupli ci divisione terminorum,
& quid importent hæ-
distinctiones in, & de.*

Orum quæ dicuntur. Istud est secundum capitulum hu-ius tractatus in quo Philosophus ponit duas diuisiones: prima est talis, eorū quæ dicuntur, idest terminorum, uel rerum significatarum per terminos, quædam sunt complexa, & quædam incompleta. Valet ista diui-sio ad propositum, quia non ponuntur in prædicamento nisi incompleta: nec indiget ista diuisionis aliqua expositione. Secunda diuisionis est ista, Eorū quæ sunt, quædam nec sunt in subiecto, nec de subiecto dicuntur. Quædam sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto. Quædam non sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto. Quædam sunt in subiecto, & nō dicun-tur de subiecto.

Pro posicione huius diuisionis primo sciendum est, quod ista dictio in, vt dicit S. Doct̄or primo sententiā, distinctione 36. quæst. 1. art. 3. importat diuersas habitudines, secundum quod diuersis coniungitur, puta esse in loco, vel in te-pore: vnde etiam Philosophus quarto Physicorum ponit octo modos dicendi in. Ista autem propositio de proprietate im-portat consubstantialitatem, ut idem sanctus Doc. dicit prima parte, q. 41. dici-mus enim quod cultellus est de ferro, & q̄ filius est de patre, cū quo est eiusdem substantiæ secundum speciem, non autem dicimus, quod domus sit de q̄dificatore.

Secundo est notandum, quod subiectum accipitur dupliciter, uno modo pro inferiori respectu superioris, alio modo pro subiecto accidentis. Quædam ergo dicuntur de subiecto, & non sunt in subiecto, pro vt ly in dicit habitudinem inhérentię, & huiusmodi sunt secundæ substantiæ. Alia non dicuntur de subiecto, nec sunt in subiecto, & huiusmodi sunt primæ substantiæ, quæ non dicun-tur de inferiori, quum non habeant ali-quid inferius, nec sunt in subiecto, quū non sunt accidentia. Alia dicuntur de sub-iecto,

iecto, i.e. inferiori, & sunt in subiecto, sicut accidentis, & huiusmodi sunt genera, & species de genere accidentium. Alia non dicuntur in subiecto, quia non habent aliquid inferius, sunt tamen in subiecto, & huiusmodi sunt individua accidentia.

Quomodo intelligenda sit hec regula, quicquid predicatur de predicato, predicatur & de subiecto.

 Vando alterū de altero.] Istud est tertium capitulum in quo Philosophus ponit tres regulas. Prima est ista quicquid predicatur de predicato, predicatur, & de subiecto. Pro notitia huius regulæ est tertiendum primo, quod aliqua sunt predicata per se, aliqua sunt predicata per accidentem: predicata per se dicit S. Doc. in questionibus de potentia, q. 6. art. 2. ad sextum. Sunt illa, quæ conueniunt alicui in quantum est tale, sicut homini, in quantum est homo, conuenit esse animal, & rationale, & huiusmodi. Predicata vero per accidentem sunt, quæ non conueniunt alicui in quantum tale, sicut esse album non conuenit homini, ut est homo, quæ possit esse homo sine albedine. Et quia in omni inferiori in quantum huiusmodi est suum superiorius: quoniam superiora sunt de ratione inferiorum: ideo quicquid conuenit superiori in quantum tale est, conuenit etiam inferiorib. Dicit ergo S. Doc. in loco præallegato: quod ista regula tenet tantum in predicationis per se, & non in predicationis per accidentem. Ex hoc sequitur, quod quando aliqd dicitur de superiori, ut distinguitur aliquo modo ab inferiori, tunc illud non predicatur de inferiori, verbigratia esse genus conuenit animali, ut distinguitur ab homine, & ideo non dicitur de homine intentio generis: quia illa intentione conuenit animali non per se, i.e. in quantum tale, alioquin conueniret omni animali, sed conuenit ei, in quantum apprehenditur ab intellectu, ut quid commune multis speciebus. Accedit autem

naturæ animalis, quod sic ab intellectu apprehendatur. Similiter non sequitur, si homo est species, quod fortis sit species.

Contra hanc expositionem arguit Antonius Andreæ dicēs ex hoc sequi, quod ista consequentia sit bona: animal est substantia; ergo homo est substantia: quia substantia prædicatur per se de animali, ergo si quicquid prædicatur per se de superiori, sequitur prædicari de inferiori, valeat illa consequentia: quod autem talis consequentia non tenet, probat ipse, quia est arguere a pluribus causis veritatis ad unam earum: nam quod animal sit substantia, potest esse una causa, quia asinus est substantia, & potest esse alia causa, quia homo est substantia; dicere ergo animal est substantia, ergo homo est substantia, est arguere ab antecedente habente plures causas veritatis ad unam earum.

Et confirmo argumentum eius, quia ibi arguitur a superiori non distributo ad inferiori, quam consequentiam constat non valere. Ex his dicit ipse, hanc regulam debere sic intelligi: quod quicquid est superioris superiore, est superioris inferiore.

Pro responsione ad argumentum dicere, quod est differentia inter predicationis per se, & per accidentem, quia predicationis per se, per prius conueniunt naturis, & per eas conueniunt suppositis naturalium. Nam esse animal, & esse risibile, per prius conuenit homini, quam sorti: unde ista propositionis homo est animal, est vera primo, & per se, ista autem sortes est animal, est quidem per se, sed non primo, quia esse animal conuenit sorti per aliud, scilicet per hominem, cum igitur substantia dicatur per se de animali, causa veritatis istius propositionis, animal est substantia, non sunt, quia asinus, vel homo, vel quaecunque alia species animalis, sit substantia: sed est totum oppositum, quia esse substantiam conuenit homini, & asino, ex eo, quod sunt animalia: patet igitur, quod ibi non arguitur a pluribus causis veritatis ad unam: sed arguitur ab antecedente, quod est causa veritatis.

tis sui cōsequētis : q̄ cōsequētiā cōstat
a viro docto non esse impugnandā.

Prædicata aut̄ per accidens per prius
conuenient indiuiduis q̄ naturis , unde
causa veritatis istius propositionis aīal
currit, est, quia istud vel illud aīal currit
& ideo si sic arguat, aīal currit, ergo hō
currit, esset arguere ab antecedente ha-
bente plures causas veritatis ad unam
earum, quod non est in proposito.

Ad confirmationem quam facio, di-
co, primo , a superiori distributo ad suū
inferius, est bona consequentia, vt om-
nes concedunt, distribui autem terminū
est facere, q̄ sit pro omnibus suis sup-
positis. Dico secundo, q̄ est duplex dici
de omni, siue dupliciter contingit pro-
positionem esse vniuersalem : uno mo-
do , quando terminus cōis distribuitur
mediante signo vniuersali, & hēc dī vni-
uersitas prioristica . Alio mō quando
prædicatum est de essentia, vel per se
conuenit subiecto: quia tunc prædicatum
conuenit oībus contentis sub subiecto:
& hēc dī vniuersitas posterioristica ,
vt patet primo Posteriorum: m̄ enim si
gnificat ista propostio, hō est aīal, quā-
tum ista, oīs hō est aīal. Patet ex istis,
q̄ arguere a superiori ad inferius in præ-
dicatis per se, cuiusmodi est in prædicta
cōsequentia, est arguere a superiori di-
tributo posteriorice ad suum inferius,
q̄ consequentia est ab omni eruditō
dialectico concedenda. Posset tamē præ-
dicta regula saluari ēt in prædicatis acci-
dentalibus, si addamus vniuersaliter , ut
sit sensus, quicqd p̄dicat de p̄dicato uni-
uersaliter, dī etiā de subiecto: & sic intel-
lecta regula nullam patitur instantiam.

Exponuntur et examinantur duæ regu-
lae, diuersorum generum non subal-
ternatim positorū, sunt diuersæ spe-
cies et differentiæ. Et subalternatorū
vero generum, &c.

Iuersorum generum non sub-
alternatim positorum: diuer-
se sunt species & differentiæ.]
Ista est secunda regula siue ma-

xima huius capituli : pro cuius notitia
est sciendum, quod illa genera dicuntur
subalternatim posita: quorum vnu sub
alio continetur, vel saltē ambo sub
vnō tertio. Debet ergo sic intelligi, spe-
cies & differentiæ unius generis non pos-
sunt esse species aut differentiæ alterius
generis, nisi vnum eorum sub alio con-
tinetur, vel saltē ambo sub uno ter-
tio : quod ideo dicitur, quia bipes po-
nitur loco differentiæ uolatilis , & lo-
co differentiæ gressibilis: quamvis unum
istorum sub alio non contineatur, sed
utrumque continetur sub tertio , puta
sub animali .

Ista regula habet maximas difficulta-
tes, puta utrum similitudo , quæ est de
genere relationis, sit idem cum albedine
in qua fundatur , quæ est qualitas. Et
idem dico de multis alijs quæ magis ad
metaphysicam Philosoph. spectant, cu-
ijs est considerare de codem & de di-
uerso, tanquam de proprietatibus entis
q̄ est eius subiectum.

Solet tamen cōmuniter contra hanc
regulam fieri instantia de corpore , q̄
est species subalterna prædicamentij ,
substantiæ , & etiam est in genere sub-
stantie , & etiam est in genere quan-
titatis.

Ad quod respondet sanctus doctor
in tractatu de esse & essentia capitul.
secundo dicens, q̄ aliter accipitur cor-
pus, quum dicitur esse species quantita-
tis , & aliter quum dicitur esse species
substantiæ , & aliter quum dicitur esse
pars animalis . Si enim accipiatur cor-
pus pro tria dimensione, scilicet longi-
tudine, latitudine , & profunditate , sic
est in genere quantitatis . Si uero acci-
pitur pro subiecto ipsius tria dimen-
sionis , sic est substantia. Sed notandum
est, quod hoc nomen corpus potest ac-
cipi, prout significat rem, quæ habet ta-
lē formam, ex qua in ipsa re lequatur de
signabilitas trium dimensionum cum
præcisione : vt scilicet ex illa forma
nulla vltior perfectio sequatur , &
siquid aliud superadditur, totum sit præ-
ter significatū corporis sic dicti: & hoc
modo

modo corpus est pars animalis, quia anima quæ est de ratione animalis, est præter illud quod significat hoc nomen corpus, & est superueniens ipsi corpori; ita quæ ex corpore & anima constituantur animal. Alio modo accipitur corpus, ut significat rem habentem talēm formam, ex qua possunt designari tres dimensiones sine precisione aliqua, sed solum intelligendo quæcunque forma sit illa, siue ex ea posset prouenire alia vltior perfectio, siue non, & hoc modo est genus animalis; quia in animali nihil est accipere, quod non continetur implicite in corpore; quia si esset accipere ali quid in animali, quod non contineretur implicite in corpore, illud esset anima, sed sic accipiendo corpus, anima non est alia forma ab ea, per quam poterat tres dimensiones, designari. Istud ideo dixis se volui, ut pateret quid est accipere corpus secundum hos modos, quamuis non dubite, quin excedat terminos dialecticæ. Si autem dicatur, quæ duplum, & dimidium, & alia huiusmodi, sunt in genere relationis, & etiam in genere quantitatis. Responsum est, quæ respectus significati per hæc nominia sunt in genere ad aliquid, res vero illæ subiectæ sunt in alijs generibus, forte de his dicâ aliquid in capitulo ad aliquid.

Subalternatorum, vero generū] hec est tertia regula, in qua dicit philosoph. quæ diuersorum generum, quorum unum sub alio continetur, nihil prohibet esse easdem species & differentias: pura homo est species animalis, & corporis, & substantiaz. Notandum est, quæ Philoso. loquitur de differentijs constitutiuis: & est sensus, quæ differentiaz constitutiue superioris sunt etiam constituciue inferiores: non tamen præcise. Animal enim constituitur omnibus his, sed præter hoc constituitur per hanc differentiam rationale. Si autem intelligatur regula de differentijs diuisiuis, sic esset falsa. Nam corporeum & incorporeum: quæ diuidunt hoc genus substantia, non dividunt hoc genus corpus.

Quæritur de numero Prædicamentorum.

IOrum quæ secundum nullam complexionem dicuntur] istud est quartum capitulū huius tractatus. In quo Phil. annumerat quæ sunt prædicamenta. Et quæ presupponit, quæ prædicamenta sint de numero eorum, quæ sunt incompleta, ideo hoc probat tali rōne. Omne cōplexum aut est affirmatio, aut negatio, sed nullum prædicamentum per se sumptum est affirmatio, aut negatio, siue dicitur affirmativa, aut negativa, ergo, &c. maior patet, minorem probat, omnis affirmatio significat verum, vel falsum, sed nullum prædicamentum significat verum, vel falsum, quum enim dico substantia, quantitas, & huiusmodi, non significo aliquid inesse, vel non inesse alicui, neque significatur perfectius sensus in animo auditoris.

Q V A E S T I O N I S

Argumenta.

In isto capitulo quæritur communiter vtrum prædicamenta sint tantum decem, ut dicit Philosophus.

Et primo arguitur, quæ sunt pauciora decē. Prædicamenta sunt nouem, & non plura: ergo sunt tantum nouem, consequentia patet ab exponentibus ad expostum, antecedēs probatur: prædicamenta sunt nouem, & vnum & non plura, ergo sunt nouem, & non plura.

Secundo demonstratis nouem prædicamentis arguitur sic: & hæc nouem, vel decem sunt nouem, & non plura: & hec nouē, vel decē sunt oīa prædicamenta: ergo oīa prædicamenta sunt nouem, & non plura, maior & minor sunt vera, & conseguētia est synlogismus expositorius.

Tertio arguitur, quæ sunt plura: quo modis dī vnu oppositorū, tot modis dī, & reliquū: sed generalis imū & specialissimum sunt opposita: & i specialissima sunt plura decem: ergo & generalissima: minor patet, maior est Phil. r. topicorum.

Quarto quale prædicatur de albo , &c non sub ratione propria, quia non converterit cum eo, hec sub ratione accedit, quia non adest & abest; nec sub ratione differentia, quia non distinguit album ab alijs: nec sub ratione speciei , ergo sub ratione generis non subalterat, quia quale non habet aliquid vniuersum super se genus, prædicatur sub ratione generalissimi, sed non est idem genus, qd quælitas : quum non prædicetur de speciebus qualitatis, nam hæc est falsa, albedo est quale , ergo quale est genus generalissimum distinctum a qualitate : & per consequens sunt saltem undecim.

Quintò iterum arguitur , qd sit tantum unum, Generalissimum est superlatiuum, ergo conuenit tantum vni.

O P P O S I T V M .

In oppositum est textus Philosophus.

R E S P O N S I O ,

Cum conclusionibus.

Respondeo , in ista questione primo declarabo , quomodo diuidatur ens in decem prædicamenta : secundo quomodo distinguuntur prædicamenta inter se: tertio dicam ad quæstum . Pro primo sciendum est, quod Philo in quinto metaphysicæ volens tandem diuidere ens in decem prædicamenta, præmitit, quasdam alias divisiones: quarum prima est diuisio entis in ens creatum : & ens in creatum. secunda est diuisio entis creati, accipiendo ens creatu pro omnigena quod non est Deus , in ens per se , & ens per accidentia. tercia est diuisio entis per se, in ens in anima , sive ens rationis , & in ens extra animam, quod est ens reale. Quarta diuisio entis per se , & realis est in decem prædicamenta . Aliqui tamen dicunt, qd tercia istarum diuisionum præcedit secundam: sed quicquid sit de hoc, constat primo, quod ens in creatum non est in prædicamento secundo, nec ens rationis. tertio nec ens per accidentia quia quum dicat res diuersorum generum, in nullo determinato genere collocari po-

test. Præmitto secundo, quod ens habet unum conceptum analogum, qui per prius conuenit substantiaz, & postea accidentibus. Nam ut dicit S. Doc. de mente Aviceane ens est, id cui debetur esse . Constat autem, quod esse principaliter conuenit substantiaz, quæ habet esse per se: secundario autem conuenit accidentibus, quæ habent esse in alio, sive substantia. Ex his sequitur qd ens non est genus, quum non prædictetur vniuerso . Et præterea genus non est de ratione diffiz, qd si esset, bis poneretur in diffinitione species semel explicitæ. secundo in differentia ens est de ratione cuiuslibet rei: ergo non potest habere differentias, & consequenter nec esse genus. Est igitur hæc prima conclusio, ens non diuiditur in decem prædicamenta per differentias: ista conclusio patet ex immediate dictis. Præmitto tertio, quod ens immediate significat decem prima genera rerum, ut dicit commentator. 8. metaphy. non dicotamen, qd significant sine conceptu: sed dico, qd conceptui entis analogo non correspondet aliqua vna natura , sicut conceptui animalis correspondet natura animalis, quæ de se est vna, ut supra extit declaratum, & ideo dicitur conceptus entis immediate descendere in prædicamenta, licet per prius conueniat vni, qd alieri; & sic patet primum . Quantum ad secundum ponitur ista conclusio, prædicamenta, distinguuntur per diuersos modos denominandi primam substantiam: pro notitia huius conclusionis sciendum est, ut inquit San. Doc. primo sententia dict. 8. q. 3. quod aliter diuiditur vniuersum, & aliter analogum, & aliter equiuocum. Aequiuocum enim, immediatè diuiditur in plures res, vniuersum vero per differentias: sed analogum diuiditur per diuersos modos: medicina enim habet modum efficiendi sanitatem, & vrina habet modum significandi: quū igitur ens sit analogum, sub quo continentur plura prædicamenta, quæ sunt primo diuersa, ut dicit Phil. & commentator tertio metaphysicæ, eo qd in nullo vniuerso conuenient, oportet quod ipsa prædicata-

prædicamenta distinguuntur per diuersos modos, non autem per modos significandi, quia talis consideratio pertinet ad grammaticum: ergo relinquitur, & distinguuntur per diuersos modos denominandi primam substantiam. Sufficietiam vero istorum modorum ponit S. Doc. in tertio phy. & quinto metaphysice in cap. de ente: vbi sic dicit. Scindū est, quod prædicatum ad subiectum tripliciter se potest habere. Vno modo quod est idem quod subiectum, ut quum dicentes est animal: & hoc prædicatum, dicitur significare substantiam primam, quæ est substantia particularis, de qua omnia prædicantur. Secundo modo ut prædicatum sumatur, secundum quod est in subiecto, quod quidem prædicatum, vel in eis ei per se, & consequens materiam, & sic est quantitas; vel ut consequens formam, & sic est qualitas: vel in eis non absolute, sed in respectu ad aliquid, & sic est relatio. Tertio modo ut prædicatum sumatur ab eo, quod est extra subiectum; & hoc quadrupliciter, uno modo ut sit omnino extra subiectum, & si non sit mensura subiecti, prædicatur per modum habitus, ut quum dicitur sortes est calciatus: si autem sit ut mensura eius, cum mensura extrinseca sit, vel locus, vel tempus, si sumatur prædicatum ex tempore, sic est, quod vel sumitur ex loco, & sic vbi, non considerato ordine partium in loco, quo considerato erit situ. Alio modo, ut id unde sumitur prædicatum, secundum quid sit in subiecto de quo prædicatur, & si quidem secundum principium, sic prædicatur ut agens. Nam actionis principium est in agente. Si vero securius terminum, sic prædicatur ut patiens, nam passio in subiectum patiens determinatur. Multa alia circa hoc dici possent, quæ omitto, eo quod excedunt terminos dialecticos.

S O L V T I O.

Ad primum dico, quod quum dicitur non plura, si est una dictio: sic concedo, quod unum est non plura: sed ly nō

plura hoc modo non est una expeditum istius exclusiū, tñ decē sunt prædicamenta. Alio modo tenetur negare, & sic nego quod unum sit non plura. Quum enim dicimus, & non plura: sensus est quod non sunt plura, quam nō uem, quod patet esse falsum. Ad secundum dico, quod nō arguitur ibi expositorie, quia ad Syllogismum expositiorum requiruntur tria, primo quod eius medium sit terminus singularis: quod non contingit in prædicta ratione, ut de se patet; unde non valet ista consequentia, iste homo, vel asinus est homo. iste homo, vel asinus est asinus: ergo asinus est homo: licet. n. ly iste homo sit terminus singularis: tñ hoc totum, iste homo vel asinus, non est terminus singularis, secundo oportet, quod talis terminus sit singulariter tenus, tertio, quod a qualibet præmissarum ad unam de omni ualeat consequentia, & hoc est diligenter notandum a Theologis, quia ratione huius non arguitur expositorie in diuinis sic dicendo, iste Deus est pater, iste Deus est filius, ergo filius est pater, quia ab ista singulari, iste Deus est pater, non ualeat consequentia ad istam vniuersalem, quicquid est iste Deus, est pater; quum antecedens sit verum, & consequens sit falsum. Ad tertium vero respondet Sani. Doc. secunda secundæ quæst. 92. art. 2. ad primum, dicens quod ista regula Phil. tenet solum in illis oppositis, in quibus est eadem ratio multiplicatatis, & nō est in propostis, nam generalissima distinguuntur per diuersos modos, specialissima vero per differentias: & ideo non oportet, si sunt cattum dececum genera generalissima, quod sunt tñ dececum specialissima. Ad quartum dico, quod quale prædicatur de albo sub ratione generis generalissimi, quod est idem genus cum qualitate, & habet easdem species. Nam constat ex prædictis, quod album, & albedo differunt tantum secundum modum significandi abstracti, quæ diuersitas impedit prædicationem, unde de altero nō dico tamen quod album sit in prædimento, eo quod connotet subiectum. Ad

quintum

quintum communiter responderet, q̄ gradus superlatius si affirmatiue exponatur, conuenit vni soli, tunc enim significat esse super omnia quo ad formam significatam, si vero exponitur negatiue, pōt conuenire multis, quia sic significat, q̄ a nullo exceditur, sed non negat, quin aliud posit sibi æquari: & hoc modo ista dicuntur generalissima.

Expositio ampla totius capituli de Substantia in duas partes principales diuisa cum questionibus suis.

Substantia autem] Iste est secundus tractatus huius libri, in quo Philosoph. agit de vno no quoque prædicamento in speciali: & primo de substantia, eo q̄ sit prior accidentibus tempore, natura, & diffinitione, ut dicitur septimo metaphysicæ.

In hoc autem primo cap. duo facit, primo supponit quandam divisionem substantiarum, & eius partes manifestat;

Secundo assignat proprietates substantiarum.

Divisio q̄ supponit talis est: substantiarum aliqua est substantia prima, & aliqua est substantia secunda. Manifestando hanc divisionē ita procedit, quia primo declarat qd sit substantia prima, scđo quid sit substantia scđa. Tertiq̄ comparat substantias secundas adiuicem.

Pro notitia huius divisionis sciendum est, vt dicit S.D. i. senten. dist. 25. art. primo ad. 7. Quod substantia dicitur quinque modis, uno modo vt significat essentiam rei, cum enim querimus quid sit quantitas, & qualitas, & alia huiusmodi, querimus q̄ sit eorum essentia, nec hoc modo accepta substantia, hic dividitur, quem conueniat etiam accidentibus, secundo accipitur substantia pro ipso, supposito in prædicamento substantiarum per se subsistente, qđ Ph. appellat in hoc loco substantiam primā. Tertio accipitur pro substantijs secundis, q̄ sunt genera & species. Quarto accipitur vt abstrahit ab vtriq; itam a prima quam

a secunda substancia, & est vtriq; communis, & eam diuidit Phil. præsuppositiue dicens, q̄ substantiarum aliqua est prima, & aliquæ sunt secundæ. Diffiniuit autem substantiam primam dicens, q̄ est illa q̄ proprie & principaliter & maxime substat, & non est in subiecto, neque dicitur de subiecto. In hac descriptione ponit Phi. quinque particulas. prima est q̄ prima substantia propriè dicitur substantia, per hoc distinguitur a substantia cōiter dicta, vt significat omnem essentiam. Secunda est, q̄ prima substantia dicitur maxime substantia, & per hoc distinguitur a substantijs secundis, que per posterius dicuntur substantiæ. Tertia est q̄ principaliter substat, & per hoc distinguitur & a substantijs secundis, & ab accidentibus. licet enim vnum accidens sit subiectum alterius, vt superficies albedinis, hoc tamen non est principale subiectum, similiter etiam accidentia non conueniunt substantijs secundis, nisi per primas. Quarta est q̄ substantia prima non dicitur de subiecto, quod sic probatur. Dici de subiecto est proprietas superioris respectu inferiorum, sed prima substantia nihil habet inferioris se: ergo non dicitur de subiecto. Quinta est q̄ prima substantia non est in subiecto, que sic probatur. Quicquid est in subiecto est accidentes, sed prima substantia non est accidentes, ergo non est in subiecto. Exemplificat autem dicens vt aliquis homo, vel aliquis equus.

Contra istud exemplum arguit. Antonius Andrei: primo, aliquis homo est sp̄s, genus est substantia prima, cōsequētia patet, antecedēns probat. Alius homo prædicatur in quid de pluribus differētib. numero: nā Sortes est aliquis hō, & Plato est aliquis homo, ergo est sp̄s. Rñdeo negatur antecedēns, ad probationē dico, q̄ ad hoc, q̄ aliquid sit sp̄s, oportet q̄ non dicat determinatum modum essendi qui conuenit suppositis, quod tamen facit ly aliquis homo, nam ly homo signat naturā humanā absolute, sed ly aliquis homo signat eādem naturam

An individuum sit in predicamento.

cum determinato modo essendi , qui conuenit singularibus . s. esse per se subsiens ab alijs distinctum , sortes autem , & alia individua significant determinatae , scilicet principia distinguentia hanc materiam , & hanc quantitatem . Potest etiam dici , quod aliquid potest significare substantiam primam , scilicet duplíciter , uno modo determinate , cuiusmodi est individuum signatum , & tale non potest dici de pluribus . Alio modo inde determinate , sicut individuum vagum : & tale non inconuenit de pluribus praedicari . Nominatur autem substantia prima multis aliis modis , vt dicit Sanct. Doct. tertio sententiarum , distincțio . 6. Dicitur enim res naturæ , in quantum ponitur sub natura communis .

s. sub substantijs secundis : dicitur suppositum , in quantum in eadem natura subsistit , dicitur particulare , in quantum exceditur ab ipsa natura communi , & est pars eius : dicitur individuum , in quantum est individua in se . Dicitur singulare , in quantum est distincta ab aliis . Ex hoc textu Philo . argui potest ; quod materia sit principium individuationis in rebus materialibus , quicquid enim est de ratione substantiæ primæ , in quantum est substantia prima , est etiam de ratione individui , ut individuum est , cum substantia prima & individuum sint idem : sed materia est de ratione substantiæ primæ , in quantum est in substantia prima : ergo est de ratione individui : minor probatur , idem est de ratione substantiæ primæ , in quantum hmoi , per qd habet qd nō posset esse in alio , hoc ponatur in eius definitione : sed materia prima est hmoi , q sic deduco . Nam prium in unoquoque genere est mētura omnium , quæ sunt post , ut dicitur decimo metaphysicæ , sed materia prima est primum in alio non receptibile , cum sit fundatum omnium aliorum . ergo prima substantia in rebus materialibus habet a materia prima , q non possit esse in alio : & per consequens quod sit individua .

Sed dubitatur utrum prima substantia siue individuum sit in predicamento , & uidetur q non . Nullum ens per accidens est in predicamento , ut dicitur quinto metaphysicæ , sed substantia prima est ens per accidentem , ergo &c. minor probatur , omne aggregatum ex rebus diuersorum generum est ens per accidentes , ut dicit Ph. quinto metaphysicæ , sed substantia prima est huiusmodi . dicit enim substantiam & accidentia per quas individuatur , puta quantitatem .

R E S P O N S I O.

Respondeo , in hac qōne faciam tria . Primo declarabitur quæ sit rō substantiæ . Secundo dicetur ad quæsumum . Tertio inferam quædam corollaria . Quo ad prium sciendum est , vt dicit . S. D. in lib. de natura generis , q substantia accipitur duplíciter . Vno modo , ut distinguitur contra accidentem . Alio modo , ut est prædicamentum . ratio substantiæ primo modo acceptæ est in subiecto non esse . substantia . n. est ens vt inquit Auicenna , & est ens , cui debetur esse non in alio , & secundum hunc modum omne ens reale , quod non est accidentem , est substantia . substantia uero vt est prædicamentum , addit super substantiam primo modo dictam ordinem ad contenta sub talij genere generalissimo . Diçsum est . n. supra q prædicamentum significat respectum rationis , qui est ordo superioritatis , & inferioritatis . Hic autem ordo est uniformitas substantiæ , quæ est genus generalissimum , ad sua inferiora , quam uniformitatem habet per actum intellectus . Ex his potest sic describi substantia , ut est genus . Substantia est ens per se existens implicitè continens sua inferiora . Esse ergo in genere substantiæ est sub substantia contineri . Ad ea autem omnia tanquam ad inferiora descendit prædicatio substantiæ , ad quæ

descendunt differentia diuisiū generū substantiæ, & constitutiæ inferiorum. diuisio autem differētiarum stat ad spe cies specialissimas, quia sub eis nihil est nisi indiuidua. Ex quo sequitur, quod vltimum, de quo prædicatur substantia in linea prædicamentali, sunt indiuidua, & sic patet primum, ex quo se quitur secundum, scilicet quod indiuidua sunt per se in prædicamento. Illud enim est per se in aliquo genere, quod suscipit prædicationem alicuius speciei & generis talis prædicamenti, sed indiuidua sunt huiusmodi. fortis est homo, & animal, & Plato est substantia. fortis enim est homo, & animal, & corpus, & substantia.

Tria corrolaria.

Ex prædictis sequuntur tria corrolaria. primum est, pars substatiarum, puta manus, pes, & caput, & hmoi, non sunt in prædicamento per se. Corrolariū fm, anima et quando est separata, non est per se in genere substantiæ. Corrolariū tertium, materia prima non est per se in prædicamento. hęc tria probantur unica ratione. quicquid est sub aliquo genere, continetur sub eo. sed prædicta non continentur sub genere substantiæ, ergo &c. maior pater, minor probatur, quicquid continetur sub genere per se, suscipit in recto prædicationem alicuius differentiæ illius generis, sed prædicta non sunt huiusmodi, ergo &c. maior pater, minor probatur, de quocunque prædicatur differentia, prædicatur & genus diuisum & species per tales differentiam constituta, sed de partibus nec de materia, nec de forma prædicatur aliquod genus, aut species. non enim manus hominis est homo, aut animal. similiter materia prima, & anima non sunt homines, ergo &c. Quando igitur dicimus, quod huiusmodi sunt substantiæ, ibi non accipitur substantia ut est prædicamentum, siue genus, sed ut distinguitur contra accidentis. Dico tamen quod materia, &

forma, sunt in prædicamento reductivæ tanquam principia substatiarum, manus uero, & pes, & huiusmodi reducuntur ad idem prædicamentum tanquam partes. Sequitur etiam ex dictis quod huiusmodi non possunt dici primæ substantiæ. quum prima substantia sit per se in genere, propterea dicit Sanct. Doct. prima parte, quæstione tertia, articulo quinto, genera, & species, & ea quæ sub ipsis continentur, s. indiuidua, sunt simpliciter & proprie in prædicamento.

S O L V T I O.

Ad argumentum negatur minor. ad probationem dico, quod enī per accidens, quod nec diffinitur, nec est in prædicamento, dicitur esse illud quod intrinsece includit res diuersorū generum, ita quod diuersæ res sunt de ratione eius, sicut homo albus de cuius ratione est albedo, & humanitas, tale enim non potest per se totum esse in aliquo genere determinato, nam si homo albus esset in genere substantiæ, sequeretur quod albedo esset substantia, & sic esset in genere qualitatis, sequeretur et quod homo esset qualitas. Dico secundo quod indiuiduum putat fortis in sui principali significatione includit accidentia, non tamen ens per accidens, quia non dicit ea ut intrinseca suę naturę, vel ut partes sui, licet includat ea tanquam designantia partes eius essentiales. quantitas. n. fortis determinat eius materiam & formam, quia facit eas ab alijs distingui. nec est inconueniens quod aliquid de genere accidentium ponatur modo in definitione substantiæ. dicit enim commen. 7. metaph. commē. 41. non est remotum, ut aliquid in prædicamento qualitatis accipiatur in definitione eius, quod est in prædicamento substantiæ. hęc dixisse sufficiat licet exce-
dant terminos dialectice.

Exponuntur secundæ substantiæ.

Deinde, cum dicit Substantię secun-

declarat quid sint secundæ substantiæ dicens, & sunt ille, in quibus continentur substantiæ primæ eo modo, quo pars subiectiva continetur in suo toto vñi. Exemplificat nunc. nam hic homo contineatur in homine tanq; in specie, & in animali tanq; in genere. Notandum est quod substantiam primam diffinit in singulari, & substantias secundas in plurali, cuius ratione est duplex: prima quia quilibet substantia prima habet tantum unam habitudinem, sed superiora, non autem ad inferiora, quoniam nihil habeat sub se: substantia vero secunda puta species habet duas habitudes, scilicet ad superiora, & ad inferiora. Alia ratio est, quia omnis substantia prima se habet tantum uno modo, quemlibet si individuum; substantiæ ratio secundæ se habent pluribus modis, quia aliquæ sunt species, aliquæ autem genera.

Q V A E S T I O,

An substantia per prius dicatur de substantia prima, quam de secunda.

Ex hoc textu philos. oritur dubitatio. dicit, namque substantia per prius est de substantia prima, & de secunda. quod vñi falsum. nam omne genus dicitur uniuoce, & equaliter de contentis sub se. sed substantia est genus: ergo dicitur uniuoce de prima, & de secunda.

R E S P O N S I O cum solutione.

Rédeo primo dicam quoniam accipit hoc loco substantia. Secundo qualis sit diuisio substantiæ in primam & secundam: ex quibus patebit ad argumentum. Sciendum est igitur ut dicit S. Doc. 1. sent. dis. 2. 3. art. 1. q. 1. quod est differentia inter substantiam & substantiam. nam substantia est cuius actus est subsistere. substantia vero dicitur cuius actus est subsistere: subsistere potest dupliciter esse actus alicuius, uno modo, ut eius quod subsistit, alio modo, ut eius cuius subsistit. Pro cuius notitia est sciendum, quod subsistere dicit determinatum esse, nam

illud subsistit, quod habet esse per se, non in alio, & habet esse distinctum ab alijs. determinatio autem essendi est a forma; forma vero est, quæ constituit speciem. & ideo subsistere conuenit individuali ratione superiorum: Sortes enim subsistit, quia est homo, & non est contra, sicut etiam est albus per albedinem. forma enim substantialis est, quæ dat individuo, quod subsistat, & quia forma magis se tenet ex parte nature, magis quam ex parte individuali, ideo subsistere per prius conuenit substantijs secundis, quam primis; licet enim genera & species non subsistant, nisi in individuali, quorum est esse, tamen determinatio essendi fit ex natura superiori. patet ex dictis, quod subsistere tanquam eius quo aliquid subsistit, per prius conuenit substantijs secundis, quam primis, licet tanquam ei, quod subsistit, per prius conueniat primis quam secundis. similiter substantia dicitur dupliciter, uel id quod subsistat, uel id quo aliquid subsistat; primum principium quo aliquid subsistat sumitur ex materia, cum ipsa sit primum fundamentum omnium, materia autem se tenet ex parte individuali, cum sit principium individualizationis, individualium vero est id, quod subsistat per materiam. & ideo nomen substantiæ cum dicatur a substare, per prius conuenit substantijs primis, quam secundis. & sic patet ad primum. Quo ad secundum dicit Sanctus Doctor. in questionibus de potentia Dei. quæstio. 5. articulo 2. ad beatum Dom. diuisio substantiæ in primam, & secundam non est diuisio generis in species: quod sic probat. Una specierum diuidentium aliquid genus non continetur in alia, quum sint disparate, & opponant rationes suarum differentiarum: sed secundæ substantiæ continentur in primis; ergo substantia non diuiditur in primam & secundam, tanquam in species. Ex quibus concludit, quod est diuisio analogi in sua analogata, e modo quo declaratum est, patet ex dictis, ad argumentum, quia hic non diuiditur substantia.

Substantia ut est genus. Si uero queratur quæ sit propria ratio prædicamenti substantiaz , declaratum est in quæstione præcedenti.

Exponitur, quomodo se habeat substantia secundæ ad primam substantiam.

Deinde quū dicit. (manifestū autem) declarat quō habeant se substantiaz secundæ & accidentia ad primā substantiam : ubi primo ponit hanc conclusionem. secundaz substantiaz prædicantur de primis ēm nomen & ēm diffinitionē. q̄ sic probatur. quicquid dicitur de aliquo essentialiter prædicatur de eo secundū nomē & diffinitionem . Nam si sortes est homo, est etiam animal rationale; sed substantiaz secundæ prædicantur de primis essentialiter : ergo &c. Secundo arguit sic : animal prædicatur de homine essentialiter . quum sit de eius diffinitione: ergo prædicatur de aliquo homine. sed animal est secunda substantia , & aliquis homo est substantia prima, eo modo , quo supra fuit expositum : ergo &c. Hic est dubitatio quomodo tenet ista consequentia Philosophus sic argumentis : homo est animal , ergo aliquis homo est animal . Ad hoc est responsum in ante prædicamentis, dum exponeretur illa regula , quando alterum de altero prædicatur : Sciendum tamen q̄ hæc consequentia non est formalis, animal dicitur de homine , ergo de aliquo homine : quia non tenet in analogis . Nam non sequitur corpus determinat sibi figuram, quum non possit esse sine figura , & similiter materia determinat sibi formam, ergo determinat sibi aliquam figuram , uel aliquam formam , imo nullam sibi detinimat , quum materia sit indifferens ad quamlibet formam , & corpus ad figuram . De hoc etiam dictum est super. Porphyrium , dum quærebatur , an nullo homine existente ista propositio sit vera , homo est animal.

Secunda conclusio : aliqua acciden-

tia non dicuntur de prima substantia secundum nomen , nec secundum rationem , probatur, accidentia in abstracto non dicuntur de prima substantia neque secundum nomen, neque secundum rationem.sed accidentia in abstracto sunt accidentia , ergo &c. minor patet , maior similiter . nam ista est falsa , sortes est albedo.

Tertia conclusio , aliqua accidentia prædicantur de prima substantia ēm nomen , non tamen secundum rōnem. ista .n.propositio est vera , sortes est albus , ratio tamen albi sortis non conuenit albo, quum sortes non sit color disgregatiuus visus, quæ est albi diffinitione . Concedo tamen, q̄ ratio albi dicitur de sorte denominative , nam sortes est coloratus colore disgregariuo uisus . Quod autem huiusmodi accidentia sint in primis substantijs, arguit sic . Color est in corpore.ergo est in aliquo corpore.ista consequentia ideo tenet, quia prædictata per accidens non conueniunt secundis substantijs nisi per primas , & ideo cum color prædicetur per accidens de corpore, non potest in corpore esse, nisi in aliquo corpore sit. sicut etiam homo non potest currere , nisi aliquis homo currat.

Deinde quum dicit (destructis ergo &c.) infert hoc correlarium , destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliarum remanere , quod sic probatur. Destructis primis substantijs, distruuntur omnia quæ in eis sunt , & quæ de eis dicuntur . sed omnia alia , aut sunt in primis substantijs , aut de eis dicuntur , ut patet ex prædictis, ergo destructis primis, omnia alia destruuntur . Istud correlarium debet intelligi quo ad actualem existentiam . cum enim genera & species non existant nisi in singularibus , & accidentia non possint realiter esse sine subiecto , destructis omnibus singularibus substantijs necesse est genera , & species,& accidentia desinere esse . Antonius Andreæ dicit substantiam primam & secundam esse correlativa', destructo

autem vno correlatiuorum, destruitur & reliquum. & ideo destructis primis substantijs destruuntur secundæ. idem de subiecto, & accidente, quæ expositio non videtur conueniens. Constat. n. q[uod] ratio substantia non est relativa. ratio etiam primi non dicit respectum ad f[m]m, sed dicit negationem. nam illud est primum ante, quod nihil est: si enim primum referreterur ad secundum sequitur, q[uod] Christus non posset dici priogenitus beatæ Maria Virginis, nisi habuisset alium filium post ipsum: similiter subiectum, & accidentes non sunt correlativa, alioquin destructo accidente corrumpitur subiectum, & posito subiecto statim poneretur accidens, quæ omnia constat esse falsa.

Comparantur secundæ substantiae ad inuicem quatuor conclusionibus.

Substantiarum vero propriarum, comparat Phil. substantias ad inuicem. & ponit quatuor conclusiones, quarum prima talis est: species de genere substatiæ est magis substantia, quam genus. Hanc conclusionem probat duplíciter primo sic. Illud est magis substantia, quod est propinquius maxime substantiæ. sed species est propinquior maxime substantiæ, quam genus. ergo &c. maior tenet per illam regulam, id est magis tale, quod est propinquius maxime tali: minor probatur, species est propinquior substantiæ primæ, quam genus. sed prima substantia est maxime substantia, vt patet ex eius diffinitione, ergo &c. maior probatur, id est propinquius primæ substantiæ, quod distinctius & certius notificat eam. sed species distinctius notificat primam substantiæ quam genus, quia si interrogatur quid est Sortes conuenientius responderetur, quod est homo, q[uod] est animal, ergo &c. Pro notitia maioris & minoris huius rationis est notandum, quod duplex est cognitio, vna confusa, & alia distincta. Cognitio confusa est qua cognoscitur aliiquid in conceptu confuso, cuiusmodi est conceptus generi-

cus. & talis cognitio est imperfecta, quia non est per ea, quæ sunt propria rei. Cognitio distincta est, qua cognoscitur aliiquid in conceptu specifico. & hoc est perfecta, quia est cognitio rei quantum ad ultimam differentiam. & ideo bene dixit Philosoph. quod certius responderetur, quod Sortes est homo, quam quod est animal, si enim scio, quod sortis animal, adhuc restat scire si sit rationalis, vel non. Secundo arguitur sic ad idem. (ibi amplius verò) illa substantia est magis substantia, quæ pluribus substata. sed species pluribus substata quam genus. nam species substata accidentibus, & etiam ipsis generibus: genus autem non substata speciebus, sed tantum accidentibus. ergo &c.

Deinde quum dicitur (ipsarum namque specierum) ponit secundâ conclusionem, quæ est ista. vna species specialissima non est magis substantia quam alia. hanc probat tali ratione, illarum substantiarum primarum, quarum vna est magis substantia, quam alia, vna magis indicat primam substantiam, quam alia: vt patuit ex prima ratione praecedentis conclusionis: sed vna species specialissima non magis indicat primam substantiam quam alia: ergo &c. maior patet. minor declaratur: nam si quereritur de aliquo homine quid sit, nō conuenientius responderetur, quod sit homo, quam respōdeatur de aliquo equo, quod sit equus.

Similiter ponit tertiam cōclusionem. Vna prima substantia non est magis substantia, quam alia: ad hanc conclusionem arguit sic. Omnis substantia, quæ magis est substantia quam alia, pluribus substata, vt patet ex secunda ratione primæ conclusionis: sed prima substantia omnino pluribus non substata, quam alia, omnes enim substata accidentibus, & generibus, & speciebus: ergo &c. Concedo tamen, q[uod] in vna prima substantia sunt plura accidentia, q[uod] in alia. sed penes hoc non dicitur magis substantia quam alia.

Deinde quum dicitur (merito autem) ponit

ponit quartam conclusionem, quæ hæc est. Tantum genera & species sunt secundæ substantiaz; istam conclusionem sic probat. Omnis secunda substantia prædicatur inquit de substantia prima: sed tantum genera & species sunt huiusmodi, ergo &c. maior patet, quia est supradictum est quæ species est magis substantia quam genus, quia certius dicit quid sit prima substantia. minor probatur, si aliquid præter genera & species prædicantur inquit de substantia prima, maxime hoc esset differentia substancialis: sed ipsa non dicitur in quid, sed in quale, ut patet ex eius definitione, quam ponit Porphyri. ergo &c. Sequitur ex his quod diuisio in primam & secundam substantiam non est diuisio substantiaz vniuersaliter acceptaz, cum differentia non sit aliquid istorum, sed est diuisio substantiaz existentis directe in linea prædicamentali uel dici potest ut inquit Burleus, quæ differentia est substantia secunda: sed aristotiles non enumerat eam, quia loquitur tantum de illis substantijs, quæ sunt directe in prædicamento. prima tamen expositiu videatur conformior textui.

Secunda pars de sex proprietatibus substantiaz.

Commune est autem ista est secunda pars principalis huius capituli, in qua Philo. enumerat sex proprietates substantiaz, quarum hæc est prima, propriu est substantia non esse in subiecto. Hanc primo probat inductiue, nam prima substantia non est in subiecto, ut patet ex eius definitione, substantia etiam secunda in subiecto non sunt, homo. n. & animal & alia hūmōi in nullo subiecto sunt. Secundo arguit ad idem ratione sic, nullum existens in subiecto prædicatur de prima substantia ēm suam rōnē, ut supra probati est. sed omnes secundæ substantiaz prædicatur de prima ēm nomē & ēm rōnē, ut ibidē fuit declaratū. ergo nulla secunda substantia est in subiecto.

Deinde cum dicit (non est autem) dicte quæ ista proprietas non est propriu quanto modo, quia non conuenit soli substantiaz, sed etiam differentijs, quia dīaz prædicatur de primis substantijs ēm non men, & ēm rōnē, eo modo quo habent propriā rōnem, non. n. possunt proprie definiri. Ex quo sequitur quæ in subiecto non sunt. Patet ex his quæ supra diuisit substantiam, quæ est directe in prædicamento, cum excludat differentias, & substantiam, quam diuiserat. Deinde cum dicit. (Non nos conturbent) Respondet cuidam obiectioni, posset enim aliquis dicere partes substantiarum sunt in subiecto, quum sint in suo toto, ergo aliqua substantia est in subiecto. aut oportet dicere quæ partes substancialium non sunt substantiaz. Ad hoc dicit phys. partes substancialium esse in toto, non tamen in subiecto, quia esse in subiecto, & esse in toto sunt diuersi modi essendi. accidens. n. non constituit suum subiectum, nec est prius subiecto, suæ partes autem constituunt totum. Immo aliquæ partes sunt priores toto, & sunt de essentia eius, sicut patet quæ materia & forma sunt partes essentiales substantiaz composite. Scindunt est autem quæ substantia accipitur dupliciter, uno modo ut distinguitur contra accidentis, alio modo ut dicit aliquid per se subsistens completem in specie, partes substancialium quæcumq; sint, sunt substantiaz primo modo, non autem secundo. Contra hæc conclusionē arguitur sic. aia est substantia cum nō sit accidentis, & tamē est in subiecto. in materia, ergo aliqua substantia est in subiecto. Respondet ad hoc S.D. in tractatu de principijs naturæ, quæ est differentia inter subiectum & materiam. nam materia est pura potentia nullam de se habens formam, subiectum autem est ens in actu per aliquam formam substantialem, & est in potentia ad formas accidentales, licet ergo anima sit in materia, nō tamē est in subiecto, cū materia non sit proprie subiectū, secundo arguitur sic. Nulla negatio

est proprietas substantię, cū oīs propriis paf-
fio sit ens reale. sed non esse in subiecto
accipitur dupliciter, vno modo, vt est
negatio, secundum, quod littera sonat,
& sic non est proprietas substantię, vt
bene concludit argumentum. Alio modo
accipitur, ēm q̄ per talem negationē
circuloquimur aliquid positivum. hoc
q̄ est per se esse, & hoc modo est pro-
prietas substantię, in dō est ratio substantię,
vt distinguitur contra accidens, si-
cū supra declaratum fuit.

Deinde cum dicit. (In ista autem) po-
nit secundam proprietatem substantię,
quam per duas conclusiones declarat.
Prima hæc est genera & species substan-
tiarum, & etiam differentię essentiales
prædicantur vniuoce, quam conclusio-
nem sic probat. Quæcunq; prædicatur
secundum idem nomen, & eandem ra-
tionem, prædicantur uniuoce, vt patet
ex distinctione vniuocorum, sed omnia
predicta sunt huiusmodi. nam species
dicitur secundum nomen & rationem
de indiuiduis, genus etiam dicitur eo-
dem modo de specie, & per consequens
de substantia prima, per illam regulam,
quādō alterum de altero prædicatur &c.
Similiter differētia prædicatur de specie
& de indiuiduis. hæc aliter non probat,
quia de se patent, & supra per Philoso.
declarata sunt. Secunda conclusio, pri-
ma substantia non prædicatur vniuoce,
quod probatur dupliciter, quicquid præ-
dicatur, vniuoce prædicatur. sed prima
substantia non prædicatur, quum nihil
habeat inferius se. ergo &c. Potest tamē
prima substantia prædicari de se ipsa, &
etiam de suis superioribus, prædicatio-
ne indirecta. Secundo arguitur sic. Om-
nis terminus vniuocus est de multis pre-
dicabilis. sed prima substantia non est
predicabilis de multis: nomen. n. quo
ipsam significamus, est nomen propriū,
tale autē nomen vni soli conuenit.

Deinde quī. (Oīs aut substantia) po-
nit tertiam proprietatem substantię, q̄
est ista. Omnis substantia vñ significare
hoc aliiquid, licet tamen prima substantia

significet hoc aliiquid. secundē vero signi-
ficant quale quid sub appellationis figu-
ra. In ista conclusione sunt tres partes:
prima est, q̄ substantia prima significat
hoc aliiquid. secunda est, q̄ secundę sub-
stantię vñ significare hoc aliiquid. tercia
est, q̄ substantię secundę significant quale
quid. Sciēdū est igitur, q̄ hoc aliiquid
accipitur dupliciter, vt dicit S. Doct. i.
par q. 75. art. 2. ad 1. Vno modo accipi-
tur pro omni per se subsistente. & hoc
modo excluduntur ab eius ratione non
solum accidentia & formę materiales,
sed etiam partes substantiarum. & sic lo-
quitur philos. de hoc aliiquid. probatur
ex his, quod prima substantia significet
hoc aliiquid. quicquid significatur per
se subsistens completem in specie, signi-
ficat hoc aliiquid: sed prima substantia
est huiusmodi: ergo &c. Secunda pars
probatur. secundę substantię significant
substantiam ergo videtur, quod signifi-
cat hoc aliiquid, non tamen significat
hoc aliiquid: quia significant naturam
communē, quæ non subsistit, nisi in in-
diuiduis. sicut homo significat huma-
nitatem, quæ non subsistit nisi in parti-
cularib⁹ hominibus. tertiam partem, s.
quod secundę substantię significant quale
quid, sic declarat per pulchrè S. D. in
tract. de natura generis dicens, q̄ si acci-
piatur secunda substantia, puta aīl sine
intentione vniuersalitatis, non est pro-
priè prædicabile, nec secunda substantia,
sed vt sic est prima substantia, q̄ neq; in
subiecto, neq; de subiecto dicitur. Si ve-
ro accipiatur sub intentione vniuersali-
tatis, sic est secunda substantia. Ista autē
intentio vniuersalitatis, & omnia alia,
quæ facit intellectus circa substantias,
sunt accidentia. & ideo, q̄ animal & alię
secundę substantię prædicentur de sub-
iecto habent ex hoc, quod per actum ra-
tionis induunt naturam accidentis. di-
cit ergo philos. q̄ substantię secundę si-
gnificat quale quid inquantū per actum
rationis transeunt in similitudinem ac-
cidentis, non amittendo substantię pro-
priam in rerum natura, sed accipiendo
intencio-

intentionem vniuersalitatis, per quā habent, q̄ sint substantię & pr̄dicabiles de pluribus, & genera, & species. Et quia dixerat substātias significare quale quid ne quis paret ens significare rem de pr̄dicamento qualitatis, hic remouet dicens, q̄ non s̄c habent sicut hoc nomen album, quod puram qualitatem significat, vt dictum est supra, sed ideo dicuntur significare quale quid, quia significant naturam communem contrahibilem per alias differentias, maior autem determinatio sit in genere quam in specie, non q̄ genus sit determinatus quam species, sed quia genus plura continet sub se quam species: & ideo potest ad plura determinari.

Deinde quum dicit (Inest aut substantijs) ponit quartam proprietatem substantiæ, quæ talis est. Substantię nihil est contrarium: hanc conclusionem probat Phi. nam primæ substantię nihil est contrarium, similiter & secundæ substantię, quid erit contrarium? quasi dicat nihil: ergo substantię nihil est contrariū. deinde quum dicit (non est autem) dicit hanc proprietatem, non conuenire soli substantiæ, quod probatur sic. Nam non habere contrarium conuenit quantitatibus, ergo non conuenit soli substantiæ: consequentia patet, antecedens probatur, nam bicubito nihil est contrarium, & denario numero nihil est contrarium, sed ista sunt quantitates: ergo quantitatati nihil est contrarium. Contra hoc arguit ipse Phi. sic, magnum & paruum sunt contraria, & sunt quantitates: ergo quantitatati est aliquid contrarium. Respondetur ad hoc q̄ aliqua significat determinatam speciem quantitatis, vt bicubitus, tricubitus, duo, tria, quatuor linea, superficies, & his quantitatibus nihil est contrarium. Alia significant quantitatem indeterminate, sicut magnum, & paruum, non enim dicunt determinatam quantitatem, sed possunt conuenire diuersis speciebus quantitatis, & his nihil prohibet esse contrarium. Posset etiam dici, q̄ magnum & paruum non proprie sunt quantitates, sed passiones

quantitatis, sicut ēt finiti & infinitum: Vel dici potest, q̄ magnum & paruum sunt relativa continentia quantitatem, & non sunt ipse quantitates.

Q V A E S T I O,

An substantiae nihil sit contrarium.

Circa hunc textum Philosoph. quærendum est an bene sit dictum, q̄ substātię nihil est cōtrarium, & etiam, q̄ quicquid corruptitur habet contrarium, vt dicit Phil. primo celi, sed substantia corruptitur: ergo ei est aliquod contrarium. Secundo ignis & aqua contrariātur, & sunt substantiæ: ergo una substantia est alteri contraria. Tertio in omni genere est una contrarietas, sed substantia est vnum genus: ergo in substantia est contrarietas.

R E S P O N S I O,

Cum duabus conclusionibus.

Respondet ad hāc conclusionē Sanc. doctor libr. 5. Phi. lec. 3. & 11. metaphy. lectione 12. duabus conclusionibus, quem prima hāc est, in substantia nō est contrarietas proprie dicta. Pro cuius notitia est sciendum, q̄ ad talem contrarietatem requiruntur oīto conditiones, primo, q̄ vtrunq; contrariorum sit ens reale, & propter hoc bonum & malum non sunt contraria, quia malum non est ens reale, sed est tantum priuatio boni. Secundo oportet, quod habeant idem subiectum propinquum vel remotum, quod dico, quia calor & frigus nō possunt esse in eodem subiecto proximo, sed in eodem remoto. s. in materia prima, & ideo dixit phil. q̄ h̄nt idē subiectū proximū, nisi alterū insit a natura. Tertio requiriuntur incompossibilitas simul essendi in eodem subiecto, quia albedo & dulcedo non cōtrariantur, sunt enim simul in eodem subiecto, vt pater in latere. Quarto requiriuntur, q̄ sint sub eodē genere. Quinto, q̄ maxime distent, pp q̄ in numeris non est contrarietas. nullus enim

enim numerus maxime distat ab alio ,
cum in eis sit ire in infinitum . Sexto ,
talis distantia sit continua , q ab uno in
aliud possit esse motus continuus , pro-
pter quod duas formæ substantiales non
sunt contraria , quia non acquiruntur
successive , sed in instati . Septimo quætrū
que cōtrariorū adueniat enti in actū , de
fectu cuius formæ substantiales nō sunt
vere contraria , quia quælibet aduenit
puræ potentiaz scilicet materiaz primæ .
Ex his patet prima conclusio , quia præ-
dictæ conditions nulli substantiaz con-
ueniunt , maxime octaua . Secunda con-
clusio , contrarietas largo modo acce-
pta est in substantijs . Hanc sic probat
Philo . io . metaphy . vbi cunque est oppo-
sitio duarum formarum sub eodem ge-
nere , ibi est contrarietas , sed in substan-
tia est hoc , ergo , &c . quia omne genus
diuiditur duabus differentijs opposi-
tis , quarum una respectu alterius est
imperfecta .

S O L V T I O .

Ad primum dico , q Phil . ibi probat
cēlum non esse corruptibile ex hoc , q
non habet cōtrarium , nec componitur
ex contrarijs : ex quo patet , q ad corrup-
tionem sufficit compositio ex contra-
rijs , talis nunc compositio est in substan-
tia corruptibilibus . Ad secundum nega-
tur maior , nam ignis , & aqua non con-
trariatur , licet eorum forme accidenta-
les , scilicet calor & frigus sunt contra-
ria . Ad tertium negatur maior de con-
trarietate proprie dicta : sed intelligit
Philosoph . de contrarietate accepta lar-
go modo .

Deinde cum dicit . (Videtur au-
tem substantia) ponit quintam propri-
tatem substantiaz , quæ est hæc , substantia
non suscipit magis & minus : hanc con-
clusionem probat phil . induciue , unus
enim homo non dicitur magis homo
quam aliud , nec unum animal est ma-
gis animal quam aliud : sed ista sunt sub-
stantiaz ergo substantia non recipit ma-
gis & minus .

Q V A E S T I O ,
*An substantia suscipiat magis
& minus .*

Contra hoc arguit sic Philosop . sub-
stantia prima est magis substantia quam
secunda : ergo substantia suscipit magis
& minus : consequentia patet , & antece-
dens supra est probatum .

R E S P O N S I O ,

*Cum quatuor modis dicendi ma-
gis & minus .*

Respondeo , quanvis ista questio non
sit presentis speculationis , dicam tamen
aliquid breuiter & clare , quantum pos-
sum . Sciendum est igitur , q omnis for-
ma tam substantialis quam accidentalis
dat esse ei , cui aduenit , sed differen-
ter , nam aliquæ formæ accidentales dāt
esse imperfectius , nā perfectius esse suis
subiectis : & p hoc dicuntur habere la-
titudinem , formæ autem substantiales
dant esse eodem modo semper subie-
ctis suis . Dico primo , q aliquod subie-
ctū dici em magis & minus , nō est aliud
q ipsum participare formam em per-
fectius , vel imperfectius esse , & quia sub-
stantialis forma non dat perfectius &
imperfectius esse , ideo em ipsum nō de-
nominatur aliqd in magis & minus : dicit
ergo Phi . q substantia non suscipit ma-
gis & minus , nō ad hunc sensum , q una
substantia non sit perfectior alia , sed
quia una nō magis participat naturam
suę speciei aut substantiaz q alia : sive q
secundum ipsum non denominatur ali-
quid magis , vel minus , & sic exponit
hunc textū sanctus doctor in prima par-
te quest . 93 . articul . 3 . ad . 3 . Sciendum est
autem vt dixit idem Sanctus Doct . par-
tim primo sententiārum dis . 8 . q . prima
in expositione litterę : partim in questiō
nibus de potentia . quest . 7 . artic . 7 . ad . 3 .
q quatuor modis possunt aliqua dici se-
cundum magis , & minus : vno modo
quantum ad formam participatam : &
hoc est quando forma secundum quam
aliquid

aliquid denominatur hēt pfectius esse in vno, quām in alio, & nunc perfectius, & postea imperfectius eē in codē , quomodo dicitur aliquid magis , vel minus album : & hic modus reperitur tantum in accidentalibus formis , non enim in omnibus, sed maximē in qualitatibus, siue habeant cōtrariū, siue non. nam aer dicitur magis , vel minus lucidus, quamvis lumen sit contrarium , & tale magis, & minus nō variat speciem. Secundo dicitur magis , vel minus, quantum ad modum participādi , & nō quantum ad rem participatam, secundū quē modum Angelus dicitur magis intelle-ctualis, quām homo. Tertio dicitur magis , vel minus id, quod de vno dicitur , secundūm essentiam , & de alio per participationem, quarto dicitur magis , & minus, quando aliquid est tale formaliter, & aliud est tale eminentiori modo: sicut Sol est eminentiori modo calidus quām ignis , & isti tres vltimi modi reperiunt etiam in substantijs, dicitur. n. Deus magis ens, quām homo , quia est ens per essentiam, homo autem per participationem : nec hi tres modi variant substantiam aliam : nota quā pertinet ad remissionem, & intensiōnem formarum, fortē dicentur in loco suo, Deo duce, & vita comite .

S O L V T I O.

Ad argumentum responsum est supra quōd substātia quo ad genericam rationem substātia, non magis dicitur de prima , quām de secunda , sed quantum ad actū substancialis, & accidētalis .

Deinde cum dicit (maximē vero substātia proprium videtur) ponit sextam proprietatem substātia, quā est ista, maximē proprium est substātia, secundūm sui mutationem esse susceptiuū cōtriariorū: pro cuius conclusionis notitia dico tria: primo vt inquit Burleus, q̄ ly maximē potest accipi dupliciter, uno modo, vt est aduerbiū, & tunc est sensus, quōd inter omnes proprietates substātia ista maximē conuenit ei: sed hic

sensus non videatur conueniens ei , quia non est in subiecto, videtur potissimā proprietas substātia. Alio modo accipitur nominaliter , & est sensus, q̄ ista proprietas conuenit ei, quā maximē est substātia, cuiusmodi est substātia prima , & quōd sic intelligat hil. patet ex processu quem facit in litera dicens , q̄ hoc est proprium illi substātia, quā idē numero manens recipit in se contraria, esse autem idem numero conuenit substātijs primis, & non secundis . Dico se cundo , quōd recipere contraria continet duplīciter, vt dicit S. Doct̄or in questionib⁹ de veritate , uno modo in potentia ad, & sic substātia habet contraria, quia est in potētia ad recipiēdā cōtrarias qualitates. Alio modo in actu, & hoc duplīciter . Vno modo secundūm esse perfectū, & sic est impossibile , q̄ duo contraria sint actu in eodem subiecto . Alio modo secundūm esse imperfēctū, & sic possibile est : nam in coloribus medijs est albedo , & nigredo secundūm esse remissum, & in tepido est calor, & frigus. Dico tertio, q̄ substātiarum aliqua est incorruptibilis , sicut sunt corpora celestia. Aliqua est corruptibilis , sicut sunt aliæ substātia corporeæ. Substātia incorruptibilis nō potest recipere contraria, quia non est susceptiva peregrinarum impressionum , ut dicit Philosophus primo metheorum. Est ergo sensus conclusionis, quōd proprium est substātia primo corruptibilis, esse susceptiuū contrariorū successiū, secundūm sui mutationem, ita q̄ non recipit cōtrarias formas, nisi transmutetur de vna in aliam: & ad hunc sensum ista proprietas est conuertibilis, cū substātia, quia conuenit omni tali substātia , & nihil est aptum recipere cōtraria, nisi sit talis substātia .

Tres instantiæ contra sextam proprietatem , & sunt , & soluntur .

Contra hoc arguitur primo . Esse susceptiuū contrariorū conuenit superficie, cum eadem superficies nunc sit

sit alba, & postea nigra. ergo non conuenit soli substantia.

Secundo ignis non potest transmutari de calore in frigus, & ignis est subtilitas. ergo non omnis substantia est susceptiva contrariorum.

Tertio arguit ipse Phil. ibi (nisi quis foris tam) oratio, & sensus sunt susceptiva contrariorum; sed iste non sunt substantiae: ergo hec proprietas non conuenit soli substantiae: minor patet: maior probatur; eadem oratio, & eadem opinio est vera, & postea falsa: sed verum, & falsum sunt contraria. ergo oratio & opinio sunt susceptiva contrariorum.

Ad primum respondet S. Doc. in questionibus de virtutibus. q. 4. art. 7. quod accidens tripliciter comparatur ad subiectum. Vno modo tanquam ad id, quod præbet ei stabilimentum; cum enim accidens per se esse non possit, oportet, quod stabilimentum cuiuslibet accidentis sit ab eo, cui conuenit esse per se, huiusmodi autem est sola substantia. Secundo comparatur accidens ad subiectum sicut potentia ad actum. Subiectum non recipit in se accidentia, recipere autem est proprietas potentiae: & ideo subiectum se habet ut potentia, & accidens est actus, & forma subiecti. Tertio comparatur ad ipsum ut effectus ad causam: nam subiectum est causa accidentium. Si enim sint accidentia per se, ut sunt propriæ passiones, sic causantur a principiis essentialibus speciei: si vero sint accidentia communia, causantur a principijs individualiis. Primo modo sola substantia est susceptiva, quia cum sola substantia habeat esse per se, ipsa sola dat subiectum accidentibus, & hoc modo intelligi debet hic textus philosophus. Secundo autem & tertio modis vnum accidens potest esse subiectum alterius, quia vnu est in potentia ad aliud, sicut superficies ad colorem, & similiter vnu est causa alterius; patet nam calor, & humiditas sunt causa saporis: uel potest aliter responderi, quod superficies non est proprie susceptiva contrariorum, sed est id quo mediante substantia recipit qualitates contrarias, ita quod su-

perficies est magis ratio suscipiendo cōtraria, quam ipsa recipiat.

Ad secundum respondet Phil. in post prædicamentis, ubi distinguens contraria dicit, quod contraria sunt, quae vicissim habent fieri circa idem subiectum, nisi alterum insit a natura. Ex quo patet quod prima substantia potest transmutari de uno contrario in aliud, quando nullum contrariorum inest ei naturaliter. calor enim inest naturaliter igni, & ideo non potest transmutari de calore in frigus.

Ad tertium respondet Philosophus, & circa hoc duo facit, secundum quod negat maiorem quo ad duas eius partes, quarum una est, quod opinio, & oratio modo sunt vera & modo falsa, secundum sui mutationem. Circa quod est secundum, quod verum & falsum sunt in solo intellectu propriæ, & principaliter, quia sunt in eo solo tanquam in cognoscente verum & falsum. Sunt etiam in rebus tanquam in rebus veris: quæ tamen res non dicuntur veræ nisi secundum quod conformantur intellectui. Sunt etiam in oratione, & opinione non quidem formaliter, sed tanquam in signo. Ex quo patet, quod oratio dicitur vera non denominatione intrinseca, sed extrinseca: sicut etiam medicina denominatur sana sicut a sanitate, quæ est in animali, & similiter vrina: in huiusmodi autem variatur denominatio ex sola mutatione rei signæ: dicit etiam Philo, quod oratio & opinio vera non efficitur falsa pro mutationem ipsius orationis: sed ex mutatione rei. Nam illa oratio scripta, Sortes sedet, est vera ipso sedente, & est falsa eo non sedente. Dico secundo pro expositione textus, quod opinio vocatur in hoc loco visus ab Aristotele, quia opinio est conclusio syllogismi dialetica, quæ non cogit intellectum, sed facit apparentiam. Dico tertio quod tripliciter contingit mutare aliquam opinionem. Vno modo ex mutatione rei, ut dicitur hic in litera: Secundo propter obliuionem. Tertio propter rationem in contrarium, sicut si opinor terram esse maiorem Sole, & sit ratio concludens

An propositiones primi & secundi modi perfectatis sint vere non existentibus rebus.

Oppositorumque tripli appareat efficax , mutabe opinionem dn hoc itaque consistit prima solutio, quod oratio & opinio non dicuntur nec uera nec falsa secundum sui mutationem , sed ex mutatione rei . nam ex eo , q̄ res est vel non est , dicitur oratio uera , vel falsa .

Contra istam propositionem arguitur sic . Oratio potest esse vera re nō existente , vt patet nullo homine existente , ita est vera : homo est animal : ergo oratio non dicitur vera ex eo , q̄ res sit vel non sit . Ad hoc potest dari multiplex solutionis , secundum , q̄ multis modis dicta propositione potest exponi . Primo , q̄ per rem esse non , intelligitur actualis eius existentia , sed q̄ ita sit ex parte rei , quod praedicatum conueniat subiecto , sicut per propositionem signatur : unde nulla rosa existente , hoc praedicatum substantia conuenit huic subiecto rosa & ideo ista propositione est uera , rosa est substantia , siue rosa sit , siue non . Secundo exponitur sic , q̄ ad veritatem propositionis oportet rem esse aut in suo effectu , vel in suo simili , saltem in specie . Et propter h̄c , licet nulla rosa sit in rerum natura , quia tamen eius species intelligibilis est in intellectu , ideo ista non est uera , rosa non est substantia . Tertia expositio est , q̄ duplex est praedicatum rei : nam aliquid est praedicatum esseentialis subiecto , uel saltem per se conueniens ei , ut propria passio , & de talib . propositionib⁹ , in quibus annuntiantur talia praedicata , nō intelligit philos . quia possent esse uera siue res sit , siue non sit . Alia sunt praedicata , que non sunt de essentia subiecti : ve in ista propositione , hec mo est albus : vel in ista , homo est , nā esse actualis existentia non est de essentia alicuius creaturæ , & de his loquitur philosophus , vt patet ex exemplis quæ ponit .

Deinde quū dicit (Siquis autem , &c .) negat aliam partem eiusdem minoris , dicens , q̄ oratio , & opinio non recipiunt in le contraria , eo q̄ verum & falso non sunt in orationibus formaliter & subiective , vt dictum est : ipsa autem substantia suscipit contraria formaliter .

Propter regulam quam in hoc capitulum ponit philosophus , dicens , ex eo q̄ res est uel non est , dicitur oratio uera , vel falsa insurget dubitatio : an propositiones primi & secundi modi perfectatis sint verae etiam rebus non existentibus , pura ista : homo est animal , homo est risibilis : & uidentur , q̄ non . Primo quia ut dicitur secundo perihermenias , a tertio adiacente ad secundum est bona consequentia , quando ex parte praedicati non est distractio nec diminutio , sed in ista propositione , homo est animal , non est distractio nec diminutio : ergo bene sequitur , homo est , sed ponitur , q̄ nullus homo sit , ergo &c . Secundo nullo homine existente omnis hō est morruus , ergo nullus homo est animal , tenet consequentia , quia mortuum tollit & destruit rationem animalis . Tertio si homo est animal : ergo est animatus : ergo anima est corpori unita , sed nullo homine existente aīa nō est corpori unita , ergo &c . duæ primæ consequentiaz patent , minor probatur , accidentia per accidens non conuenient universalibus nisi per particularia : sed copulatio est accidentis per accidens , ergo nō conuenit universalis nisi mediante particulari : sed nullo homine existente particulares homines non sunt , ergo &c . Quarto . si nullo homine existente hō est animal , ergo ē ista est uera , aliquis hō ē animal , sed hoc est falso , quia eius contradictione est uera , que est ista , nullus hō est animal , cum nullus homo sit , prima consequentia patet ex modo arguendi , quo usus est philosophus supra in isto cap . dicēs , animal praedicatur de homine , ergo praedicatur de aliquo homine . Quinto dicit philosophus in secundo Posteriorum , q̄ non potest sciri de aliquo quid sit , nisi sciatur an sit , & sciatur rem esse : q̄ queritur

per quæstionem, an est, ergo nullo homine existente non potest iciri quid sit, quū non sciatur ipsum esse. Sexto sola prima ueritas est eterna. ergo hæc non fuit semper vera, homo est animal. consequētia patet, antecedens est sanc. Tho. prima parte q. 16. & question. 1. de veritate ar. Septimo ex hoc sequitur, quod si Deus non esset, adhuc esset verum dicere, Deus est: sed hoc est falsum. ergo, &c. falsitas cōsequētis patet, quia alias contradictoria cōsunt simul vera. si istaz dux, Deus est: Deus nō est: consequētia probatur, quia esse est de essentia Dei. Octauo si in casu hō est animal. ergo, & sortes est hō, sed hoc est falsum, ergo, &c. cōsequētia patet, quia sicut animal est de essentia hominis, ita hō est de essentia sortis. falsitas cōsequētis probatur. si sortes est hō, ergo est substātia: sed hoc est falsum: ergo, &c. consequētia patet, falsitas cōsequētis probatur, si est substātia, ergo aut prima aut secunda, sed non est substātia prima, neq; secunda: ergo, &c. maior patet a sufficiēti diuisione. minor p̄batur, quod enim non sit substātia secunda patet, quia nō est species, neque genus, nec differentia, quod non sit substātia prima probatur. omnis prima substātia materialis est hic & nunc, sed sortes est substātia materialis, & non est hic neque nunc, in casu posito: ergo non est substātia.

R E S P O N S I O

Declaratiua.

Respondeo in ista quæstione facio tria, primo declarabitur quid significant istaz propositiones, secundo respōdebitur ad quæstūm. tertio soluam argumenta in oppositione. Quantum ad primam p̄mitto duo, primum est, in omni p̄positione affirmatiuè vera opertet, quod subiectum & p̄dicatū significant idem aliquo modo secundum rē, & diuersum secundum rationē hoc patet tam in propositionibus, quæ sunt de p̄dicato accidentalē: quam in his quæ sunt de p̄dicato substantiali: manife-

stum est enim, quod hōmo & albus sunt idem subiecto, & differunt rationē. Alia enim ratio hominis: & alia est ratio albi. similiter cum dico, homo est animal, illud idem quod est homo est etiam animal. in eodem enim supposito est natura sensitiva a quo dicitur animal, & natura rationalis a qua dicitur homo, unde in illa propositione subiectū & p̄dicatum sunt idem supposito, & differunt rationē: sed & in propositionibus, in quibus idem p̄dicatur de se ipso, hoc aliquo modo inuenit, in quantū intellectus id quod ponit a parte subiecti, trahit ad rationem suppositi quod vero ponit a parte p̄dicati, trahit ad naturam formaz suppositi existentis, secundum, quod dicitur, quod p̄dicata tenentur formaliter & subiecta materialiter, huic autem diuersitati quæ est secundum rationem, correspondet pluralitas subiecti & p̄dicati, identitatem vero rei significat intellectus per ipsam compositionem, p̄dicata sunt sanct. Thom. prima parte q. 13. arti. ultimo, ex quibus patet esse differentiam inter propositiones de p̄dicato accidentali, & de p̄dicato essentiali: nam positio in qua p̄dicatum accidit subiecto, p̄dicatum accidit subiecto, in quantum importat unitatem ipsius accidentis cum subiecto, quæ quidem est ex hoc, quod accīns subiecto inheret, q; esse non pōt nisi subiectū sit in rerū natura, in p̄positionib. aut de p̄dicato essentiali copula verbalis importat unitatē, non ex eo, quod tale p̄dicatū subiecto inhæreat, sed quia idē sunt & idē significant: nam hō significat animal: est. n. animal rationale: & ideo ubi est unitas siue identitas subiecti, positio est vera, quia adæquate hoc significat: siue subiectū sit in rerum natura, siue non. Quod non ea quæ diximus sint de mente phi. patet ex his, quæ dicit tum in primo, tu ēt in secundo libro periher menias, vbi dicit, q; verbū est significat compōnet quādam, quam sine extremis non est intelligere, dicit ēt in propositionibus, compositis, idest in quibus p̄dicatum est tertium

est tertium adiacens, significatur veritas copulationis prædicati cū subiecto. cui veritati accedit prædicatum, aut subiectum sit actu, vel conceptu, vel in effectu. non enim talia accidentur subiecto, & prædicato, inquantum inter se copulantur, sed sufficit ad veritatem propositionis, q̄ habitudo copulationis sit necessaria, & per consequens vera, quomo docunque sumantur extrema, quod quidem contingit in propositionibus primi modi persicatis, in quibus idē est subiectum, & prædicatum: & similiter in propositionibus secundi modi, in quib. prædicatum consequitur ad subiectum. Præmitto secundo quid est tripliciter dicitur, vno modo secundum quid significat quiditatem, prout dicimus, distinctionem esse orationem indicantem esse rei. Alio modo dicitur esse ipse actus essentia, sicut viuere quidem esse viuentibus est actus animæ, non quidem actus secundus, sed actus primus. Et hoc significant propositiones simplices, in quib⁹ prædicatum est, secundum adiacens, ut cum dico, homo est: albū est: rosa est. Tertio dicitur esse, quid significat veritatem cōpositiōis in propositionibus: secundum quid est dicitur copula, quod quidem esse, ut inquit S. Tho. quolibet 4. art. 3. non est aliquid in rerum natura, sed tantum in actu animæ componētis, & diuidentis, hoc autem esse potest attribui omni ei, de quo potest propositione formari, siue sit ens, siue priuatio entis. Dicimus enim in entitatem esse, & q̄ non ens est non ens. In his ergo propositionibus, homo est animal, homo est r̄sibilis, est non significat essentiam: quia homine corrupto nullibi est essentia hominis, non etiam significat actuale existere, sed dicit veritatem propositionis, siue copulationis prædicati, cum subiecto. Dicunt etiam aliqui ex iunioribus, quid est accipitur dupliciter, vno modo ut significat actu existendi, i. accidentale existere, & sic nullo homine existente ista propostio non est vera, homo est animal. Alio modo vt dicit actu significatum, & sic est natura; nam ho-

mō semper significat animal, siue sit in rerum natura, siue non.

R E S P O N S I O

Ad quæstum.

His præmissis respondeo ad quæstū affirmatiū, quid propositiones cōpositæ, cathegorice, affirmatiū de inesse, nullo modo æquivalentes hypotheticis vel modalibus, non habentes implicatiōem ex parte subiecti potissimē contingentem, & accidentalem, vel impossibilem, quorum prædicata conueniunt subiectis in primo, vel secundo modo persicatis, sunt perpetuę veritatis etiā subiectis non existentibus. Dico compo sitas ad excludendum simplices, ut cum dicitur homo est: Dico affirmatiuas, quia semper negatiuę sunt falsa, vt ista, homo non est animal. Dico cathegoricas, quia aliquę hypotheticę essent falsę, ut ista homo est animal, & homo currit: quia ad veritatem copulatię oportet quamlibet partem esse veram. Dico de inesse, quia ista modalis est falsa homo contingenter est animal. Dico non equivalentē hypotheticę propter istas, homo qui currit est animal: quando homo currit est animal. Dico non habentes implicationem contingentem, vel impossibilem, propter istas, homo albus est animal, homo irrationalis est animal. probo autem dictam conclusiōem primo. Omnis propostio scita est vera, & necessaria, ut patet primo posteriorum: sed nullo homine existente Angelus, & Deus sciunt istam propositionem, homo est animal: ergo ipsa est uera, vel necessaria. Ad hoc respondet aliqui, quid hæc propostio non est necessaria nisi sub conditione, i. posita cōstantia subiecti, nec aliter scitur ab aliquo intellectu. Contra, sequitur ex hac respōsione, q̄ ista propostio, homo sedet, est ete necessaria, sicut ista, homo sedet, est necessaria sub cōditione positō, quid sedeat. Respōdebitur forte negādo consequiā, quia homo potest esse dato

dato quod non sedeat, non autem potest esse nisi sit animal. Contra saltem sequitur quod ista esset & que necessaria, homo existit, quia non potest esse nisi existat. Secundum arguo ad idem, nullo homine existente ista est vera, homo est homo. ergo etiam ista, homo est animal, consequentia patet: quia animal includitur in ratione hominis, antecedens probatur: tum quia nulla est verior prædicatio, quam quando idem prædicatur de se ipso: tum etiam, quia ista semper est vera, negatio est negatio: ergo & iste homo est homo. patet consequentia: quia in utraque idem dicitur de se ipso antecedens probatur, plus videtur ista esse neganda, negatio est ens, quam ista negatio est negatio: sed prima conceditur, ergo secunda: consequentia patet cum maior: minorē Philosophi quarto metaphysicę particula secunda dicētis sic. quædam dicuntur entia, quia sunt substantia, & quædam quia passiones, & quædam, quia accidentia, & quædam, quia sunt via ad substantiam, aut ad relationem: aut quia sunt non ens, aut quia negant aliquid accidentium ad substantiam: vbi commentator dicit commento secundo. Illud etiam quod est priuatio entis dicitur ens. & post pauca subdit, dicitur etiam ens illud, quod existit in substantia, & hoc est commune ceteris prædicamentis. Et quemadmodum ens dicitur de omnibus ipsis, ita etiam dicitur de affirmatione, & negatione, patet ergo ex textu Philosophi, & ex sententia commentatoris, quod de illo, quod non est aliquid in rerum natura, prædicatur ens; ergo multo magis idem prædicabitur de se ipso, siue sit in rerum natura, siue non. Tertio omne medium alicuius verę conditionalis, siue alicuius processus necessarij, est necessarium, cuius ratio est, quia processus necessarius, siue demonstratiuus non est nisi ex necessarijs, ut dicitur primo posteriorum; sed ista propositio, homo est animal, est medium processus necessarij etiā nullo homine existente: ergo nullo homine existente est necessaria: minor proba-

tur, omne medium alicuius verę conditionalis est medium processus necessarij, cum omnis vera conditionalis sit ne cessaria, sed ista propositio, homo est animal, est medium verę conditionalis: ergo, &c. minor probatur. nā nullo homine existente Angelus posset formare istam conditionalem, homo currit, ergo animal currit, vel sic. si homo currit, animal currit, quia conditionalis est vera, tenet ratione istius propositionis, homo est animal. Quarto arguo sic. Dicit Philo. in secundo periherimenias, quæ nulla negativa est vera nisi per accidēs, eo quod reducitur ad affirmatiū priorē, maximē vero ad illam, in qua idem prædicatur de se ipso, unde veritas istius, bonum non est malum, reducitur ad ueritatem istius bonum est bonū: sed nullo homine existente ista negativa est vera, homo non est a finis, ergo reducitur ad veritatem istius affirmatiū, homo est homo. Quinto arguitur, contradictionis istius, homo est homo, est falsa in causa, quod nullus homo sit, ergo ipsa est uera: consequentia patet; quia si unum contradictioniorum est falso, reliquū est verum: antecedens probatur. hæc est falsa, nullus homo est homo: & hæc est sua contradictionis: quia vniuersalis negativa, & particularis, siue indifferēta affirmativa contradicunt: maior probatur. Nam si nullus homo est homo, ergo homo non est homo: hoc consequēt est falso. ergo antecedens; consequētia patet: quia ad ueritatem vniuersalis sequitur veritas ejus indifferēta: falsitas consequētis probatur. Nam ad istam, homo non est homo, sequitur ista homo est non homo. per illam regulam consequētiārum a negativa de prædicato finito ad affirmatiū de prædicato infinito est bona consequētia. Tunc ultra, homo est non homo. ergo non homo est homo: per conuersiōnem simplicē. his concessis tunc ex conuersā, & cōuertente, quæ ab aduersario conceduntur, arguitur sic. Non homo est homo, & homo est non homo. ergo homo non est homo: quod erat probandum.

Eandem conclusionem tenet Linco-niensis commentis 4.6.& 7. & dominus Albertus in post prædicamēris ca.nono. vbi sic ait secundum Auctennam, & Al-gazelēm, & Alpharabium & veritatem, quando prædicatum accipitur in ratio-ne subiecti, talis propositio vera est siue de existente, siue non existente. siue.n.ho-mo sit & animal, siue homo non sit nec animal: semp ista est vera, homo est animal. Et post pauca subditur, cū.n.dī homo est animal, sufficit ad veritatē pro-positionis substancialis ordinatio prædi-cati ad subiectum. Et iterum post aliqua subdit, & si quaeratur, in quo fuit illa re-xū ordinabilitas, quando non erant res, dicendū, est q̄ fuit in ipsis rerū rōnibus. si aut̄ de illis rationibus vterius quaeratur, dicendum q̄ fuerint in sapientia creantis, & ordinantis. Sanctus etiam Thomas prima parte. q. 77. dicit id q̄ per se inest semper, & inseparabiliter inest, sed animal per se inest homini, ergo semper & inseparabiliter inest, ei. Constat ergo tum rationib⁹, tum au-toritate præstantissimorum philoso-phorum, eiusmodi propositiones esse perpetuæ veritatis, ipsis etiam rebus non existentibus, & corruptis.

S O L V T I O.

Ad argumentā vero, quę contra hanc veritatem adducta sunt, respōdebimus. Ad primam q̄ quamuis illa regula phi-teneatur in prædicatis per accidens, nō tamen in prædicatis per se: vnde bene sequitur, homo est currēns, ergo homo est: nō autem sequitur homo est animal: ergo homo est. Dico secundo q̄ licet non valeat in terminis distrahentibus a tertio adiacente ad secundum, puta est homo mortuus, ergo est, valet ta-men in terminis essentialibus respectu eiudem termini non distracti; puta est homo mortuus, ergo est homo. Ad se-cundum & tertium respondeo simul, in quorum altero de uiuo, altero de mor-tuo arguitur, quim enim dicitur, q̄ de ratione hominis est esse animatum, hoc

ideo habet veritatem, quia de ratione hominis est viuens, quum sit genus ad animal, & per consequens etiam ad ho-minem. Videndum est igitur quomodo viuens sit genus ad animal & ad hominem. Hoc enim nomen vita, vt dicit S. Thom. prima p.q. 16. imponitum est ab operatione, qua res aliqua seipsum mouet, siue ab actu qui est actus perfecti, vt intelligere, & sentire, & velle, siue motu, qui est actus imperfecti: est aut̄ imponitum ad significandum essen-tiam, siue naturam, aut quidditatem, quę talis est, quod ei non repugnat mouere seipsum. Aliquando igitur acci-pitur vita pro natura, cui conuenit se ipsum mouere. Et sic viuens, vt deno-minatur a vita hoc modo accepta, est de ratione hominis. Talis enim vita hominis est ipsa humanitas, sed haec vita non dicit actualem unionem animæ cum materia, sed significat essentiam rei, & viuens ab ea dictum prædicatur de re quidditatiue. Mortuum autem vt oppo-nitur tali vita, nō conuenit homini nullo homine existente. immo nullo homi-ne existēt homo est viuens hoc modo, sicut ēt est animal. Scđo accipitur vita pro esse, qđ dat anima rei animatę, & hoc non pōt esse sine vnione animę ad materiā, sed viuēs vt dī ab hac vita non est: igitur nec prædicatur quidditatiue, licet sit prædicatum substancialē. nā esse substancię reducitur ad genus substancię sicut esse accidentis. Actus.n. & potētia sunt in eodē genere: & de hoc dicit phi-losophus in fecido de anima, q̄ viuere viuentibus est esse. Mortuum aut̄, qđ op-ponitur huic vita, non distrahit rationē animalis nec viuentis, vt est genus ad animal. Tertio accipitur vita pro opera-tione rei viuentis, vt nutrire, generare, sentire, intelligere, & huiusmodi hoc mō prædicatur accidentaliter. Ad quar-tum concedunt aliqui q̄ sicut ante mun-di creationē ista erat uera, homo est ani-mal. Ita ēt ista, aliquis homo est animal, & ei⁹ cōtradic̄toria erat falsa, q̄ est ista, nullus hō est aīal. & similiter ista est ve-ritas. Adā est aīal, quia ad veritatē particu-laris

laris sequitur veritas alicuius singularis. Contra si aliquis homo est animal, ergo uel iste, uel ille est animal; sed nullo existente nec iste, nec ille est animal, quū nullus sit qui possit demonstrari. Confirmatur quia. S. Thom. in 3. senten. dicit, quod Christus in triduo non fuit homo. Respondeo negatur minor, quia & si nullus esset demonstrabilis ad sensum, esset tamē demonstrabilis ad intellectum. Ad confirmationem dico qd S. Thom. intelligit Christum in triduo non fuisse hominem actu existentem, uel pro Christo intelligit suppositionem diuinum, & est sensus, q filius Dei in triduo non erat homo. Ad quintum negatur consequētia, quia philosophus ibi loquitur de questionibus, ideo in inquirendo quiditatē rei questione, an est, praeedit questionē quid est: quo habito & scito nō oportet rem existere: sicut habito fine non est necesse habere ea, quae sunt ad finem. Ad sextum negatur consequētia, quia tales propositiones fuerunt ab æterno veræ in intellectu diuino, qui solus est æternus. Ad septimum dico illam cōsequentiam tenere materialiter. quū enim antecedens sit impossibile, non est mirū si ad ipsum sequitur quodlibet. Ad octauum concedo, q sicut ista est vera, homo est animal. ita & ista Sortes est homo, siue sit Sortes, siue non sit. Ad improbationem negatur secunda consequētia: quia diuisio substantiæ in primam & secundam accidit ipsi substantiæ. Esse enim substantiæ primam est esse individuum, & esse substantiam secundam est esse genus vel specie, quas quidem mentiones constat per accidentem conuenire substantiæ, quum ei non conueniat, nisi per operationem intellectus.

Expositio in capitulum de quantitate, cum suis questionibus.

Quantitatis est. Post capitulum de substantia tractat modo de quantitate. Circa quod tria principaliter facit. Primo tractat de quantitatibus per se. Se-

cundo de quantitatibus per accidentem ibi. Propriè autem. Tertio assignat proprietatem quantitatis ibi. Amplius uero tractat autem de quantitate post substantiam, ut inquit Sanct. Doctor in tractatu de natura generis, quia inter omnia accidentia ipsa est propinquior substantiæ: sicut n. substantia est diuisibilis in partes essentiales, scilicet in materiam & formas. ita quantitas est diuisibilis in partes eiusdem rationis. Apparet autem ex processu philo. quod presupponit unam diuisionem quantitatis, quæ est ista. Quantitatum aliqua per se: aliqua uero per accidentem. Pro cuius diuisionis notitia est sciendum, ut dicit San. Thom. in q. 1. de virtutibus. art. 1. 1. quod sicut ex ijs, quæ sunt magis nota nobis, deuenimus in cognitionem ignororū, ita ex ijs, quæ manifeste cognoscimus, nominantur minus nota. Est autem ualde nota nobis corporum augmentatio, quum eam sensu percipiamus, & quia dicuntur corpora augeri, quando acquirent perfectam quantitatem, ideo nomen augmenti translatum est ad significandum perfectam acquisitionem alicuius formæ, & similiter ipsa formæ perfectione dicitur quædā quantitas perfectionis, etiam si non sit de natura quantitatis, sed qualitatis, & hæc quantitas perfectionis præter istam est alia, quæ dicitur quantitas uirtutis, & attenditur penes aliquid ab ea extrinsecum, puta penes subiecta. v. g. ille dicitur habere maiorem uirtutem, qui potest ferre maius pondus, aut plura pondera. nec debitis modis loquitur philo. in isto c. Tertia est quantitas dimensua: Aliqua enim est dimensua per se, cuiusmodi sunt species, quas enumerat philosoph. Alia est dimensua per accidentem, ut albedo & nigredo, & aliæ huiusmodi qualitates, quæ extenduntur ad extensionem superficie. Sciendum tamen, quod in huiusmodi formis reperitur duplex quantitas, una est intensua, alia uero extensua. Quantitas intensua est perfectio ipsius formæ, & hoc modo albedo unius parvigni est maior albedine unius magni

parietis, quia est intensior & perfectior, econtraire autem, albedo magni parietis est maior albedine cigni, quia est in maiori superficie.

Loquitur itaque philosophus primo de quantitatibus per se. secundo de quantitatibus per accidens. Circa primū duo facit. Primo ponit duas diuisiones quantitatis. Secundo agit de membris diuidentibus ibi, est autē discreta. Prima diuisio hęc est, quantitatis aliud cōtinuum, aliud discretum. Notanter vtitur philosophus isto relatiuo diuersitatis aliud, quia haec duæ differentiæ. s. continuas & discretas constituant duas species quantitatis essentialiter distinctas, scilicet quantitatem continuam, & quantitatem discretam.

Q V A E S T I O,

An Aristot. diuisio sit generis species.

Quæritur utrum ista sit diuisio generis in species, & videtur quod non, primo. Nullum genus prædicatur de suis speciebus per prius & posterius, sed quantitas prædicatur per prius de quantitate continua quod de discreta. ergo non diuiditur in eas tanquam in species. major patet, minor probatur. Omnis causa est prior effectu, sed cōtinuum est causa quantitatis discrete, quum discretum causetur ex diuisione continua, ut dicitur 3. physic. ergo &c. Secundo nullum genus prædicatur denominative de suis speciebus, cum prædicetur de eis essentialiter & uniuoce. sed quantitas prædicatur de istis denominatiue. nam cōtinuum est quantum, & discretum est quantum, ergo idem quod prius.

R E S P O N S I O

Cum duobus conclusionibus.

Respondeo duabus conclusionibus quarum prima haec est. Quantitas est genus generalissimum. hanc sic probo ex dictis Sancti Doctoris primo sententia-

rum d. 17. q. 2. c. 1. Quicquid prædicatur inquit de differentiis ipse, & non habet aliquid uniuocum supra se est genus generalissimum. sed quantitas est hęc. ergo &c. Minor patet ex diffinitione generalissimi. minor probatur, illud prædicatur inquit per quod responderetur ad interrogationem factam per quid, sed interroganti quid sit linea, & numerus, & huiusmodi, respondeatur quod sunt quantitates, ergo quantitas prædicatur de eis in quid, quod nunc non habeat aliquid uniuocum supra se patet, quia illud esset maxime ens, sed ens non est uniuocum. ut dicit porphy. ergo &c.

C O N C L U S I O.

Secunda conclusio. prima ratio quantitatis est diuisibilitas in partes eiusdem rationis. Notanter dico ratio, & non diffinitio, quia quantitas cum non habeat genus supra se, diffiniri non potest. Istam conclusionem probat S. D. ubi supra ex sententia philosophi quinto metaphysicæ, ubi dicit quod quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum quodlibet est natum esse hoc aliquid. nam qualibet pars continua est continua, & similiter numerus diuiditur in unitates quæ sunt eiusdem rationis, cum qualibet unitas sit unitas.

S O L V T I O.

Ad primū r̄ndet. S. Th. in primo per hermenias, quod sp̄s potest dupliciter cōparari, uno modo inter se, & sic una potest esse altera prior, & nobilior. Alio modo ad genus. & sic æqualiter participant eius ratione. ita est in proposito. nam esse diuisibile in partes eiusdem rationis, æqualiter conuenit cōtinuo & discreto. licet si inter se cōparent, unus sit prius & posterior, altero em diuerſas cōsiderationes, numerus. n. qui est quantitas discrete, est prior formaliter quantitate cōtinua. S. Th. super Boetio de trinitate. q. quarta art. 2. ad sextum. nam illud est prius formaliter, quod est simplicius & abstrac-

Eius. sicut patet, q̄ animal est prius homine. sed numerus est simplicior quantitate continua: Quod sic patet, vnitas est principium numeri, quæ quidem vnitas nihil aliud dicit q̄ esse indiuisum. Principium vero quantitatis continua est punctus qui super vnitatem addit positionem in continuo. & per cōsequens est compositio, vt ita loquar, & posterior vnitate: & similiter continuum respectu discreti. quantitas vero continua est prior numero materialiter: quia continuum est materia numeri, cum ex diuisione continua causetur numerus. Ad secundum aliqui negant maiorem in quantitate: quia vt dicunt, potest se ipsum denominari. vel dicendum, quod linea, & numerus, & huiusmodi possunt accipi dupliciter, sicut & albū, & quodlibet aliud concretum de genere accidentium. vno modo pro ipsa forma, & sic negatur minor. non. n. ipsa linea est quanta, sed est quantitas. Alio modo pro ipso subiecto formæ, & sic prædicatus de eius quantitas denominatiuè. Burleus dicit in denominatione proprie dicta signantur subiectum habere formam, sicut cum dico sortes est albus. i. habet albedinem in se, & hoc modo non prædicatur quantitas de suis speciebus. non. n. linea est subiectum quantitatis, sed prædicatur denominatiuè largo modo accepta, & est sensus. linea est quanta, id est habet partes unius rationis, in quas est diuisibilis.

Deinde quum dicit & aliud quidem. Ponit secundam diuisionem, quæ est ista. Quantitatum aliquæ constant ex partibus habentibus positionem. aliquæ vero constant ex partibus positionem non habentibus. Dicit Sanct. Doct. diuisionem istam esse eandem cum præcedenti. nam quantitas non habens positionem est quantitas discreta. quantitas vero habens positionem est continua, licet habere positionem non conueniat omni quantitati continua. sed tantum permanentibus, & ideo non conuenit ipsa. Vel dici potest ut inquit Gratiaeus, q̄ ista est subdivisio alterius membra, id est

quantitatibus continua, quodcumq; uerum est, ut de se patet. sciendum est, quod positio accipitur duplicitate, sicut dicit Sanct. Doct. super Boetio de Trinitate. quæst. 5. artic. 3. ad tertium. uno modo ut dicit ordinem partium in loco, & sic est unum prædicamentum perse, quod est prædicamentum situs. Alio modo, ut dicit ordinem partium in toto, & sic est de substantia quantitatis. ut hic dieatur.

Deinde quum dicit (est aunc discreta) enumerat species discretæ & continua quantitatis. Dicens q̄ numerus, & oratio sunt quantitates discretæ: linea uero, & superficies, & corpus, & adhuc locus, & tempus sunt q̄titates continua.

Deinde cum dicit. Partium & enim numeri] arguit q̄ numerus sit quantitas discreta & intendit talem rationē. Omnis illa quantitas est discreta, cuius partes copulatur ad unum communem terminum. sed numerus est quantitas, cū ei conueniat esse diuisibile eiusdem rationis, in quo cōsistit ratio quantitatis, vt dictum est supra, & eius partes non copulantur ad unum cōmem termini. ergo &c. maior patet ex ratione discretæ quantitatis. Pro notitia minoris est sciendum: q̄ ille terminus dicitur eos, qui est principium unius partis, & finis alterius. vt patet in tempore: nam id īflans, quod est finis præteriti, est & principium futuri. Et in linea idem punctus, qui est finis præcedentis partis linæ, est & principium sequentis. Constat autem, q̄ hoc non reperitur in numero, nam quiaq; & quinq; ex quibus resultant decem, non copulantur ad eundem terminum. cum illa vnitas, quæ est finis vnius quinarij, non sit principium alterius. Idem patet de septem & tribus, ex quibus etiam causatur numerus denarius. Vbi notanda sunt duo. Primo, quod dico quisarij, siue septem, & octo possunt accipi duobus modis. vno modo formaliter, & sic sunt distinctæ species numeri diuisæ contra numerum denarium. & sic ipsum non constituant, sed sunt species dispartitæ. Unde

etiam philosophus dicit in 7. metaphy.
quod sex non sunt bis tria, sed semel sex.
Alio modo accipitur materialiter, scilicet quantum ad suas unitates precise. & sic constituunt. nam in ipso numero de-
nario sunt septem unitates, & post hoc etiam tres. Secundo notandum, quod aliquae partium numeri sunt aliquotæ, & aliquæ non: partes aliquotæ sunt illæ, quæ aliquotiens sumptæ reddunt præcisè ipsius totum: sicut se habent quinq; respectu decem: partes non aliquotæ sunt, quæ aliquotiens sumptæ non reddunt præcisè suum totum, sed aut magis, aut minus. cuiusmodi sunt septem & tria, respectu decem, & ideo philosoph. exemplificauit de vtrisq; partibus.

Q V A E S T I O,

An numerus sit aliquod unum per se.

Quæritur utrum numerus sit aliquod unum per se. & videtur quod non. Id quod est unum aggregatione non est unum per se, sed per accidens, sicut patet in aceruo lapidum. sed numerus est huiusmodi, cum non sit aliud, quam aggregatio unitatum: ergo non est unum per se.

R E S P O N S I O declarativa.

Respondeo, in ista questione faciam duo. Primo declarabo, quæ sit ratio numeri. Secundo dicam ad quæsumum. Quantum ad primum, dico quatuor. Primo, quod numerus accipitur dupliciter: uno modo, pro numero abstracto, ut duo, tria, quatuor, qui dicitur abstractus, quia consideratur per abstractionem à rebus, quibus tamen potest applicari, & talis numerus non est nisi in apprehensione animæ numerantis. Alio modo accipitur pro numero, qui est in rebus causatis ex aggregatione unitatum, quem dominus Albertus appellat numerum formalem, & commentator appellat accidentis rei numeratæ. Dico secundo, quod unitates, quæ constituant istum numerum non sunt aliud quod ipsa esse, quod dant

quantitates continuas suis subiectis, sive enim albedo dat subiectum esse album, quod esse est de genere qualitatibus, ita quantitas continua dat esse quantum, & ubi sunt plures quantitates sunt plura esse. ipse vero unitates, quæ sunt talia esse, sunt ipse numerus. & proprius hoc dicitur, quod causantur ex divisione continui, ergo unum lignum habet tantum unam quantitatem, & per consequens unum esse quantum. sed si dividatur fient plures quantitates, & plura esse, & consequenter numerus. Dico tertio, quod ipsæ unitates non constituunt numerum, nisi pro quanto habent ordinem inter se: sicut n. ordo litterarum facit ad unitatem syllabæ, sic ordo unitatum facit ad unitatem numeri. Dico quarto, quod ultima unitas, ut habet ordinem ad praecedentes, est forma numeri dans ei speciem, & est in quod talis ordo variatur, variantur et species numerorum. In numero n. binario est determinatus ordo, puta determinata distantia ultime unitatis ad primam. In ternario est alia distantia ultime unitatis ad primam, & ideo est alia species a binario, & sic dico de alijs: & quia qualibet unitas addita variat hunc ordinem, ideo etiam uariat speciem, & sic patet primum.

R E S P O N S I O ad quæsumum.

Quantum ad secundum est sciendum, quod illud est unum per se, sive unum simpliciter, in quo tantum est unum esse. sicut patet in compositis ex materia & forma, sed ex unione materiarum cum forma resultat unus esse, quod est esse totius compositi. homo autem albus non est unum per se, quia differt esse hominis, & esse albedinis. Ex predictis uidetur alicui, quod numerus non sit unum per se. quum includat plures unitates, quæ sunt plura esse. Sed notanda sunt tria. primo, quod sicut in homine est forma partis. scilicet humanitas, sic in numero forma partis est ultima unitas; forma uero totius est quædam forma

resultans ex ordine, quē habet vltima vnitatis ad præcedētes, ad quas cōparatur. sicut formale ad materiale . Ex quo patet q̄ vltima vnitatis se habet per modū actus & formæ , præcedentes vero vnitates per modū potentiarū. Dico secundo q̄ in numero sunt quidē plura esse materialiter accepta , ramen in comparatione ad numerum quem constituent , non se habent per modum esse , quū esse sit actus, sed se habent per modum potentiarū. Dico 3. q̄ numerus est quid unū simpliciter q̄ sic probat S. Doct. in septimo metaphy.ca.ultimo. Illud est enim vnum simpliciter q̄ haber speciem ab uno. quia si est tantum unum a quo habet speciem, habet etiam tm̄ unum esse. sed numerus habet speciem ab uno, s. ab vltima unitate ut dictum est, ergo est quid vnum simpliciter.

S O L V T I O.

Ad argumentū negatur minor, quia in eo q̄ est vnu aggregatione , una pars non cōparatur ad aliā, sicut potentia ad actū : sicut est in numero ut dictum est. Contra , id quid est vnum simpliciter , non pot est in pluribus subiectis: sed numerus est in pluribus subiectis, quia in vnoquoq; subiecto est vnitatis: ergo respondeo, q̄ nō arguitur de eo q̄ est vnu vnitate ordinis , & q̄ unum est aliquid simpliciter ut est numerus, ut dicit S. D. prima parte.q.6.art.4.ad 2.

Deinde cum dicit. (Similiter aut &c.) Probat q̄ oratio sit q̄titas discreta, &c. hic duo facit : primo probat , quod sit quantitas. secundo q̄ sit discreta ibi (ad nullum.n.) Quantum ad primum arguit sic. Euicunq; conuenit proprietatis quantitatis, illud est quantitas . sed orationi conuenit proprietatis quantitatis, s. mensura, quod est quantitatis, ut infra dicetur. nam oratio mensurat syllabā longā & breuem: ergo &c. Deinde cum dicit. (Ad nullum) probat q̄ sit discreta tali ratione : partes orationis non copulantur ad vnum communem terminum : ergo est quantitas discreta . cōsequētia patet.

Sed pro notitia antecedētis est notandum, vt quidam dicunt & bene iudicio meo, q̄ oratio accipitur dupliciter, uno modo pro aggregato ex subiecto & prædicato, de qua loquitur Phi.in lib. perihermenias. Alio modo pro qualibet prolatione vocis , siue sit perfecta, siue imperfecta, siue complexa , siue incompleta: & sic de ea loquitur phy. in hoc loco accipiendo orationem, non ut' est in mente aut in scripto, sed vt est in voce. Secūdo sciendum est q̄ oratio in uoce p̄t accipi quadrupliciter . Vno modo pro ipsa voce prolata , & sic non est quantitas. sed est de tercia specie qualitatis , quum sit qualitas sensibilis auditione. Alio modo accipitur pro multitudine partium vocis prolatae, prout tales partes absolute sunt discretæ , & sic est numerus. Tertio accipitur pro multitudine earundem partium ad inuicem succedentium , & sic accipitur hic. est.n. in oratione quādam discretio syllabarum causata ex interruptione temporis: & per hoc distinguitur oratio a tempore , quia successio in tempore nō est discreta, sed continua. 4. accipitur ut est significativa , est.n. essentiale enunciationi q̄ significat id ad q̄ est imposta , vt dicit S.D.in.q.de veritate.q. 1.art.6. ad quartum. & hoc modo est in genere relationis. quum signum inquantum hujus referatur ad signum. huius autem significatio vocis est tota simul, & compleetur per alternam particulam. ut habet ordinem ad præcedentes . h̄c tamen syllaba mal , si absolute accipiatur , non significat aliquam substantiam, sed vt habet ordinem ad præcedentes syllabas huius termini animal , significat quodam suppositum in genere substantiarū. Dico præterea ut ponit San.D. in quarto sententiarum dis.3. q̄ significatio orationis potest referri ad duo.s. ad rem, & ad partes ipsius orationis , si referatur ad rem, est aliquid simpliciter , eo q̄ significat aliquid vnum, s. compositionem, prædicati cum subiecto. Si vero refertur ad partes orationis, sic est cōposita ex significato subiecti, & ex significa-

to prædictati. Simpliciter tñ est dicendum q̄ sit simpex, quia signationes partiū orationis sunt quasi dispositiones materiales in ordine ad significacionē totius.

Reliquum perficit capituli de quantitate, cuius exponit proprietates, cum suis questionibus.

Inea vero.] Postquam Philo. probauit numerum, & orationes esse quantitates discretas, consequenter probat q̄ linea, superficies, corpus, tempus, & locus sint quantitates continuæ, & arguit sic. Omnes illæ quantitates sunt continuæ, quarum partes copulantur ad unum terminum communem: quum ista sit descriptio quantitatis continuæ. sed partes omnium istarum sunt huiusmodi: ergo istæ sunt quantitatis continuæ. minorem probat. quia partes linea copulantur ad punctum eundem, qui est principium unius & finis alterius. partes superficiëi copulantur ad lineam. & partes corporis ad superficiem. partes uero temporis copulantur ad idem, nūc q̄ est finis præteriti & principium futuri. & partes loci copulantur ad easdem particulas, ad quas copulantur particule locati.

Quantum ad lineam est sciendum, q̄ ipsa sic describitur ab Euclide, linea est lōgitudo sine latitudine, cuius extrema sunt duo puncta. Ex qua diffinitione patet, q̄ punctus ponitur in diffinitione linea, quia omnis linea recta habet duo puncta in actu, quorum unum est principium linea, aliud vero est finis eius, & ille qui est principium non est finis. præter ista ēt duo, q̄ hēt in actu, habet infinita in potētia, quorū quilibet est finis p̄cedentis partis linea, & principiū subsequentis. Non dico tamen q̄ p̄cta sint de essentia linea, quia, quicquid est de essentia linea est quantitas, quum quantitas non sit nisi ex quantitatibus, sicut substantia non constat nisi ex substantijs, vt dicitur primo physicorum. punctus ēt non est quantitas, sed reducitur

ad prædicamentum quantitatis tāquam principium quantitatis; & præterea omne diuisibile cōponitur ex diuisibilibus, vt dī 6. physicorum. sed linea est diuisibilis, punctus vero indiuisibilis: ergo non componitur ex punctis. ex quo ēt pater, q̄ non sit quantitas, cuius propria ratio est diuisibilitas. Et sic arguitur contra, punctus ponitur in diffinitione linea tanquam pars essentialis. ergo ēst de essentia eius. Respondeo, negatur consequentia. quia punctus non ponitur in diffinitione linea tanquam pars eius essentialis, aut integralis, sed tanquam terminus eius. Quod dictum est de linea respectu punctorum, dicendum est de superficie, respectu linea, & de corpore respectu superficie, hoc excepte quod linea & superficies sunt diuisibiles, quamvis linea non sit diuisibilis secundum quod terminat superficiem, nec superficies secundum q̄ terminatur corpus. Linea enim determinat superficiem secundum latitudinem. Constat autem lineam non esse diuisibilem in latum, sed solum in longum. Similiter superficies non est diuisibilis secundum profunditatem, secundum quem modum terminat corpus.

Quantum vero ad locum est sciendum, q̄ locus est in corpore locante, & non in locato, vt dicitur quarto physicorum: propter q̄ non est dicendum quod partes loci terminantur ad idem numero, ad quod terminantur partes locatæ, nec sic intelligit philosophus, sed quod similiter & proportionabiliter terminantur, sicut partes locati, quia locus & locatum similiter coextenduntur, & illi in quo copulantur partes locati, correspondet in loco aliquid, ad quod copulantur partes loci.

Sufficientiam vero istarum specimen ponit S.D. in libro de natura generis dicens, q̄ quantitatum continuarum aliqua est successiva, & sic est tempus, aliqua uero est permanens, & hoc dupliciter, quia vel mensurat extrinsece, & sic est locus, vel intrinsece, & hoc tricliciter, quia vel mensurat secundum

vnam dimensionem, & sic est linea, vel secundum duas, & sic est superficies, vel secundum tres, & sic est corpus.

Q V A E S T I O,

An tempus & locus sint quantitates.

Dubitatur, an tempus & locus sint quantitates: & videtur quod non, quia philosophus s. metaphysicæ enumerans species quantitatis nihil dicit de loco, aut dicit ibi esse quantitatem per accidens, sicut & albedo est quanta per accidens. Id autem quod est quantum per accidens, non est de genere quantitatis. Respondet ad hoc S. D. vbi supra vñica conclusione, quæ est ista tempus, & locus sunt de predicatione quantitatis, quod probatur dupliciter, primo quia sunt divisibiles in partes eiusdem rationis, ergo sunt quantitates: secundo quod eis conuenit ratio mensuræ, quæ est proprietas quantitatis. Ad argumentum dicitur, quod metaphysicus considerat de quantitate quantum ad entitatem eius: & quia locus non est alia entitas quam superficie corporis locantis, ideo non posuit locum esse speciem quantitatis distinctam a superficie: logicus uero considerat quantitatem quantum ad rationem mensuræ, quia secundum hoc potest ei attribuere intentiones logicas, quia id quod mensurat uno modo, est species distincta ab eo, quod mensurat alio modo, & ideo quia superficies mensurat intrinsece, sed non extrinsece, ideo posuit locum esse distinctam speciem a superficie, licet sunt eadem res.

Ad illud de tempore responderet Sanctus Doctor vbi supra eodem modo, quod metaphysicus considerat quantitatem secundum esse suum, & non in ratione mensuræ. & ideo illa quæ sunt quanta per aliud, non possunt esse species quantitatis. Huiusmodi est tempus, quod non est quantum nisi ratione motus, quem mensurat: motus vero non est quantum, nisi ratione magnitudinis, supra quam est. sed quia tempori conuenit

specialis ratio mensuræ, ideo logicus dicunt ipsum esse speciem quantitatis.

Deinde cum dicit: (Amplius autem alia) manifestat secundam divisionem supra positam, quæ fuit, quod quantum aliquæ constant ex partibus habentibus positionem, aliquæ vero constant ex partibus non habentibus positionem. vbi dictum fuit, quod habere positionem est habere partes ordinatas & situatas. Et circa hoc ponit duas conclusiones, quarum prima hæc est, linea corpus, superficies, & locus habent positionem, & arguit sic. Quocunque habent partes ordinatas in toto, & permanentes, habent positionem: sed predictæ sunt huiusmodi: ergo, & cetera. Secunda conclusio, tempus, numerus, & oratio non habent positionem, quod probat ex hoc, quod partes numeri non sunt situatae inter se, partes vero temporis & orationis non permanent, sed una alteri succedit. Ex hoc loco colligitur: quod tres conditiones sunt de ratione quantitatis habentis positionem. Primo quod partes eius habent situm. secundo quod habent permanentiam. tertio quod habent continuitatem. prima & tertia non conueniunt numero. prima, & secunda non conueniunt temporis. prima, secunda, & tertia non conueniunt orationi.

Deinde cum dicit: (Alia vero omnia) determinat de quantitatibus per accidens, & intendit hanc conclusionem. Præter septem species quantitatis enumeratas, quæcunq; alia dicuntur esse quantitates, sunt quantitates per accidens, & arguit sic. Quicquid est quantum, per comparationem ad aliud, est quantum per accidens & non per se, sed omnia alia quæ dicuntur quantitates, sunt huiusmodi, ergo &c. maior patet, quia id quod conuenit alicui per se, conuenit etiam omnium aliij remoto. minor probatur inducit, nam albedo dicitur magna, vel parua, quia est in magna, vel parua superficie. & similiter actio, vel motus dicitur esse brevis, vel longus, quia sunt in paruo, vel in multo, vel longo tempore. Ex quibus concludi-

Concluditur, quod sole predictæ species sunt quantitates per se.

Proprietates, quantitatis, cum suis questionibus, exponuntur.

Deinde cum dicit (Amplius quantitatii) Assignat tres proprietates, secunda ibi (sed non videtur) tertia ibi (propriu vero.) Circa primum duo facit, ponit primo conclusionem. secundo obiicit contra eam ibi. (Nisi multa-) Conclusio quā ponit est ista, quātitati nihil est contrariū. Hac vero probat inductiue ex eo q̄ nulla prædictarum quantitatum habet aliquid contrarium. Potest tamen probari ratione. Dictum est enim supra, q̄ contraria maxime distant sub eodem genere. sed nullæ quantitates maxime distant: ergo nullæ quantitates sunt contrarie: maior patet. Pro notitia uero minoris est sciendum, q̄ omnis quantitas aut est continua, aut discreta. quantitas continua est diuisibilis in infinitum, ut dicitur. Tertio Physicorum, ex quo se quirur, quod data quacunque quantitate potest dari minor, & per consequens, quod nulla quantitas continua maxime distat, quantitas uero discreta est augmentabilis in infinitum: unde dato quo cunque numero, potest dari maior, & sic non possunt esse duo numeri. maxime descendentes: idem dico de oratione, constat enim oratio ex syllabis. unde data quacunque oratione, potest dari alia plurim syllabarum.

Deinde cum dicit (Nisi multa) arguitur contra hanc conclusionem dupl citer, secunda pars incipit ibi (maxime autem) primo, ergo arguit sic , magnum & paruum sunt contraria, & similiter multum & paucum , sed ita sunt quantitates, ergo aliquæ quantitates sunt contrarie . Deinde cum dieit (horum autem) Respondeat , & primo negat minorem , secundo maiorem ibi (Amplius si erunt) Dicit itaque primo , q̄ magnum, & paruum , & multum, & paucum nō sunt quantitates, sed relativa

q̄ sic pbatur . Id cuius ratio est ad aliud te habere, est relatiuum, sed ista sunt huiusmodi , dicitur enim aliquid esse magnum per comparationem ad paruum, & dī multum per comparationē ad pau cū. Præterea si ista nō essent relativa, sed absolute, sequitur, grāsum milij nō posset dici magnum , nec mōns posset dici paruu, nec q̄ in ciuitate sint pauci homines , & in domo sint multi , sed omnia ista sunt falsa, ut patet ex communi viu loquentium, ergo &c. Prima consequentia probatur , si enim magnum esset quid absolute dictum, non posset dici magnum, nisi habeat magnā quantitatem. nec paruum nisi habeat paruam , & per consequens cum granū milii nō habeat magnam quantitatem, nec mōs paruam, est enim de ratione montis , q̄ sit magnus & supereminens vt dī tertio metheororum, sequitur, q̄ dictū est, idē dico de alijs exemplis quā ponit. Præ rea omnis quantitas significat quantitatem, sicut pateat de hoc nomine bieubitum, tricubitum, magnum , & paruum non significat quantitatem, cū ad aliud dicantur, ergo &c.

Contra : magnitudo , & multitudo sunt quantitates: ergo magnum & multum sunt quantitates, antecedens patet: consequentia probatur . Concretum & abstractum idem significant, & differunt grammaticaliter, sed ista se habent ut concretum & abstractum: ergo &c. Secundo multitudini opponitur unitas, sed multitudo est quantitas : ergo quantitati aliquid opponitur .

Respondeo ad primum, q̄ magnitudo & multitudo accipiuntur dupl iter, vno modo vt est quantitas . alio mō vt sunt passiones eius , quarum una. s. magnitudo est passio continua, alia uero. s. multitudo est proprietas differet. Dico secundo, q̄ vt sunt quantitates, non sunt abstracta horum concretorum magnū & multum , sed vt significant passiones quantitatis . Dico tertio, q̄ consequentia nulla est, quia abstractum & concretū in multis differunt non tm̄ grammaticaliter, sed ēt re. nā sorteitas sicut tm̄ ha mani.

manitatem fortis significat, sortes vero præter hoc significat etiā principia indiuiduantia eius. Constat autem, q̄ sortes & sorteitas sunt concretum, & abstractum. Ad secundum negatur consequentia, quia vnum non opponitur multitudini contraria, sed priuatiue. Sciedū est tamen ut dicit Sact. doct. primo sententiarū d. 24. arti. 2. ad tertiu, q̄ unum pot̄ dupliciter accipi. uno mō. Quantū ad id q̄ est. Alio modo quantum ad id q̄ consequitur intellectum eius. si secundo modo sic opponitur relatiue multitudini, tanquā principium principiato, & sicut pars toti: & iterum sicut mensura mensurato, nā unū est principiū multitudinis, & pars, & mensura eius, quia vnitas per sui reiterationem mensurat quamlibet multitudinem. si primo modo hoc contingit dupliciter vno modo quantum ad diuisionem, quæ est de ratione unius. nam unū est indiuisum, & opponitur priuatiue nō quidē ipsi multitudini, sed diuisioni, quæ est de ratione multitudinis: in qualibet enim multitudine sunt multa ab inuicem diuersa, quorum unum non est aliud. Alio modo potest accipi quantum ad entitatem suam. Et sic dupliciter, vno modo, ut habet specialem rationem mensuræ, & sic vnum & multa sunt disparata. nam quilibet numerus, & similiter vnitas habet specialem, & distinctam rationem mensuræ. Si vero accipitur vnum quantū ad id, q̄ est sine quacunque alia ratione, q̄ est considerare vnum materiae: sic constituit multitudinem. Ex dictis pater, q̄ multo opponitur paucum, & etiā unū, sed diuersimode. Nam multum potest accipi dupliciter, vno modo absolute, & sic ei opponitur vnum, & hoc modo quacunque sunt plura, uno, sunt multa, alio modo accipitur ut dicit excessum quendam, & sic opponitur paucum.

Deinde cum dicit (amplius si erunt) Negat maiorem præmissæ rationis, in qua dicebatur, q̄ magnum & paruum sunt contraria, & q̄ non sunt contraria instat dupliciter, secundo ibi. (Et eadē sibi contraria.) Primo arguit sic, si ma-

gnū & paruum sint contraria, sequitur quod contraria sint simul in eodem, sed hoc est impossibile, ergo, &c. minor patet, major probatur. Idem est simul magnum, & paruum: ergo si sunt contraria, sequitur, q̄ contraria simul eidem conueniant, consequentia patet, antecedens probatur, granum milii est simul magnum respectu alterius grani, & est paruum respectu montis.

Videtur ista ratio philosophi peccare per fallaciam secundum quid & simpliciter: arguitur namque sic, istud est magnum respectu vnius, & est paruum respectu alterius: ergo est magnum, & paruum. Constat enim, quod esse magnum, vel paruum respectu alterius est esse paruum, vel magnum secundum quid, & non simpliciter, sicut etiam non sequitur, color rubeus habet rationem nigredinis per comparationem ad albedinem, & habet rationem albi per comparationem ad fuscum, ergo est albus & fuscus.

Respondeo, quod est differentia inter formas absutas & relatiuas: quia formæ absolute suscipientes magis & minus non denominant suum subiectum, nisi sint ultra dimidium suæ latitudinis, propter quod rubeum, & quicunque alius color non potest denominari albū aut nigrum, quia in eo non est albedo aut nigredo, nisi in esse valde remisso. Formæ autem relatiæ denominant suum subiectum simpliciter, propter quod ille qui est pater quicunque sit pater, denominat pater simpliciter. Cū igit̄ magnū & paruum sint relatiua, nō arguitur s̄ in quid ad simpliciter dicendo, hoc est magnum respectu illius, ergo est magnum: & similiter sortes est pater p̄ cōparationem ad Platonem filium, ergo est pater. Sequitur ex dictis, q̄ prædicata affirmativa simpliciter dicta sequuntur ad se ipsa sumpta cum determinatione non diminuente. Nam bene sequitur sortes est pater Platonis, & filius Ciceronis, ergo est pater, & filius. Nec tamen sequitur, quod sit pater, & non pater, quia licet prædicata affirmativa simpliciter dicta sequantur

sequantur ex se ipsis sumptis, cum determinatione, non tamen prædicata negativa. Deinde cum dicit (Et eadem) Probat secundo, quod magnum, & paruum non sūt contraria, quia sequeretur idem esse contrarium sibi ipsi, cum enim aliquid paruum sit etiam magnū, si paruum opponitur magno, idem est sibi ipsi oppositum.

Deinde cum dicit (maxime autem) Obijcit secundo contra dictam conclusionem tali ratione. Sursum, & deorsum sunt contraria, & sunt quantitates, ergo in quantitate est contrarietas : maiorē probo : sursum, & deorsum maxime distant, ergo sunt contraria. Ad hanc rationem non respondet Philo, quia defusum, & deorsum, & de alijs differentijs positionis dicetur in prædicamento suis. Potest tamen negari maior, ad probationem cuius dicitur, quod sursum, & deorsum maxime distant, distantia localli, non tamen maxime distant distantia formalis. Talis autem distātia requiritur ad cōtrarieratem. Negatur etiā minor, quia ista significant respectum. nō enim dicitur aliquid sursum nisi per comparationem ad deorsum, nec dextrum nisi ad sinistrum, propter quod solet dici, quod dextrum, & sinistrum sūt relationes reales in animalibus.

Q V A E S T I O,
An Quantitates suscipiat magis, & minus.

Deinde cum dicit. (Sed non videtur.) Ponit secundam conclusionem, quæ est hæc, quantitas non suscipit magis, & minus. itam conclusionem probat Philo. inducitū, bicubitum, & tricubitum, & sic de alijs, non suscipiunt magis, & minus, non enim vnum bicubitum est magis bicubitum altero.

O P P O S I T V M.

Huius oppositum videtur dixisse Philo. quarto physicorum, vbi cōparat motus quātitatis per rarefactionem, mo-

tui caloris per intensionem dicēs, quod sicut idem calor est nunc intensior, nūc remissior sine additione alicuius formæ, ita eadem quātitas est nunc maior, nūc minor, sine additione alicuius quātitatis, sed per solam condensationem, aut rarefactionem.

R E S P O N S I O

Declaratiua.

Respondeo, Et primo dicam, quomodo diuersimode augetur quātitas, secūndo dicam ad quæsitum. quantum ad prium dico tria. Primo, quod aliquæ sunt quantitates per accidens, sicut albedo, quæ dicitur magna, vel parua, & diuisibilis, quia est in magna, vel in parua, & diuisibili superficie. Aliæ sunt quantitates per se, & istæ sunt illæ, quibus per se conuenit diuisibilitas & augmentū. Dico secundo, quod dupliciter cōuenit aliquid augeri. Vno modo, quando id quod augetur mouetur de minori quantitate ad maiorem, & quia qualibet pars moti mouetur, oportet quod in istis qualibet pars aucti augeatur, vt patet in animalibus, & in plantis. Alio modo dicitur aliquid augeri, non quia moueat de minori quantitate ad maiorem, sed quia præexistenti quantitatæ additur aliqua quātitas, sicut si addatur lignum ligno, & tale augmentum non propriè dicitur motus augmenti, sed bene primus dicitur motus augmenti. Dico tertio motus augmenti, siue moueri ad quantitatem maiorem contingit dupliciter. Vno modo, quia quātitas est per se terminus motus; & tunc oportet, quod fiat additionis quātitatis ad totū, & ad qualibet eius partem, vt totum augeatur, sicut dictum est de animalibus, & plantis, & iste est propriè motus augmenti qui quidem nō reperitur nisi in habentibus nutritiū. Alio modo mouetur aliquid ad maiorē quantitatē; sed quantitas est terminus talis motus solum per accidens; sicut contingit in rarefactione; talis enim motus terminatur per se ad raritatem, quæ est qualitas, sed quia non potest aliquid

qui etiam acquirat maiores dimensiones, consequenter terminatur ad quantitatem.

R E S P O N S I O *Ad quæstum.*

Ex his respondeo ad quæstum duabus conclusionibus. quarum prima hæc est. Aliqua quantitas suscipit magis, & minus, hanc probo sic. Omnis forma, quæ eadem numero existēs, sine qua cūque additione alterius, dat nunc perfectius esse suo subiecto, quam prius, suscipit magis, & minus: sed aliqua quantitas est huiusmodi: ergo &c. maior patet ex ratione magis, & minus: minor est philosophus quarto physicorum, ut dictum est, hanc cōclusionem tenet expresse S. Doct̄or in prima secundq. q. 5. o. art. 1. ad primū. vbi dicit quod magnitudini corporali contingit augmentum dupliciter. Vno modo per additionem subiecti, ad subiectū, ut patet in augmēto uiuentium. Alio modo per solam intensionem absque omnia additione, sic est in his, quæ rarefiunt.

Secunda cōclusio, nulla quantitas denominata a numeris, sicut est bicubitus, tricubitus, & huiusmodi suscipit magis, & minus: hanc sic probat Sanctus Doct̄or 1. 2. q. 5. 2. ar. 1. Id cuius ratio cōsistit in indiuisibili, non suscipit magis, & minus, cum omne suscipiens magis, & minus habeat latitudinem, cui repugnat indiuisibilitas, sed prædictæ quantitates consistunt in indiuisibili, sicut & quilibet, numerus, a quo denominatur. ergo, &c. Nec ista repugnat his, quæ hic dicit Philosophus, & maximè prima cōclusio, quia ipse loquitur de quantitatibus continuis, quæ induunt rationē aliquius numeri, ut patet ex eius exemplis. Vel dici potest, quod mens Phi. fuit nullam quantitatem intendi, & remitti tanquam per se terminum intensionis, quāvis possit secundario esse terminus intensionis, ut dictum est cōtingere in his quæ rarefiunt.

Deinde cum dicit. (Proprium vero.)

Ponit tertiam conclusionem, quæ huiusmodi est. Maximè proprium est quātitati, secundum eam aliquid dicit quātūle, vel inquale, hanc conclusionem sic probat. Quilibet quantitas est æqualis, vel inæqualis alteri: & omne æquale, vel inæquale habet hoc ratione quantitatis; ergo, &c. maior patet induciuè. minor similiter. Nam albedo, ut quatuor est æqualis albedini, ut quatuor, inquantū albedo induit rationem quantitatis discrēta, quantum ad gradus, qui ponuntur in ipsa albedine. Et similiter una aetio dicitur æqualis alteri, quia fit inæquali tempore: & idem est dicendum de omnibus alijs. Notandum est, quod hoc nomen æquale est relativum significans relationem fundatam in quantitate. Unde illa dicuntur æqualia, quorum unius quantitas nō est maior nec minor quātitate alterius. Notandum secundo, quod duplex est æqualitas. Una est æqualitas æq. parentia duorum, scilicet quorum unus non excedit aliud, secundum quantitatem, ut nunc immediate est dictum. Alia est æqualitas proportionis, & cum tali potest stare aliquis excessus, non tamen vehemens, ut patet in amicitia, quæ nō requirit æqualitatem amoris in utroq; amante nisi secundum proportionem. Potest enim esse, quod unus amicū magis amet, quam ab ipso ametur. Notandum tertio, quod istarum proprietatum sola ultima est conuertibilis cum quantitate, cum ipsa sola conueniat omni, & soli quantitati. Aliæ vero duæ conueniunt etiam substantiæ, & quibusdam alijs. Notandum quarto, quod præter ista ponit philosophus etiam alias tres, quæ conuertuntur cum quantitate. primam ponit primo physicorum dicens, quod proprium est quantitati esse finitum, vel infinitum, secundum ponit tertio physicorum vbi dicit, quod proprium est quantitati esse diuisibile in partes eiusdem rationis; licet ista sit potius ratio quantitatis, quam proprietas eius. Tertiā ponit decimo metaphysicā dicens, quod mensurare subiectum est proprium quantitati.

Exposi-

Digitized by Google

**Expositio in capitulum de relatione,
sive ad aliiquid, cum suis questionib;
nibus: quæ in tres partes
secta est.**

D aliquid.] Postquam philosophus determinauit de quantitate, nūc agit de prædicamento relationis: cuius ordinis ratio patet. Dicatum est enim, quod proprium est quantitatis secundū eam aliquid dici æquale, vel inæquale, & quod posita qualitate statim ponitur æqualitas, vel inæqualitas, quæ sunt relationes, propter quod statim post quantitatē declarādum occurrit quid sit relatio. Circa quam duo principaliter facit primo loquitur de relationibus secundum opiniones aliorum, secundo mouet dubium circa prædicta: Ex cuius solutione descendit ad declarandum, quid sit relatio secundum opinionem propriam ibi (habet autem.) Circa primum duo facit, primo diffinit relatiuā: secundo assignat eorum proprietates ibi. (Inest autem.) Descriptio relatiuorum talis est, ad aliiquid dicuntur quæcunque hoc ipsum, quod sunt, aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud. Circa hanc descriptionem quædam declaranda occurunt. Primo quare philosophus appellat relatiua ad aliiquid, & non dixit relatiua dicuntur, secundo quare describit relatiua in concreto, tertio quare in plurali, quarto quare dixit, aliorum dicuntur vel quomodolibet aliter ad aliud.

Quantum ad primum est sciendum, quod relatio differt, & conuenit cum alijs generibus accidentium, omnia enim genera cōueniunt in hoc vniuersali prædicato accidentis, & quia accidentis esse est ineffe subiecto, quod est substantia, ideo omnia genera accidentium in qua tum sunt accidentia, ponunt aliiquid in eo, de quo dicuntur, quia dicunt ei aliiquid esse accidentale. Præter hanc autem rationem vniuersalem, vnum

quodque genus habet suam rationem propriam, per quam est tale genus, nā ratio prima quantitatis, per quam est quantitas, est esse diuisibile ut dicit sanctus doctor primo sententiarum, distin^{tio}. vigesimaqua^{rta} propria ratio qualitatis est disponere, & qualificare substantiam: & sic de alijs est dicendum: propria ratio relationis est ad aliiquid se habere, scilicet ad corelatiuū quod respicit. Et quantum ad has rationes proprias, distinguuntur relatio ab aliis generibus accidentiū, quia alia genera non solum in quantum accidentia sunt, sed etiam quātū ad suas proprias rōnes ponunt aliiquid in eo de quo predican^t. Nam quantitas ut quātitas est, dat substantię diuisibilitatem, relatio autem in quantum relatio, & quantum ad suā propriam rationem, nihil ponit in eo de quo dicitur, cum sua prima ratio non accipiatur ex habitudine ad subiectū, sed ad correlatiū. Ex hoc sequitur primo, q̄ prima rō relationis nō est esse in, sed est esse ad, scilicet ad terminum sive ad correlatiū. Sequitur secundo, quod cum non sit de ratione relationis aliiquid ponere, quod possent reperiri aliquæ relationes, quæ nihil ponunt in subiecto, & per consequens non sint entia realia, sed tantum rationis: quia igitur propria ratio relationis est ad aliud se habere, philosophus appellat relatiua ad aliiquid, ut per hoc innuat eorum propriam rationem: & sic patet primum.

Quantum ad secundum dico, quod rerum diffinitiones dantur ad hoc, ut ipsæ res cognoscantur, propter quod dicit philosophus in primo topicorum, quod diffinitio est oratio indicans quiditatem rei, ex quo sequitur, q̄ unumquodq; ita diffiniri dēt, ut est cognoscibile: unūquodq; aut tantū est cognoscibile, quantum est ens, vnde quæ multum entitatis habent, sunt multum cognoscibilia, & quæ parum habent, sunt parum cognoscibilia, relatio aut, & tēpus, & motus inter omnia entia sunt minime entitatis: & adhuc relatio ē minoiris

ris entitatis , quām tempus & motus , propter quod quidam extimauerunt , & relationem esse ens rationis . vt dicit commentator in undecimo metaphysicā , & ideo ex se est cognitu difficultima , sed ex subiectō in quo est , sortitur aliquam cognoscibilitatem , sicut ergo conueniens valde , ut diffiniretur concretum ad suum subiectum . & sic pater secundum .

Quantum ad tertium dico , vt infra patebit : q̄ vnum relatiū est de definitione alterius , s. sui correlatiū , nec potest unum intelligi altero ignorato , non enim possum scire quid est pater , nisi sciām quid est filius : & similiter vnu relatiū non potest esse sine suo correlatiō , ideo in plurali diffiniuntur , quia impossibile est esse aut intelligi tācum unum relatiūorum .

Quantum ad quartum dico , q̄ relatiūorum allqua sunt relatiū secūdū dicī , & aliqua secundum esse : relatiūa secundū dici sunt illa quę principaliter imposta sunt ad significandum aliquid absolutum , ad quod tñ consequitur respectus sicut hoc nomē scientia , q̄ significat quandam qualitatem . Relatiūa secundū esse sunt quę imposta sunt ad significandum solos respectus . sive sint reales sive rationis , vt ista nomina : pater filius : dextrum sinistrum : genus species , & alia huiusmodi . Dico secūdū q̄ relatiūorum aliqua dicuntur ad aliud in habitudine casus genitiū , sicut duplū est dimidiū duplū , & scientia est scibilis sciētia , alia dicuntur in habitudine daciū casus sicut simile est simili simile , & equalē est æquali æquale : alia dicuntur in habitudine ablatiū , vt disciplinatum est disciplina disciplinatum , & differens est dīria differēs . Dicit ergo philosophus , q̄ ad aliquid dicuntur aliorum , quia se habent ad aliud , sive sint relatiūa secundū esse , sive secundum dici , sive in habitudine cuiusque casus referantur . Et quia exemplificando dixit , q̄ sessio & statio sunt relatiūa , nam sessio est sedentis sessio . posset alicui videri , q̄ etiam stare & sedere sunt relatiūa .

Ad hoc respondet philosophus dicens q̄ sessio , & statio , & accubitus sunt relatiūa , cum sint quedam positio siue situs , situs autem includit respectum , sed federe , stare , & iacere non sunt positio-nes : licet denominentur a prædictis positionibus .

Contra arguitur sessio , & sedere sunt abstractū , & concretū : ergo si sessio dicit relationem , etiam sedere dicit relationem .

Ad hoc r̄ndetur primo , q̄ philo- phus negat sedere includere relationē , sed dicit quod non est in prædicamen-to . Ad cuius eiudentiam est sciendum quod dupliciter aliquid est in prædicamento , vno modo per se , vt substantia quantitas , paternitas , & huiusmodi . Alio modo reductiue , & hoc contingit quatuor modis . Vno modo tanquam principium , & sic punctus , & unitas sunt in prædicamento quantitatis . Se- cundo ratione suarum partium , & sic oratio complexa est in prædicamento . Tertio ratione sui oppositi , & sic priua-tiones & negationes sunt in genere suo rum habituum . Cęcitas enim est in illo genere , in quo est visus , ratione eius a quo descendit , & sic concreta sunt in prædicamento in virtute sui abstracti . Di-cit enim philosophus tertio topicorum , quod album & iustum non sunt in prædicamento , sed albēdo , & iustitia ; & hoc modo potest dici , quod sedere est in prædicamento reductiue , sed non per se , vt hic loquitur philosophus ,

*Declaratur , quę relationes sint
reales , & quę ra-
tionis .*

Sed quia diximus supra , aliquas esse relationes reales , & aliquas rationis , posset aliquis dubitare , quę sint relationes reales , & quę rationis . Ad cuius eiudentiam est considerandum , quod cum relatio non habeat ex sua ratione , quod ponat , aliquid in eo de quo dicitur . sequitur etiam , quod non habeat ex sua

Ha. ratione, quod sunt ens reale, sed si sunt aliquæ relationes reales, habent alii unde suam realitatem, quam ex ratione relationis, huiusmodi autem est id super quod fundantur. Fundatur autem omnis relatio, vel super quantitatem; sicut est relatio dupli, & dimidiij, & ratio equalitatis, & similitudinis, quæ licet fundetur in qualitate, non tamen fundatur in ea, ut qualitas est, sed ut inducit rationem alicuius pertinentis ad quantitatem, nam unum in qualitate facit simile. Unitas autem ad quantitatem pertinet. Aliquæ vero relationes fundantur super actione, & passione, sicut relatio mouentis, & moti, & relatio paternitatis, quæ fundatur super potentia generandi, secundum quod iam quis genuit. ita quod genuisse est esse ei ratio fundandi paternitatem. Coatingit autem aliquando esse relationem realē in utroque extremorum, aliquando autem esse realem in altero tantum. Ad cuius evidentiam est sciendum, quod relatio non est aliud quam ordo unius ad alterum: de ratione autem ordinis est distinctio, quia nihil ordinatur ad se ipsum, sed ad aliud. & per consequens est etiā de ratione relationis: unde ad hoc quod relatio sit realis in utroque extremitatum, tria requiruntur. Primo quod utrumque relationum sit ens reale actu existens. Secundo quod realiter distinguantur. Tertio quod sit eiusdem ordinis, id est habeant idem fundamentum secundum rationem, sicut est in ratione equalitatis, & similitudinis. nam qualitas super quam fundatur equalitas, & albedo super quam fundatur similitudo, sunt eiusdem rationis in quoconque sint. vel per esse eiusdem ordinis intelligimus esse eiusdem inclinationis, ita quod sicut unum inclinatur ad aliud per bonum suum, ita & ex contrario, sicut contingit in relatione generantis ad genitum. nam generans causat aliquam perfectionem in genito, & consequitur etiam aliquod bonum, sicutem perpetuitatem speciei, quæ cum non possit saluari in uno individuo, ex quo est corruptibile, saluat

in propagatione unius ex altero. Quando autem unum relationum dependet ab altero, sed non econtra, tunc in eo, quod secundum esse ab alio dependet, est relatio realis in altero, nunc est rationis tamen sicut est de scientia, & scibili. Scientia enim esse non potest nisi sit aliquid scibile, & ideo refertur ad ipsum realiter, scibile autem esse potest, dato quod nulla scientia sit: & ideo refertur ad scientiam tantum relatione rationis: non quod in ea sit aliqua dependencia ad scientiam, sed quia concipitur terminare relationem scientiarum ad ipsum. Patet ex his, quae sunt relationes reales, vel in utroque extremitate, vel in altero tantum. Et sic relatio realis consistit in ordine rerum, sicut relatio rationis consistit in ordine rationum, quod dupliciter contingit: sunt. n. aliqua, quæ inter se nullum realem ordinem habent, quia realiter non distinguuntur, sicut homo & animal, nā illa res, quæ est homo, est illa res, quæ est animal. si tamen accipiatur, ut sunt in intellectu, sic ad inutilem ordinatur, eo quod intellectus excogitauit quendam ordinem, quem huiusmodi rebus attribuit, non secundum esse quem habent ad extra, sed ut sunt in intellectu. & ista est relatio rationis, quam super porphyriū diximus significari his nominibus, species, genus, & alijs huiusmodi. Aliæ sunt relationes rationis, quas intellectus non adinuenit, sed consequuntur actum intelligenti. Dicendum est enim quod ad relationem realē requiritur primo, quod utrumque sit ens reale: & ideo relatio entis ad non ens sicut est relatio præteriti ad futurum, & similiter relatio entis ad non ens, ut ratio præsentis ad præteritum, vel ad futurum, est rationis tantum. Dicendum fuit secundo, quod op̄ortet esse realiter distincta: & propter hoc relatio identitatis est relatio rationis: est nondum, quod duplex est relatio identitatis sicut est etiam duplex identitas. Aliqua enim est identitas numeralis, sicut fortis est idem numero sibi ipse, & hanc dixi esse relationem rationis. Aliæ est identitas generica, vel specifica, sicut homo.

homo & asinus dicuntur esse eiusdem generis: & Sortes, & Plato eiusdem speciei: & haec relatio non est relatio rationis, sed realis: ut tenet S. Doc. prima parte, q. 28. ar. 1. ad secundum. Dictum fuit tertio, quod ad relationem realē oportet vnu ad aliud ordinare, defectu huius relationis ad suum subiectum non est realis, sed rationis tantum, quia ipsa relatio non ordinatur cum ipsa sit ipse ordo: ordinis autem non est ordo. Alioquin procederetur in infinitū, quia si ordinis est ordo, etiam illius esset alius ordo, & iterum illius esset alius ordo, & sic in infinitum. Prædicta ponit S. Doct. in quest. de potentia Dei q. 7. ar. 10. & 11.

Exponit Relationis proprietates, cum suis questionibus.

Nest autem relationi contrarietas.] Postquam Philosophus declarauit quid sint relativā. In ista parte assignat eorum proprietas. Circa quod quatuor principalius facit, secundūm quod quatuor sunt proprietates. Secunda incipit ibi. (Videtur autem) tercia ibi (Vnde vero) quarta ibi. (Videtur autem ad aliquid.) In prima parte ponit hanc conclusionē. In relativis est contrarietas: quod probat exemplariter. Vitium est contrariū virtutis, & scientia contrariatur ignorantia: sed ista sunt relativā: ergo in relatione est contrarietas. Ista ergo dupliciter exponi potest. Vno modo falsū: Alio modo vere. Falsa expositio est, si intelligamus vnum relativum contrarii suo correlatiuo. Quod sic declaro. Cōstat enim quod oppositio cōtraria, & oppositio relativā sunt distincte species oppositionis, & cum distinctio specifica reducatur ad contrarietatem differētiarum, sequitur quod sicut differentiae oppositae non possunt eidem conuenire, ita nec species talibus differentijs constitutae. Cum ergo relativum opponatur relativū suo correlatiuo, non potest ei opponi contrarię. Vera autem expositio est, quod id quod vni opponitur relativū,

alteri opponatur contrarię. Nam virtus quae dicitur relativū ad virtuosum; opponitur vitio contrarię. Et similiter virtus quod dicitur relativū ad vitiosum, virtuti contrariatur. Et scientia, qua reperfertur ad scibile, cōtraria est ignoratię.

Contra ignorantia opponitur priuatię ad scientiam, ut dicitur in secundo de anima. ergo non opponitur ei contrarię. Respondeo quod ignorantia accipitur tripliciter. Vno modo pro simplici negatione scientiā, ut esse non sciēs dicitur ignorans, & hoc modo opponitur scientiā contradictoriē, id est, est talis ignorantia, quod non scientia: scientia autem, & non scientia contradictria sunt. Alio modo accipitur pro nescientia non simpliciter, sed in subiecto apto nato scire, & respectu eorum quae debet scire, & sic opponitur ei priuatię. Tertiò accipitur pro approbatione oppositi eius, quod debet scire, & sic opponitur contrarię. Puta debo scire, quod parentes sunt honorandi, sed existimō eos non esse honorandos, ista falsa opinio contrariatur illi. Vnde & Philosophus in secundo perihermenias dicit, quod oppositiones contradictiorum sunt contrarie, & non contradictorie, quia utroque talium oppositionum est ens; alterum vero contradictiorum est non ens: & quia posset aliquis existimare, quod ista proprietas conueniret omnibus relativis, dicit Philosophus, quod non. Nam multum, & paucum, & multa huiusmodi nemini contrariane. Vnde est sciendum, quod relationi, ut relatio est, non conuenit contrarietas: quia nihil cōtrariatur suo correlatiuo. Si ergo aliquibus relativis insit contrarietas, hoc erit in illis, qui tantum significant aliquid absolutum, ut virtus, & scientia, & sensus, & multa huiusmodi: quae supra diximus esse relativā secundūm dici. In relativis autē secundūm esse non conuenit contrarietas, quia significant solum respectum, qui nulli contrariari potest.

Deinde cū dicit. (Vñr autē.) Ponit secundā conditionē, quae talis est. Relativa suscipiunt magis, & minus. hanc probat exemplari-

exemplariter. Inæqualitas & similitudo suscipiunt magis & minus, cum vnum sit inæqualius & similius altero; sed inæqualitas & similitudo sunt relationes: ergo &c.

Q V A E S T I O,

An relatio suscipiant magis & minus.

Contra ista conclusionem arguitur sic. Primo ad oē suscipiens magis & minus est per se motus: sed ad relationem nō est per se motus, vt dicitur quinto physisorum. ergo relatio non suscipit magis & minus. Secundo si relatio suscipit magis & minus, sequitur quod vni relatio corresponteant duo termini, quod est p̄ phil. dicentem in 5. metaphysic. q̄ non contingit idē referri bis. i. ad duos.

In oppositum est philosophus.

R E S P O N S I O declarativa.

Ad hanc questionem dicit Antonius Andreæ, q̄ predicta argumenta concludunt: & q̄ ea quæ dicit in hoc loco philosophus de contrarietate relatiuum, & de suscipere magis & minus, sunt falsa. Burleus dicit q̄ ille relationes, q̄ fundantur in re suscipiente magis & minus, suscipiunt & ipse magis & minus. Aliꝝ vero non. Sed quid dicet de inæqualitate, q̄ in quantitate fundatur, quam supra dixit philosophus, nec intendi, nec remitti? Ego autem dico, & ea quæ dicit philosophus. posse tanq̄ vera seruari, vt expouimus de prioritate, & q̄ inæqualitas suscipit magis & minus: conceditur et communiter vnum esse altero inæqualius. Ad huius evidentiam est notandum, quod ille quantitates, quæ in indiuisibili consistunt, non possunt magis & minus suscipere, vt dictum fuit in capitulo de quantitate. Aliꝝ vero sic. & quia æqualitas in indiuisibili consistit, nam id quod est alteri æquale non est magis, nec minus eo, ita quod quoconque addito, vel subtracto variatur & desinit esse æquali-

tas; ideo æqualitas non potest suscipere magis, aut minus. inæqualitas vero quandam latitudinem habet, quia quanto magis aliquid recedit ab æqualitate, & excedit, vel exceditur ab alio, tanto est inæqualius. Et propter hoc dictū est ipsam suscipere magis & minus. Neque hoc accidit solum in quantitatibus, que sunt intensibiles, & remissibiles: sed etiā numeris, & illis continuis, que ab aliquo numero denominantur. Nam binarius est inæqualior quaternario quam trinarius & bicubitus est inæqualius quadricubito, quam tricubitus.

S O L V T I O.

Ad primum in oppositū negatur major. Dictum est enim supra quod in rarefactione int̄editur quantitas, licet motus rarefactionis non terminetur per se ad quantitatem, sed ad raritatem, quæ est qualitas. Ad secundum negatur prima consequentia: quia licet inæquale referatur ad inæquale, tñ inæqualius non refertur ad inæquale, sed ad inæqualius, quod patet. non enim dicitur inæqualius alicuius inæqualis inæqualius, sicut dicitur inæqualis respectu inæqualioris. Predicta diximus non assertuè, sed sustinendo, & defendendo, quod relatio suscipiat magis & minus. ista autem proprietas non est conuertibilis cum relatione: tum quia non conuenit omnibus relatiis, nam duplum & dimidium nō intendunt, nec remittunt: tum quia non conuenit soli relationi, sed etiam qualitatibus, & quibusdam aliis, vt patebit.

Déinde cum dicit (omnia vero) Ponit tertiam conclusionem quæ est ista. Relatiua dicuntur ad conuertentia. Pro cuius notitia est sciendum, q̄ conuersio, conuertibilitas, conuertentia, differunt inter se. Conuersio enim est passio propositionum, & est transmutatio prædicati in subiectum: & econtrario conuertibilitas est passio terminorum, qui dupliciter p̄t dici conuertibiles. Vno modo ratione significari, & suppositorū simul. & hoc modo diffinitio & diffinitū

conuertuntur. quia eadem naturam significant, & de quoconque supposito prædicatur vnu, prædicatur & reliquu. Alio modo termini sunt conuertibles, quatum ad supposita solu. & hoc modo subiectu & propria passio cōuertitur, quia de quoconq; dī passio, dī ēt subiectu, & ecōtra. Cōuertentia est proprietas relatiuum, quia vnu dī ad aliud, & econtra, licet diuersimode. Aliquando .n.dicuntur secundum habitudinem eiusdem casus. Nam pater est filij pater, & filius est patris filius. Aliquando autem variatur habitudo. Disciplina.n.dicitur ad disciplinatum in genituuo. quia disciplina est disciplinati disciplina. sed dīc plinatum dicitur ad disciplinam in ablativo, cum omne disciplinatum sit disciplina disciplinatum. Item differit, quia aliquando relatio in vtroq; extremerū est eiusdem rationis, sed solo numero distinguitur, vt patet de equalitate, quia in vtroque æqualium est æqualitas. Aliquando vero non solum numero, sed etiam specie distinguuntur, sicut patet de patre & de filio. nam de patre est paternitas, quæ differi specie a filiatione.

Deinde cum dicit (aliquoties autē) remouet duo, quæ impedit posse hanc cōuertentiam relatiuum. secunda ibi (omnia ergo). Primum quidem quod potest eam impedit, est quando non a signatur conueniens relatiuum, puta si quis dicat, q̄ ala non dicitur conuertibili ad auem, non. n. dicemus ala est avis ala, q̄ ideo accidit, quia avis non est correlatiuum alæ: quod patet quia relatiuum non pot est sine correlatiuo. q̄ patebit in sequenti conclusione: ala aut pot est, dato q̄ nulla avis sit, cum conueniat ēt alijs, puta serpentibus. sed cor relatiuum alæ est alatum. vnde bene dicitur ala est alati ala, & alatum est alæ alatum. Secundum impedimentum est vnu penuria, propter quam videretur ali cui, q̄ remus non dicatur ad conuertentiam, quia maxime diceretur ad nauim, quod tamen est falsum, quia potest esse nauis, dato q̄ remus non sit, cum nō omnis nauis vtratur remo, sed oportet fin-

gere aliquod nomen, puta remitum, ut dicatur q̄ remus est remiti remus, & remitum est remo remitum.

Deinde cum dicit. (Amplius si conuenienter.) tradit duo documenta, quibus possumus cognoscere, quando fit conueniens relatiuum assignatio. primū est istud, quando aliquid adhuc refertur quibuscumque ab eo circumscriptis, tūc est conueniens assignatio, verbi gratia, Seruus est correlatiuum domini, quia ab omnibus alijs a seruo circumscriptis præter seruitutem, puta q̄ sit uel homo vel bipes, adhuc refertur ad dominum. Secundum documentum est istud, id quo ablato, quibuscumque alijs positis, non refertur, est conuenienter assignatum correlatiuum: sicut circumscripto ab aliquo quod sit seruus, positis quibuscumque alijs, nunquam refertur ad dominum. Prædictis potest addi tertium documentum, quod est istud. Quando posito aliquo quod ad aliud refertur, & eo ablato, adhuc potest aliiquid aliud ad illud referri, tunc non est facta sufficiens assignatio, verbi gratia, filius refertur ad patrem, sed remoto filio, adhuc potest aliquis referre ad patrem, puta filia, non q̄ filius non dicitur per conuertentiam ad patrem, sed quia non est adæquatum correlatiuum præsens.

Deinde cum dicit (videtur autem.) Ponit quartam conclusionem, quæ est talis, proprium est relatiuum esse similitudinaria. Ad cuius evidentiā est scindū, q̄ prioritas & similitas sunt modi esendi oppositi, & quia vnum oppositum est ratio cognoscendi aliud, ideo si declarauerimus quid sit esse prius natura, statim erit notum quid est esse similitudinaria. Diffinit phil. in post prædicamentis, q̄ illud est prius natura, a quo non conuertitur subsistendi consequentia: propter quod animal est natura prius homine, quia non sequitur si animal est, q̄ homo sit: & per oppositum esse similitudinaria, est se consequi in existentia, ita q̄ vnum sine altero esse non potest. Et quia posito uno relatiuum, ponitur aliud,

aliud, & vno destructio destruitur aliud,
ideo dicuntur esse simul natura. Huius
autem ratio est, quia quando plura con-
currunt ad constitutionem alicuius, qd-
cunq; eorum destruatur, oportet & ip-
sum corrupti. Sic ut quia de ratione ho-
minis est animal & rationale. ideo abla-
to animali vel rationali definit esse ho-
mo: ita est in relatiis. Nam relatio de-
pendet a fundamento & termino, pro-
pter quod ablato quocunq; istorū, siue
fundamento, siue termino, auferitur rela-
tio: dicit ergo philosophus q; relatiua
sunt simul natura, quia posito vno, po-
nitur aliud, & vno ablato, aliud auferit.

Contra istam conclusionem argui so-
let, quia pater est prior filio: Et causa est
prior effectu: Et prius praedicit poste-
rius. sed omnia ista sunt relatiua, ergo
vnum relatiuum est prius alio.

Ad omnia ista respondet S.D. in qua-
stionibus de potentia Dei, questione 7.
art. 8. ad primū, q; ista regula intelligi-
tur tantum de relatiis secundum esse, &
non de relatiis secundum dici, cuius-
modi est scientia & sensus, in quibus
priora sunt scibile & sensibile, vt hic pro-
bat philosophus. cum quia vt in pluri-
bus scientia acquiritur a rebus prius exi-
stentibus scibilibus. Tum quia aliquid
potest esse scibile, & aliquid potest esse
sensibile, dato q; de scibili nulla sit scien-
tia, & de sensibili nullus sit sensus. non
loquitur ergo de relatiis secundum dici, sed secundum esse. quæ tamē possunt
considerari dupliciter. vno modo quan-
tum ad ipsas relationes, & sic sunt simul
natura. Nam in patre non potest esse re-
latio paternitatis nisi in filio sit filiatio.
nec relatio prioris potest esse apprehen-
sa per intellectum, nisi sit apprehensa re-
latio posterioris. Ista enim sunt relatio-
nes rationis, & habent esse tantum in
intellectu. Alio modo possunt considerari
quantum ad subiectum relationis,
& sic vnum potest esse prius alio: huius-
modi autem subiecta non sunt relatiua
per se, sed per accidentem: quod contingit
tripliciter. Aliquod est n. relatiuum per
accidentis ratione sui generis. quia scili-

cer suum gepus est relatiū, & hoc mo-
do medicina dicitur esse relatiū, quia
scientia est relatiuum, licet ipsa medici-
na non dicatur ad aliud. Secundus mo-
dus relatiorum per accidentem est, qn ali-
qua abstracta dicuntur ad aliquid, quia
concreta eorum ad aliud dicuntur, sicut
æqualitas & similitudo dicuntur ad ali-
quid, quia simile & æquale ad aliquid
sunt. Aequalitas autem & similitudo se-
cundum nomen non dicuntur ad aliud.
non enim æqualitas est equalitatis equa-
litas. Tertius modus est, quādo subiectū
dicitur ad aliquid ratione accidentis, si-
c ut homo vel albus dicuntur ad aliquid,
quia utriusque accedit duplum esse. Et hoc
modo caput dicitur ad aliquid, & quod
est pars capitati.

*Exponuntur relatiua secundum esse,
cum suis questionibus, &
corrolario.*

Postquam philosophus posuit
diffinitionem relatiorum
conuenientem tam relatiis
secundum dici, quam relatiis
secundum esse. Nunc intendit diffini-
re relatiua fm esse, quæ sola sunt in præ-
dicamento relationis, quia significant
solos respectus. Et circa hæc tria princi-
paliter facit. Primo mouet dubium &
soluit. Secundo ex hac solutione diffinit
relatiua secundum esse. Tertio infert u-
num corrolarium.

Q. V AE S. T I O,
*An aliqua substantia dicatur ad ali-
quid, cum altera questione
prius explicantur.*

Dubitatio est an aliqua substantia di-
catur ad aliquid: & videtur q; sic. Quia
partes secundarum substantiarum dicun-
tur ad aliquid: sed partes subtantiarum
sunt substantiaz, ergo aliquæ substantiaz
dicuntur ad aliquid. minor patet, quia
secundaz substantiaz, quæ sunt partes,
non sunt accidentia: ergo sunt sub-
stantiaz:

stantia, maior declaratur. primae enim substantiae, siue sunt totum, siue partes, non dicuntur ad aliquid. Nam aliquis homo non est alicuius aliquis homo, nec aliqua manus est alicuius aliqua manus. secundae etiam substantiae, quae dicitur totum non dicuntur ad aliud, homo non est alicuius homo, sed secundae substantiae, quae sunt partes, dicuntur ad aliquid, caput non est dicitur capitati caput, & manus dicitur alicuius manus. ergo videtur, quod aliqua substantia ad aliquid dicatur. Ex his sequitur, autem quod predicta definitio relatiuum est magis ampla, & non propria relativa, aut quod substantia aliqua sit in genere relationis. sed istud non est dicendum, quia praedicamenta sunt impermixta. ergo primum. sed predicta definitio sit inconveniens.

Altera questio, cum sua response.

Antequam soluatur haec dubitatio, alia oritur, licet hic philosophus dicat quod aliqua partes substantiarum sunt primae substantiae, aliqua vero sunt secundae, ut caput & manus, supra uero in capite substantia dixit, quod non.

Ad hoc multiplieiter responderi potest. Primo, quod supra accepit substantiam pro ea, quae est completa in specie, & quae habet esse per se subsistens, & quae partes substantiarum, nec sunt quid in specie completum, sed sunt partes speciei, nec per se subsistunt, cum sint per esse totius, ideo dictum sicut, quod non erant substantiae. nunc autem accipit substantiam, ut distinguitur contra accidentes. Et hoc modo partes substantiarum sunt substantiae. & hoc sufficit ad propositionum suum, quia nihil potest esse in genere relationis, nisi sit accidentis. Respondetur secundo, quod substantia prima & secunda dupliceiter accipiuntur. Uno modo pro eo, quod est superius, & pro eo, quod est inferius, siue sit completa in specie, siue non. & quia caput est superius ad hoc caput particulare, ideo appellat caput secundam substantiam, & hoc caput primam. Accipiuntur secundo prima, &

secunda substantia pro completa in specie, & sic non sunt primae, nec secundae substantiae.

R E S P O N S I O

Ad questionem principalem.

Ad dubium principale respondet philosophus, quod predicta descriptio non est propria relatiuum: quia conuenit est substantiae & qualitatibus, & multis, quae non sunt de genere relationis, cum talia non dicatur aliquo modo ad aliud, ideo oportet eam corrigere, & diffinire sic relativa. Ad aliquid sunt quibus hoc ipsum esse, quod sunt, est ad aliud se habere. Ad evidentiam huius descriptionis est sciendum, quod esse accipitur tribus modis. Uno modo, ut significat essentiam, & quiditatem rei, quomodo dicitur, & diffinitio est oratio indicans, quod quid est esse rei. Alio modo esse significat actum existendi: sicut contingit in omnibus propositionibus, in quibus predicatum est, non adiacens, ut cum dicitur, Sortes est, Plato est. Tertio modo accipitur, ut significat veritatem propositionis, & istud esse est tamen in apprehensione intellectus. Dicimus enim negatio est non ens, & ceteritas est priuatio, in quibus propositionibus constat: ly est, neque essentia, neque actum essendi significare. Cum ista non conueniant negationibus, aut priuationibus. Quando dicitur, quod esse relatiui est ad aliud se habere, accipitur esse, ut dicit quiditatem. Et est tota ratio, & quiditas relationis est ad aliud. Ex hoc sequitur, quod nullum relatiuum secundum dicitur in genere relationis, quia tota eius ratio non est ad aliud, cum principaliter significet quid absolutum, ut patet de hoc nomine scientia. Sequitur secundo, quod relationes significantur his nominibus, genus, species, individuum, & aliis huiusmodi nominibus secundarum intentionum, non sunt in praedicamento, licet sint relativa non esse, quia nihil est in praedicamento, nisi sit ens reale. illae autem relationes sunt rationes tamen. Sequitur tertio, quod si aliquid est in genere relationis,

oportet significet quandam formam
accidentalem dependentem ad aliud ,
tanquam ad terminum.

Corollarij expositio .

Deinde cum dicit (Ex his ergo .) Inserit ex dictis istud corollarium , qui nouit perfecte vnum relatiuum , cognoscit & reliquum . hoc probatur tali ratione . qui nouit perfecte id , cuius totū esse ad aliud se habet , nouit etiam id ad quod se habet , alioquin non perfecte cognosceret rationem eius , cum consistat in ordine ad aliud . sed relativa sunt huiusmodi ; ut patet ex eorum definitione : ergo &c. Ad huius evidentiā est sciendum , quod tribus modis vnum est de ratione alterius , uno modo subiectum est de ratione accidentis , ut dicitur septimo metaphysicaz . Alio modo superius est de ratione inferioris . Tertio modo relatiuum est de ratione sui correlatiui , sed differenter . Nam omne superius est de principali ratione cuiuslibet sui inferioris , eo quod omne inferioris includit in suo principali significato suum superius , & aliquid ei addit , sicut homo significat quicquid significat animal , & ei addit rationale : relatiuum autem non est de primario significato sui correlatiui , nec subiectum est de principali significato accidentis : iste enim terminus pater significat tantum paternitatem , de cuius essentia non est filatio , cum sint diuersae species , relationum . Vna autem species nou est de essentia . Similiter hoc nomen risibile significat tantum risibilitatem , que cum sit accidens , non constituitur ex substantia tanquam ex principio essentiali ; sed quia accidentia non habent esse nisi per subiectum , & unumquodque sicut se habet ad esse , ita se habet ad diffinire , & ad cognosci , ideo diffiniuntur per subiectum : & relatiuum ponitur in definitione correlatiui , tanquam terminus eius . Et quia relatiuum difficillima est natura propter mutuam eorum entitatem , subdit philosophus quod diffici-

le est confidenter de huiusmodi rebus pertractare : Ex quo sequitur , quod dubitare de singulis non erit inutile , quia ex distinctione queritur veritas , & veritatis cognitio est dubitatorum resolutio , ut dicitur 4. physicor .

Corollarij obiectio , cum solutione .

Contra istud corollarium arguitur : primo vnum oppositorum non diffinit per reliquū , sed relativa sunt opposita : ergo vnum non ponitur in distinctione alterius . Secundo ex hoc sequitur , quod est nugatio pater filij , sicut est nugatio dicere homo animal , vel homo rationalis : sed hoc est falsum , ut patet : ergo &c. Tertio sequitur , quod id est prius & posterius notius , & minus notum respectu eiusdem : si enim pater diffinit filium , est notius , & prius eo , quia diffinitio est prior , & notior diffinito . sed si filius diffinit patrem , est notius patre . sed hoc est inconveniens . ergo &c. Respondeo , ad primum negatur maior . Constat namque in definitione cæcitatris ponitur visus , & quilibet priuatio diffinitur , & cognoscitur per habitum suum . Similiter vnum contrariorum est ratio cognoscendi aliud , cum contrariorum sit eadem disciplina ; eodem modo est de relatiis oppositis . Ad secundum dico , quod duplex est diffinatio . Vna est diffinitio quiditativa , ut dicitur septimo metaphysicaz , & in tali non ponitur nisi id , quod est de essentia diffiniti , & ei intrinsecum . Alia est diffinitio per aditamentum , in qua ponitur aliquid , quod non est intrinsecum diffinito , sicut subiectum ponitur indiffinitione accidentis . prima diffinitio est propriè substantiarū . secunda uero conuenit accidentibus . Quod aliquid ponitur indiffinitione quiditativa alterius , si postea addatur ei , fit nugatio dicendo homo animal . & huius ratio est , quia homo significat animal . Vnde si postea ei addatur , dicetur alibi , semel implicitè , & semel explicitè . si uero addatur alicui , id quod ponitur in contradictione per aditamentum , non est nugatio , quia idem non dicitur bis . ut cum

dico albus homo. nā ly albus non signifi-
heat hominem. & similiter visum relati-
vum non significat aliud: pater enim
significat tantum paternitatem, unde di-
cendo pater filij, non dicitur bis filij. s.
Ad tertium non est inconveniens idem
esse notius & ignotius respectu eiusdem
secundum diuersas rationes: sicut est in
proposito, nam vnum relativum in qua-
rum terminat relationem alterius ad ip-
sum, est posterius & ignotius eo. In qua-
rum, vero aliud terminat relationem
eius, sic est prius et notius. hęc dicta sunt
sustinendo, q̄ vnum relativum diffini-
tur per reliquum: cuius oppositum te-
net Burleus.

*Expositio capituli de Qualitate qua-
dripartita est. Hic descriptionem ex-
ponit qualitas, et eius species, seu
suis questionibus.*

Qualitatem vero. Istud est ter-
tium capitulum, in quo phi-
losophus determinat prædi-
camentum qualitatis. Cir-
ca quod duo principaliter facit. Primo
declarat quid sit qualitas; secundo po-
nit eius proprietates ibi. (Inest autem
& contrarietas.) Circa primum facit
tria. Primo describit qualitatem. Secun-
do assignat species eius ibi (& vna qui-
dem.) Tertio describit qualia ibi. (Qua-
lia uero.)

Quantum ad primum dicit. Qualitas
dicitur secundum quam dicimus quales
vbi est sciendū q̄ duplex ex qualitas. ali
qua enim corporalis, vt albedo, sanitas,
calor, & alia huiusmodi, quæ non habet
esse nisi in corporibus. Alia sunt spiri-
tuales, vt Scientia, iustitia, & huiusmodi,
quæ sunt in subiecto in materiali: & quia
in homine sunt omnes huiusmodi quali-
tates, quia homo est ex spirituali & cor-
porali natura, ideo dixit, dicimus sup-
ple nos homines quales secundum qua-
litatem formaliter, vt per homo include-
ret tam spirituales quæ corporales qua-
litates. Et quia qualitas non dicitur uno-

modo, non q̄ sit terminus æquiuocus,
cum sit genus, & dicatur vniuocē, sed
quia habet sub se plures species, itē
subiungit, quod qualitas dicitur multi-
pliciter.

Deinde cum dicit (& una quidem).
Ponit species qualitatis. Circa qđ qua-
tuor facit ēm q̄ sunt quatuor species. se
cunda ibi (aliud uero genus.) Tertia ibi
(tertia vero species) quarta ibi (quartū
uero genas) dicit igitur q̄ habitus & di-
positio sunt prima species qualitatis,
sic probatur. ēm habitum & dispositio-
nes dicimur quales, ergo sunt qualita-
tes. Est aut̄ duplex dīria inter habitū &
dispositionē. Primo, quia habitus est de
difficili mobilis, ut scientia, & virtus. di-
positio autem est de facilī mobilis, ut
calor, & sanitas in animali. Secundo,
quia omnis habitus est dispositio, sed nō
econtra. ex quo sequitur q̄ se habent si-
cū superius & inferius.

Q V A E S T I O,

*An habitus sit qualitatis species distin-
cta ab alijs.*

Circa hoc sunt duo dubia. Primo ut-
rum habitus sit determinata species
qualitatis ab alijs distincta, & uidetur q̄
non. Primo id q̄ conuenit pluribus spe-
ciebus, non ēm determinata species. sed
habitū est huiusmodi. ergo &c. minor
probatur, esse habitus conuenit calori,
& figura. sed calor & figura sunt species
distinctæ, ergo &c. minor patet, māior
probatur. id secundum quod aliquid di-
ponit bene vel male, est habitus, ut di-
cit hic philosophus, sed secundū calorem
& figuram aliquid disponit bene vel
male, ut de se patet. ergo &c. Secundo
philosophus dicit, quād calor & frigus
sunt habitus, sed ista sunt etiam in ter-
tia specie qualitatis, ut idem dicit, ergo
habitū non est species distincta a tertia
specie.

In oppositum est philosophus.

Respondeo in ista questione faciam duo. Primo dicam, quid est habitus. Secundo quomodo distinguatur ab alijs speciebus qualitatis. Quatum ad primum dicit Sanct. Doct. prima secunda, questione 49. articulo primo, qd hoc nomen habitus derivatur ab habere, habere autem contingit dupliciter. Vno modo secundum qd homo, vel qualcumque alia res dicitur aliquid habere, & sic cõe est ad plura genera, nam aliquid habet substantiam, aliquid quantitatem, aliquid qualitatem, & sic de alijs. propter qd habitus vel habere hoc modo acceptu est post prædicamentum, ut philosophus dicit. Alio modo accipitur habere secundum quod aliqua res habet se in seipso, vel ad aliquid aliud. Dicimus de aliquo, iste se bene habet, vel quomodo te habes. & hoc modo habitus est qualitas quzdam, de qua dicit philosophus in quinto metaphysi. habitus est dispositio. secundum quam res bene, aut male disponitur. Nam secundum sanitatem & pulchritudinem aliquid bene se habet, secundum zgritudinem vero & turpitudinem male. Notanter autem dico secundum habitum aliquid se habet bene vel male, vel in se, vel ad aliud. Quia quidam habitus important ordinem ad naturam rei principaliter: licet ex consequenti haberent etiam ordinem ad operationem: sic enim sanitas, quz est qualitas, secundum quam aliquid in se ipso bene se habet in sua natura. sed quia natura est principiu actus, important secundarij ordinem ad actum: unde philosophus dicit in decimo de historiis animalium, qd homo dicitur esse sanus, quando potest facere operationē sani. ali sunt habitus qui principaliter important ordinem ad aliud, scilicet ad operationem, vt sciencia, & ali habitus tā intellectuales, quam morales, qui principaliter ordinantur ad bene operari. & sic patet primum.

Quatum ad secundum, aliij, ut Sim-

plicius sic distingunt species qualitatis. Qualitatū aliquæ sunt naturales, quæ secundū naturam insunt etiam semper: quædam sunt aduentitiae, & quæ ab extrinseco efficiuntur, & sic est habitus & dispositio. Taliū autem quædam sunt secundum id, quod aliquid est in potentia, & sic est prima species qualitatis. Quæda sunt secundum qd aliquid est in actu, & hoc vel in profunditate, & sic est tertia species, vel secundum superficiem, & sic est quarta species. Forma & figura: Sed constat hanc divisionem esse insufficientem, quia multæ figure, & qualitates passimiles non sunt naturales, sed aduentitiae. Sanct. Doct. in prima secundæ quest. 49. articulo secundo sic distinguit has species. Nam qualitatis est modis dicare & terminare subiectum suum secundum esse accidente, hoc autem potest fieri tripliciter. Aliquando enim determinatio ista est in ordine ad naturam subiecti. & sic est prima species qualitatis, secundum quam aliquid se bene habet vel male, vt supradictum est. Dicit enim phi. in 7. physicorum loquens de habitibus, qd sunt dispositiones quædam perfecti ad optimum. Dico autem perfecti, qd est dispositum secundum naturam. & quia natura est primum qd est in re, ideo habitus & dispositio sunt prima species. Aliquando determinatio ista est secundum actionem, vel passionem. & hoc dupliciter, quia aut est secundum ea quæ sunt principiū agendi vel patiendi. & sic secunda species que dicitur naturalis potentia vel impotentia. Aut est secundum ea ad quæ terminatur actio, & sic est tertia species, que dicitur passio & passibilis qualitas. Aliquando iste modus est secundum quantitatem, & sic est quarta species. Et quia principia actionis sunt priora terminis, ideo naturalis potentia ponitur secunda species: & quia posita actione oportet ponere terminum eius, ideo passibilis qualitas est tertia species. Ultima uero forma vel figura, quæ sunt posteriora principijs actionis.

S O L V T I O.

Ad primum in oppositum dico, quod ista diuisio qualitatis non est in plures res, sed in plures actiones. Nam eadem res potest esse in pluribus speciebus, secundum diuersas eius considerationes: dictum est. namque habitus est quo aliquid se habet bene vel male: unde figura & color secundum quod per ea aliquid bene vel male disponitur, sunt in prima specie. Ex eis enim ut sic resultat pulchritudo. similiter calor & frigus secundum quod eis aliquid bene disponitur in natura sua, pertinent ad sanitatem quae est habitus. nec dico quod sanitas sit forma composita ex pluribus qualitatibus, nam est forma simplex resultans ex humoribus adaequatis, sed ad hoc quod causetur, requiritur alias qualitates esse proportionatas secundum conditionem naturae, in qua sunt calor autem & frigus, secundum quod immutant sensum tactus sunt in tertia specie. Et per hoc patet etiam responsio ad secundum quomodo autem habitus sit praedicamentum, dicetur loco suo.

Altera questio, an habitus & dispositio sint species inter se distinctae.

Quæritur secundo utrum habitus & dispositio sunt species distinctae: & videtur quod sic, quia habent oppositas differentias. nam habitus est difficile mobile, dispositio vero facile.

R E S P O N S I O declarativa.

Ad hanc quoniam respondet: S. D. ubi supra. Ad cursum euidentiam dico primo quod de ratione dispositionis est ordo aliquis habentis partes quod contingit tripliciter ut dicit phi. quinto metaphysice. Aut enim hoc est secundum locum. & sic dispositio pertinet ad praedicamentum situs, qui dicit ordinem partium in loco, aut hoc secundum potentiam, &

sic ille qualitates quae secundum habent esse perfectum, sed sunt inchoatae in subiecto, dicuntur dispositiones sicut scientia & virtus inchoatae. Aut hoc est secundum spem, & sic dispositiones sunt ipsi habitus, sicut scientia & virtus completae. Patet ex his dictis quod dispositio potest accipere duplum, uno modo ut est genus ad habitum, & proprium habens modum, non sunt distincta, quia species non est, res contra genus distincta. Alio modo accipitur, ut est aliquid contra habitum diuisum, quod duobus modis continet. Uno modo sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie ut si dispositio dicatur ipsa forma, puta scientia quando habet esse imperfectum. & eadem forma dicatur postea habitus, quando habet esse perfectum, ut non de facili amittatur. & hoc modo facile & difficile mobile non sunt differentiae, sed diversi modi essendi eiusdem qualitatis. Alio modo possunt distinguiri tanquam species unius generis sub alterni, ut dicuntur dispositiones illae qualitates primae speciei, quibus contingit secundum propriam rationem, ut de facili amittatur, quia habent causas transmutabiles, ut sanitas & ageritudo, habitus non dicuntur illae qualitates, quae secundum suam rationem habent, quod non facile transmutentur, quia habent causas immobiles, sicut scientia & virtutes. & secundum hoc dispositio non fit habitus. Istae autem secunda exposicio vixius alter magis consona dictis phil. Vnde ad huius probationem inducit communem loquendi consuetudinem, secundum quam illae qualitates dicuntur habitus, quae habent quandam diurnitatem. Et hoc modo facile & difficile mobile sunt differentiae, non quidem proprie qualitatum: quia magis dicunt aliquid pertinens ad motum: sed circumloquitur, & designant proprias & per se differentias qualitatum, sicut etiam in genere substantiae frequentiter accipiuntur differentiae accidentales loco substantialium, in quantum eas designant.

Deinde cum dicit. (Aliud vero gen-

bus) ponit secundā spēm qualitatis, circa quod duo facit. Primo declarat, quæ sint hæc qualitates, secundo respondet cuidam tacitæ obiectioni Ibi (non enim quoniam) Quantum ad primum dicit, q[uod] secunda species qualitatis est naturalis potentia vel impotentia, vt potentia cūfatoria, vel gladiatoria, & sic de alijs.

Q V A E S T I O,
*An naturalis potentia, vel impoten-
tia sit secunda species
qualitatis.*

Circa istam litteram queritur, vtrum naturalis potentia, vel impotentia sit secunda species qualitatis, & videt, q[uod] non. ¶ Primo nulla relatio est qualitas, quū ista propositio sit immediata, & per se nota, vt dicit phil. primo Posteriorū, sed potentia est relatio, dicitur enim ad aliud, scilicet ad possibile: ergo &c. ¶ Secundo nulla priuatio est species qualitatis, sed impotentia est priuatio potētiae: ergo &c.

R E S P O N S I O,
Declarativa.

Respondē ad istam quæstionem, & dico tria. Primo, q[uod] potentiarum aliqua est actiua, & aliqua est passiua. Potentia actiua est principium transmutatiū aliud in quantum aliud, dicimus enim in igne esse potentiam calefactiūam, qua mediante ignis potest transmutare aliquid scilicet calefactibile. potentia passiua est principium transmutandi ab alio, sicut calefactibile habet potentiam passiū ad hoc, q[uod] calefit. Dico secundo, q[uod] potentiarum tam actiuarū, quam passiuarū aliquæ sunt naturales, & aliquæ rationales, vt dicit phil. in nono metap. & secundo perihermenias, quæ duplīciter differunt. Primo quia potentia naturalis est secundum quam aliquid ita potest agere, quod non potest non agere, si obiectū sit præsens. Si enim sit aliquid calefactibile aut combustibile præsens igni, non potest ignis facere quin illud

comburat. Potentia vero rationalis est, per quam aliquis potest agere & nō agere, puta: homo per voluntatem potest velle, & cessare ab actu uolendi. etiam si sit ei præsens aliquod volibile, secundo differunt, quia per potentiam rationalē possumus hoc & eius oppositū, puta per voluntatem homo potest velle, quiete, & mouere, & vigilare, & dormire & sic de alijs. Potentia autem naturalis est determinata ad vnum. Nam ignis ita potest per potentiam calefactiūam calefacere, q[uod] non posset eius oppositū, s[ed] frigefacere, ex dictis videtur, q[uod] potentiae rationales, vt intellectus & voluntas non sunt in hac specie qualitatis, quia nō sunt potentiae naturales, neque sunt impotentiae. Arbitror tamen hoc esse falsum. Nam constat, q[uod] huiusmodi potentiae, & similiter potētias sensitivas vt est visus, auditus, tactus, & alia huiusmodi, non sunt substantiae nec quantitates, nec relationes, quia quantitas & relatio nō sunt principium alicuius actus, sicut sunt istæ potentiae. Non sunt etiam in aliquo sex principiorum, vt de se patet, ex quo relinquitur, q[uod] sint qualitates. Nec sunt habitus, quia habitus sunt in potētias, iō ab eis distinguuntur. Nec sunt passimiles qualitates, quia tales sunt obiecta ipsarum potentiarum sensituarum: nec sunt formæ aut figura vt de se patet, & per consequens oportet, q[uod] sint in secunda specie qualitatis. Ad cuius evidentiam dico, q[uod] potentia naturalis potest accipi dupliciter, uno modo, vt distinguitur contra potentiam rationalē, & sic nō loquitur de ea tantum philosoph. In hoc loco. Alio modo accipitur potentia naturalis pro omni potentia, quæ inest ali cui a natura; sive sit rationalis sive non. Et hoc modo omnes potentiae animæ tam sensitivæ, quam nutritivæ & rationales, dicuntur naturales, & sic loquitur philosophus de potentia naturali. Dico tertio, quod potentia accipitur tribus modis, uno modo pro omni suscepitiuo alicuius formæ, & hoc modo reperitur potentia etiam in substantiis, dicimus enim, quod materia prima est potentia,

potentia, nec sic loquitur philo. hic. Secundo accipitur pro relatione, quam importat hoc nomen potentia ad possibile, & est relatum secundū dici sicut & scientia, & quantum ad hoc est in genere relationis: licet enim scientia non sit in genere ad aliquid, tamen relatio quam includit, est ad aliquid. Tertio accipitur ut dicit formam accidentale, quae est principium actus, & hoc modo est qualitas.

S O L V T I O .

Ad primum negatur minor, quia potentia non est ipsa relatio-principii, sed est id cui talis relatio conuenit.

Ad secundum negatur maior, impotentia enim naturalis est qualitas, qua aliquid dicitur impotens ad resistendum corruptius, puta egrotatiuum dicitur aliquid ei, quod ex eius complexione, vel ab alia causa resultat in eo qualitas, qua efficitur impotens resistere his quae sunt natae causare egreditinem.

Deinde cum dicit. (Non enim quoniam sunt dispositi) respondeatur cuidam obiectioni quae talis est, nulla dispositio vel habitus est naturalis potentia, sed saltariuum, & pugillatuum sunt quidam habitus, dicitur enim aliquis pugillator, quia habet naturam, qua potest talem actum operari, ad hoc dicit philosop. quod duplice contingit aliquid esse, pugillatorum & cursorum, & sic de alijs. Vno modo propter habitum acquisitum, & talis habitus est in prima specie. Alio modo propter quandam qualitatem, quam habet a natura, & sic erit in secunda specie, sunt namque aliqui naturaliter dispositi ad cursum, aliqui ad sanitatem, alii ad gladiatorem, & similiter durum, & molle: deinde enim aliquid durum, quia habet naturam potentiam ad resistendum, molle vero habet impotentiam. Scindum est, quod duries & molliies inquantum sunt obiecta tactus pertinent ad tertiam speciem qualitatis. sunt namque passibiles qualitates inquantum vero resistunt uel non resistunt molliori sunt in secunda specie.

Expositio tertiae speciei qualitatis cum suis differentijs.

Eertia vero species.] Postquam philoso. declaravit, quae sunt qualitates primae & secundae speciei. Nunc manifestat tertiam vel quartam. Circa primum tria facit. Primo, signat quae sunt qualitates tertiae speciei, & probat eas esse qualitates. Secundo ponit rationem denominationis eorum, tertio ponit earum differentiam, secunda incipit ibi, (passibles vero) tertia ibi (quæcunque igitur) Quantum ad primum dicit, quod tertia species qualitatis est passio, vel passibilis qualitas, vel ut dulcedo, amaritudo, & his similia, ut calor, & frigus, & quod praedicta sint qualitates arguit sic. Omnis forma denominans suum subiectum quale est qualitas, sed praedictæ sunt hujusmodi, nam aliquid denominatur album ab albedine: ergo &c.

Deinde cum dicit. (passibiles vero) Assignat rationes, quia dicuntur passiones. Ad cuius evidentiam est sciendū quod passio accipitur tripliciter, primo ut est effectus actionis, & sic est praedicamentum de quo dicitur loco suo, secundo accipitur passio, ut est aliquid cōuentibile cum suo subiecto, & sic potest reperriri in pluribus praedicamentis. Aliqua enim relatio est passio, ut qualitas est passio quantitatis, & similitudo qualitatis. Aliqua etiam qualitas est passio. Risibilitas enim est passio hominis, & tamen est aut habitus naturalis consequens principia essentialia hominis, aut est naturalis potentia, quia homo est natus aptus ridere. tertio accipitur passio pro qualitate immutativa alicuius sensus, quæcunque sint illa, & sic accipitur in hoc loco. Dicit ergo philosop. quod istæ qualitates non dicuntur passibiles qualitates, eo quod subiectum earum aliquid ab eis patiatur, mel enim licet habeat esse dulce a dulcedine, nullam tamen passionem, vel alterationem infert ei dulcedo, & posito, quod ita esset,

non tamē dicuntur ex hoc passibiles qualitates, sed quia inferunt passionem sensibilem. Ad huius evidentiam sciendū est, quod duplex est passio, ut innuit Philoso. in texū, aliqua est passio corporis, & est illa, quae amplius facta abicit a subiecto, secundum quem modum ille qui infirmat, dicitur pati. alia est passio perfectiva, & tali passione dicitur pati, quicquid recipit aliquā perfectiōnem. Sciendum secundo quod potentiarum sensituarum aliquę sunt cognoscitiae, ut visus per quem cognoscimus colores, & auditus per quem cognoscimus sonos. Aliæ vero sunt appetitus, ut concupisibilis, & irascibilis. dicuntur ergo prædictæ qualitates passibiles, qæ inferunt aliquam passionem perfectiā sensibus cognoscitiis. Nunquam enim visus cognoscet colores, nisi in ipso recipere tur similitudo representans colorē. & hoc est cōmune omnibus qualitatibus, qæ percipiuntur a quocunq; sensu exteriori. Et hæc est prima ratio, qua re dicuntur passibiles qualitates. Secunda ratio est, quia aliqua earum causantur ab aliqua passione existente in potentia appetitiū. Nam in concupisibili est gaudium, & tristitia, delectatio, & huiusmodi: in irascibili vero est spes, timor, ira, & sic de alijs, qæ ponit phil. in libro ethicorum. Dico igitur, quod aliqua dicuntur passibiles qualitates, quia causantur ab ipsis passionibus: nam aliquis ex verecundia efficitur rubeus, & ex timore fit pallidus. Ista autem ratio non est communis omnibus, non n. dulcedo, vel amaritudo causantur ab aliqua tali passione. Subdit autem philo. q; sicut aliquis ex aliquo casu patiens verecundia fit rubeus, ut si naturaliter est verecundus, semper in actu oportet eum esse rubeum, & idem est dicendum de alijs passionibus.

Deinde cum dicit. (Quæcunq; igitur talium) quia locutus fuerat sub disjunctione dicens passio, vel passibilis qualitas, & nota disjunctionis importat alii quam disjunctionem, modo assignat differentiam, qæ est inter passiones, &

passibiles qualitates. Et primo quantū ad qualitates corporales. secundo quantum ad spirituales ibi. (Similiter autem) dicit igitur, quod passibiles qualitates dicuntur illæ, qæ habent in subiecto causam intransmutabilem, & non de facili mobilem, siue hoc sit a natura, siue ex ali quo superueniente. Nigredo enim, qæ est alicui, aut naturaliter, aut propter astum, si habeat esse fixum, & permanēs in subiecto, dicit passibilis qualitas. passiones vero dicuntur qualitates, qæ nō habent permanens esse, ut rubedo catastata ex verecundia. Differunt etiam passiones a passibilibus qualitatibus, quia secundum passibiles qualitates denominatur quales, secundum vero passiones non. Ille enim, qui est rubeus ex verecundia, non dicitur rabeus. Hoc est sane intelligendum, non enim est intentio Iohannes philosophus dicere, quod talis nullo modo denominetur rubeus, sed quod non denominatur rubeus per naturam, & permanenter de nominatione continua.

Deinde cum dicit. (Similiter autem) ponit eandem differentiam quantū ad qualitates spirituales dicens, quod illæ qæ habent esse fixum, dicuntur passibiles qualitates, ut dementia, & ira, qæ insunt alicui a natura, illæ vero, qæ sūt ex causa transmutabili, dicuntur passiones, ut ira cito recedens. Patet ex prædictis, quod passiones animæ, ut gaudium, & delectatio, ira, tristitia, & huiusmodi sunt in tertia specie qualitatis.

Expositio quartæ speciei qualitatis, cum suis quæstionibus.

Deinde cum dicit. (Quartum vero genus.) Determinat de quarta specie qualitatis. Circa quod ante expōsitionē literæ dubitatur, quare Philosophus primam, & tertiam speciem qualitatis dicit esse species, secundam vero, & quartam dicit esse genera.

Ad ista respōdetur dupliciter, primo q; istæ nō sunt species specialissimæ, sed genera subalterna, & ideo Philosophus ut hæc

vt hæc daret intelligere, aliquas nomina uit species, aliquas vero genera. secùdo dico, q̄ habitus, & dispositio possunt ei se idem numero, quia dispositio potest fieri habitus, & similiter passio p̄t fieri passibilis qualitas, vt si aliquis ita fixe efficeretur rubeus ex verecundia, q̄ semper remaneret rubeus, & ideo dixit eas esse species. Naturalis autem impotentia non potest fieri potentia naturalis, nec forma potest fieri figura, vt aliqui dicunt, ideo dixit ista esse genera, quia minor est cōuenientia in genere, quam in specie.

His dictis accedit ad expositionem litteræ, circa quam duo principaliter facit, primo declarat, quæ sunt qualitates specierum, secundo excludit quadam, quæ videntur esse in ista specie, & non sunt ibi (earum vero.) Circa primum dicit, q̄ quartum genus qualitatis est forma, vel figura, quod a diuersis diuersimode exponitur. Sed S.Doc.in tertio sententiæ dist. 16. dicit, quod figura tripliciter accipitur. primo, & proprie accipitur pro qualitate, quæ resultat ex terminacione quantitatis, sicut est figura triangularis, quadrangularis, & huiusmodi: quando enim aliquæ lineaæ, sic vel sic terminantur resultant diuersæ figuræ. Nec dico, quod figura hoc modo accepta sit terminus quantitatis: quia omnis quantitas terminatur ad aliquid quod est in genere quantitatis saltem reduciue. sed dico, q̄ resultat ex terminatione quantitatis. Secundo accipitur figura pro eo, quod est representatiuum figuræ primo modo acceptæ, & sic imago alicuius dicitur eius figura. Et quia imago est signum ei cuius est imago, extenū est, tertio hoc nomen figura ad quodcumq; signum. sed accipitur hic figura primo modo. Secundum est secundo, quod forma accipitur duplicitate. Vno modo p̄ pulchritudine, quæ est qualitas resultans ex debita proportione membrorum, & corporis claritate, vt dicit philo. quarto ethicorum, de qua etiam inquit Poeta, forma bonum fragile est, quantumque accedit in eum. Fit minor, & spacio

carpitur ipsa fœ. Et aliis sicut, *Fatuus*, *ineptus*, pulchris, sequiturq; superbia formam. Alio modo accipitur pro ipsa lineatione alicuius quati, & sic est in quarta specie, qualitatis. figura autem, & forma hoc modo acceptæ non distinguuntur in rebus artificiatis, sed dicitur forma inquit dat rei artificiatæ esse specificum, etiam eadem qualitas dicitur figura, inquit dat determinationem rei quatiæ, vnde si non sunt idem, tamen propria quæ se habent, vt inquit S.Doc. super libro septimo physicorum. Alij dicunt, q̄ distinguuntur solum, vt magis commune, & minus commune, quia vt dicunt, forma reperitur tacum in rebus animatis, figura vero tam in rebus animatis, quam in rebus inanimatis. sed ista expostio est contra Philoso. qui dicit in secundo physicorum formas artificiato rum esse in genere qualitatis: ecce, q̄ dicit eis formam conuenire. & ideo itandum est primæ expositioni.

Deinde cum dicit. (Rarum vero) remouet quædam, quæ videtur esse in hac specie, & nō sunt, huiusmodi est raritas, dēsitas, asperitas, & lenitas: ista enim videntur pertinere ad hanc speciem, quia videtur insurgere ex terminacione qualitatis: sed non sunt qualitates. immo sunt in prædicamento positionis, quia dicit ordinem partium in loco. Videtur philo. in hoc loco contradicere sibi ipsi. Nam in quarto physicorum dicit, quod raritas, & dēsitas sunt qualitates, hic autem dicit quod non, sed sunt positiones. Et ideo est notandum ad huius cōvidētiā, quod raritas, & dēsitas, & asperitas, & lenitas sunt qualitates tertiaræ speciei. Cōstat enim in illa specie ponit omnia illa, quæ primo, & per se immutant sensum, sed prædicta sunt huiusmodi, ergo sunt in specie qualitatis. Hanc sententiam videtur tenere S.Doc.in primo sententiæ, dist. 17. quod vero dicit philo. ipsas esse positiones, intelligendum est nō formaliter, sed causaliter. Illud enim est rarum, quod parum habet de materia sub magnis dimensionibus, vnde materia non potest deuenire ad maiorem rari-

estēm quām sit raritas ignis . Oportet igitur prius intelligere distinctionem partium , & situationem earum , q̄ ad positionem pertinet , & postea resultare , & causari raritem in tali subiecto . Aliqui dicunt , q̄ raritas accipitur duplicitate .

Vno modo pro extensione partiū quantitatuarum , & sic est positio . Alio modo pro extensione materiæ , & sic est qualitas . Quod dixi de raritate dicendum est de asperitate , & lenitate . asperū enim est cuius vna pars supereminet alteri , & propter hoc in aspero non est simpliciter vna superficies , cum non habeat perfectam continuitatem in partibus , ipsa igitur asperitas resultat ex tali partium situatione , & similiter dico de lenitate .

Deinde cum dicit . (Qualia uero) describit qualia dicens , q̄ qualia dicuntur illa , quæ denominantur secundum aliquam prædictarum specierum qualitatis , nā à grammatica denominatur quis grammaticus , & candidus a candore , sed duplicitate contingit non fieri talem denominationem . Primo quando qualitati non est nomen impositum , diciter enim quis pugillator secundum naturalem potentiam , cui tamen non est impositum nomen . Nam hoc nomen pugillatoria non significat naturalem potentiam , sed artem , quam quis exercitio acquisivit . Secundo quando non conueniunt in principio , & differunt in fine distinctionis , propter quod nō denominatur studiosus a virtute . Philosophus diffinit quale per qualitatem , & supra diffiniuit qualitatem per quale , ex quo videtur idem esse notius & minus notū respectu eiusdem , q̄ est inconueniens . Respōdeo , q̄ duplicitate potest esse unum notius at tero . Vno modo secundum se & naturam suam , alio modo quantum ad nos : cognoscimus nos aliquādo causam per effectum , & tamen causa est secundum se notior & prior effectu , abstractum est , secundum se notius concreto , & quantum ad hoc diffinitur quale per qualitatem tanquam per notius secundum naturam suam . Concreta verò sunt

notiora nobis , & sic diffinitur qualitas per quale .

Exponuntur proprietates ipsius qualitatis , & tres conclusiones , cum suis questionibus .

Nest autem contrarietas . I Postquam philosophus determinauit de qualitate , & speciebus eius , nūc assignat eius proprietas , & circa hoc duo facit . Primo ponit tres proprietates , secundo remouet quoddam dubium ibi (at vero) Circa primum ponit tres cōclusiones , secundum quodd sunt tres proprietates , secunda ibi (fuscepit autem) tertia ibi . (si mile vero .) Prima conclusio est ista in qualitate est contrarietas , q̄ probatur exemplo , iustitia contrariatur iniustitiæ , & albedo nigredini , sed istæ sunt qualitates , ergo &c . Notandum , quodd iniustitia accipitur duplicitate , Vno modo pro simplici priuatione iustitiae in subiecto apto nato habere iustitiam , & sic opponitur priuatione iustitiae . Hoc enim modum quilibet non habens habitum iustitiae , dicitur iniustus . Alio modo accipitur iniustitia , prout dicit quandam habitum malum , quo quis inclinatur ad operandum iniusta , & sic contrariatur iustitiae , sicut vitium contrariatur uirtuti , hac autem est magis propria acceptio iniustitiae , vt colligitur ex secundo peripherienias , & non solum abstracta contrariantur , vt albedo & nigredo , sed etiam concreta , vt album & nigrum , quæ sunt contraria non ratione subiecti , sed ratione formarum quas significat . Hæc autem proprietas non est conuertibilis cum qualitate . Tum quia conuenit etiā aliis , scilicet relationi , vt supra dictum est , & etiam actioni & passioni , vt in sex principijs declarabitur : tum quia non conuenit omni qualitati : qualitates enim quartæ speciei non habent contrarium , & similiter colores medii , vt rubrum & pallidum .

Huius oppositum dicit philos . quinto physisorum , vbi ponit , quodd fuscum comparat .

comparatum albo est nigrum , & per consequens contrariatur albo , comparatione autem nigrum est album . Respondeo , qd aliqua contrariari contingit duplicitate . Vno modo perfecte , quia , scilicet habent conditiones requisitas ad contrarietatem : & hoc modo colores medij non contrariantur , quia non maxime distant sub eodem genere . alio modo imperfecte , & sic dicuntur aliquando habere contrarium . Fuscum vero dicitur contrarium albo ratione nigredinis , quz in ipsa est secundum esse remissum , & dicitur contrariari nigrum ratione albedinis . Ultimo ponit vnam regulam contrariorum dicens , qud oportet contraria esse in eodem genere , qud non est intelligendum semper de genere proximo , sed sufficiat qd sint in eodem genere remoto , sufficit enim quz contrariatur iniustitiae esse in genere virtutis , & in iustitia in genere vitij , utraque sunt tamen in genere habitus , qui est qualitas .

Deinde cui dicit (Suscepit autem) Ponit secundam conclusionem , quz est ista . Qualitas suscepit magis & minus : hanc conclusionem probat sicut & præcedetem . Nam quis est magis albus , & cædior , & iustior altero , sed ista sunt qualitates , vel qualia , ergo qualitas suscepit magis & minus .

Sed est dubium vtrum iustitia & sanitas recipient magis & minus . Videtur enim , qd non , quia ille dicitur iustus qui nihil iniustum facit . Non potest ergo unus esse iustior altero , quia quam primum agit aliquid iniuste , non est iustus : similiter sanitas consistit in humorum adæquatione , sed adæquatio siue equalitas non suscepit magis & minus , ergo nec sanitas .

Respondeo , qd dupliciter aliquz formæ suscipiunt magis & minus , vno modo propter maiorem , vel minorem participationem in subiecto , alio modo per alicuius additionem .

Ad cuius evidentiam est sciendum , qd aliquæ tales formæ sunt simplices , ita qd non resultant ex proportione multorum ,

sicut albedo , nigritudo , & simili modis tales intenduntur solum ex hoc , qd magis radicantur in subiecto : alius enim est albior altero , quia albedo in ipso existens dat ei perfectius esse , & idem est albior nunc quam prius , quia eadem numero dat ei perfectius esse , quam prius .

Q V A E S T I O,

Et si arguatur contra hoc , qud effigies formalis non potest corrupti manente forma , sed album esse est effectus formalis albedinis : ergo non potest esse , qd maneat eadem albedo numero , & det aliud , & aliud esse .

R E S P O N S I O

Declarativa.

Respondeo negatur maior in formis accidentalibus , vnde dico , qud licet non possit naturaliter remanere forma , quia habent effectum formale , nec effectus formalis sine forma , non tamen oportet , qd sequatur ad unitatem , vel pluralitatem numeralem : sed eadem albedo numero existens potest dare diversa esse successione suo subiecto , quorum unum est altero perfectius , & ista diversa esse sibi succendentia sunt ipsi gradus formæ , pœnes quas attenditur intensio & remissio , aliquæ formæ sunt , quz consistunt in proportione multorum , vt sanitas , quz resultat ex humorum adæquatione , & pulchritudo , quz causatur ex proportione membrorum , & ista potest intendi non solum propter maiorem participationem subiecti , sed etiam per additionem : si enim sint duo scientes tantum vnam conclusionem , unus potest dici magis sciens , non qud plura sciatis , sed quia illa scientia est magis radicata in eo quam in altero , & potest esse , qd in uno sit tantum dispositio . Similiter potest aliquis esse magis sciens , quia licet plures conclusiones , & tamen potest contingere , qud ista scientia , quz se extendit ad plures conclusiones , sit minus radicata , & habeat imperfectius esse , quam illa , quz est tantum vnius conclusionis .

elusionis. dico tamen, quod in intensione scientiae per additionem addatur habitatui. Quia cum scientia sit qualitas simplex, non potest ei fieri additio. sed additur conclusio conclusioni, & demonstratio demonstrationi. Igitur duobus modis potest intendi sanitas. Primo per maiorem participationem subiecti. Nam aliquando sanitas est de facili mobilis, & tunc dat suo subiecto esse imperfectum. Aliquando est de difficultate mobilis, & tunc dat esse perfectum: potest etiam intendi per additionem non sanitatis ad sanitatem, sed perfectionis in uno membro ad perfectionem in alio, vel in eodem, ratione cuius sanitas se extendere poterit ad plures operationes, quam ante. Eodem modo equalis iustitia potest habere firmius esse in uno, quam in alio, & sic erit intensior, primo modo. Alio modo potest intendi quia ad plures se extendit. Nam contingit aliquem prius habere iustitiam respectu unius, & postea respectu plurium: sicut supra de scientia dicebamus.

S O L V T I O .

Ad argumentum dico, quod iustitia est habitus acquisitus: habitus autem talis non amittitur ex una mala operatione, sicut nec ex una acquiritur. & ideo si aliquis habens habitum iustitiae faciet unum actum iniustitiae, non propter haec dicetur iniustus. unde potest aliquis esse iustior alio, vel quia plures actus iustitiae facit: vel quia habet habitum magis radicatum. Et similiter potest dici quis magis sanus, quia maiorem radicationem habet in subiecto, vel quia eius sanitas se extendit ad plures actus sanitatis. Nec oportet si equalitas non intenditur, quod nec sanitas intendatur, quia sanitas non est ipsa adaequatio.

Secundo potest dubitari, utrum omnis forma suscipiens magis, & minus habeat contrarium. Ad quod breviter dico, quod non constat enim quod lux est vere intensibilis, & remisibilis, cum aliquid sit lucidius altero. at tñluci nihil

est contrarium, sed sufficit ad intentionem formae maior radicatio eius in subiecto. Tertio dubitatur, utrum aliqua forma suscipiat magis, & minus in abstracto. Ad quod responderet S. Docto. super 10. ethicorum, quod sic. Quia illae formae quae resultant, & consistunt in proportione multorum, ut sanitas, & pulchritudo, dicuntur magis, & minus etiam in abstracto; aliae autem non.

Deinde cum dicit. (Triangulari vero.) Declarat, quod ista proprietas non est conuertibilis, quia non conuenit figura, quod probat: quia omnis triangularis est æqualiter triangulus, & omnes circuli sunt æqualiter circuli. ergo unus circulus non est magis circulus, quam alter: quadratum etiam non est magis circulus, quam quadrangulum, quia neutrum eorum est circulus. cui autem non conuenit ratio circuli, non conuenit esse magis circulus: quia magis presupponit esse simpliciter.

Deinde cum dicit. (Similia vero.) Ponit tertiam conclusionem, quæ talis est, proprium est qualitatis, secundum eam simile, & dissimile dici. Ad cuius evidetiam est sciendum, quod similitudo est relatio fundata super qualitate, ut inducit rationem unitatis, propter quod dicitur, quod sicut quid unum in substantia facit idem, & unum in quantitate facit æquale, ita unum in qualitate facit simile. Est autem ista proprietas maximè propria qualitati, quia datis duabus qualitatibus, statim insurgit similitudo, aut dissimilitudo. Ex quo sequitur, sicut par, & impar sunt passiones numeri sub divisione, ita similitudo, & dissimilitudo sunt passiones qualitatis.

Pro ampliori vero doctrina est sciendum, quod cum similitudo sit conuenientia in aliqua forma, multiplex est similitudo, secundum multos modos communicandi in forma: quædam enim sunt similia quia communicant in eadem forma, & secundum eundem modum: & ista non solum dicuntur similia, sed equalia, sicut duo, quæ sunt æqualiter alba: & est perfectissima similitudo. Alio modo di-

cuntur similia, quæ communicat in forma secundum eandem rationem, & non secundum eundem modum: sed secundum magis, & minus: sicut minus albū dicitur simile magis albo, & hæc est similitudo imperfecta. Tertio dicitur aliquid simile alteri, cui communicat in forma, sed non secundum eandem rationem, sicut dicimus, quod ea quæ generantur a Sole sint similia Soli: & hæc est imperfectissima similitudo, & etiam improprie, quia non fundatur in qualitate, sed in forma substantiali: mus enim generatus a sole dicitur ei similis, sed improprie.

Deinde cum dicit. (At vero) remouet vnum dubium, quod oriri potest, quia philo determinando de qualitatibus posuit aliquas, quæ dicuntur ad aliquid, sicut est habitus, & dispositio.

Ad quod respôdet duplíciter, primo licet ista dicantur ad aliud secundum genus, non tamen secundum species specia lissimas. Disciplina quidem & scientia ad aliud dicitur, tamen grammatica, & logica, & alia huiusmodi, quæ sunt species scientiarum non dicuntur ad aliud. Secundo quod non est inconueniens qualitatem esse relativum, secundum dici, & scientiam, & multa alia quæ sunt in genere qualitatis, non tamen sunt in predicamento ad aliquid, quia significant rem absolutam.

Deinde cum dicit. (Recipit autem agere, & pati) tangit diuisiùne alia sex prædicamenta, forte propter debilem entitatem eorum, & maximam difficultatem, quam habent.

E X P O S I T I O in postprædicamenta.

Exponuntur opposita secundum se, cum suis questionibus.

 Voties solet opponi. Iste est tertius tractatus, in quo philosophus determinat de postprædicamentis. dicit autem postprædicamentum id, quod consequitur diuersa prædicamen-

ta. vt dicit Sanct. Doct. 1.2.q.99. s. i. 1sta autem sunt quinque, s. oppositio, quæ reperitur in omni genere, scilicet oppositio contradictoria: prioritas quæ reperitur & in substantia, & in quantitate, & in alijs: simultas similitutē in multis est, motus qui reperitur in tribus, scilicet in quantitate, qualitate, & vbi habere etiam in omnibus est, & ideo diuiditur iste tractatus in quinque partes, secundum quod sunt quinque post prædicamenta. Secunda incipit ibi. (Prius autem.) Tertia ibi. (Simil autem.) Quartæ ibi. (Motus autem.) Quinta ibi. (Habere autem.) Circa primum duo facit. Primo diuidit oppositionem in suas species, & tractat de vnaquaque earum, secundum se. Secundo comparat eas ad inuicem ibi (quoniam autem priuatio.) Circa primum facit quatuor. Primum tractat de oppositione relativa. Secundo de contraria ibi. (Quæcumque vero.) Tertio de priuatiua ibi. (Priuatio vero.) Quartò de contradictoria ibi. (Non est autem.) Dicit igitur primo, quod oppositorum aliqua opponuntur relative, vt duplum, & dimidium. Aliqua contrarie, vt bonū & malum. aliqua priuatiue, vt visus, & cœcitas. Aliqua contradictorie, vt ledere, & non sedere.

Q V A E S T I O

An Philosophus inordinatè procedat.

Videtur Philosophus inordinatè procedere, quia primum agendum est de oppositione contradictoria, quam de alijs, cum sit prima inter omnes oppositiones, quod probo. Primo illa oppositio est prior, quæ est maxima oppositio: sed contradictionis oppositio est huiusmodi. ergo, &c maior patet, quia primum, & maximè in uno quoq; genere idem sunt, minor probatur. Illa oppositio, q; nullū habet medium, est maior illis, quæ hinc medium: quia extrema eius nullā habet conuenientiam: sed contradictionis nullū habet medium, vt dicitur primo posteriorum. Secundo, illa oppositio, quæ

Saluator in omnibus alijs, est prima: sed oppositio contradictria est hinc, ut dicit philosophus in topicis: ergo &c. In oppositu est ordo quem tenet philosophus.

R E S P O N S I O declarativa.

Respondeo, & dico primo: quod oppositio contradictria est maxima omnium oppositionum, cuius ratio est, quia de ratione oppositionis est distatia extrema. Unde enim maior vel minor est distatia extrema. Iudicanda est et maior vel minor oppositio: quia uero in relatiis est maior conuenientia quam in aliis oppositis, cum utram relatum non destruat aliud, sicut contingit in contrariis, & in habitu, & priuatione, & in contradictionibus, sed ponat suum correlatum. Idcirco relativa oppositio est minima inter omnes. Post eam sequitur oppositio contraria, quia utrumque contrariorum est aliquid, & sunt in eodem genere, & habent fieri circa idem subiectum. Priuatio autem, & altera pars contradictionis, scilicet negatio nihil ponunt. Oppositio tamen priuatiua est minor, quam contradictria. Quia habitus & priuatio habent medium per abnegationem, nam lapis neque est cactus, neque est videns. Et iterum licet priuatio nihil ponat, prae supponit tam subiectum circa quod habet fieri. contradictria uero nullum habet medium, quia affirmatio & negatio sub distinctione de qualibet affirmatur, uel negatur, siue sit ens, siue non ens. lapis autem sedet aut non sedet, & chymera aut currit, aut non currit. Ex quo sequitur cum extrema contradictionis maxime distent, ipsam esse maximam oppositionem: & omnes alias se habere ex additione ad ipsam. Dico secundo quod aliquid est prius alio dupliciter, uno modo tanquam superiorius respectu inferiorum, & de tali prius agendum quam de posterioribus, quia cum tale superiorius sit de essentia, & de definitione inferiorum, non possunt ipsa inferiora cognosci, nisi prius cognoscatur illud prius. Alio mo-

do aliquid est prius altero, non quod sit de definitione eius: sed quod magis participat naturam alicuius diuisi. Et in his non oportet prius agere de priori, si possumus incipere a posterioribus, ut procedatur de imperfecto ad perfectum. Hoc modo se habet contradictionis ad alias species oppositionis, non, n. est quid superioris eis, cum de ipsis non praedicetur, sed est aliquid eis conditum.

Stacel. v. iohel

Q V A E S T I O , München

Circa divisionem oppositorum.

Sed propter hanc responsonem oritur dubitatio, utrum ista diuisio oppositionis sit diuisio generis in species, & ut detur quod sic ex communi visu loquendi dicitur enim communiter quod qualibet istarum est species oppositionis.

R E S P O N S I O declarativa.

Respondeo, in hac questione faciam duo. primo declarabo quid significet hoc nomen oppositio. Secundo dicatur ad qualitatem. Quantum ad primum dico, quod hoc nomen oppositio est terminus relativus significans respectum, quod patet, quia non dicitur ad se, sed ad aliud. Oppositio. n. est oppositorum oppositio. Relativorum autem nominum quedam significant specialem relationem: ut pater, filius, & similia. Quedam vero significant aliquam communem rationem diuisibilem in plures rationes, vel in plura, quae diuersimode participant illam rationem communem. & sic est hoc nomen oppositio. Alia. n. rōne dicuntur opponi relativia. Alia rōne contraria. Alia rōne priuatiua. & alia ratione contradictionis, ut earum rationibus patet.

R E S P O N S I O ad qualitatem

Dico secundo quod sola oppositio contraria est relatio realis. Alio vero omnes sunt rationis tm. Quod sic declaro. Dicatum est. n. supra, quod relativorum non pos-

test esse relatio realis. vnde relatio non refertur nisi tantum secundum rationem. Ex quod sequitur, cum oppositio sit relatio, & oppositio relatiuum non est realis relatio. Concedo tamen quod est oppositio realis, quia alia requiruntur ad relationem realem, quod ad oppositionem realem. Sufficit enim ad realem oppositionem, quod sit inter entia, quorum utrumque sit ens reale: istud autem contingit in relatiis realibus, & ideo oppositio eorum est oppositio realis: & oppositio relatiuum est oppositio rationis. Ad relationem autem realem requiritur preter hoc, quod neutrum extremorum sit ipsa relatio. Dicatum etiam fuit, quod ad relationem realem oportet, quod cuncte extremum esse ens reale. cum igitur priuatione & negatio sint tantum entia rationis, sequitur quod habitudo affirmationis ad negationem, & habitus ad priuationem non possit esse realis. In contrarie vero oppositio utrumque est ens reale, & sunt realiter distincta, & sunt eiusdem ordinis: sicut enim album contrariatur nigro ex natura sua, sic nigrum ex sua natura est contrarium albo. Si tamen vellemus sustinere oppositionem relatiuum esse realem oppositionem, dicere oportet, quod talis oppositio non est aliud ab ipsis relatiis, quod opponuntur: v. g. si dicamus, quod oppositio paternitatis ad filiationem est ipsa paternitas, & oppositio filiationis ad paternitatem est ipsa filiationis, & sic patet primum, ex quo sequitur secundum. Constat inquit enti reali, & enti rationis nihil est communis uniuersum. Quum igitur illarum oppositionum aliqua sit realis, & aliqua sit ens rationis, sequitur, quod non sunt species diuisiæ aliquius generis, sed quod oppositio dicitur de eis analogicæ, & per primo de contradictorio, secundo de priuatione, tertio de contraria, ultimo de relatiua.

Ad argumentum dico, quod non sunt, nec dicuntur a peritis viris species, sed diversi modi oppositionum.

Deinde cum dicit. (Quæcunq; igitur relatiua) declarat, quod sunt illa, quæ rela-

tiæ opponuntur, dicens quod relatiæ opposita sunt illa, quorum esse est ad aliud se habere. Hoc modo duplum opponuntur dimidio, & pater filio, & disciplina disciplinato.

Contra, duo opposita non possunt simul eidem conuenire, sed paternitas & filatio possunt simul inesse eidem, ergo non sunt opposita. Respondeo, quod de ratione oppositorum est, quod sint respectu eiusdem. Licet autem idem possit esse solus pater, & filius, non tamen respectu eiusdem. Dicitur autem relatiuum opponi suo correlatiuo, quia exigit ipsum tanquam terminus suę habitudinis, quem ergo filatio, quæ est in eo, qui simul est pater & filius, non sit terminus paternitatis eius, non opponitur illi paternitati, sed paternitati existenti in illo, qui ipsum genuit. Patet ex his id, quod supra dicebamus, scilicet oppositio relatiua est minima omnium, tum quia unum relatiuum ponit aliud, tum quia oppositio relatiua non requirit extrema realiter distincta. Sunt enim quædam actiones, quæ sequuntur actionem intellectus, sicut est relatio identitatis, relatio generis & speciei. Sufficientia vero oppositionum sic haberi potest, quia vel utrumque oppositorum potest esse ens reale, vel impossibile est utrumque esse reale, sed oportet alterum esse ens rationis, si primo modo, aut non oportet ipsa esse realiter distincta, & sic est oppositio relatiua. Aut oportet quod extrema realiter distinguantur, & sic est oppositio contraria. Si secundo modo, aut illud extrellum quod nihil est, etiam nihil presupponit, & sic est oppositio contradictoria, aut aliquid presupponit, & sic est oppositio priuativa.

Deinde cum dicit. (Illa vero) determinat de-contrariis. Et primo dicit, quod contraria differunt à relatiis, quia relatiua dicuntur ad aliud secundum id, quod sunt, ut pater est filii pater, contraria vero secundum id, quod sunt, non dicit ad aliud. Non nam albedo est nigredinis albedo. Dicuntur tamen ad aliud inquantum sunt contraria, quia contrarietas

rietas est relatio, & ideo dicimus, quod album est contrarium nigro.

Deinde cum dicit. (Quæcunq; vero contrariorū.) Ponit quandam diuisiōnem contrariorū dicens, q; cōtrario-rum aliqua sunt mediata, vt album, & ni grū. Aliqua vero immediata, vt lāguor, & sanitas, & par, & impar. Ad cuius euidentiam est sciendum, q; mediata dñr, quæ habent aliquod medium, immedia ta vero, quæ nullum mediū habent. Con tingit aut̄ contraria duplicitē h̄re me diū, & q; duplicitē contraria accipi possunt. Aliquando n. accipiuntur ab stratiū, vt albedo, & nigredo. Aliquo do concretiū, vt album, & nigrum: & quia abstractum dicit solam formam, tunc dicuntur contraria mediata, quando, datur vna forma media participans naturam vtriusque extremi, sicut rubedo, & palliditas participant naturam albi, & nigri. Quia vero concretum cōnotat subiectum, reperitur & aliis modis mediationis, nō ex hoc quod inter ipsas formas contrarias sit forma media, sed quia datur aliquod subiectum, cui nulla illarum formarum contrariorum inest: sicut est aliquid, puta lapis, quod neque est album, neq; nigrum, sed quia cōtrarietas est propriè in ipsis formis, & non subiectis formarum, propterea philoso. dicit esse contraria mediata, quia habet formam mediam, immediata vero, quia nullam talē formam habent, vt sanitas, & ægritudo, quia nullum subiectum aptū h̄re sanitatem reperitur, quod neque sanum sit, neque ægrum. Huius op. posicium medici tenet dicentes, reperiiri aliquando in animali aliquam qualitatē medianam inter sanitatem & languorem, qua qualitate in existente ipsum animal non est ægrum, nec sanum. Philos. autē considerauit sanitatem consistere in ad equatione humorum, ægritudinem vero in eorum inadæquatione, & quia inter æqualitatem, & inæqualitatem nihil mediatis, ideo dixit sanitatem & languorem esse contraria immediata. Tradit autem quandā regulam, quia possumus cognoscere, quæ contraria sint mediata, & quæ

non, dicens, q; cōtraria immediata sunt illa, quorum alterum necessē est esse in subiecto apto nato, vt par, & impar, quo rum alterū sub disfunctionē necessē est inesse numero: quia quilibet numerus aut est par, aut est impar; & omne animal, vel est sanum, vel est ægrum. Quando autem non necessē est alterum contrariorum inesse subiecto apto nato, tūc illa contraria sunt mediata, & subiectū mutatur de uno in aliud per medium.

Deinde cum dicit. (In aliquibus) sub diuidit alterum membrum prædicta di visionis dicens, q; cōtraria mediata sunt in duplice differentia. Quia quædam ha bent medium nominatum, vt album, & nigrum, inter quæ mediat fuscum, & pallidum, & alij colores medii. Quædam vero habent medium innominatum, ve iustum & iniustum, bonum, & malum, sed tale medium determinatur per negationē vtriusq; extremi. Est enim aliud aptum natum habere iustitiam & iniustitiam, quod tamen neq; iustum est, neque iniustum, vt puer. Possumus ex dictis colligere triplex medium. Nam ali quod est medium per participationem eiusdem naturæ, vt palliditas inter albedinem & nigredinem. Aliud est medium circa quod, & hoc est ipsum subiectum, circa quod habent fieri contraria succes siū, quod quidem medium est in omnibus contrariis. Aliud est medium per abnegationem, quia scilicet neutrum contrariorum natum est habere, & hoc medium, non solum reperitur in contrariis, sed etiam in priuatiis. Nam sicut lapis neq; est sanus, neque æger, ita etiam non est sanus, neque videns. Sequitur ex hoc, q; licet aliqua contraria non habeant medium, non tamen sunt contradictoria: quia cōtradictoria nullo modo medium habent, omnia autem contraria habent saltem medium per abnegationem.

Q V A E S T I O,

An bonum & malum opponantur
contrarie.

Circa prædicta, queritur verum bo-

num & malum opponantur contrarie, ut dicit phi. in textu uidetur q̄ nō. quia vtrumque contrariorum est ens, sed malum nihil est, quum sit tantum priuatio boni, ergo &c.

R E S P O N S I O. declarativa.

Respondeo, q̄ sicut albū, & nigrum, & alia concreta dupliciter accipi p̄nt. si pro subiecto formæ, & pro ipsa forma, ita etiam bonum & malum dupliciter accipiuntur. vno modo pro ipso subiecto bonitatis aut malitiae, & sic vtrumq; est eas. Alio modo pro ipsa bonitate & malitia, & sic licet bonitas aliqd sit, tñ malitia est nihil, sicut esset cęcitas, cuius x̄o est, q̄a bonitas & entitas, cōvertit, ex quo sequitur, q̄ omnis entitas est bonitas, sicut oē ens est bonū, sed malitia nō est bonitas, vt de se patet. quia unum oppositorum non est aliud, & per consequens ipsa malitia non est entitas, sed nihil, quamvis aliiquid präsupponat scilicet bonum, in quo fundatur, quia omne malum fundatur in bono, non quidem in bono quod priuat, sed in alio. Ex his habetur ista conclusio, bonum & malum opponuntur priuatiue. patet ista conclusio. Nam quòd bonum & malum opponantur, nulli dubium est, sed non opponuntur relativae. quia bonum non est mali bonum, nec contrarie quia malum nihil est. Nec contradictricē, quia malum non est simplex negatio, quum aliiquid präsupponat, in quo fundetur, ergo a sufficienti diuisione, opponuntur priuatiue. Idem dicit etiam Simplicius in prædicamentis :

Tres questio[n]ulae circa effen- tiam Malam.

Contra hanc questio[n]em arguitur. Primo, omne quod corruptit aliud, est aliiquid, sed malum corruptit bonum, ergo &c. Respondeo, q̄ corruptere contingit dupliciter, vno modo effecti-

ue, & sic conceditur maior, & negatur minor. Nam omne corruptens effectiue est agens, omne autem quod agit est ens in actu. Alio modo corruptit aliquid formaliter sicut cęcitas corruptit visum, quia est formaliter ipsa corruptio visus, & hoc modo, malum corruptit bonum, quum sit ipsa corruptio boni. Tale autem corruptens non est aliiquid, nec agit, nisi grammaticaliter loquendo, quz scilicet significatur per verbum actuum.

Secundo quicquid est in aliquo tanquam in subiecto, est ens, sed malum est in rebus, vt dicitur sexto metaphy. ergo malum est ens.

Respondeo, dupliciter potest aliquid esse in alio, vno modo per modum rei. Alio mó vt priuatio, quicqd est in alio primo modo est aliiquid, sed id quod est in alio vt priuatio, non est aliiquid.

Tertio quicquid est, habet aliquā naturam, quū esse nō conueniat nisi habenti essentiam, sed malum est, ergo est aliiquid habens naturam. Respondeo, q̄ esse accipitur dupliciter, uno modo ut dicit actum existendi, & sic conceditur maior, & negatur minor. quia nec malitia, nec quæcumque alia priuatio acta existit. Alio modo accipitur, vt significat veritatem propositionis, & sic negatur maior, & conceditur minor. Quum enim dicimus malum est, ly est dicit tantum veritatem propositionis. Sed pro responsione ad argumentum, quod fiebat in oppositum, & pro declaracione eorū, quz dñr in textu, sciendū est q̄ bonū & malum reperiuntur in rebus naturalibus sicut dicitur cęcitas esse quoddam malum uisus, & de tali malo locuti sumus dicentes, q̄ priuatiue opponitur bono. Reperiatur igitur malum in moribus, & tale malum opponitur bono contrarie, ad cuius evidentiam est sciendum, q̄ actus moralis est ille, qui procedit a voluntate deliberata. Tales autem actus dicuntur boni, vel mali, per comparationem ad obiectum, uel ad finem, sicut furari est actus malus, quia est circa obiectum. Nam ho-

mo furando contractat rem, non suam, quod est contra rationem. Dare autē eleemosynam est actus bonus, quia est secundum rationem rectam subuenire indigenti. Similiter ire ad ecclesiam, ut ore tur Deus, est actus bonus, quia est rei bonus, & per bonum finem. sed ire ad ecclesiam propter furtum faciendum est actus malus, quia licet ire ad ecclesiam de se sit bonum, tamen ex parte finis est malum. Dico igitur, q̄ actus qui est moraliter bonus, opponitur contrarie actu moraliter malo, quia utrūq; est ens reale, & talia contraria sunt immediata: quia datur aliquis actus, qui de se cadit super aliquid, quod neq; secundum rationem, neq; est repugnans rationi, sicut leuare festucam a terra, & talis actus ne que est bonus, neq; est malus moraliter, sed est indifferens.

Deinde quum dicit. (Priuatio aut) trā etat de priuatiue oppositis, circa quod tria facit. Primo declarat, quid sint priuatiue opposita. Secundo quomodo se habeat primatio ad priuatum esse ibi. (Priuari.) Tertio remouet vnum dubium ibi (opposita). Quantum ad primum, ponit tres conditiones requisitas ad hoc, q̄ aliqua priuatiue opponantur, quas et ponit. S. D. in libro secundo senten. disti. 34. art. quinto. Primo de ratione priuationis est, q̄ presupponat subiectum, quia habitus & priuatio circa idem fieri habent, & priuatio est negatio in subiecto determinato, quod quidem subiectum prius secundum naturam respicit habitum, quam priuationem, quia habitus est perfectio subiecti, priuatio autem non. Scđo de ratione priuationis est aptitudo subiecti ad habendum habitum, dico autē aptitudinem, & non potentiam, quia non oportet omne, quod est priuatum aliqua forma, esse in potentia ad habendum eam, sed sufficit q̄ sit aptum natum i.e. q̄ ei non repugnet in quantum huiusmodi. Multa autem sunt apta nata, quae tamen non habent potentiam, sicut ille qui natus est cæcus, est aptus natus habere visum, quum hoc non repugneret homini in quantum homo est, non tamen

est in potentia ad habendum visum. Tercio requiritur, q̄ remoueat aliquem habitum a tali subiecto pro eo tempore, quo natum est habere habitum, quia ante tempus terminatum subiectum non dicitur priuatum esse, sicut puer non dicitur edētulus, nisi sit in tempore, quo solent nasci dentes. est autem triplex negotio. Nam aliquid est priuatum forma quā neque ipsum, neq; aliquid sui generis est natum habere, sicut lapis dicitur priuatus visu. Et hæc priuatio est impriori dicta. Secundo aliquid dicitur priuatum forma, quam licet ipsum non sit natum habere, tamen aliquid sui generis est natum habere eam, & sic talpa dicitur cæca, quia licet ipsa non sit nata habere visum, tamen aliquid sui generis, id est animal aliquid est natum vide re. Tertio dicitur aliquid priuari forma, quam natum est habere, & in tempore determinato, & hec propriissime est priuatio, de qua in hoc loco philosophus loquitur.

Deinde quum dicit. (Priuari) ponit differentiam inter priuationem & priuatum esse, dicēs q̄ priuatio & esse priuatum, pura visus & cæcitas, non sunt idem, quod probat tali ratione. Eorum quæ sunt idem, de quoquaque prædicatur vnum, prædicatur & aliud, sed non de quoquaque prædicatur priuatio, prædicatur priuatum esse. ergo &c. minore probat, quia de subiecto dicitur priuatum esse, non tamen de eo dicitur priuatio, ista enim est vera, homo est cæcus. Nō tamen ista est vera, homo est cæcitas. Sciendum est, q̄ maior huius rationis est vera de his, quæ sunt idem re & ratione, sed non verificatur in his, quæ sunt idem re & ratione, distinguuntur. Ex quo sequitur philosophum concludere, quod priuatio & priuatum esse sunt secundum rationem distinctam.

Deinde quum dicit. (Opposita) solvit quoddam dubium, quia n.dictum est, q̄ priuatio & priuatum esse non sunt idem, posset aliquis dubitare. An sicut priuatio opponitur habitui, ita etiam opponatur ei priuatum esse. Ad quod

respondeat phil. q̄ non, sed priuatum esse opponitur habere habitum, sicut n. cæcitas & visus opponuntur, ita opponitur esse cæcum & habere visum.

Deinde quum dicit. (Non est autem) determinat de oppositione contradic̄toria conformiter ad ea, quæ de priuatiuē oppositis dicta sunt. Dicit ergo, q̄ contradic̄toriæ opposita sunt affirmatio, & negatio, & q̄ ista non sunt ipsæ res, quæ sublunt affirmationi & negationi, q̄ probat tali rōne. Omnis affirmatio est oratio affirmativa, & negatio est oratio negativa, sed ipsæ res quæ sublunt, non sunt oratio affirmativa, nec oratio negativa, ergo res non sunt affirmatio, aut negatio.

Exponit quomodo comparantur opposita ad inuicem, & quæ differentia ponatur inter priuatiue opposita & alias oppositiones, cum suis quæstionibus.

Voniam autem.] Postquam philosophus determinauit de oppositis secundū se, nūc comparat ea ad inuicem posnens differentiam inter priuatiue opposita, & alias oppositiones. Circa quod tria facit. Primo probat q̄ priuatiua oppositio distinguatur a relatiua. Secundo q̄ distinguatur a contraria ibi. (Quoniam autem.) Tertio q̄ a contradic̄toria ibi. (Quæcunque vero.) Quantum ad primum probat duabus rationibus, q̄ priuatiua oppositio distinguatur a relatiua, prima ratio talis est, omne relatiuum secundum id quod est dicitur ad aliud, sed priuatio & habitus non dicuntur ad aliud, non enim cæcitas est visus cæcitas, nec visus est cæcitas visus, ergo &c.

Deinde quū dicit. (Amplius) ponit secundam rationem, quæ hac est. Omnia relatiua dñr ad conuertentiam eo modo, quo dictum est in capitulo de ad aliquid, sed habitus & priuatio non dicuntur ad conuertentiam, quia visus non est cæcitas visus, ergo priuatiuē opposita

non sunt relatiuē opposita. Huic litteræ quæ plana est, addere possumus, q̄ relatiuē opposita dupliciter ab omnibus alijs oppositis distinguuntur. vt dicit S. Do&t. in q. 7. de potentia. art. 5. ad secundū. Primo, quia in alijs oppositionibus dicitur vnum alteri opponi, quia remouet ipsum. hoc patet in contradic̄torijs. Nam negatio remouet affirmacionem, & vnum contrarium aufert aliud, & priuatio habitum, relatiuum autem non remouet suū correlatiuum, immo ipsum ponit, sed dicitur ei opponi tanquam ei quod terminat habitudinem eius. Secunda differentia sequitur ex ista prima, & est q̄ in alijs oppositionibus vnum est semper imperfectum respectu alterius, quod patet in negatione respectu affirmationis, & in priuatione respectu habitus, & similiter in contrariis, quia vnum contrariorum habet rationem priuationis respectu alterius, vt dicitur 11. metaphysic. Vnum autem relatiuum non oportet esse imperfectum respectu correlatiui, vt patet maxime in relatiuis æquiparantia: vt pater, & filius, & æquale, simile & huiusmodi.

Deinde quum dicit. (Quoniam autē) improbat dupliciter, q̄ priuatiuē opposita distinguuntur a contrariis. Et primo q̄ a contrariis immediatis tali ratione, contrariorum immediatorum semper alterum inest suo subiecto, vt dictum est supra: sed priuationis & habitus non semper alterum inest subiecto, ergo priuatiuē opposita distinguuntur a contrariis immediatis. minorē probat ex hoc, q̄ subiectum non habet habitum, aut priuationem antequam sit aptum natū. Catulus enim ante nouem dies non est cæcus, nec videns.

Deinde cum dicit. (Quorum vero) probat q̄ distinguuntur a contrariis mediatis. Contrariorū mediatorū nunq̄ alterū necesse est inesse subiecto, nisi insit ei a natura, vt calor igni, & candor niui. sed alterū habitus, & priuationis, aliquādo necesse est inesse subiecto. s. post determinatum tēpus. ergo &c. Scendum q̄ sicut propria accidentia causantur p

An à priuatione ad habitum sit regressus.

Videtur esse falsum q̄ dicit philosophus. sc̄a priuatione, ad habitū non sit regressus. Primo tenebra est priuatio lucis, sed potest esse transitus de tenebra ad lucem, aer enim tenebrosus potest fieri lucidus. ergo potest aliquid mutari de priuatione ad habitum. Secundo ignorantia est priuatio scientiæ, sed subiectum ignorans potest fieri sciens. ergo idem quod prius.

R E S P O N S I O declaratiua.

quandam naturalem emanationem ex principiis essentialibus alicuius subiecti: Ita alia accidentia causantur ex principiis individui. Horum autem accidentium quædam habent causam transmutabilem in subiecto, & tunc subiectum mutari potest de uno in aliud, puta manus calida in frigidam. Aliqua vero habent causam in transmutabilem, vt aëc dætia inseparabilia, & ab his subiectum mutari non potest. sicut est nigredo in corvo, candor in cigno, calor in igne. vnde ignis nunquam potest fieri frigidus, quanvis eius calor possit remitti, si cut contingit quando ex igne generatur aqua, quia oportet q̄ remittatur eius caliditas. Ex hoc patet falsam esse opinionem dicentium, q̄ calor in summo est propria passio ignis: licet enim hoc conueniat soli igni, non tamen conuenit omni igni. Aliquis enim ignis dicitur lux, & iste est ignis, qui est purum elementum existens in propria materia: quoniam quidem dicitur lux, licet non luceat in sua materia propria, & in sua sphæra, sc̄. in concauo orbis lunæ: & iste est in summo calidus: nisi forte ex ea parte, qua coniungitur aeri, aliquis est ignis in humido aero: & iste dicitur ignis flamma. Aliquis enim est in sicco terrestri, & dicitur carbo. His autem duabus modis non erit eo in summo caliditas.

Deinde cum dicit (Amplius) Ponit secundam rationem, qua probat priuatione opposita distingui a contrariis dicēs, Omne subiectum contrariorū, siue sint contraria mediata, siue non, potest mutari de uno in aliud, nisi alterum insit ei a natura, sicut homo mutatur de sanitate in languorem, & econtra. & de albo in nigrum, & de virtute in vitium, & econtra, sed subiectum priuationis ad habitum licet mutari possit de habitu in priuationem, non tamen mutari potest de priuatione in habitum, nam cæcitus non potest fieri videns. ergo priuatione opposita distinguuntur ab oppositis contrarie.

Respondeo q̄ priuatio est duplex: aliqua enim priuatio consistit tantum in priuari, aliqua vero consistit in priuato. Priuatio quæ in priuari consistit, non totaliter remouet habitum, sed est via ad eius corruptionem, sicut ægritudo dicitur priuatio sanitatis, non q̄ omnino auferat sanitatem, quia si animal nihil sanitatis haberet, vivere non posset, sed dicitur priuatio, quia est via ad corruptum omnem sanitatem, est. n. via ad mortem. & talis priuatio dicitur ēt contrarium, eo quod nō totaliter remouet habitum: & ab ista ad habitū est regresus. Priuatio aut̄ q̄ cōsistit in priuato esse, totaliter corripit habitum, & ista est duplex. Aliqua. n. habet immediatum ordinem ad subiectū, vt dicit. S. D. 10. metaph. sicut se hēt tenebra ad aerē. & ab ista priuatione non potest ēt fieri mutatio ad habitum. Dr̄ aut̄ subiectū habere immediatum ordinē ad priuationē, et ecōtra, qñ talis priuatio conuenit subiecto remoto quoq; extrinseco, immo conuenit ei p se. habitus vero nō conuenit ei nisi per causam extrinsecā, sicut patet de aere, qui de se est tenebrosus, nec habet lumen nisi ab extrinseco, puta a sole, & si militer intellectus noster de se est ignarus, scientiā aut̄ non habet nisi a praecōpte, vel per inuentionem, vel a Deo.

Alia est priuatio, quæ non habet ordinē ad subiectum nisi mediante habitu, eo q̄ habitus conuenit ei per se. priuatio vero tantum per cām aliam, sicut mors & cæcitas, & a tali priuatione ad habitum non potest naturaliter fieri regressus.

S O L V T I O.

Ad argumenta patet responsio ex p̄dictis. Illud est q̄ sub alijs verbis dici solet aliquam esse priuationem, quæ corrumpit habitum, sed non principia habitus, vt tenebra quæ nō destruit ipsum corpus illuminans, & ignorantia quæ non aufert principia scientiæ. Alia est priuatio, quæ destruit etiam principia habitus, sicut mors quæ non solum remouet uitam a corpore, sed etiam animā, quæ est vita principiū. Differunt aut̄ istæ priuationes, quia licet nulla priuatio ēm se suscipiat magis & minus, cum sit non ens, tamen illa quæ destruit solū habitū, sed non principia habitus suscipit magis & minus ratione habitus oppositi: aliud est enim magis altero tenebrosum, illa uero quæ corrumpit principia habitus, nullo modo suscipit magis & minus, nam vñus non est magis mortuus, nec magis cæcus alio.

Deinde cum dicit. (Quæcunq; uero) ponit differentiam inter priuatione opposita, & contradictoria, & per consequens quō contradictoria differunt ab omnibus alijs oppositis, postea renervatur ad contradictoria assignando quasdam proprietates eorum. Quantum ad primum dicit, q̄ contradictoria a priuatione oppositis, & ab alijs etiam distinguuntur, quia alterum contradictoriū semper est verū, vel falsum, aut vere inest vel non inest: sed nullum aliorum est verum vel falsum necessario: nec vere inest vel non inest. ergo nullum aliorum oppositorum contradictorie opponitur.

Sciēdū q̄ duplicita sunt contradictoria. Aliqua sunt complexa, vt omnis homo currit: aliquis homo non currit. & istorū semper alterū est verum, aliud ve-

ro falsum. Alia sunt in completa, ut his non est veritas neq; falsitas, quia uerum & falsum non sunt nisi in complectione, sed tamen alterum eorum vel inest, vel non inest, puta sedere vel non sedere cuilibet sub disunctione insunt, et si non sit. Nam chymera aut sedet aut non sedet. Non sic autem est in aliis. Ni si enim subiectum sit, non est verum, q̄ alterum contradictoriū ei conueniat. Nam si sortes non est, non dicimus q̄ sic sanus, aut æger. Ex p̄dictis habemus tres differentias eorum quæ dicuntur. Aliqua enim vt contradictoria dicuntur de quolibet siue sit, siue non sit. Aliqua vero vt contraria immediata dicuntur de quolibet non semper, sed dum est, sicut esse animal, quādo est idem, est sanum vel est cœrum. Aliqua vero vt priuatione opposito non dicuntur de subiecto, etiam quando est semper, sed solum quando est aptum natum. s. in tempore determinato.

Deinde cum dicit. (Contrarium est.) Ponit quatuor proprietates contradictoriorum, prima est ista. bono, nō contrariatur nisi malum: malo autem possunt contrariari non solum bonum, sed et malū. Ratio primæ partis est: quia vnum contrariorum remouet aliud, sed bonum additum bono non destruit bonum, immo auger, ergo bonum non est contrarium bono. Secundam partem declarat exemplariter, quia ægestati quæ est quoddam malum, contrariatur superabundantia, quæ est etiam malum. Sciendum est q̄ cum virtus in medio consistat, dupliciter contingit aliquid opponi, vel per defectū, vel superabundance. Sicut liberalitati q̄ est virtus, qua homo dat qn̄ debet, & cui dēt, opponitur avaritia ratione defectus, quia facit q̄ homo non dat, opponitur etiam prodigalitati ratione excessus, quæ quidem prodigalitas opponitur etiam avaritia, & tamen avaritia & prodigalitas sunt quædam mala, quia sunt uitia.

Deinde cum dicit. (Amplius contradictoriorum) ponit secundam proprietatem, quæ est hęc. si vnum contradictorium est

In ratione natura, non oportet reliquum esse: Istam conclusionem probat exemplo. Nam si omnia animalia essent sana, non reperiatur cœritudo nisi forte in potentia, quia subiectum existens sub uno contrariorū est in potētia ad aliud.

Deinde cum dicit. (Palam vero.) Ponit tertiam proprietatem quæ est. Quod contraria habent fieri circa idem vel genere, vel specie, ut sanitas, & languor habent fieri circa animal, & est unum genus. Iustitia vero & iniustitia habent fieri circa animal rationale, quæ constituit speciem specialissimam.

Deinde cum dicit. (Necessarium est autem.) Ponit quartam proprietatem, quæ est, quod omnia contraria, vel sunt in eodem genere, sicut albedo, & nigredo sunt in eodem genere proximo, s. in genere coloris: vel sunt in distinctis generibus proximis, tamen in eodem remoto, sicut iustitia, & iniustitia: quia iustitia est in genere virtutis. Iniustitia vero in genere vitijs, & tamen habent idem genus remotum, quia utrumque est habitus. Aut est genera aliorum, ut bonum & malum. Quomodo bonum, vel malum sit in genere contrariorum, diuersimode a diuersis exponitur. Porphyrius dicit, quod quia bonum conuertitur cum ente, ideo tacuit omnia genera sicut & ens, & per consequens est genus non quidem prædicabile, sed est quid analogum ad contraria omnia: Simplicius vero in prædicamentis, cui videtur Sanct. doct. in questione prima de malo articulo primo concordare, dupliciter ostendit, primo, quod malum dicit defectum boni, & ideo quia semper alterum contrariorum rationem habet defectus respectu alterius, potest dici, quod in omnibus contrariis unum sit bonum & aliud malum, & sic bonum & malum erunt communia ad omnia genera. Secundo dicit philosophum dixisse non ex sententia sua, sed secundum opinionem Pythagoræ. Frequenter enim philosoph. in libris logicis loquitur secundum opinionem aliorum.

*Exponuntur quinque modi, quibus
dicitur prius, cum suis
questiunculis.*

Pius autem. Postquam philosophus determinauit de oppositis, nunc ponit quinque modos prioritatis, secunda pars incipit ibi. (Secundo.) Tertia ibi. (Tertio.) Quarta ibi. (Amplius.) Quinta ibi. (Videtur autem.) Quantum ad prium dicit, quod primus & proprius modulus prioritatis est, secundū quem aliquid dicitur prius, altero secundū tempus, sicut antiquam & vetustam sunt priora modernis. Circa hoc notanda sunt duo, primo, quod quicquid est prius altero generatione, est etiam prius tempore: non tamen omne prius tempore est prius generatione: Ad hoc enim, quod unum sit prius alio tempore, sufficit, quod fuerit in priori mensura, & quod prius habuerit esse, sicut illi qui fuerunt in aureo seculo, dicuntur prius his qui nunc sunt. Ad hoc autem, quod unum sit prius alio generatione, oportet & quod prius habuerit esse, & præter hoc, quod eius generatio habeat ordinem ad generationem illius, quo est prius, hoc modo dicimus, quod animal est prius homine, quia quilibet homo antequam sit homo, prius est animal, eo quod prius viuit anima sensitiva quam intellectiva, ut dicit philosoph. in libro de animalibus. Leo autem qui iam decem annis genitus est, non dicitur prior generatione quam homo, qui hodie generatur, quia eius generatio nullum habet ordinem ad generationem ipsius hominis, nisi ordinem temporis, eo quod in priori tempore fuit: & ideo dicitur prior tempore, non autem generatione. Ista est sententia Sancti doctoris, quod prius & posterius dicuntur per comparationem ad aliquid primum, unde quanto aliquis est propinquius primo, tanto est prius. Primum autem tempus fuit in temporis creatione, & ideo quia antiquiora sunt illi principio propinquiora, dicuntur etiam esse priora: si tam accipere volumus prius & posterius in tempore,

per comparationem ad tempus præsens.³ Diuersimode inuenitur prioritas in futuris & in præteritis. Nā in futuris illud est prius, q̄ est p̄pinquius præsenti, nūc in præteritis autem econtrario illud est prius, quod magis est elongatum a præsenti nunc.

Deinde cum dicit. (Secundo) ponit secundum modum, secundum quem illud est prius a quo non conuertitur sub sistendi consequentia. Hoc modo vnum est prius duobus, quia valet ista consequentia, duo sunt, ergo vnum est: Sed non conuertitur, vnum est, ergo duo sunt. Quia antecedens potest esse verum consequente existente falso. Nam si in vniuerso esset tantum vnum ens: hoc antecedens esset verum, vnum est, tamen hoc consequens esset falsum, duo sunt. Isto modo esse superius est prius suo inferiori. Quia inferior non potest existerre sine superiori, quum superius sit de ratione inferioris. Superius autem potest esse sine inferiori. Non enim sequitur si animal est, q̄ homo sit.

Contra istum modum arguitur primo, animal est prius generatione quam homo, ut prædictū est, ergo non est prius, nam cōsequētia tener, quia isti modi prioritatis sunt distincti.

Secundo id, q̄ est principaliter intentionem a natura, est prius natura, sed homo est principalius intentionem a natura quam animal, cum sit perfectius, ergo homo est prius natura quam animal, & idem dico de omni inferiori.

Respondeo, ad primum dico, quidam prioritas naturæ, & prioritas tempotis sunt utriusque modi distincti, non tamen sic quin possit eidem conuenire secundum diuersas considerationes. Animal enim est prius hominē generatione, quia prius generatur animal, quam homo, & generatio animalis habet ordinem ad generationem hominis, quia in materia introducitur anima sensitiva, quæ constituit animal, ut sit via ad animam rationalem, qua constituitur homo, ut sic quodam ordine procedatur de imperfecto ad perfectum, dicitur au-

tem animal prius natura quam homo, quia in rerū natura potest esse animal, dato quod homo non sit, sed non econtra. Dico secundo, quod non omne prius natura est prius generatione, aut tempore: Constat enim, quod viuere est prius natura, quam intelligere, quia non potest esse intelligere nisi sit viuere, ipsum autem viuere non presupponit intelligere: & tamen viuere in angelis non est prius generatione aut tempore, quam intelligere, quia in primo instanti sua creationis habent intelligere, sicut & viuere.

Ad secundum dicō, quod dupliciter dicitur aliquid prius natura altero, uno modo, quia non sequitur si ipsum est, quod aliud sit, & sic animal est prius homine, sicut declaratum est, de quo modo prioritatis naturæ loquitur philosophus. Alio modo dicitur prius natura id, ad cuius generationem principaliter respicit intentio naturæ, & hoc modo perfecta sunt priora imperfectis, & omne inferior suo superiori, quia plura sunt de ratione inferioris quam superioris. Et ut breuiter concludamus hanc partem, quandocumque sunt duo, quæ ita se habent, q̄ ad esse unius sequitur esse alterius, sed non econtra: id ad cuius esse non sequitur esse alterius, dicitur eo prius natura, siue sit totum vniuersale, siue pars integralis, sine quocunque aliud.

Deinde cum dicit. (Tertio) Ponit tertium modum, secundum quem dicitur aliquid prius in disciplinis, sicut prima principia, ut illud, de quolibet est vera affirmatio, vel negatio, & similiter oē aliud principiū est prius conclusione. In geometria similiter elemēta, id est principia, sunt priora conclusionibus, & in grammatica litteræ sunt priores syllabis, & in rhetorica exordium præcedit narrationem. Ita aut dī prioritas ordinis, cum in omni prioritate sit quidam ordo, quum prius, & posterius dicant relationem, & per consequens ordinem, quia in istis procedimus ordinatae a principijs ad conclusiones, & ab

Exordio ad narrationem, & a literis ad syllabas.

Deinde cum dicit (amplius.) Ponit quartum modum, secundum quem illa dicuntur priora, quae sunt digniora, & nobiliora, sicut patricij plebeis, & Imperator militibus. Quem quidem modum prioritatis dicit non ita proprium dicunt sicut alios.

Deinde cum dicit. (Videtur autem.) Ponit quintum modum, secundum quem illud dicitur prius, quod est causa alterius, licet unum esse non possit alio non existente. Isto modo subiectum est prius sua propria passione. quia cum passio naturaliter, & necessario consequatur principia subiecti, impossibile est subiectum esse sine passione, aut econtra subiectum tamen est causa passionis, ideo est prius ea, non quidem generatione, quia eadem generatione generantur licet subiectum generetur per se, & passio consequitur, sed est prius causalitate. Similiter hominem esse animal, est causa veritatis istius propositionis, homo est animal, & non hominem esse animal est prius veritate illius propositionis. Nam ex eo, quod res est, vel non est, dicitur oratio vera, vel falsa, ideo oratio est vera, vel falsa, quia sic res est, aut non est, sicut per eam significatur.

Praeter istos modos prioritatis reperiuntur etiam alii. Ad cuius evidentiam est sciendum, quod de ratione prioris, & posterioris est ordo. Reperiatur autem ordo in duratione, & penes hoc sumitur prioritas temporis. Reperiatur etiam ordo in quantitate, nam prima pars lineae est ante secundam, & penes hoc sumitur prioritas situs. Est etiam ordo in existentijs rerum, secundum quod est unius presupponit esse alterius, & non ecotram & sic dicitur prius natura. Est etiam ordo in scientijs dupliciter. Vno modo ex parte rei, & sic illud est prius, quod de se est magis cognoscibile. Alio modo quantum ad nos, & sic illud est prius, quod prius cadit in nostra cognitione. Est & ordo in operationibus, & hoc tripliciter. Aliquis enim est ordo intentionis,

& sic finis est prior his, quae sunt ad finem. Alius est ordo rationis, & sic idea, quae est in intellectu artificis, est prior artificiato, & est principium eius. Alius est ordo executionis, & sic ea, quae sunt ad finem sunt priora fine. Prius enim fit dominus, quam habitetur, & tamen habitatio est finis dominus. Similiter autem in hac parte philoso. ponit tres modos simultatis, vbi sciendum est, quod cum tot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur reliquum. sicut prius dicitur quinque modis, aut pluribus, tot modis potest etiam dici simul. Simultas. n. & prioritas opponuntur, quia eorum que sunt simul, unum non est altero prius. Philoso. autem ponit tantum tres modos simultatis, qui pertinent ad considerationem logicam, ut innuat, quod non omnes modos prioritatis habent considerare logicus, sed tantum illos qui respondent illis modis simultatis. Nam ex secundo modo prioritatis cognoscimus, quomodo valeat consequentia ab inferiori ad suum superius, quia si inferior est, etiam superius est, sed non econtra. Ex quinto modo scitur, quomodo valeat consequentia a subiecto ad suam propriam passionem. Ex primo scitur, quomodo valeat a priori ad posterius, secundum tempus, licet prioritas naturae inter omnes istos modos maximè pertineat ad logicum.

Dicit ergo Philo. quod primo modo dicuntur aliqua simul tempore, quia eorum generatio est in eodem tempore. Quod potest contingere dupliciter. uno modo sunt aliqua simul tempore adequate, & haec est in illis, quae simul incipiunt, & simul desinunt esse. alio modo sunt simul tempore in adequate, quia sunt in aliqua parte temporis simul, & tamen in alio tempore unum est alio non existente.

Deinde cum dicit (naturaliter) ponit secundum modum simultatis: quae dicitur simultas naturae. & hoc modo sunt simul ea quorum unum non potest esse, alio non existente, cum tamen unum non sit causa alterius, sicut contingit in relativis.

latitudis, de quibus dictum est in capitulo ad aliquid, & sunt simul.

Contra pater & filius sunt simul natura & tamen pater est causa filij. ergo aliqua sunt simul natura, quorum unum est causa alterius.

Respondeo, pater potest accipi duplicitate, uno modo pro illo supposito, quod est pater: & sic est causa filij: nec est simul natura cum eo, nec ut sic est relatum. Alio modo accipitur pro ipsa relatione paternitatis, & sic non est causa filiationis, nec prius, sed simul natura, pater enim, ut habet paternitatem, non est prior filio, nec causa eius: sed est causa filij in quantum habet virtutem generatiuam.

Deinde cum dicit (dicuntur autem.) Ponit tertium modum, secundum quem illa dicuntur simul, que & diuerso dividunt aliquid, sicut rationale, & irrationale, quae dividunt animal. ipsum autem genus dividum semper est prius. Vltime recapitular, quod tot modis dicitur simul, ut praedictum est, & est textus clarus, & facilis, alia expositione non indigens.

Exponuntur species motus earum quoque oppositiones, cum suis questionibus.

Motus autem in hac parte philosophus agit de motu: circa, quod duo principaliter facit. Primo enumerat species motus. Secundo agit de earum oppositione ibi. (Est autem simpliciter.) Quatum ad primum dicit, quod species motus sunt sex, scilicet generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & loci mutatione. Circa hanc partem sciendum est, quod motus duplicitate accipitur, ut dicit philosophus quinto physicorum. Vno modo accipitur pro causa transmutationis, siue sit successiva, siue instantanea: & isto modo generatio, & corruptio, quae sunt in instanti, dicuntur motus. Alio modo accipitur solum pro successiva, & continua mutatione, secundum

quem modum neque generatio, neque corruptio sunt motus, sed propriè dicuntur mutations. Notandum est secundo, quod si motus accipiatur primo modo, sic non praedicatur vniuoce de omni motu, quia principaliter dicitur de quatuor ultimis speciebus, per posterius vero dicitur de generatione, & corruptione. Si autem accipiatur secundo modo, sic praedicatur vniuoce, nam licet motus localis sit primus omnium motuum, ut dicit philo. in libro octavo physicorum. tamen si comparentur ad communem rationem motus, sic suscipiunt equaliter eius prædicationem.

Deinde cum dicit. (Alij itaque) ponit horum motuum distinctionem dicens, quod omnes isti sex motus ab inuicem sunt distincti, quod specialiter probat de alteratione tali ratione, illa distinguuntur, & non sunt idem, quorum unum potest esse alter non existente, sed alteratio potest esse sine augmentatione: potest enim aliquid dealbari, dato quod non augeatur, & simul augeri aliquid potest, dato quod non alteretur, sicut contingit, quando quadrangulo circumponitur gnomon, quia tunc crescit quadrangulus, non tamen alteratur, est enim differentia inter quadratum, & quadrangulum, quia quadratum est figura quatuor equalibus lineis contrafacientibus quatuor angulos rectos, quadrangulum vero est figura altera parte longior, eo quod consistit ex quatuor lineis, quarum duæ sunt duabus alijs longiores. Gnomon vero est quasi medius quadrangulus constans ex duabus lineis rectis in angulo coniunctis, quod si addatur quadrangulo fit maior quadrangulus. ut patet in hac figura marginali. Dicitur autem quadrangulus non esse alternus, quia alternatio non est nisi secundum qualitates tertie speciei, in qua non est gnomon.

Q V A E S T I O,

An augmentum possit esse sine alteratione.

Queritur utrum augmentum possit esse

esse fine alteratione, & uiderur, & non.
Quia quicquid augetur nutritur, sed
nutritio esse non potest sine alteratio-
ne nutrimenti, vt dicitur in secundo de
anima, ergo in omni augmento est al-
teratio.

In oppositum est philosophus.

R E S P O N S I O *declarativa.*

Respondeo, in ista q. faciam duo. Pri-
mo declarabitur quomodo isti motus
inter se distinguantur. Secundo dicitur
ad quæsitum. Quantum ad primum præ-
mitto quid rationis istorum termino-
rum. Corruptio enim est mutatio de es-
se ad non esse. Generatio autem est mu-
tatio de non esse in esse. Est autem du-
plex esse, aliquid est esse substantiale, &
istud dicitur esse simpliciter: aliud est es-
se accidentale, & dicitur esse secundum
quid: similiiter est duplex generatio, &
duplex corruptio, q. illa q. est de esse,
vel ad esse sub substantiale, dicitur cor-
ruptio vel generatio, illa vero q. est ad
esse accidentale dicitur generatio, vel
corruptio secundum quid. Philosophus
in hoc loco loquitur de generatione &
corruptione simpliciter dictis, quia si ac-
cipiantur secundum quid, non distinguuntur
ab alijs motibus. mutatio enim q. est
de non esse album in esse album, est
generatio secundum quid, & tamen est
alteratio, augmentum est præexistentis
quantitatis additamentum, vnde augeri
aliquid, est ipsum acquirere maiorem
quantitatem quam prius. Diminui ve-
ro est minorem quantitatem acquirere.
Alteratio est mutatio de vna qualitate
in aliam, sed sciendum, q. alteratio est
duplex, q. est alteratio perfectiva
& hoc modo quicunque acquirit ali-
quam perfectionem, quam prius non ha-
bebat, dicitur alteratio, siue illa perfec-
tio sit in corpore siue in anima, sicut
sunt scientia & virtutes. Alteratio alia
est corruptiva, secundum quam ab ijs
aliquid ab eo, q. alteratur, & ista est pro-
pria alteratio, de qua loquitur philoso-

phus. Terminatur autem iste motus alte-
ratiois solù ad qualitates tertie speciei,
primo, & principaliter, quamuis secun-
dario terminari possit etiam ad quali-
ties primæ. Ex hoc enim, quod ali-
quis alteratur secundum caliditatem,
& frigiditatem, quæ sunt in tertia spe-
cie. Contingit etiam ipsum alterari se-
cundum sanitatem & ægritudinem, que
sunt in prima. Moueri autem secundum
locum est loci mutatio, q. contingit du-
pliciter. Vno modo ex hoc q. aliquid
quocunque modo mutat locum aut se-
cundum partem, sicut cum quis mo-
uet digitum, ipse tamen permanens in
eodem loco, vbi prius erat, aut quia oc-
cupat maiorem locum quam ante, licet
remaneat in eodem loco vbi erat ante,
sicut arbor quando facta est magna oc-
cupat maiorem locum, quam dum esset
parua. Alio modo mouetur aliquid loca-
liter, eo q. totaliter derelinquit locum,
vbi prius erat, & ad alium accedit, sicut
contingit in motu progressivo, & iste
dicitur proprius motus localis. Ex his de-
claratur distinctio motuum. Dicit enim
philosophus in quinto Physicorum, q.
omnis motus hæc speciem, & distinctio-
nem a termino ad quem. Ex quo acci-
pititur ista propositio, omnes illi motus
sunt specie distincti, qui sunt ad termi-
nos specificè distinctos: sed ceteri mo-
tus sunt huiusmodi. Nam generatio ter-
minatur ad esse substantiale, corruptio
ad non esse; augmentum & diminutio
ad quantitatem. Alteratio ad qualita-
tem: & motus localis ad vbi. ergo isti
motus specie distinguuntur: & sic patet
primum.

R E S P O N S I O

Ad quæsumum.

Ad evidentiā secundi cōsiderandum
est, q. augeri est maiore quantitatē ac-
quirere, q. dupliciter contingit Aliqñ.
n. aliquid augetur per solam additionē
quantii ad quantum, sicut quando linea
additur linea; ut patet in exemplo phil.

& cū lignis adduntur ligna, & hoc dī augmentum improprie tamē, sed non dī motus augmenti, vt supra etiā diximus. Alio modo aliquid augetur, quia idem numero existēs acquirit maiorem quātitatem, quām habebat prius, & etiam qualibet pars eius augetur per se, ita quōd talis motus principaliter terminatur ad quantitatē, & iste dicitur proprie motus augmenti, nec potest esse nisi in rebus viuentibus, vt sunt plantae, & animalia, non potest autē fieri tale augmentum nisi per sumptionem cibī, & ex hoc quōd nutrimentum transit in substantia nutritiua, quōd esse nō potest nisi nutrimentum prius alteretur p calorem, & digeratur. Et ideo concedo vt argumentum concludit, quōd motus augmenti esse non potest sine præcedenti alteratione: licet augmentum largo modo dictum, de quo ipse exemplificat, sine alteratione possit esse: separatur tamen semper motus augmenti ab alteratione, quia sunt ad diuersos terminos per se.

Deinde cum dicit. (Est autem simpli- citer.) Agit de contrarietate motuum assignando motui duplex contrarium. Nam motui opponitur quies, & etiam aliis motus. Ad cuius eidētiam est sciēdum, quōd quies non potest proprie dici contrarium: quia vt supradicū fuit, de ratione cōtrarij est, q̄ aliquid ponat, quies autem nihil ponit: sed dicit negationē motus in subiecto apto nato moueri. Accipit ergo Philosophus contrarium pro priuatione, dicens quōd quies opponitur motui contrarie, idest priuationē, quę sit autem illa quies, quę priuationē opponitur motui, dubium est. Aliqui enim dicunt, quōd motui ad albedinem opponitur quies in ipsa albedine. Alij dicunt quōd ei opponitur quies in nigredine, quod puto magis esse verū. Constat enī quōd nullus habitus est via, nec terminatur ad suam priuationē, sed motus ad albedinem est via ad quietem in albedine: ergo talis quies non opponitur ei. quilibet enim motus terminatur ad duo, scilicet ad formā, qua-

per motum acquiritur, & ad quietem in tali forma. opponitur autem quies in albedine, quieti in nigredine oppositio ne contraria, sicut enim sē habet motus ad formas contrarias terminati, ita se habent etiam priuationes motuum, sed motus qui est ad albedinem contrariatur motui ad nigredinem. ergo quies in albedine cōtrariatur geti in nigredine.

Dico tamen quōd ista non est perfecta contrarietas, quia tales quietes nihil ponunt. Posset fortē dici, quōd est perfecta cōtrarietas, & q̄ quies opponitur contrarie motui, quia quies aliquid ponit. Nam quiescere in albedine est subiectum habere albedinem, vnde quies in albedine est esse albedinis cum negatione remotionis ipsius albedinis: nec esset inconueniens quietem contrarietate motui, & quieti, quia idem potest esse contrarium duobus, secundūm diuersas considerationes: vt dicit S. Do. quinto physicorum.

Deinde cum dicit (His quę) declarat aliud, quod opponitur motui cōtrarie, quia non solum quies motus contrariatur motui, vt generationi corruptio, augmentationi diminutio, motui sursum, motus deorsum.

Deinde cum dicit. (Reliquo vero.) Remouet vnum dubium. Dubitari enim potest quid opponatur alteracioni, ad qđ respōdet quōd ei opponitur quies, & etiam motus in contrariam qualitatem, sicut dealbationi opponitur denigratio, quę est motus ad nigredinem.

Exponit septem modos, quibus dicitur habere.

Habere autem.] Istud est vltimum capitulum, in quo Philosophus ponit septem modos habendi, quia omnes facillimi sunt p̄ter tertium, de quo erit specialis tractatus loco suo. Primus modus est, quo quis habet aliquam qualitatem. Secundus est quo quis habet quātitatem, & per hos duos modos innuitur modus habendi quęcunque alia ge-

nera, vt relationem, actionem, passionem, & huiusmodi. Tertius est, quo quis habet vestimentum, & ea quæ circa corpus, aut circa partes corporis sunt. sicut dicitur quis habere anulum, calciamen-
tum, birecum, & iste modus habendi fa-
cit ultimum prædicamentum, quod di-
citur habitus. Quartus modus est, quo quis habet partes suas integrales, sicut homo habet manus, & pedes. Quintus modus est, quo continens habet con-
tētum, sicut lagena vinum, & horreum
grana frumenti. Sextus modus est, quo quis dicitur habere possessionem, vt agros, domum, torcular. Septimus est, quo quis dicitur habere vxorem, &

hic modus impro prius est: quia non di-
citur quis habere vxorem, nisi eo, quod
habitant simul vir, & vxor. Ultimo di-
cit posse fortè reperiri alios modos, sed
isti sunt magis communes. Aliqui di-
cunt istos modos esse octo, & distin-
guunt tertium in duos dicentes, aliud
esse habere aliquid circa totū corpus,
vt vestimentum: & aliud esse habere
circa partes corporis solum, vt anulum.

Et est sic finis prædicamentorum Ari-
stotelis ad laudem eius, qui extra omne
prædicamentum est omnium causa,
Deus aeternus, & per omnia secula be-
neditus, cui referamus laudes & nunc,
& in perpetuum Amen.

*Finis subtilis, & breuis Expositionis Magistri Pauli Soncinatis in Isagogen
Porphyri, & Aristotelis Prædicamenta.*

